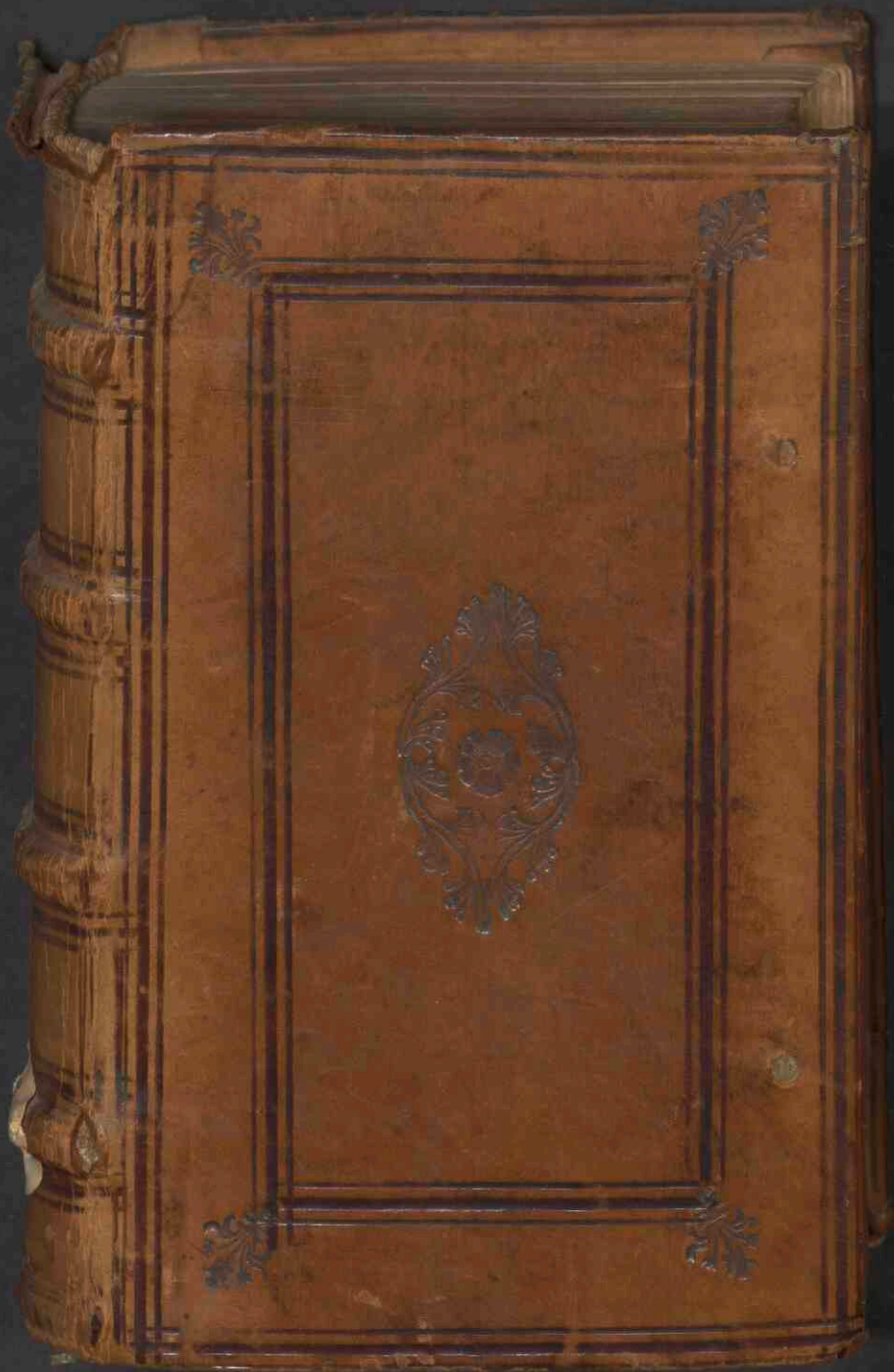

**Cyprium bellum, inter Venetos, et Selymum Turcarum
imperatorem gestum, Libris tribus, summa cura & diligentia
descriptum: et iam primu?m in lucem editum.**

<https://hdl.handle.net/1874/427486>

Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell

Huybert van Buchell (1513-1599)

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

This book is part of the Van Buchell Collection

Huybert van Buchell (1513-1599)

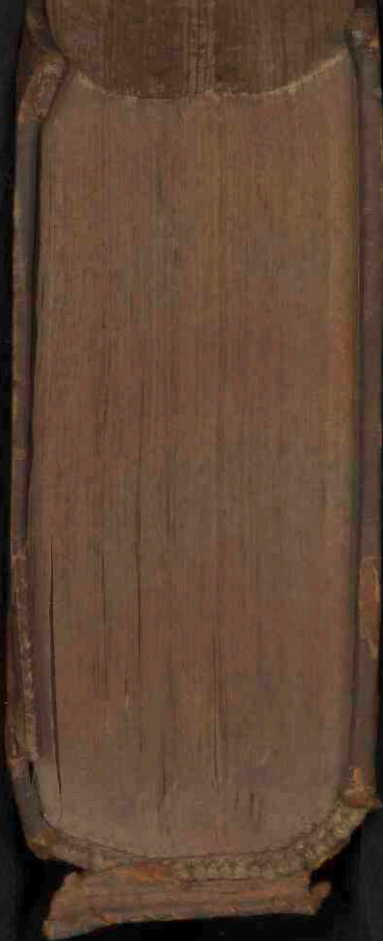
More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

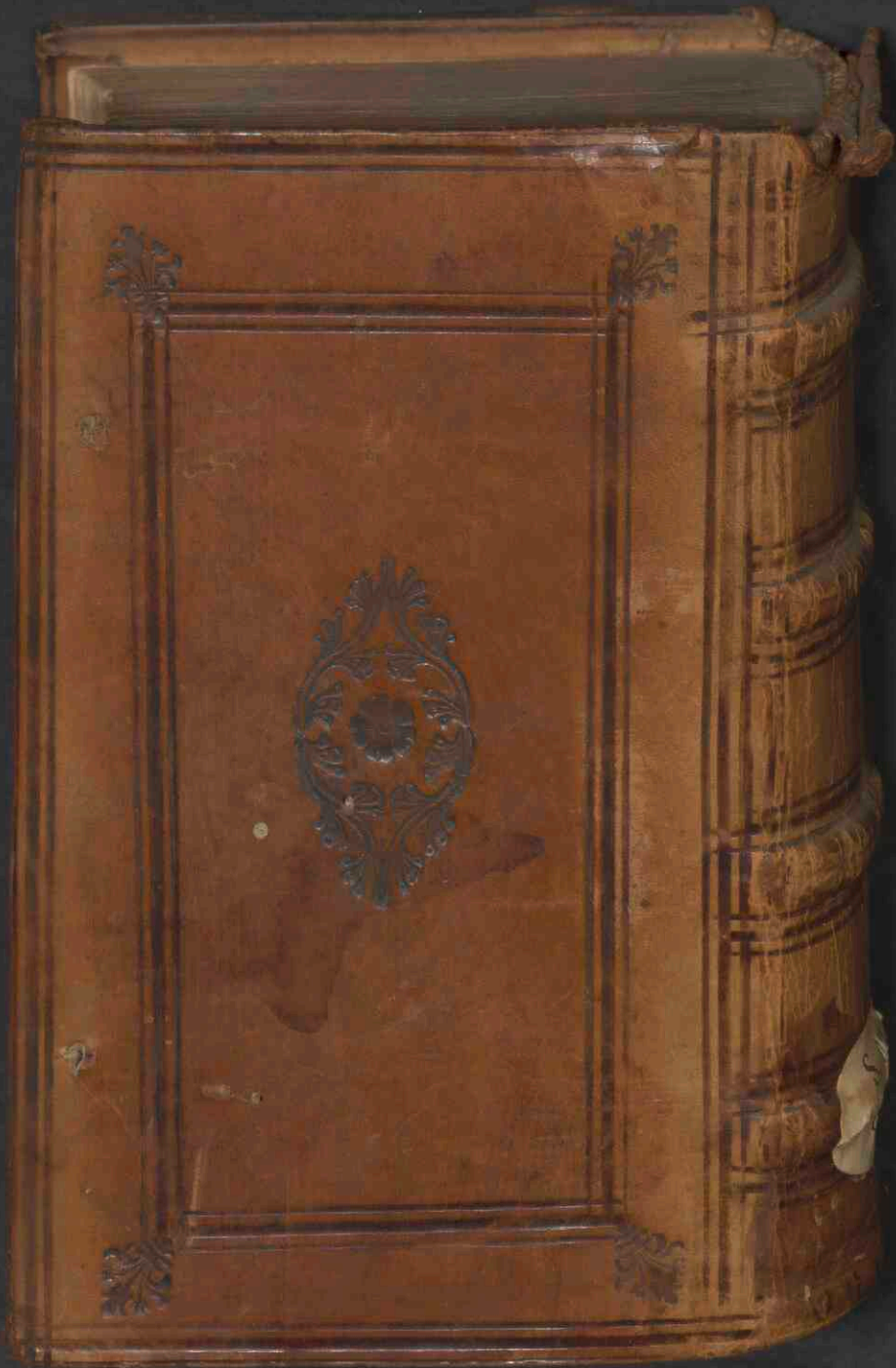
S. oct.
862

29

ff

Historia Gentium

Octavo n°. 862.

S. oct.
862

In cyro thauusid? facunogura
et thauusid nirofia . . .

062

CYPRUS

BY
J. G. LEITCH

AND
A. H. HAYMAN

WITH
A HISTORY OF THE ISLAND

FROM
THE EARLIEST PERIODS

TO
THE PRESENT

BY
J. G. LEITCH

AND
A. H. HAYMAN

WITH
A HISTORY OF THE ISLAND

FROM
THE EARLIEST PERIODS

TO
THE PRESENT

N. 08. C.

CYPRIVM
BELLVM, INTER
VENETOS, ET SELYMVM
TVRCARVM IMPERATOREM
gestum, Libris tribus, summa cura & dili-
gentia descriptum: Et iam primum
in lucem editum,

Authore,

PETRO BIZARO. 1573

Vna, cum INDICE locupletissimo.

Cum gratia & privilegio Cæsareæ Maiest.

Ex Donatione Hub. à Birchell.

PRIVATE
L. B. ...

The ...

ILLVSTRIS =
SIMO PRINCIPI AV =

GVSTO, ELECTORI, SAXO =
NIAE DVCI, LANTGRAVIO

Turingiae, Marchioni Misniae, Imperij

Archimarescallo, Domino suo

Clementissimo.

S. D.

Sitata uox Ty =
rannorum est, Il =
lustrissimelmpes =
rij Princeps, &
Electoꝛ AVGV

STE, si ius uiolandum sit, regna =
di gratia uiolandum: at boni Res =
ges, quicq; pietatem, uirtutum oꝛ =
mnum dominam, & reginam, si =
bi amplectendam constituunt, =
eamq; ueluti suarum actionum =
ducem, & prauiam sequuntur;

EPISTOLA

Veri Principis, ac Tyranni discrimen,

omni studio allaborant, ne ius, quod humano generi sacrosanctum esse debet, à se ulla ratione uioletur. In hoc autem legitimus Princeps à Tyranno facillimè distinguoscitur, cū hic, spretis legibus, omniq̃ ueterum disciplina euersa, neminem dignitate secum exequari uult: sed potius, omnia diuina, & humana iura pmiscet, ut eum, quē sibi animo inxerat, Principatum assequatur. Is contra, & legū sanctionibus obtemperandum sibi ducit, & iustitiæ in primis adhæret, sine quâ, nullam omninò uirtutem posse consistere intelligit. Ex his paucis, constare cuiuis facillimè potest, quo loco sit habendus Turcarū Imperator, quàm q̃ uinendi cupiditate inflammetur, sic, ut maxime

NVNCVPATORIA.

ximè cupiat Princeps omnium,
uel solus esse.

Iam præterierunt anni ab or-
beredēpto M.CC.LXXIII.
ex quo, Græcis, primò cum Ro-
manis, mox inter se dissidētibus,
horum potentia lōgè lateq̃ pro-
pagata est, adeò ut tandem Græ-
corum Imperio funditùs euerso,
illud ad solos Turcas deuenerit.
Ipse quidem Othomanus, à quo
reliqui Turcarum duces originē
traxerunt, licet obscuro loco, &
parentibus agrarijs nasceretur,
breui tamen uirtute, ac militari
splendore ita inclaruit, ut egre-
giè suum genus nobilitaret. Qui
postea subsequuti sunt, paternū
regnum semper nouis puincijs,
rerumq̃ gestarum magnitudine
amplificauerunt. & Fortuna sic eos

*Turcarū Intra-
perium quan-
do primū
incaperit.*

*Othomanus
cepit regnare
Anno Sal.
1300. & ob-
ijt Anno 1328*

EPISTOLA

Constantino-
polis capta est
Anno Sal.

1453.

Trapezunti-
num captū est
Anno Sal.

1460.

rum conatibus arrisit, ut subin-
dè maiora incremēta susciperēt,
donec tandem Mahumetus II.
pr̄ter 12. regna, & 200. ciuitates,
quas maiorum suorum opibus,
adiecerat, duo insuper Christia-
norum per Orientem Imperia,
uidelicet, Constantinopolitanū,
deindè Trapezuntinum armis
subiugaret, primusq; omnium,
Turcarū Imperator salutaretur.
Ex eo tēpore apud nos, oīa fatis.

In peius ruere, ac retrò sublapsa refertur.

Venatorū clas-
des per Otho-
maniā fami-
liam.

Nec enim ulla oratione quis cō-
sequi posset, quàm toti Christia-
næ Reipub. huius tā inclytæ ur-
bis iactura, grauis, & perniciposa
extiterit. Vt autē reliquos omit-
tam, dici nō potest, quàm atroci
odio Venatorū nomē psequuti
sint, quàmq; sæpè mari, terraq; il-
lorum

NVNCVPATORIA.

lorū ditionē infestant. Hi quidē & classe numerosa, qua semp̄ ualuerūt, & iusto exercitu cōparato, sese illorū tyrannidi opposuere, ac interdū hostē haud parua clade affecerūt: sed interim uarijs tēporib. nobilissimas urbes, atq; insulas amiserūt. Siquidē *Anno Sal.* 1438. *Anno Sal.* 1470. Murathus Turcarū rex illis Thessalonica, urbē totius Macedonie metropolim, adēpsit. Mahometus, de quo supra dictum est, Euboeā insulā, Omario duce obsesam, post trigesimū diē expugnavit, licet in ea oppugnatione 40. penē Turcarū millia interierint. Paucis annis interiectis, Venetici eodē Mahumeto foedus contraxere, Chalcide armis, Scodra deditiōe extorta, eiq; polliciti sūt quotannis 8. millia coronatorū,

EPISTOLA

ut Pontica nauigatio mercatori-
Anno Sal. bus pateret. Hoc foedus postea
 1498. uiolatū est à Baiazete II. qui eis
 bellum intulit, & Dalmatiā igne
 ferroq̄ desolauit, ingenti præda
 abducta, & in Forum Iulium ex-
 cursione facta, summis calamita-
 tibus eam Prouinciam affecit.
 Proximo anno illis abstulit Mo-
 donam, & Coronam, Pelopon-
 nesiacas urbes, & paulò post Me-
 thonem, Naupactum, & Dyrra-
 chium debellauit, suoq̄ Imperio
Anno Sal. adiunxit. Annis post duobus,
 1500. iterum inducias cum Baiazete
 inierunt, easq̄ Selymus cōfirma-
 uit, quo uita excedente, Solyma-
 nus patri succedens, in amicitia
 cum eis permansit, usq̄ ad Annū
 M. D. XXXVII. quo, ea di-
 rempta, ruptoq̄ foedere, Corcy-
 ram

NVNCVPATORIA.

ram acri obsidione oppugnauit,
 Vix autem unius anni curriculū
 effluxerat, cū denuò pacem cū
 Solymano certis conditionibus
 redemere. Ab eo tēpore in sum-
 ma quiete uiguerunt, donec tan-
 dem Selymus, qui nunc rerū po-
 titur, hostili animo eis bellū in-
 dixit. Habes modò, Illustrissī-
 me Princeps, maiori qua fieri po-
 tuit breuitate, hīc explicitum, in
 quo statu Veneta Respub. fuerit
 cum Othomana familia, ex quo
 illa regnare incēpit. Vides For-
 tunæ inconstantiam, rerumq; hu-
 manarum uarietatē, quāmq; dif-
 ficile sit, Principum, qui reliquos
 diuitijs præcellant, cupiditati, at-
 que ambitioni frænum inijcere.
 Huius postremi belli historiam
 contexui, ut apud posteros ema-

EPISTOLA

net. Nec enim parua res uideri debet, tanti regni amissio, quod quidem, etsi præcipuè Venetis parebat, illius tamen iactura nō ad eos solūm referenda: sed potius ad uniuersum Christianæ Reipub. corpus, & detrimentū. Nam quò plus ab eo demitur, eò magis utique illius uires franguntur, quoq̃ magis hostem fieri potētiorē uidemus, eò maius nostris ceruicibus periculū impendet. Huic bello adieci memorabilem illam, & gloriosam uictoriam, quam fœderati Principes contra eundem hostem habuerunt, quò appareat, Deū in ira sua miserationis meminisse, utq̃ etiam per hanc, reliqui Principes intelligerēt, quòd quemadmodū nostri Byzantiū

• Im

NVNCPATORIA.

Imperatorē classe opulentissima
 exuerūt: ita etiā illū uniuerso do-
 minatu spoliarēt, si unanimes in-
 ter se, iunctisq; uirib. inuaderent.
 Nec sanē uideo, qua in re, cūm fi-
 dei, tum nominis dignitati meli-
 ūs consulerent, quā si cōmunis
 bus uotis hoc bellum gereretur.
 Hoc enim non posset nō maxie
 mē iustum censerī, cūm esset pro
 tuenda religione, pro saluanda
 patria, & pro socijs cōseruandis.
 Quòd uerò ad me attinet, cū scia,
 historici scopū esse ueritatē, eāq;
 ab eis nullo modo expectari pos-
 se, qui animi affectione ducātur,
 illā equidē omni ratiōe indagare
 studui, & inuentā, sincerē, ac sine
 aliquo affectu depromere. Quæ
 aut sit historie laus, et cōmenda-
 tio, dicerē in præsētia, nisi tibi iā-
 dudum

EPISTOLA

dudum innotuisset, quippe qui in ea, uel recenti, aut ueteri, euoluenda, nō minori iudicio, quā diligentia uersaris, atq; optime cognitum habes, illam grauissimo encomio à sapientibus uiris exornatam, cū eam, testem temporum, lucem ueritatis, uitam memoriæ, magistrā uitæ, & nunciā ueritatis appellent. Quid ergo iam mihi superest? Vt fortasse amplum, & spatiosum uel Saxonix Prouinciæ, unde tibi genus, ac titulus deriuat, uel antiquæ, ac inclytæ domus, quæ tibi, tuisq; Maioribus nascendi initium dedit, uel tuarum laudum campum ingrediar? Hæc fanè huiuscemodi sunt, ut, si de his plura dicerem, adhuc etiā plura mihi dicenda superessent. Cæterum,

NVNCPATORIA.

rūm, ut primā partem quā bre-
 uissimē absoluā, hoc sanē apud
 omnes probatos authores con-
 stat, Saxonicum nomen in Ger-
 mania uetustissimū esse, huiusq̃
 gētem, ualidam, & bellicis rebus
 illustrem. In hac prætereā uete-
 res commemorant, fuisse plures
 Imperatores, uirtute, rerumq̃ ge-
 starum gloria insignes, maximē
 uerò tres Othones, qui sibi inui-
 cem successēre, quorum sanē III.
 Mirabilia mundi uocatus est, ob
 ingenij promptitudinem, ac sin-
 gularem prudentiam, isq̃ fuit au-
 thor Sanctionis de nouo Cæsa-
 sare eligendo, quæ in hunc usq̃
 diem seruatur. Ab huius tempo-
 ribus Electores hāc dignitatem
 inter Saxones tenuerunt. Quid
 iam de tuę Familiæ claritate, atq̃
 ampli-

*Othonis san-
 ctio facta est,
 Anno M. II.
 sub Gregorio
 V. Pont.*

EPISTOLĀ

amplitudine ullum sermonē in-
 stituam? Nūquid tot Principes,
 qui domi, atq; militiæ clarissimi
 extitēre, mihi laudandos propo-
 nā? Hoc sanē priuatū uolumen
 exposceret, ac eorū præcipuē in-
 dustrīā, quorū humerī tanto one-
 ri pares forēt. Id potius uellē, ut
 reliquis laudationib. omisis, tu-
 as solūm prosequerer, **AVGV-
 STE** Princeps, tuas in cœlū ef-
 ferrē, tuas deniq; immortalitati
 cōsecrarē: Sed quibus uerbis, &
 qua orationis ubertate me alle-
 quuturū sperē, ut ipse tuas He-
 roicas uirtutes pro dignitate un-
 quā exprimerē? De corporis
 quidē dotibus, id planē de te di-
 ci potest, quod dixerat Home-
 rus de Priamo: uidelicet, ipsius
 speciē dignā fuisse Imperio. De
 reliqua

NVNCVPATORIA.

reliqua parte nobiliori, quę in te est, quęq; diuinā sapit originem, in ea elucet maxima uis ingenij, consilij, prudentiæ, integritatis. Adhæc, summa in Deū pietas, in doctos uiros beneficētia, in subditos æquitas, eruditio, rei militaris scientiā, hæ denique artes, quibus, belli, pacisq; tēpore, imperia cōseruari solent. Quid plura? Omnis uirtutū chorus in ea splendet, ac efficit, ut uerè AVGVSTVS, et AVGVSTI proles dicaris, omnesq; sub tuo Augusto Imperio, AVGVSTI Cęsaris ætatem rediisse fateantur. His ergo uirtutib. accensus, hoc opus, ut aliquod meę in te obseruatix testimoniū extaret, sub tui nominis auspicio in lucem edendum curauī. Si uerò hūc meum
 animum

EPIST. NVNCVPAT.

animum abs te approbari sensero, mecū omninò foeliciter actū existimabo. Interea Deum Optimum Maximum precabor, ut Celsitudinem tuam diutissimè tueatur incolumē. Dat. Basileæ, Cal. Ianuarij, Anno ab humana redēptione M. D. LXXIII.

Tuæ Celsitud.

Ex animo ad-
dictissimus

Petrus Bizarus.

INDEX LOCUPLE
 TISSIMVS, RERVM GE-
 STARVM, VERBORVM, CIVITATVM,
 locorumq; notabilium, in Petri Bizari li-
 bro III. de bello Cyprio.

- A** Camas promon-
 torium, nunc
 S. Epiphaniij
 caput dictum 54
 acroceranij montes vulgò
 nunc Chymarioti 89
 adamas lapis pretiosus, in
 Cypro inuenitur 7
 adrianopoli ingens luclus
 267
 as Cyprium unde sit di-
 ctum 7
 as rubigo olim in Cy-
 pro ibid. metalla in
 Cypro olim fuisse. ib.
 athruscus princeps Vene-
 tis gratulatur 259
 affis Caiga, praeses Galli-
 polis, occisus 252
 africa status quis olim fue-
 rit, & quis nunc sit 4
 aga naualium praefectus
 230
- agadelus Bassa Turcica
 classis dux ib.
 almata unus ex purpura-
 tis, Scodram profici-
 scitur 126
 albæ Graecæ status quis
 nunc 183
 albertus Scottus interse-
 ctus 44 nobilis
 Placentinus contra Tur-
 cas acriter pugnat 42
 alborberchus Insubrium
 praefectus 114
 alexander Casalius magi-
 ster Camerae Romanae
 108. Donatus An-
 tiuarii oppidi praefe-
 ctus 132 Farne-
 sius episcopus Tuscu-
 lanus Federi adscri-
 bit 108 Riarius pa-
 triarcha Alexandri-
 nus 108 cogno-
 mento

I N D E X.

mento Magnus, quibus rebus gestis, sibi æternū nomen ināderit 17	strenuitas in pugna 241.242
alexandriam Iacobus rex Cypri uenit 11	aluaro Baciono, quale of- ficiū miūctū fuerit 200
allobrogus princeps, Vene- tis pro uictoria gratu- latur 259	aly dux Turcicæ classis 110
aloisius Mocenicus uene- tæ Reip. princeps 191	amatus Bey interfecto 251
aloisius Rechezenius capi- taneus exercitus uene- ti 145 peritissimus rei militaris 234	amathum Turcæ inua- dunt 54
aleisij Rechezenij uirtus, & strenuitas in re mi- litari 225	ambracia est ciuitas in E- piro 89
alphonsus Aestensis Vene- tis pro uictoria gratu- latur 259	ambrosius Bracadenus dux nauū maiorū 218
aluarus Bacionus rei mili- tariū peritissimus 57	ambati purpurati, cum Ias- cobo Ragazzo collo- quium 143
Marchio Santacrucius cum sua classe in Sici- liam proficiscitur 119	amphimaleus portus est, nunc Suda dicitur 59 120
præfectus extremi agmi- nis, Christianæ classis 197	andrada, è Zacyntho ad Venerium reuertitur 214 (250)
aluari Bacioni uirtus &	andreas Calergus occisus Andreas Barbadicus, & Venerius aduent Co- lumnæ, & Ioan. Aus- strium 211 confli- gē eū Mahometa Bey 239 mittitur ad Columnā, propter

I N D E X.

- propter dissidia inter
 Austriam & Venerium
 exorta 220 interse-
 ctus 250
 andreae Barbadici uirtus
 nunquam intermoritu-
 ra 241 mors ib.
 andreas Bracadenus arcis
 praefectus, in urbe Fa-
 magusta 159 ad Mu-
 stapham legatos mittit
 187 misere à Musta-
 pha trucidatur 189
 uiuus pelle excoriatus
 192 quot naues in suo
 cornu habuerit 227
 andreae Bracadeni praetori
 um in urbe Famagusta
 quo in loco positum fue-
 rit 161 constantia 192
 pellis stramine cōtecta
 & in orā Syriae deuecta
 193 calamitosus inte-
 ritus 191. 192
 ad Andream Bracadenu
 Mustaphae uerba horri-
 bilia 189
 andreas Pisaurus maiorū
 nauium du 218
 antistes Paphius interem-
 ptus 48
 antiuaris oppidum 123
 antiuarum à Turcis occu-
 patum 132
 antiuari oppidi legatorū
 perfidia 132 praefe-
 ctus à Venetis proscri-
 ptus 263
 antonius de Ascola uulne-
 ratur 174 Barba
 Oссорius Hispani secre-
 tarius 108 Braca-
 denus dux nauium maio-
 rum 218 Colūna unus
 ex capitaneis 146 Cō-
 tarenus Corcyrae Melae-
 nae insulae praefectus 135
 turpissimè aufugit ib.
 Pasqualigus occisus
 250 Eudæmonicus oc-
 cisus ib. Canalis in Si-
 ciliā proficiscitur 218
 antonij Canalis uirtus &
 diligentia in pugna na-
 uali 239
 ab Antonio Marchesano
 foedus contra Turcam
 Romae publicatur 107
 α 2 ans-

I N D E X.

antuerpiæ status quis nunc fit	22	de bello in Turcã	146
antuerpia urbs (excepto Byzantio) in toto mun do nobilissima	21.22	usq; ad fol.	151
apicorum oppidũ à Tur cis deuasatum	122	strenuitas	62
appolloniam uersus Auria profectionẽ suadet	72	laus	247
ad Aquas Frigidas Vene ta classis uenit	70	ascanio Cornio, quid bi remes duæ, ad explora tum missæ, de hoste re nunciarint	63
agleia urbs ab Attila rege Hunorũ deuasata	55.56	inter Ascanium Auriam, & Ioannem Andream Auriã magna discepta tio de Cypria profe ctione	78.79
arabia à Turca deficit, rursus à Selymo Imper rat, Turcarum recupe ratur	15	asruuium oppidum dedi tione captum	132
arbores procerissimæ in Cypro pro malis	8	asruuij oppidi descriptio ibid.	
articuli fœderis Christia norum	97	asruuienses obsessi à Tur cis	134
ascani, Cornius uir rei mi litaris exercitatissimus	57	legationem mittit ad Venetos, pro auxilijs mittendis	123
militum delectũ in Suda portu instituit	62	Turcis se dederũt	124
ex Suda portu soluit ib. quid Au rie suaserit	58	asruuiensibus auxilium mittitur	90
ascanij Cornij sententia		Assamus Bey' interfectus	251
		asia status quis olim, & quis nunc	4
		astor Balconus uir rei mi	

I N D E X.

litaris insignis 35	mul- tos ex Turcis interficit	iniunctum fuerit à Venet. senatus consulco 87
29	Turcico uexillo positus 119	auila munimentum à Tur- cis sis dictum 39
M. An- tonio Quirino statum Famagustæ urbis indi- cat 91	occisus 194	austriaci legati Mantuanam ueniunt 117 in Ger- maniam redeunt ib.
istoris Balconi assiduitas in urbe Famagusta	159	author de quibus rebus sit tracturus in his 3. lib.
prætorium in urbe Famagusta 161		5. 6
uirtus & diligentia in re militari 166		B
attila quid sibi per rem mi- litarem incidere 17		Bacianus quot triremes in suo cornu habuerit 227
rex Hunnorû Aquileiâ expugnat 55. 56		baphus à Corcyreis capi- tur 139 captiuitate solutus 142
ualus cû sua classe in Cor- cyram uenit 210		bartholomæus Donatus unus ex Christianæ clas- sis præfæctis 209
ualo quale officium in iu- ctum fuerit 200		bastiam oppidum Turcæ deuastant 122
augustinus Barbadicus u- nus ex capitaneis 145		belgiÿ status quis nûc sit 21
sagitta in oculo uulne- ratur 240		bellerbelus unus ex Turcæ rum præfæctis 193
in Augustini Barbadici lo- cum quis successus fue- rit 260		cum suis copijs Scodrà proficiscitur 126
augustino Barbadico quid		bellonius insignis Cosmo- graphus 121
		bellum contra Turcam esse iustum

I N D E X.

iuflum	174. 175	bombycibus Cyprus abun-	
bella quam multa damna		dat	8
rebuspub. adferat	12	in Bofſū oppidū Pij V. mo-	
beltramus Alborchi nepos		numentū deſertur	118
dux militū Hispan.	114.	baciā Turcæ deuafiat	137
benedictus Bordonicus in-		budanus prator Caſarem	
ſignis Cosmographus		certiorem facit de Cy	
121 Superantius inter		pro expugnata	156
feclius	250	butrinum eſt locus ſic di-	
bernhardus Cardonus uul-		ctus	208
neratus	234	butua ſolo aquata	137
petrus militiæ præfe-		butuam Turcica claſſis	
ctus, interficitur	33	proficiſcitur	137
bernhardi Cardoni uirtus		butuani, dū auſugium, mi-	
& diligentia in re mi-		ſerè ab hoſte trucidan-	
litari	223	tur	131
bernhardinus Cardonus		C	
occifus	250	Caſar cur nullum bellum	
Augu-		in Turcas ſuſcipiat, abſ-	
buius interficitur	168	que conſenſu Germaniæ	
bertricius Côtarenus non		principum	20. 21
nullarum nauium præ-		caſar Aualus Calliopolum	
feclius	209	mittitur pro ſcribendo	
biali cum ſuis copijs Byzã		milite	204. uir inſi-
tiū uerſus nauigat	54	gnis rei militaris	241
biremes duæ ſpeculatoriæ		caloſſa eſt locus quidã a-	
Cyprū miſſæ	60. 62. 63	pud Famaguſtam	37
in Boëtica prouincia mo-		canalis Aulonem mittitur	
tus p̄ Mauros excitati	15		212
boliona fluu. in Epiro	125		

I N D E X.

- canalis cum sua classe Cor
cyram appellit 210
- candia insula, aliàs Creta
dicitur 120 Veneto
rum colonia 121
- candiam ueneta classis ue
nit 84
- canea est urbs in Creta 121
- canna mellis multa reperi
tur in Cypro, ex quo sac
carũ concoquitur 7
- capfanus Bry' præses Rho
dius occisus 151
- ex Caprarum pilis in Cy
pro pannus conficitur,
quem Zambelouum in
colæ appellant 7
- captiui, omnes Venetijs li
beri redduntur 257
- caracciolus præfectus na
uigiorum 230
- caracosius ab Epidauro
depulsus 127 & Oc
chial oppugnant Cor
cyram Melenam 135
- explorat Christianam
classẽ 222 trierar
chus occisus 252
- caramussali sunt naues 51
- caraperis celebris archipi
rata 252
- cardinales qui fœderi as
sensi sunt 108 Romano
pontifici ob uictoriam
gratulantur 261
- carlota regina Cypri, Ioan
ni patrueli regis Lusita
niæ nupta 10 itõ pau
lõ post Ludouico Sabau
diæ ducis filio spõsata 10
- ad Carpathũ insulam duo
dicrota exploratũ missa,
quid Ascanio Cornio re
tulerint 62
- propè Carpathum magna
tèpestas maris oritur 72
- inter Carolum V. & Vene
tos fœdus 155 & pro
testantes bellum, eiusq̃
belli finis qui 147 &
Galliarũ regem bellũ 12
- inter Carolum Maximilia
ni fratrem, & filiũ ducis Ba
uariensis nuptiæ 117
- ad castrum Ruzzũ Veneto
rum classis appellit 53
- catarinus Maripetrus in
terfectus 250
- * 4 catho.

I N D E X.

catharum oppidum 133 obsidione solutum 137 quam ob causam tam acriter oppugnatū fue- rit à Turcis 154 ob- fessum à Turcis 135 cathari oppidi ciuium con- stantia, eorumq; respon- sio ad Turcas 133 catopus est portus 207 saurlaus Turcicæ classis præfectus 80 celius de Focis interfectus 173 cephalenia insula à Turcis deuastata 122 ehaonia Epirus olim di- cta 88 chimarioti mōtes qui 89 chrystallo, Cyprus abun- dat 7 christiana classis à Turcis explorata 223 ad Spartiuenti promonto- rium uenit 202 ad Lacinium promontori- um peruenit ib. ad Fossam D. Ioannis promōtorii uenit 196	ex Corcyra soluit 213 Leodicen & Leucimā peruenit 213 ad bel- lum instruitur 224 ad Caput Albū perue- nit 219 denuò à Tur- cis exploratur 227 Samos peruenit 221 ex Sicilia discedit 153 ad aciem instruitur 213 christianæ classis principes & ductores 197 or- do & agmē 196. 197 & sic deinceps. prin- cipes certiores facti de expugnata Famagusta 211 milites uarijs tor- mentorum bombis Au- strio gratulantur 214 principes Corcyram ap- pulsī 208 singūli prin- cipes ac præfecti suos adhortantur ad præliū 226 principes quid post pugnam naualem fecerint 248 & Tur- cicæ classis congressus 232 aciei mediæ prin- cipes 197 pulcher- ma acies 28. m.

I N D E X.

- maiores naues quomodo ad nauigabant 233
 copiae in uniuersum 227 principes de com-
 muni bello deliberant 210 duces, qui prae-
 rant maioribus nauib. 218 militum alacritas
 225 acies pulcherri-
 ma 225
 christianae classi uicinusq; ini-
 tidu ualde aduersabatur,
 repente mutatus 227
 articuli & capita praes-
 cripta 198 usque ad
 folio. 201 uentus
 ualde salubris in pu-
 gna 240
 christianam classem uen-
 tus secundus ualde ad-
 iuuat 240 Auria per-
 lustrat 214
 inter Christianam classem
 & Turcicam pugna 233
 in Christiana classe dissi-
 dij auctores capii ac su-
 sponsi 217 signa &
 vexilla futuri praelij e-
 recta 204 bonum
 omen uictoriae 225 se-
 ditio 219
 a Christiana religione,
 Turcarum religio quae
 sit diuersa 5
 pro Christiana religione
 qui pugnant, quod praemium
 mereantur 249
 christiani principes na-
 ues exploratorias emittunt
 104 quaedam naualia
 Macedonica comprunt 215 mi-
 lites miserè à Turcis in-
 terempti 189 quam
 maximè prouidi ac dili-
 gentes contra hostem
 sint 169 principes
 nihil inter mittunt, quod
 ad boni ducis officium
 spectat 226 hanc uic-
 toriam Deo tribuunt
 249 olim amplissima
 ditioe potiti sunt 268
 cur aliquando in Tur-
 cas bellum moueant 21
 saepe à Turcis debella-
 ti 18 quam ampla spo-
 lia in Regia tridentis
 5 Turca-

I N D E X.

- Turcarum inuenerint
 253 254
 Christianorū, qui à Turcis
 bello sunt deuicti, liber
 tas quæ sit 5 nauigatio
 Coreyrā uersus 196
 uocationalibus & obediē
 tia externa, Turcas so
 lum esse contentos 5
 principū dissensio quid
 effecerit 269 militum
 alacritas pro tuenda
 patria 86 exercitus
 quot triremibus & mili
 tibus instruendus sit
 98 interfectorum &
 captiuorum numerus
 & summa 250 copie
 in uniuersum 153 muli
 captiui abducuntur 137
 præfectorum pietas 153
 strages Vlemij 131 li
 bertas apud Turcas
 quæ sit 4 & 5 princi
 pum & præfectorū co
 hortatio ad milites 226
 pro Christianorum exer
 citu comiteatus unde
 sit petendus 101
- Christianis militibus or
 do in itinere præscribi
 tur 196 princi
 bus aduersus Turcam
 fœdus commune inuen
 dū esse 105 afflictis in
 Iudæa, principes Chri
 stiani opem ferunt 9
 acriter sit pugnandum
 contra Turcam 174.
 175 infortunium quod
 dam accidit 167 præ
 fectis & militibus or
 dines & articuli præscri
 buntur 198. 199
 quare, Turcæ aliquam
 libertatem relinquāt 6
 inter Christianos duces &
 milites gratulatio ob re
 bene gestam 248. 249
 principes rara concor
 dia 155 & Turcas ua
 ria & horribilia bella
 gesta 18 principes fœ
 dera raro esse firma 27
 à Christianis cur hoc bel
 lum contra Turcam sit
 susceptum 152
 ex Christianis quos intere
 ptū

I N D E X.

- pti, aut uulnerati sunt,
 & quot etiam ex aduer-
 sa parte 251 multi oc-
 ciduntur 167 qui præ-
 cipuè interfecti & uul-
 nerati fuerint 250 mi-
 litibus in urbe Nicosia
 multi peste è medio sub-
 lati 41 in pugna naua-
 li multi uulnerati 235.
 236 militibus plurimi
 in urbe Nicosia interfe-
 cti 46. 47 nonnulli à
 piratis intercepti 215
 christophorus Tridētinus,
 Portuēsis episcopus fœ-
 deri ascribit 108
 chymera arx munitissima
 in Epiro, à Sebastiano
 Venerio expugnatur
 89. 90
 cilicus Bassa strenuè Nico-
 siam inuadit 46
 clades sunt pæne scelerū
 270
 classis Venetorū quot na-
 uigijs instructa fuerit
 51 Turcarum quot na-
 uigijs instructa fuerit
 51 utriusque tam Tur-
 cica, quàm Christiana
 congressus 233 reli-
 qua uide Christia-
 na & Turcica,
 classis 9
 celestinum cænobium Ve-
 netijs incendio absum-
 ptum 31
 colchinum oppidum nunc
 Vlcinium dicitur 128
 columna reconciliat Au-
 striam & Venerium
 220 uide Marcus An-
 tonius
 comitatus pro exercitu
 Christianorum unde in
 singulis locis sit peten-
 dus 100. 101
 constantia est portus pro-
 pe Famagustam 91
 in Constantia portu Tur-
 carum clades 92
 constantium munimen-
 tum sic dictum 39
 super Constantina ar-
 ce Venetijs que lite-
 ra scripta fuerint
 246
 constan-

I N D E X.

- constantinopoli multa ædificia incendio collapsa*
 33 *supplicationes publica pro uictoria instituta* 155 *ingens lætitia pro Cypro expugnata* 155
conteranus ad Venerium reuertitur 214
contra scarpa est munimentum sic dictum ex quo Nicosianis Turcæ maxima damna intulere 40
corcyra Melana ab Ochia li & Caracosis obsessa 135 *insula de nouo obsessa* 138
corcyra Melana obsidione soluta 136 & 138 *miserè deuastata* 209
corcyra Melana incole clam aufugunt 136 *præfectus à Venetis proscriptus* 264
corcyram Veneta classis delata 76
corcyra Christiana classis principes appulsi 208
corcyram Melanam Insulam mulieres defendunt 135, 136
corcyrei multos Turcarum interficiunt 139
corcyreis interdictum ne lteras Venetias mittant 211
corinthiacum sinum Turcæ inuadunt 134
corononem Turcæ nonnulla nauigia mittunt 214
cortesijs Macedonicus cohortium centurio interceptus 38
cosmographi priscei quid de Creta insula scripserint 120
creta insula unde sit dicta 121 *nunc candia dicta* 120 *Ioui olim consecrata* 121 *quot urbes nunc habeat* 120, 121
creta insula descriptio 120 *status quis* 220 *fertilitas* 121 *ambitus* 121 *incolæ, cui officio maxime dediti sunt* 121
cretam insulam uersus Veneta

I N D E X.

- neta classis nauigat 38
 Turci inuadunt 121
 qui olim descripserint
 121
- in Creta insula quot urbes
 olim fuerint 120 Mal
 uasia nascitur 121 se-
 ditio exorta 205
- ex Creta insula Turci fu-
 gantur 122 Hispano
 classis soluit 85 Ve-
 neta classis corcyram
 uersus nauigat 57
 cretenses Venerio literas
 mittunt 205
- cupressorum arborum ad
 naues fabricandas in
 Creta magna copia
 121
- curius Antistes hortatur
 Christianos ad præliū
 174
- curium urbs nunc Limach
 dicitur 174
- surrus Triumphalis Chri-
 stianis pacem præten-
 dens 111
- curzola ab Ochiali & Ca-
 racosio obsessa 135
- Cyprus insula à Sultano
 Aegypti subacta 3 o-
 lim Macaria dicta 8
 quibus fructibus olim
 abundauerit 7 ma-
 ior insula, inter omnes
 insulas maris m editer-
 ranei 7 quot commo-
 da exteris nationibus
 accomodet 8 à Ge-
 nuensibus liberata 10
 à Syria aequoris scui-
 tia disiuncta 7 ex-
 pugnatur 155 à Ri-
 chardo Angliæ rege oc-
 cupata 9 sub Græcorū
 imperio fuit 9 quo
 modo à Sultano Aegy-
 ptii liberata fuerit 3 ab
 Aegyptio rege armis
 occupata 172 quo-
 modo ad Venetos per-
 uenerit 171 ope Sul-
 tani Iacobo subiicitur
 11 ad reges Gallorum
 peruenit 9 tributaria
 Aegyptiorum facta 10
 à Memphitico rege oc-
 cupata 10 quomodo
 ad

I N D E X.

- ad Venetos perueniret
 9.10 quam magnis di-
 uitijs olim abundaue-
 rit 9
- cypr̄i insulæ descriptio 7.
 8 descriptio secundum
 Plinium 7 sterilitas
 7 8 status quis olim
 & quis nunc sit 8
 4. 266 diuitia olim
 quæ 8 iactura Venetis
 longè grauisima 264
 circuitus & longitudo
 8 oppida, & ciuita-
 tes nunc quæ 7 inco-
 le qua fortuna sem-
 per usi fuerint 3 regnū
 Othomanicæ & ditioni
 subiectum 231 res quo
 in loco nunc sint 183
 insulæ legitimus hæ-
 res qui 171 rex ueneno
 interfectus 10 incolæ
 quo negotio maximè
 incumbant 8
- cyprum insulam olim Sma-
 ragdo, Christallo Ada-
 mante nobilem fuisse 7
 olim continenti unâ cū
- Cycladibus insulis ad-
 nexam fuisse 7 Turcæ
 expugnant 156 à Ve-
 netis Turcæ efflagitat,
 ob eam bellum eis indi-
 cit 28 Turcæ inuadūt
 34.35
- in Cyprum duæ biremes
 speculatoriæ mittuntur,
 61.62 Veneti præsidia
 militaria mittunt 28
 nauigatio instituta 78
- cypro insula quando Ve-
 neti potius sint 11 Ge-
 nuenses quomodo potius
 sint 10
- in Cypro aris metalla in-
 uenta fuisse 7 olim quin-
 decim oppida 7
- ex Cypro Venerio literæ
 missæ 205
- cyprum regnum ad Vene-
 tos uenit 11
- cyclades insulæ • 7
- cyrus rex, unde sibi æter-
 num nomen exhausserit
 17
- cythera insula à Turcis de-
 uastata • 122
 • in Dale

I N D E X.

- D**
- in Dalmatia multa loca
 deuastata 157
- David Nucius Magister
 exercitus Famagustani
 177 Nutius magister
 castrorū occisus 194
- diegus Henrichetz uir rei
 militaris insignis 243
- Husmanus de Sylua,
 Venetijs missam cele-
 brat, post nuncium de
 uictoria allatum 258
- digna femina Aquileien-
 sis ad conseruandam
 pudicitiam, sibipsi mor-
 tem infert 55.56
- dicrotum à Turcis interce-
 ptum 137
- domnicus Marius Niger
 insignis cosmographus
 122
- dragan trierarchus 230
- drimus fluius 125
- dulcignum oppidum aliàs
 Vlcinium 128
- E**
- Echinada insule 222
- echinadas uersū Turcica
 classis proficiscitur 228
- elizabetha Angliæ reginæ
 laus & uirtus 282.
 283
- emilius Vinensis à Vene-
 tis proscriptus 264
- eparchus Creta præfectus,
 ad Venerium & Au-
 striū literas mittit 219
- epidaurus à Caracasio Tur-
 carū duce obsessa 127
- urbs peloponnesi Tur-
 cis tradita 14
- epidaurum Turcæ inua-
 dunt 138
- ad Epiphanijs caput Turci
 adnauigant 54
- epiroti strenui bellatores
 166 ad Venetos lega-
 tos mittunt pro auxilijs
 mittendis 123 denuò
 Imperio Turcico subij-
 ciuntur 123. 124 con-
 quærentur de Veneto-
 rum fide 124
- epirotorum à Turcis dese-
 ctio 89. 123
- epirus cur sit Chaonia di-
 cta 88
- epirus

I N D E X.

<i>epirus nunc ferè in solitudi- nem redacta</i> 88 quot habeat urbes secundùm Ptolomæum 89 in qua parte Græciæ sita sit 88 olim Molossia di- cta 88 à Romanis sub- acta 88 nunc Alba- nia uocatur 88 <i>epiri descriptio</i> 88 ciui- tates 89 <i>epirum Sebastianus Vene- rius occupat</i> 80. 90 Turcæ horribili clade afficiunt 142 <i>in Epirum qua de causa Turcæ profecti sint</i> 125 <i>in Epiro Turcarum imma- nitas & crudelitas</i> 126. 127 <i>Erasmus Firmius occidi- tur</i> 173 <i>Etruriæ princeps auxilia Venetiis mittit</i> 57 <i>in Euboeam Turcica clas- sis proficiscitur</i> 120 <i>exemplum singularis pud- icitiae</i> 55	F <i>Fabius canalis praefectus Illyrici</i> 33 <i>famagusta quomodo olim su dicta</i> 28 litoral- is ciuitas, & totius insulae Cypri emporium 7 quot dies à Turcis ob- fessa 193 urbs denuò à Mustapha obfessa 158 deditione capta 186 <i>famagustae incendium</i> 180 urbis status quis 181 urbis praecipui defenso- res 159 sex horis con- tinua & acri cõtentione dumicatum est 173 in- ducia peracta 186 praefecti Mustapha ac- cedunt 189 urbis du- ces omnes à Mustapha in uincula conijciuntur 189 urbis muri fracti 166 urbis deditionis capita 187 <i>famagustam Haly cū suis copijs cõtendit</i> 52 Tur- cæ summo ardore in- vadunt 178 Turcæ nobis

I N D E X.

- nouis munitionibus op
pugnant 175 37-56
urbem Turcæ ingressi
190
iuxta Famagustam Turcæ
septem noua munimen
ta erigunt 175
in Famagustam à Turcis
4100 pile ferreae &
globi emissi 193
in Famagusta puluis Tor-
mentarius deficit 185
Famagustani incendio ma-
ximè à Turcis sollicitan-
tur 180 in hostem eru-
punt 160 literas Cre-
tam mittunt, pro auxi-
lio mittendo 184 mul-
tos Turcarum trucidat
177 milites ad unum
à Turcis interempti
189 redacti ad extre-
mam inopiam 186. 181
quàm maximè prouidi-
ac diligètes contra Tur-
cam fuerint 189 de
deditione agunt 186
ad misilia confugiunt
165 succedunt Bracade-
no & alijs primoribus
deditionem 182 indu-
cias cum Turcis agunt
186 Turcis obsides mit-
tunt 186
famagustanorum sagaci-
tas intuendis munitio-
nibus 179 fortitudo
& animi constàtia 177
diligentia 159 dueum
nomina occisorum 194
uirtus & summa dilige-
tia contra hostes 177
calliditas 177 plutei
à Turcis subiecti 116
obsides à Turcis beni-
gne & perhumani-
ter excepti 186 dilige-
tia & strenuitas 163.
164 munitiones à Tur-
cis occupatae 160 cen-
turionum uirtus & so-
lertia erga hostes 174
tabernacula ubi collo-
cata fuerint 161 taber-
nacula Turcæ cucicu-
lis inuadunt 165
ex Famagustanorum duci-
bus qui interfecti fue-
runt

I N D E X.

- sint 194
 famagustinarum castris
 pulcherrimus ordo 162
 famagustanis Turcae om-
 nincm aditum interclu-
 dunt 37 Nicolai Dan-
 duli caput ostesum 16.
 57 munimentum Con-
 trascarpm à Turcis
 ereptum 164 portæ
 interclusæ 180 suppe-
 tiæ transmissæ 205 li-
 tere ex Creta mittun-
 tur 168 munimenta à
 Turcis erepta 158 mu-
 nimentorum firmissi-
 mum ereptum 177 Tor-
 mentarius puluis defi-
 cit 163 Veneti auxi-
 lium mittunt 91 Tur-
 cæ magnum damnum
 inferunt 169 infortu-
 nium quoddam acci-
 dit 167 à senatu Ve-
 to auxilium decernitur
 144 Turcæ obsides
 mittunt 186
 famagustanos Turci ex de-
 sem propugnaculis ag-
 grediuntur 160 Tur-
 cæ classe adoriantur
 eisq; haud exiguum da-
 num inferunt 185 Tur-
 cæ rursus cuniculis in-
 uadunt 184 Turcæ no-
 tiu 5000 globis eupe-
 ratis inuadunt 176
 inter Famagustanos &
 Turcas ingens pugna
 185
 in Famagustanis mulieri-
 bus uirilis animus 175.
 180
 ex Famagustanis quidam
 casti, & plariq; uulne-
 rati 160 multi occidun-
 tur 167
 à Famagustanis conflictus
 habiti 160
 federicus. Oenobarbus Im-
 perator, unà cum prin-
 cipibus Christianis ex-
 peditionē uersus Hie-
 rosolymam suscipit
 9
 falericus Baleonis occisus
 194 Martellus uulnea-
 ratus

I N D E X.

status	251	capita	97
ferdinandus Medotius ad		faceri qui assensissent pri-	
Casarem mittitur	261	cipis	107
inter Ferdinandum Tolet-		facus inire haud insolitū	
tanum, & Franciscum		apud ueteres	94
Guisiacum ducem bel-		tra Turcam, qui princi-	
lum	147	cipes sua presentia con-	
fergatus Dominus Mala-		firmauerint	107
thie, unus ex Turcarū		de Fœdere communi Impe-	
præfēctis	193	rator, & reges non exci-	
interfici-		piuntur	105
ciur	194	fœderati principes de bel-	
fœdus inter pontificem, Bi-		lo statuunt	145
spanum & Venetos con-		fœmina quadam Nicosia	
tra Turcam, eiusq; arti-		na, ignem in sulphure-	
culi	97	um puluerem conijcit	
contra Tur-			55
cam quo anno sit con-		fœminæ in cypro lasciuia	
firmatum	108	dedit e	8
Romæ		fortuna non facile deserit,	
ac Venetijs publicatū		quos semel sui fauore	
inter Carolum V.		dignatur	170
& Venetos	15	fortuna in cunctis rebus	
inter tres principes quibus		gubernatrix	19
conditionibus & obli-		fortuna in constantia	156
gationibus sit confir-		fossa D. Ioannis promonto-	
matum	106. 107	rium	191
Christianorum Turcis		Framburarus Dominus	
cognitum	137	Dinarie, unus ex	
fœderis inter Hispan. re-		& a	
gem, pontificem, & Ve-		Tur	
netos iniq; articuli &			

I N D E X.

- Turcarum præfælis*
 193
Franciscus Auria uir rei
militaris peritissimus
 237 *Axius à rege Gal-*
liarum Byzantiū mitti
tur 243 *Barbarus le-*
gatus Venetorū à Tur-
ca captus 33 *Bonus*
occisus 250 *Dodus*
nonnullarum iriremiū
dux 199 *ex Doda fa-*
milia maiorum nauū
dux 218 *Guifiacus*
Dux in Italiam profici-
scitur 197 *Corus co-*
mes occiditur 168 *Iu-*
stinianus cum militib.
Cyrneis in Insulā Cre-
tam uenit 121 *Iustinia-*
nus multos Turcarum
in Insula Creta trucia-
dat 522 *de Lobi inter-*
fectus 194 *Pacecus*
Romam mittitur 96
Viauellus Venetæ Rei.
Secretarius 108 *Vual-*
singamus Orator cele-
bris 282 *eiusdemq̃*
laus. *ibid.*
Francisci Roselli, comitis
Bedfortiensis laus 289
frater, fratrem interficit 2
Fridericus Beneuidus uir
insignis & peritus rei
militaris 234
fures Venetijs omnes libe-
ri dimissi 257

G

Gabrielis Cerbelloni laus
& uirtus 247
galenga locus apud Fama-
gustam 37
gallia per decennium ciui-
li bello uexata 22
galliæ status quis nunc 22
in Gallia Cisalpina milites
conscribuntur 114
ad Callorum imperiū Cy-
prus delata 9
galliarum Rex non excipi-
tur à fœdere trium prin-
cipum 104. 105 *Rex*
ad Turcam legatos mit-
tit 143
inter Galliarum regem &
Carolū Quintum bel-
lum 12 *Turcarum*
Imperatorems

I N D E X.

- Imperatorem fœdus 22
 & Venetos amicitia
 143
 gaudij luctum comitem
 esse 264
 gaudium, Tristitiæ & in-
 fortunij comitem esse
 156
 gemmæ quæ olim in Cy-
 pro repertæ fuerint 7
 genue Ianus regulus Cy-
 pri natus 10
 genuam Ioan. Austrius cū
 sua classe peruenit 116
 genuenses quomodo Cy-
 prio regno adepti sint
 10
 inter Genuenses & Vene-
 tos bellum 13
 S. Georgius de Magnana
 locus apud Nicosiã, ubi
 Turcæ maximum mu-
 nimen struxerunt 38
 germania cur non libenter
 bellum suscipiat in Tur-
 cas 20, 21
 germani artis naualis im-
 periti 149
 germanorum militum laus
 247, 248
 Giambelatus Bèy unus ex
 Turcarum ducib. 193
 gianotius Magnalis uulne-
 ratus 251
 giderus Bèy, præfectus
 Chij occisus 251
 gloriæ studio homines sæ-
 pe ad nationes exteras
 iter suscepisse 2
 goitus præfectus ænearum
 machinarũ in urbe Eama
 gusta interficitur 159
 graciæ totius status quis
 nunc sit 3
 gratiam Richardus rex
 Angliæ deuastat 9
 græcus quidam ex Mace-
 donia Turcarum du-
 cem interficit 262
 græcorum solertia in re
 militari 168 impes-
 rio Cyprus subiecta 9
 imperiũ olim sub Chri-
 stianis principibus 268
 inter Græcos & Italos mi-
 lites Cydonij controuer-
 sia exorta 53
 Gulielmi Cecilij commen-
 satio 3

I N D E X.

- datio 282
 gusmani uirtus & diligen-
 tia in re militari 234
 gyambelus Bèy, unus ex
 Turcarum ducib. 166

H

 Haly dux mediæ aciei,
 Turcica classis 229
 cum suis copijs conten-
 dit ad Tamassum 52
 cum suis copijs Rhodū
 uersus nauigat 54
 Bassā imperator totius
 Turcicae classis interfe-
 ctus 251
 hannibal Adamus de fir-
 mio interfectus 194 in
 Italiam uenit 99
 helena ex Paleologorum
 prosapia, regi Cypri nu-
 pta 10 regina Cypri
 Ioannem regem Cypri,
 ueneno necat 10
 henricus rex Gallorum cū
 Turca fœdus init 22
 Cardonus uir re mili-
 tari insignis 242
 hercules Malatesta interfi-
 citur 168 Martinen-
 gus ab Eunuchō Musta-
 pha absconditur 189
 Martinēgus, obses Tur-
 cū Missus 189
 herculus Martinengi uirtus
 & diligentia in re mili-
 tari 173
 hernardus Pliēgus ab Au-
 strio ad pontificem mit-
 titur 116
 hiberniæ insula status quis
 nunc 22, 23
 hieronymus Bysantius A-
 scriuensis occisus 250
 Côtarenius occisus 250
 Martinēgus à senatu
 Famagustā missus 87
 Martinēgus comes opti-
 mē de Veneta republi-
 ca meritis, obiit 87
 Zianus Venetae classis
 Imperator 24 Zianus
 classis Venetae imperio
 exiit, captiuus Vene-
 tias perducitur 87
 hierosolymā uersus, Chri-
 stiani principes iter su-
 scipiunt 9
 de Hipponē scyriana Gra-

I N D E X.

<p>68 hispana clades in insula Meninge 21 hispana classis in Sicilia redit 85 cū Veneta in gitur 59 Hydruntum peruenit 58 ad Sudam portam appellit 59 de Hispana classe 57 ex Hispana classe quatuor irremes antennis pror sus spoliata 26 hispana naues, duas libur nicas Byzantinas, capi unt: in quibus erat mo numentum Pij V. 118 hispani Liguriā inuedunt 111 Marchiam de Fi niali occupant 114. 115 hispaniarum rex Catholi cus dictus 60 regis uis res ualde attrita 21 re gis insignia 112 re se ad bellū parat 114 rex legationē Romam mit tit 96 rex de uictoria certior factus 261 re gi Turcicum signū mit</p>	<p>55 21 59 58 59 57 26 118 111 114. 115</p>	<p>titur 261 hispaniarum rex quot tri remes Venetis contra Turcam, (necessitate postulante) administra re debeat 102 rex lega tos Venetias mittit 96 rex classem oppido ap paratam Venetis au xilium mittit 57 rex classem preparat, & quasdam irremes Ve netis auxilio mittit 34 rex Venetis auxilium contra Turcam mittit 34 rex Marchionem de Finali imperio impel lit 114. 115 uarietas mentis dicitur & ratio nibus factus est sane p legatis eius, met. 107 inter Hispaniarum re gem & Gallicum bel lum 12 & pontificem Romae factus an no 1537. 99 pon tificem & Venetos fe dus contra Turcam, eiusq; articuli 97 β 4 hispa-</p>
---	--	---

I N D E X.

- hispanorum clades in Mauritano bello 21
- ex Hispanorum militibus ueteranis clarisq; ducibus in Mauritano bello multi interierunt ib.
- hispanis Mauritanum bellum ualde calamitosum ibid.
- ex Hispanis nonnulli à piratis intercepti 215
- homeri insigne dictum de tyrannis 281
- horatius Ursinus interfectus 250
- horacas comes & præfectus militum in urbe Nicosia 35.41
- horocæ comitis interitus 47
- hydruntum Hispana classis uenit 58
- I
- Iacobus rex Cypri creatus 10 Cyprium inuadit 11 ex concubina natus 10 rex Cypri opè Sultani implo- rat 11 moritur 11 Celsus Venetæ classis legatus 77 ex Doda familia dux maiorum natiuum 218 de Fabiano interficitur 174 Metius Chersonesius interfectus 250 Malatesta captus à Turcis 143 Ragonus à Turcis captus 142 itè quibus modis sit liberatus ibid. Constantino- polim mittitur 141. 142 Surantius in Augustini Barbadiçi de mortui locum suffectus 260 Tuscinus Vicentinus occisus 250 iacobi Stambali uirtus egregia & singularis in re militari 185 iacobo regi Cypri Catharina filia Marci Cornarij Patricij ueneti nupta 12 propè Iaderam conflictus habi-

I N D E X.

habitus	33	sua classe uenit	118
ianus rex Cypri creatus	10	quot naues in suo cor-	
à Memphitico rege ca-		nu habuerit	227
ptus, tributariusq; Ae-		& Columna uenetam	
gyptiorum factus	10	pratoriam adeunt	
ianizerorum multi à Chri-		77 Hispanam clas-	
stianis capti	92	sem in Siciliam redu-	
in Iberiam Hispani peram		cere statuit	84.85
plas opes & thesauros		75 abitione à M. An-	
annuatim transferunt		tonio petit ibid. cum	
	21	Hispana classe in Sici-	
illyricum Turcæ infestant		liam redit 85 cum	
	33	sua classe in Tristantum	
imperium Turcarum ex		littus uenit 73, clas-	
quibus causis amplum		sem suam Cretam uer-	
reddatur	4.5	sus dirigit 74 con-	
imperia quatuor mundi,		fligit cum Occhiale	
quas rerum uicissitu-		236	
dines passa sint	1	ioannis Andreae Aurie	
imperialium quatuor po-		laus & uirtus	147
tentissimorum mundi,		sententia de Cypria pro-	
status qui nunc sit	1	fectione 72 uirtus	
ioannes Andreas Aurie		& strenuitas in re mili-	
dux Hispanæ classis		tari 236 responsio in	
57 præfectus dextræ		ueneta prætorie de Cy-	
cornu Christianæ clas-		pria profectioe 78.	
sis 197 Christian-		79 & Cornij delibe-	
nem classem perlustrat		ratio de inuadendo	
214 in Siciliam cum		hoste 59 sententia	
		β 5 de	

I N D E X.

- de Cypria profectiōe 71
 ioāni Andrea Auria, quid
 Ascanius Cornius sua-
 serit 59
 inter ioannem Andreā Au-
 riam & Ascanium Cor-
 nium colloquiū 58. 59
 Ioannis Antonij Quirini
 diligentia in urbe Pa-
 magusta 163
 ioānes Austrius totius clas-
 sis imperator 104. mit-
 tit legatos ad Veneti-
 am 116 Genua di-
 scedit 118 in Siciliā
 proficiscitur ib. quid
 Venerio & Barbadio
 responderit 211 uul-
 neratus sagitta 250
 de bello statuit 243
 qd Genuae effecerit 115
 mittit legatos ad Ve-
 netos 116 quāma-
 gnificē à Genuensibus
 sit exceptus 116 Chri-
 stianam classē ad bel-
 lum instruit 224. Im-
 perator Christianae clas-
 sis, tesserat mittit ad u-
 nūquodq; agmē 201 p-
 fectō mediae aciei, classis
 Christianae 197. 225
 classē Christianam
 perlustrat 224. tri-
 rarchos & milites ad
 pugnam, & fortitudinē
 cohortatur ib. lega-
 tionem ad Casarem, &
 ad tres principes confce-
 deratos, mittit 261
 a Smerium nauigiū con-
 scendit 224
 ioānes Austrius in Boēti-
 a certamine animi for-
 tūdo ibid. aduen-
 it ad urbem Genuam
 219 cohortatio ad mi-
 lites & praefectos 224
 laus & uirtus ib.
 ioanni Austrio Pontifex
 uexillum mittit 119
 ioannem Austrium, Seba-
 stianus Venetus post
 pugnam adiuit, & al-
 ter alteri gratulatus est
 248
 inter Ioannem Austriū &
 Venerium simulās 219
 eorum

I N D E X.

- reconciliatio 220
 ad Ioannem Austriam Tur
 cicae classis praefecti
 caput delatum 235
 ioannes Baptista Colum-
 ba, ex Nicosia Famagu-
 stam missus, pro praesi-
 dio petendo 45
 occisus 250
 ioannis Baptiste Rosarii
 oratio, in laudem inter-
 fectorum 258. 259
 ioannes Contarenus cum
 suis nauibus Christianae
 classis iungitur 203
 ioannes Cardonus rei mi-
 litaris peritissimus 57
 Siciliae classis praefectus
 196. 197 occisus 250
 ioannis Cardoni, Siciliae
 classis praefecti, laus &
 uirtus 242
 ioannes Faletrius patrici-
 us Venetus Nicosia ur-
 be egressus, in Turcas
 irrumpit 43
 ioannes Istrius uulneratur
 174 Lauretanus in-
 terfectus 20 Maria
- Puccius uulneratus 258
 Marmoricus insignis ar-
 chitectus occiditur 164
 Miches acerrimus hostis
 Venetorum huiusq; bel-
 li suaser 15 Selymum
 contra Venetos incitat 16
 ioannis Miches oratio co-
 ram Selymo, & proceri-
 bus Turcarum habita 16
 usq; ad fol. 28
 ioannes Osorius 243
 patrueli regis Lusitaniae
 filius, rex Cypri creatus
 10 ueneno interfectus
 ibid.
 ioannis Quirini uirtus & di-
 ligentia in re militari 167
 ioannes Scottus à secretis
 Ioan. Austrii 224 Sy-
 peranius legatus 97
 Vuasques Coronadus
 uir rei militaris peritissi-
 mus 237
 ioannes Zunigus Romam
 mittitur 96
 ioniam uersus Turcicae
 classis proficiscitur
 120

I N D E X.

Italiæ Principes Venetis gratulantur 259 ad Italiæ imperium aditus qui 24 inter Italos & Græcos mi- lites controuersia Cydo- nij exorta, Turcis inno- ta 53 iula arx munitissima à Se- lymo Turcarum Impe- ratore expugnata 19 iuliæ Cesareæ prorex iūgi- tur cum classe Turcica 120 iulius Naldinus sagitta uul- neratus 251 iustinopoli firmissima mu- nitione extruitur 144	be Famagusta 199 lesbon sub cuius imperio nunc sit 5 legum instituta sæpenume- rò unà cum nouo Prin- cipe mutari 2 leodicen Christiana clas- sis peruenit 213 leonhardus Contarenius ad Ioannem Austrium mittitur 263 leonis natura 281 leucaden Christiani prin- cipes inuadere statuant 211 leucimam Christiana clas- sis peruenit 213 lignius triarchus prætoris Sabaudiensis 226 liguriam Hispani occupat 114. 115 linum in Cypro pro felis ac- tibus texendis 8 lissum oppidum 125 lissum Turca deuastat 137 literæ, à Nicosianis, ad Fa- magustanos pro auxi- lio petendo missæ, à Turcis reprehensæ 45 lopi
- K
Kopes Figaroa ad Hispa- niarum regem mittitur 261	
- L
Laciniū est promontori- um, hodie Columnas di- citur 202 laurentij Teupuli prætoris Paphij strenuitas in us	

I N D E X.

M

- lopi Figaræ uirtus in re
 militari 234.
 lucri gratia homines sepe
 ad exterâs gentes pro-
 fectionem suscipiunt 2
 ludouicus Cardonus cum
 Austrio in actuarium
 nauigiū cōscendit 224.
 Martinengus, bellicorū
 tormētorum præfectus
 in urbe, Famagusta
 162 Sabaudia ducis
 filius, in Cyprum accer-
 situs 11
 ludouici Martinēgi uirtus
 in re militari 178. 179
 Perezij uirtus & dilige-
 tia in re militari 234.
 ludouico Sabaudia ducis
 filio, Carlota regina Cy-
 pri nupta 10
 inter Ludouicum & Iaco-
 bum regi Cypri bellum
 11
 lusitania rex non excipi-
 tur à spedere trium prin-
 cipum 104. 105
 lysnam Turcæ deuastant
 137
- Macaria insula, olim Cy-
 prus dicta 8
 magius nobilis archite-
 ctus 165 insigne opus
 uenit 176
 mahone genonauigiorū 51
 mahumetus Bey, dux dex-
 tri cornu in Turcica
 classe 229
 mahumeti Bey' & Barba-
 dici conflictus 239
 iuxta Mainum sinum arcē
 quandam M. Antonius
 Quirinus expugnat 90
 malatesta Ariminensis oc-
 cusus 256
 malemetus Bey' præfectus
 Euboeæ captus 252
 maluasia in insula Creta
 nascitur 121
 in Mandianis montibus,
 propè Famagustam ta-
 bernaculum Turcarum
 ducis fixum 37
 mantuam Austriaci legati
 ueniunt 117
 maranus Contarenius occi-
 sus 250
 margas

I N D E X.

- margaritus* est locus in Cy
pro, sic dictus 39
- marchetus Firmius* occidi
ditur 177
- marchio de Finali* diuione
expellitur 114. de
Turri, militum præfe-
ctus 81.82
- marcus Antonius Braca-*
denus occisus 194
- marci Antonij Bracadeni*
strenuitas in *Famagu-*
gusta urbe 159 uirtus
in re militari 167
- marco Antonio Columnæ*
*Venetij*s super por-
tam *D. Sebastiani*, uer-
sus in nostri memoriam
inscripti 246
- marcus Antonius Colum-*
na iudex & arbiter con-
trouersiarum 245 Ro-
mã mittit legatos 263
à Pontifice *Venetias*
mittitur 96 cum sua
classe ad *Aquas Frigi-*
das peruenit 70 cer-
tior factus de *Nicosia*
oppugnatione 70.71
- præfectus pôtificiæ clas-
su 57 cum sua classe
in *Siciliam* proficiscitur
116 præfectus aciei me-
diæ, classis *Christiana*
197 præfectus prætor-
ia pontificiæ 225 *Pá-*
liani regulus totius clas-
sis, absente *Austro*, præ-
fectus 104 dominus
Veneta reip. secretari-
us 108
- marci Antonij Columnæ*
laus & uirtus 245
& *Partai* cõgressus 236
Criuelatoris uirtus &
diligentia in re militari
168
- marcus Antonius Landus*
occisus 250 *Molinus*
sagitta uulneratus 251
- marcus Antonius Quiri-*
nus cum suis copijs *Fa-*
magustam uocat 91 in
Peloponneso arcẽ quan-
dam muratissimam ex-
pugnat 90 prope *Tá-*
massum quedã nauig-
gia *Turcarum* expu-
gnat

I N D E X.

- gnat 92 Thracæ in
 portu Constantia ado-
 ritur, nonnullasq; tri-
 remes Turcarum in fu-
 gam coniecit 91 in Si-
 ciliam proficiscitur 118
 cum decem trirēibus
 Hydruntū uenit 207
 Marci Antonij Quirini
 uirtus & diligentia in
 re nauali 239 laus 242
 Marco Antonio Quiri-
 no Turcica pecunia,
 quæ Cyprum mitteba-
 tur, intercepta 92
 marie caput est promon-
 tium 206
 maris tēpestas magna 72
 mars fortissimum quemq;
 sibi oppignorat 173
 martellus Auria ad Mar-
 cum Antonium mit-
 tur 75 uulneratus 251
 martini Paulij uirtus &
 constantia in remili-
 tari 242
 massinissa rex Numidie
 fœdus cum Romanis
 percussit 284
- matthæus Colsius, cuius Ta-
 massius, Turcis obses
 missus 186
 mauritanū bellum Hispa-
 nis calamitosum 21
 maximilianus I. fœdus init
 cū omnibus ferè prin-
 cipibus Europæ 12
 II. nō exipitur à fœdere
 trium principū 104.
 105 Romam legatos
 mittit 117 certior
 factus de Cypro expu-
 gnata 156. 262
 maximiliani frater, nomi-
 ne Carolus, filiā ducis
 Bauariensis, sibi in ma-
 trimonium iungit 117
 ad Maximilianum Imper.
 legati ex Italia redeūt
 ibid.
 inter Maximilianū II. Im-
 peratorem & Selymū
 Turcarū, induciæ factæ
 15. 20
 mediterranei maris insula
 maior quæ 7
 mehemetus Bey' interfi-
 citur 251
 melis

I N D E X.

melitensis prætoria sabel lo illisa 204	éta 98
melitensium præfecti uir- tus & industria in re militari 237	mons Valensius, Romana urbis prætor 107
méphiicus rex regno Cy- prio potius 10	montes Acroceraunij 89
memphitici reges quomo- do olim se gesserint 17	moschouitæ ignem Tor- mentarium, ad Tanani emporium incendunt 33
in Meninge insula Hispa- na clades 21	inter Moschouitã & Polo- num bellum 23
messana urbe Hispana classis discedit 58	in Muliebri sexu exempli egregiæ fortitudinis 175
messanæ omnes principum confederatorum lega- ti, & præfecti conueni- unt 156	mulieres Corecyram insula constanti animo defen- dunt 136
michaël Moncata ad Ve- netos mittitur ab Au- strio 117 Surianus le- gatus Romam mittitur 96.97	mundi quatuor Imperia quas rerum uicissitudi- nes passa sint 1
michaelis Moncatae uirtus in re militari 234	muranum oppidum in cen- dio deuastatum 31.32
mignanus Perusinus occi- sus 194	musasfer unus ex Turcarum præfectis 195 præfer- ētus præsidiorum in Ni- cosia urbe 56
mola argenteis rotis insi- gnita 111	mustapha terrestrium co- piarum ductor 32 Pa- magustam oppugnat ibid. uita deditionis sua
molossia olim Epirus di-	

I N D E X.

- capita deditionis sua manu obſignat 187
 Famaguſtam obſidet 158 urbem Famaguſtam ingreditur. ibid. omnia callidè & ſimulatè agit 187 nihil omittit, quod ad uictoriam ſpectet 173 Seclubi, primarius quaſtor occiſus 251 Bèy, unus ex Turcarum præfectis 193
 muſtaphæ Imperatoris Turcarum in Nicoſia crudelitas & tyrannis 48 concio ad milites 169 aſtutia 187 conſilium de expugnanda Famaguſta urbe 53 immanitas & crudelitas in Famaguſta urbe 192 uerba horribilia ad Bracademur 189 cohortatio ad milites ad inuadendum hoſtem 53 54 perfidia & immanitas 189
 myſiã uerſus Turcica claſſis proficiſcitur 120
- N
- ad Nationes exteras profectionem cur ſæpe homines ſuſcipiant 2
 nauigia multa ſpolijs & theſauris opima igne abſumpta 55
 nauplium oppidum peloponneſi Turcis datũ 14
 neapolitano regno Franciſcus Guiſianus Dux, bellum infert 147
 nebulo ſceleſtiſſimus Venetijs captus 145
 neſtor Marinengus Venetias profectus 191 ad Bracademũ redit 189. 500 aureis nummis ſe liberat 190 Martinengus in Cretam delatus 191 uulneratur 174 præfectus in urbe Famaguſta 162 in locum Goiti conſtituitur 159 ad Muſtaphã mittitur 187 à Græcis abſconditur 190 Neptim tranſuectus eſt ibid.
- 7   graue

I N D E X.

- graue uulneratus 177
 nestoris Martinengi uirtus
 & diligentia re militari
 167
 nicolaus Dandulus praeses
 Nicosiae 35
 nicolai Danduli caput Fa
 magustanis ostensum 56.
 57
 nicopolis est ciuitas Epiri
 89
 nicosia quomodo olim sit
 dicta 28 à Turcis oppu-
 gnata 36 ciuitas regia
 & metropolis in Cypro
 7 acriter à Turcis oppu-
 gnatur 30.40
 nicosiae urbis status quis
 nunc 183 exitus misera-
 bilis 49 urbis inter mu-
 ros latitudo 50 expu-
 gnatio 47 procerum,
 militumq; praefectoru
 sententiae de iuuaden-
 do hoste 35 extrema
 oppugnatio 46
 nicosiae Turcae praesidia im-
 ponunt 56
 apud Nicosiam munimētorū
 nomina 39 Turcae diris
 oppugnationibus inua-
 dunt 44
 in Nicosia urbe pestis 41
 Mustaphae Ducis Turca-
 rum crudelitas & seui-
 tia 48 urbe cōtrouersia
 inter capitaneos 35.36
 nicosiani literas incognitis
 caractirib; scriptas, Fa-
 magustam mittunt, pro
 praesidio mittendo 45 in
 Turcas impetum faciūt
 41. 42 Turcis plurima
 damna inferunt 39.40
 Turcas à muris depel-
 lunt 36 oppido egressi,
 multos ex Turcis interfi-
 ciūt 41.42. Turcis duo
 propugnacula eripiunt
 42.43
 nicosianis à praefectis inter-
 dictum, ne quis urbe
 egrederetur 41.42.43
 Turcae, literas interce-
 ptas ostendunt 45
 nicosianos Mustapha dux
 Turcarum ad dediti-
 onem cohortatur 94
 nico-

I N D E X.

- nicosianos Turcæ per qua
triduum sexaginta aeneis
catapultis inuadunt
39
- inter Nicosianos & Tur-
cas confluctus, in quo
Cortelius Macedoni-
cus interemptus est 38
- ex Nicosianis militibus plu-
rimi capti 44. militi-
bus multi ceduntur 41
- O
- Oberatis Venetijs ob ui-
cloriam, as alienum so-
lutum 257
- occhial praefectus 90 na-
uigiorum 230 & Cara-
cosius oppugnant Cor-
cyra Melaniam 135 decem
naibus potitus 238 à
nostris circumdatus 239
ex pugna aufugit. ibid.
ex praefectus Naupactium
aufugit 352 rursus ad
classem Turcicam per-
uenit 138
- occhialis confluctus cum
Auria 236
- ochialim Christiana clas-
sis praefecti prosequuntur
239
- occlaius Gonzaga uir mi-
litaris artis peritissimus
236
- olchimum oppidum aliàs
Vlcinum 128
- otto Augustanus Episco-
pus Praenestinus sede-
ri adscribit 108
- oxia insula 222
- P
- Palandriae sunt naues, co-
uehēdis equis, idoneae 51
- palozzus in expugnatione
urbis Nicosiae interfe-
fectus 47
- palazzus Fanensis ceterio
ex Nicosia urbe Tur-
cas inuadit 36
- pamphilium mare 7
- pannonia quas rerū uicissi-
tudines breue interual-
lū à Turcis passa sit 3
nunc sub Turcarum im-
perio 5 à Solymāno ua-
stata 19
- ad Paphū Turcica classis
72 con-

I N D E X.

conspecta	34	pestis in urbe Nicosia	41
partaus praefectus mediae		pestis in Veneta classe	86
aciei, Turcicae classis		petimum oppidum à Tur-	
229 dux Turcicae clas-		cis direptum	122
sis	120	petrus rex Cyprì, una cum	
partai & colūnae congres-		uxore grauida à Genu	
sus	235	ensibus captus 9 & 10	
perfidia erga		rex Cyprì regno prius	
Martinengum	134	restituitur à Genuensib-	
patria nihil dulcius	2	us 10 Centurio è co-	
patri's est urbs	229	mitum familia inter-	
paulus Iordanus uir insi-		fectus	168
gnis	226	petri centurionis ex Comi-	
Iordanus		tum familia uirtus &	
lagitta uulneratus	251	diligentia	167
Teupulus Romam mit-		petrus Iustinianus praefe-	
titur	263	ctus Melitensis praeo-	
pauli Teupuli praetoriū in		riae uir impiger & stre-	
urbe Famagusta	161	nuus	226
eiusq; uirtus in remili-		petri Iustiniani uirtus &	
tari	184	industria in re militari	
itē eius mors	190	237	
paulus Vrsinus cum trire-		petrus Zapatha ad Vene-	
mi Maripetra Christia-		tos mittitur	361
nae classis obuiam pro-		petri Zapathae uirtus & dili-	
cedit	208	gentia in re militari	234
persarum rex ad Selymum		Padiij laus & uirtus	242
Imperator. Turcarum		Velaschi laus &	
legationem mittit	15	uirtus	242
inter Persarum regem &		petrus	
Selymum induciae	20		

I N D E X.

- per Petrum Martinengum
 seditio in Cypro sedata
 205
- philippus Redius uir insi-
 gnis 234 rex Galliae
 bellum Hierosolymita-
 nis inferi 9
- pial rei maritimae praefe-
 ctus 52 cur Venetorum
 classem ualde ueritus
 sit 53
- Pij 5. patria 118 item eius
 mors 277
- Pij 5. monumentum inter-
 ceptum 118
- in Pij V. laudē, triumphas-
 les Venetijs litera scri-
 pta 246
- pilas Ferreas & globos,
 quot Turcae in Fama-
 gustam emiserint 198
- piouennus Vicentinus, Ho-
 roca uicem gerēs, Tur-
 cas inuadit 42 in pra-
 lio occumbit 44
- pirrum regem, rebus mili-
 taribus sibi aeternum
 nomen parauisse 27
- pix in Cypro ad liniendas
 naues 8
- placitus Ragazonus in
 Siciliam mittitur, ad
 emendū frumentū 142
- pliegus ad pontificem mit-
 titur 262
- pliegus uir insignis & stre-
 nuus in re militari 234
- plinius quid de Scodra op-
 pido scripserit 125 qd
 de Cypro scripserit 7
 quid de Creta insula
 scripserit 120
- podacattarum munimen-
 tū apud Nicosiam ere-
 ctum 39
- inter polonum & Moscho-
 uitam bellum 23
- pomponius columna unus
 ex Capitaneis 146 pō-
 tificia praetoria praefe-
 ctus 225
- pontifex Romanus legatos
 Venetias de fœdere in-
 cundo, mittit 96 Ro-
 manus Venetis classem
 auxilio mittit 57 ob-
 signat fœderis articu-
 los 106 Romanus de
 uictis

I N D E X.

- victoria certior factus
 260. 261 mittit vexil-
 lum nobile ad Ioanem
 Austrium 119 Roma-
 nus foedus iuramento
 alijsq; obligationibus
 confirmat 107
 pontifici Turcicum signum
 mittitur 261 cardina-
 les gratulantur. ibid.
 pontificem quibus in rebus
 principes confederati
 iuuare debeant 102
 inter Pontificem, Hispanum
 & Venetos foedus con-
 tra Turcam, eiusq; arti-
 culi 97
 inter Pontificem Romanum
 & Hispaniarum regem
 foedus anno 1531. 99
 ad Pontificem Romanum
 Ioannes Austrius lega-
 tos mittit 116. 117 Ro-
 man. Maximilianus Im-
 perator legatione mit-
 tit 117
 pontificia classis ad Sudam
 portum appellit 59 cu
 Veneta iuncta. ibi quot
 triremibus & militibus
 instruenda sit 98. 99
 ex Pontificia classe duae tri-
 remes amissae 84
 pontificius nuntius Ioan-
 Austrio obuia Genuae
 procedit 116
 populis deuictis rara ibe-
 rum religionis exerci-
 tium relinquitur 2
 prauesae est oppidum 208
 prauesam Christianae clas-
 sis principes inuadere
 statuunt 211
 cum Principe nouo, saepe
 legum instituta, & reli-
 gionem, mutari 1
 principes cur non libenter
 bellum in Turcas mo-
 ueant 20. 21 Christia-
 ni Hierosolymam uer-
 sus iter suscipiunt 9 co
 confederati quo anni tem-
 pore, quotannis conue-
 nire debeant 98 qui
 foederati assensu sunt 107
 foederati de bello sta-
 tuunt 145
 qui Principes ad colloqui-

I N D E X.

- um admissi 145
 principum legati Romano pontifici gratulantur 261
 Christianorum Catalogus, qui Romæ fœdus contra Turcam confirmauerunt 107
 confœderatorum legati Venetis gratulantur 257
 confœderatorum imagines artificiosè cõformatae, Romæ ostensæ 111
 confœderatorum exercitus totus in Sicilia proficiscitur 118.
 119
 principibus Christianis aduersus Turcam fœdus commune suscipiendum esse 105
 inter Principes Christianos rara concordia 155
 propugnaculorum nomina, ad Nicosiam urbem 39
 prosper columna Romam mittitur 263
 columna adijt Auriam, interrogans quid sibi de Cypria perfectione uiretur 72
 prouincias multas à Romanis uictas, in eorum ritus & leges cecidisse 2
 prouis Aga, præses Leptitanus occisus 251
 ptolomeus quid de Epiro scripserit 89
 pudicitia in sine exemplò 55
 pugna quare non facile sit committenda 147
 pyranum oppidum 144
 pyrrhus in qua plaga Græciæ habitauerit 88
- R
- Ragusinũ ab omni damno molestia ue solutũ 105
 rays à Coreyreis capitur 139
 regia triremes, ex Turcica classe qualis fuerit 253
 regna omnia mutationi obnoxia 1
 regnanus nomine Allobrogi principis, Venetis gratulatur 259
 rei capitales Venetijs ex 74 uinculis

I N D E X.

uinculis liberantur	257	militum	36
religionem sepe nouum		romæ ingens lætitiâ pro-	
principem imitari	1	pter uictoriam	266 pu-
rensius ab Imperatore		blica supplicationes in-	
Maximilia. Romã mit-		stuta	110 260. 261
titur	117	fœdus commune cõtra	
rhetimus urbs in creta	121	Turcã cõfirmatur	107
rhiũ & Anthiriũ principes		fœdus publicatum	110
Christiana classis oppu-		romam de uictoria nunciũ	
gnare statuunt	221	perlatum	260
rhodus insula à quib. nũc		apud Romanos quãto pere-	
inhabitetur	5	fides exulta sit	280.
à Soly-			281
manno occupata	19	à Romanis Epirus sub-	
rhodi conditio quæ nostro		acta	88
tempore sit	3	romegat Venetias mitti-	
rhodum uersus Turcica		tur	263
classis proficiscitur	120	rondachus alarum centus	
richardus rex Angliæ Cy-		rio occiditur	185
prũ insulam occupat	9	rubigo aris in Cypro	7
bellũ aduersus Hieroso-		ruidy Medouij uirtus & di-	
lymam suscipit	9	ligentia in re militari	
rixones populi	132		224
in Rixonicum sinum Tur-		ruzzum est castrum	69
ca adnauigant	132	S	
è Rixonico sinu Turcã di-		Saccarũ in Cypro, ex qua	
fœdunt	137	materia concoquatur	7
robertus Maluetius occidi-		saimus Bèy captus	252
tur	171	sal elegans in Cypro	8
rocha dux Stratiotarum		salma	

I N D E X.

- Salma* genus mensurae a-
 pud Italos 102
à Salmis regulus certior
 factus, de Cypro expu-
 gnata 156
Sara Martinengus militiæ
 præfectus in oppido Vl-
 cinio 129 Epidaur-
 rum mittitur 134
 uulneratus, eiusq; uer-
 ba ad milites 129
Sara Martinengi laus ib.
Sarnus comes cum suis mi-
 litibus in Siciliam pro-
 ficiscitur 119
Scipio Pisanus tit. sanctæ
 Mariæ Transiberim
 fœdus confirmat 108
Scodra, hodie Scuttaris
 oppidum 124 olim
 sub Veneta ditione fuit
 125 præsidio munitum
 126 ab Epirotis oc-
 cupata 125
Scodra oppidi descriptio
 125 situs & fertilitas
 ibid.
Scythius est portus 68
Sebastianus Venerius capi-
 taneus uenetae classiis
 145 præfectus aciei
 mediæ, classiis Christia-
 næ 197 Chymeram
 arcem in Epyro expu-
 gnat 89.90 post ui-
 ctoriam Ioannem Au-
 strium adiuit, & alter
 alteri gratulatus est
 248 cum sua classe
 in Siciliam proficiscit-
 tur 116 loco Hiero-
 nymi Ziani uenetae clas-
 si præficitur 88
Sebastiani Venerij laus &
 uirtus 244
 in D. Sebastiani porta Ve-
 netiæ, q̄ literæ scriptæ
 fuerint 246
Sebastiano Venerio, M. An-
 tonius Auria persua-
 det, ut, suam classem
 per Aegeum pelagus,
 Zacynthum & Cepha-
 leniam uersus, transdu-
 cat 75 ex Cypro li-
 teræ illatae 205
 7 5 literæ

I N D E X.

- literæ ex Creta missæ*
 205
ad Sebastianum Veneriũ
Epiroti legatos mittit
 89 *ex Zacyntho lite-*
ræ missæ 218
inter Sebastianum Vene-
rium, & Austriũ si-
multas 219 *recon-*
ciliatio 220
seditio in Christiana clas-
se exorta 215
seditionis in Christiana
classe authores capti,
ac suspensi 217
segestum arx à Turca-
rum Imperatore expu-
gnata 19
Selymus Turcarũ Imper.
filius Solymani 14
foedus inter Venetos &
Solymannum initum,
uiolat 29 *ex A-*
drianopoli, Byzãtium
petit 33 *ad Venetos*
legationẽ mittit, & ab
eis Cyprium exposulat
 28 *quibus de causis*
Venetis bellum indix-
erit 16 *ad Regẽ Gallis*
rum legatos mittit 11
recuperat Arabiam 15
alloquitur sui imperij
proceres, & ad noui bel-
li rationẽ animum ad-
ijcit 272 *certior*
fit de accepta clade
 267
Selymi Imperatoris Turca-
rum ingenium 16
animi anxietas 267
lucius, ob acceptam cla-
dem *ibid.*
Selymo nouo Turcarum
Imperatori, Veneti, ad
deptum imperium, gra-
tulantur 15 *Turca*
multos captiuos dono
mittunt 54. 55 *fo-*
edus Christianorum con-
gnitum 137 *Vene-*
ti intrepidẽ respondent
 29
Selymum esse legitimum
hæredem Cypri insule
 171 *quid præcipue*
 671-

I N D E X.

- cruciabat 267
 ad Selymum Imperatorē
 Turcarū, Persarū rex
 legationem ablegat 15
 Selymo hoc bellum iurē
 esse susceptum 171
 Sforcia Palauicinus uene-
 tae militiae praefectus
 77
 Sfortiae Palauicini senten-
 tia de inuadendo Tur-
 cae quae 35 laus, ac
 uirtus 247
 Sigismundus de Casoldo
 comes occisus 194
 Sirochus praefectus Alexā-
 driae 229 Bey, unā
 cum uxore captus 252
 Smaragdo olim in Cypro
 abundasse 7
 Soldatellus uir rei militaris
 peritissimus uulneratur
 174
 Solymannus Viennam in
 Austria, bis innume-
 rabili exercitu obsidet
 19
 multa Venetorum op-
 pida suo imperio adie-
 cit ibid. princeps bel-
 licosus, & Christiani
 nominis crudelissimus
 persequitor 18 Rho-
 dum & Pannonia si-
 nes inuadit 19 Me-
 litam insulam oppu-
 gnat ibid.
 Bey, unus ex Turcarum
 praefectis occisus 194
 Solymanni Turcarum im-
 peratoris laus 18 res
 gestae 18. 19 mors
 14
 Sophonisba uxor regis Nu-
 midiae, cum crepta, &
 Syphaci tradita 94
 Spartiuenti est promonto-
 rium, nunc Zephyrium
 dicitur 202
 Strabō insignis cosmogra-
 phus 121
 Stratiotae milites, qui di-
 cantur apud Turcas
 36
 Suda portus, olim Amphi-
 maleus dictus 59
 ad Su.

I N D E X.

ad Sudam portum Hispana & pontificia classis adnavigat 59
 sultani opem Iacobus rex Cypri implorat 11
 à Sultano Aegypti, Cyprus insula direpta 3
 suppotum à Turcis oppugnatum 126 oppidum à Turcis deuastatum 127
 à Syria Cyprus insula, quo modo sit disuncta 7

T

Tamassum urbs Cypri, olim sic dicta, Famagusta nunc dicitur 28
 à Turcis expugnatur 220
 Tanais est fluuius 33
 apud Tanam, emporium tormentarius puluis à Moschouitis incensus, multiq; homines ab eo extincti ib.
 tesserae missae ab Austro ad unumquodq; agmen

teuthrania rex iungitur cum classe Turcica 120
 thomas Medicæus sagitta uulneratus 251
 thraces Antonius Quirinus in fugam uertit 91 primum Nicosiam ingressi 47
 throna est nauis 127
 thremium est urbs Cypri, nunc Nicosia dicta 28
 super Titi Vespasiani arce cu Venetis, quae litera scriptae fuerint 264
 tormentarius puluis in Venetorum armamento igne accensus, magnūq; damnum urbi attulit 30
 prope Traiani portū quaedam naues Turcarum interceptae 118
 tramontana, regiae nauis imperator, occisus 252
 tripolis munimentum à Turcis sic appellatum 39
 ad Tristanum littus Auriacū sua classe uenit: ibiq; pet

I N D E X.

per biduum mansit, pro-
pter tempestatem ma-
ris 73
troilus Sauellus sagitta
nulneratus 251
turca Venetis bellum in-
fert 33 se ad bellum
parat ibid. mittit le-
gatū ad Venetos, eisq̄,
nisi Cyprum tradant,
bellum indicit 28
munitissimam classē
adornat 33
contra Turcam cur bellū
à Christianis sit nunc
susceptum 152. 198
inter Turcam & Venetos
pax olim 12
Turca in hoc bello
nullam pacem ineun-
dam esse, absq̄ consen-
su triū principum con-
fœderatorum 106
Turca Cephāleniam insu-
lam depopulantur 122
cur Christianis aliq̄ li-
bertatē concedant 6
Corcyrā Melanā insu-
lā oppugnat 6 Sup=

potum oppidum oppu-
gnant, & miserè popu-
lantur 126. 127 Vl-
cinium oppugnant 123
Epidaurum oppugnat
127 ab oppugnatio-
ne oppidi Suppoti fu-
gantur 126 corycæ-
os multos emittunt, ad
explorandam Christia-
nam classē 222 Sco-
dram proficiscuntur
126 Corinthiacum si-
num inuadunt 139
ex Creta fugantur 122
Petinum oppidum
populantur ibid. Ba-
stiam oppidum deripi-
unt ibid. Apricora-
num oppidū deuastant
ibid. Epirotos defec-
tos in eorum potestatem re-
digunt 123. 124 An-
tiuarum occupant 132
Christianam classē
denuō explorant 227
Illyricum infestant 33
Amathū inuadunt 54
Sudam ingrediuntur

I N D E X.

- 121 Arabiam suae di-
 tioni obijciunt 15
 Cretam insulam bis in-
 uadunt 121. 122
 classẽ suam ad bellũ
 instruunt 229 Za-
 cinthum insulam deua-
 stant 122 Christianã
 classẽ inuadere sta-
 tuunt 223 Venetis
 duas triremes, & septẽ
 nauigia eripiunt 90
 ad Sancti Epiphaniũ
 promontorium ueniunt
 54 qua de causa co-
 pias suas in Epirum ad-
 mouerint 125 multa
 loca Dalmatiæ deua-
 stant 136. 137
 nouas munitiones a-
 pud Famagustam ur-
 bem erigunt 175
 ab obsidione Cathari
 fugantur 135 Vici-
 num oppidum oppu-
 gnant 127. 128
 deditione capiunt 124
 Catharum oppidum
 frustra oppugnant 137
 nuncium Catharum
 mittunt, eiq; bellum in-
 terdicunt 133 Cy-
 prum occupant 156
 inuadunt 34. 35
 Famagustanis muni-
 mentum, Contra scar-
 pam nomine, eripiunt
 164 Famagustam op-
 pugnant 56 Fa-
 magustanis deditionem
 consulunt 183 Fa-
 magustanos nocte qua-
 dam 5000 glo-
 bis euibratis inuadunt
 176 à muris Fama-
 gustanorum uirtute res-
 pelluntur 167 à Fa-
 magustanis repulsi, non
 sine oppidanorum cla-
 de 173 Famagusta-
 norum pluteos, sudesq;
 deiciunt 176 Fa-
 magustanos classe inua-
 dunt 185 maximum in-
 cendiũ instruunt prop-
 Famagustã 180 propi-
 ad urbem Famagustam
 castra metantur 178

Turca

I N D E X.

Turca Famagustanos ex
decem propugnaculis
aggrediuntur 160
Famagustanis omnem
aditū intercludunt 36.
37 Famagustam oppu-
gnant 37 Fama-
gustanos rursus cuni-
culis inuadunt 184
quot dies Famagustam
obfesserint 193 apud
Famagustam pugnam
redintegrant 176 Fa-
magustanorum muni-
tiones expugnant 160
Nicosiam diris oppu-
gnationibus inuadunt
44 expugnant ibid.
duce Mustapha, Nico-
siam strenuē oppugnāt
36. 38 à Nicosianis
fugati 36 Nicosiam
per quadriduum sexa-
ginta aeneis catapulis
inuadunt 39 præsi-
dia Nicosiæ imponunt
56 ad Nicosiam ca-
stra metantur 37
Turcarum præfeci præci

pui qui 193 immani-
tas 122 potentia,
eorumq; tyrannis erga
deuictos 45 Impe-
rator de accepta clade
certior factus 267 ty-
rannis erga deuictos 5
ducis capulum, Græcus
quidam aurifici uen-
dit 262 Imperiū lon-
gè lateq; augustissimū
20 exercitus nume-
rus in oppugnatione
Famagustæ 52. 192.
180 Imperatorum mo-
res 14 Imperatoris sæ-
uitia erga Venet. orato-
rem 173 copiæ 51
crudelitas erga Nico-
sianos 47 nauigia
capta uel depressa, quot
numero exiitère 252.
253 imperium cur ha-
ctenus tam feliciter co-
aluerit 268 crude-
litas in Epiro 272
imperium ex quib. cau-
sis maius, & augustius
reddatur 45

Turca.

I N D E X.

- multi in Creta interficiuntur 122. nauigia expugnata, in queis sexaginta milia nummum aureorum inuenta 92 dux à quo interfectus 262 alacritas ad pugnam 229 dux oppugnationi Famagustanae interfuit 160 uigilantia 157 ingens letitia de Cypro expugnata 156 Imperator inducias facit cum Maximiliano 15. 20 clades 163 mores, & contemptus bonarum disciplinarum 6 nauigia quaedam à M. Antonio Quirino expugnata 92 solertia 165 inmanitas in Corcyreo sinu 208 industria in construendis munitamentis 93. 40 religio quamplurimum dissentiat à nostra 5 Imperator ueteri odio in Hispanum incitatus 15 naues duæ interceptæ in quibus erat Pij V. monumentum 118 dux strenuè militans ad pugnam cohortatur 231 clades 167 pertinaciæ 233
- ex Turcarum præfectis interfecti fuerint 194 castris in urbem Famagustam pilas ferreas & globos 400 emissos esse 195
- Turcis magna pecunia uis à Venetis numerata 14 fœdus Christianorum cognitum 137 Venetorum consilia in nota 14 apud Venetos degentibus, pecuniaris locus destituitur 5 noua auxilia mittuntur ad oppugnandam Famagustam 158 Nauplia & Epidaurum urbes à Venetis tradite 14 à Nicosiensis duo pro-

I N D E X.

- pugnacula erepta 42.
 caput præfecti classiū
 ostensum 235 iactura
 tam opulētæ classis lon-
 gè acerbissima 266
 Turcas, solūm uectigali-
 bus, & obedientia ex-
 terna Christianorum,
 contentos esse 5 ferè o-
 mnes gentes suo impe-
 rio adiecisse ib. uentus
 aduersus multis in ne-
 gotijs impedit 240
 apud Turcas Christiano-
 rum libertas 4.5 disci-
 plina militaris in maxi-
 ma obseruantia 162
 contra Turcas, cur Germa-
 niæ principes non liben-
 ter bellum suscipiant 21
 inter Turcas & Famagu-
 stanos ingens pugna 185
 à Turcis Cythera insula de-
 uastata 122 Catharum
 obsessum 135
 in Turcis quid maximè sit
 laudandum 5
 cum Turcis Veneti, apud
 eos degentibus, post le-
 gationem missam quo-
 modo egerint 34
 ex Turcis multi in portu
 Cōstantia interfecti 91
 multi in pugna nauali
 interficiūtur 134 quot
 interempti, aut uulne-
 rati fuerint in pugna
 nauali 251 multi à Ni-
 sianis intercepti 41.42
 multi à Famagustanis
 trucidantur 177
 Turcica classis Cretam in-
 uadit 121 ex qua parte
 sit adoriunda 200 Co-
 rinthiacum sinum in-
 greditur 214 Occhiaie
 lim petiit 218 instar lu-
 naris formæ, se ad cer-
 tam instruit 231 Vlci-
 niū uenit 128 Christia-
 nam classem ualdè ab-
 horrebat 228 in Eu-
 boëam adnauigat 120
 ad castrū Rufū uenit ib.
 de Christiāa classe cer-
 tior facta 222 se ad pu-
 gnā parat 229 in Am-
 phimaleū sinū transla-

I N D E X.

- ta 120 ex faucibus Hel
 lespotiæ egreditur ib.
 in fugam conuersa 239
 Christianâ classem in-
 uadere omninò statuit
 229 de nouò instaura-
 ta 228 in Corinthiacû
 sinum proficiscitur, pro
 nouo milite conscriben-
 do ib. denuò instruitur
 240 Butuam profici-
 scitur 137 deuicta 234
 Turcicæ classis præfeci
 230. 231 præfe-
 ctus aciem instruit, mi-
 litesq; ad pugnam co-
 hortatur 231 præfectus
 interimitur, eiusq; caput
 ad Austriam transfer-
 tur 235 præcipui princi-
 pes 229. 230 & Chri-
 stianæ, congressus 233
 præfeci algeritas, & co-
 hortatio ad milites 234
 turcicæ classis duæ triremes
 ademptæ 273 Phæbai
 radij aduersantes 229
 uetus, q; in itinere faue-
 bat, repêre mutatus 227
 inter Turcicam & Chri-
 stianam classem pugna
 233
 in Turcica classe, regia
 triremis qualis fuerit
 253
 ex Turcica classe, regia na-
 uis expugnata 234 mul-
 tæ naues, & triremes
 tempestate maris amif-
 sæ 132 quot nauig-
 ia capta, uel depressa
 fuerint 253 quædam na-
 uigia aufugunt 238
 Turcicarum rerum duo ex-
 ploratores Venetijs ca-
 pti, habitu heremico
 induti 245
 Turcicum uexillum ereptû
 à Baleono 279
 Turcico iugo, ac tyrannia
 qui semel colla subdi-
 dère, nunquam excute-
 re ualuisse 4
 Turcicus orator à Venetijs
 captus, & Veronam de-
 ducitur 243
 V
 Vescigalibus solùm Tur-
 cul

I N D E X.

- eas esse contentos 5
 Venetiarū ciuitas quō in-
 cola appellent 24
 Venetijs publicæ præcatio-
 nes pro uictoria 254.
 256 multa ædificia in-
 cendio deuastata 30 in-
 cendium tempestate no-
 te exoritur ib. fœdus
 publicatum 10 ingens
 luctus propter expugna-
 tã Cyprum 254 publi-
 cæ supplicationes insti-
 tutæ 140 ingens latitudo
 propter uictoriam
 naualem 256 uarijs in
 locis triumphales literæ
 insculptæ 246
 Venetias legatos Pontifex
 Rom. & Hispa. rex mit-
 tit 96 nuntiu de uicto-
 ria perlatum 257
 Veneta classis Corecyram
 redit 87 tēpestate ma-
 ris ualde incommoda-
 ta 73 in uniuersū quot
 nauigijs constructa sit
 69 in Candiam puenit
 84 Undā ingressa 83
 ex Sicilia discedit 153
 denuò instruitur 144
 nouo milite instaurata
 Hispanisq; uribus au-
 ela 53 quot triremi-
 bus & militibus instrue-
 da sit 97. 98 ob uaria
 morborum genera ual-
 de denudata 58 ex Cre-
 ta se Corecyram recipit
 57 q̄ oppidū instructa
 fuerit 86 ad Aquas Pri-
 gidas peruenit 70
 uarijs modis denuda-
 ta 86. 87
 Venetæ classis capitanei q̄
 sunt 145 præfectus quo
 uexillo uti debeat 104
 præfectus quale respon-
 sum de Cypria profe-
 ctione dederit 71.
 72
 de Venetæ classis infirmi-
 tate Turcæ certiores
 facti 77
 Venetæ classi, Pontifi-
 cia & Hispana classis
 iuncta 59
 d 2 Ves

I N D E X.

- Venetam classē Brundu
sū esse trāsferendā* 150
*ad Venetā classē guber-
nandā qui duces sint e-
ligendi* 98
de Veneta classe 86
in Veneta classe pestis ib.
*in Veneta classe quot ui-
rorū millia uarijs mor-
borum generibus inte-
rierint* 87 *Veneta tri-
remi militaris seditio*
 215
*Venetus princeps post ui-
ctoriā, tepla adit, Deoq;
gratias agit* 258
*Venetus exercitus denuō
instruitur* 144
*Veneti Senatus gratiarū
actio pro uictoria* 258
*edictū de omnib. uecti-
galib. & reddiib.* 141
*Veneto principi Turcicū
signum mittitur* 261
*in Veneto senatu quid de
cretū fuerit* 144
*Veneti ob Cyprum quot-
annis Turcarum regi
tributum impendere so-*
liti 172 *nouos prae-
fatos in demortuorum
locum substituit* 260
*de Famagustā expu-
gnatione certiores fa-
cti* 191 *Romā legatos
mittunt* 97 *uoluptati-
bus dediti* 25 *Turcā
quasdam urbes Pelopon-
nesi tradunt* 14 *quā se-
pē cū Genuensibus di-
micarint* 13 *militū de-
lectū habēt* 33 *legatos
ad Rom. Pontificē mit-
tunt* 263 *certior facti
de Cypro expugnata*
 156 *ob publicū benefi-
ciū priuati incommodi
obliuiscūtur* 259 *ad Se-
lymū Imp. Turcarū le-
gationē ablegūt* 15 *cut
nunc arma contra Tur-
cā susceperint* 14 *de fe-
dere, cū rege aliquo, in-
eundo, decernunt* 93
*quot triremes Hispani-
arum regi, contra
Turcam semper admi-
nistrare debeant* 103

I N D E X.

- Famagustanis auxiliū
mittūt 91 in suam urbē
præsidia collocant 32
Selymo intrepidē respō
dent, seq; ad bellum pa
rant 29 classem instru
unt 33 quomodo Cy
prum adepti sint 9.10
quam magnos sumptus
faciant pro conseruan
da republica 26 fœdus
contra Turcā iuramen
to multisq; alijs obliga
tionib. confirmant 107
cum Selymo Turcarū
Imper. fœdus initū, re
nouare cupiunt 15 bel
lū gerūt cū Othoman
nis 11. 12 cur semp; mi
litaria præsidia in Cy
pro habuerint 11 cui of
ficio maximè studeant
25 quando Cypro na
tū sint 11 Turci ma
gnam copiam pecuniæ
enumerāt 14 pinsidias
proditi ib. præsidia in
Cyprum mittunt 28
Venetorū quorundā nobi
lium res gestæ contra
Turcā 88 Ioannes Mi
ches accerrimus hostis
huius belli suasor 15
cōsilia hosti patefacta
14 arariū q̄ locuples sit
26 strages Vlciniy 131
littus firmioribus mu
nitionib. munitur 144
uel cōfœderatorū prin
cipum copia in uniuersū
sum 153 potētia 24.25
triremis una naufragio
perit 73 classis ad ca
strū Ruzxū puenit 53
insignia 112 copia trās
missæ Famagustā 157
classis quot nauigijs in
structa fuerit 51
in Venetorū auxiliū pon
tisex Romanus classem
mittit 57
de Venetorū fide Epiroti
conquaruntur 124
Venetis multi principes
pro uictoria gratulan
tur 259 duæ triremes
cum septem nauigijs à
Turcis erepta 90
d 3 Vene-

I N D E X.

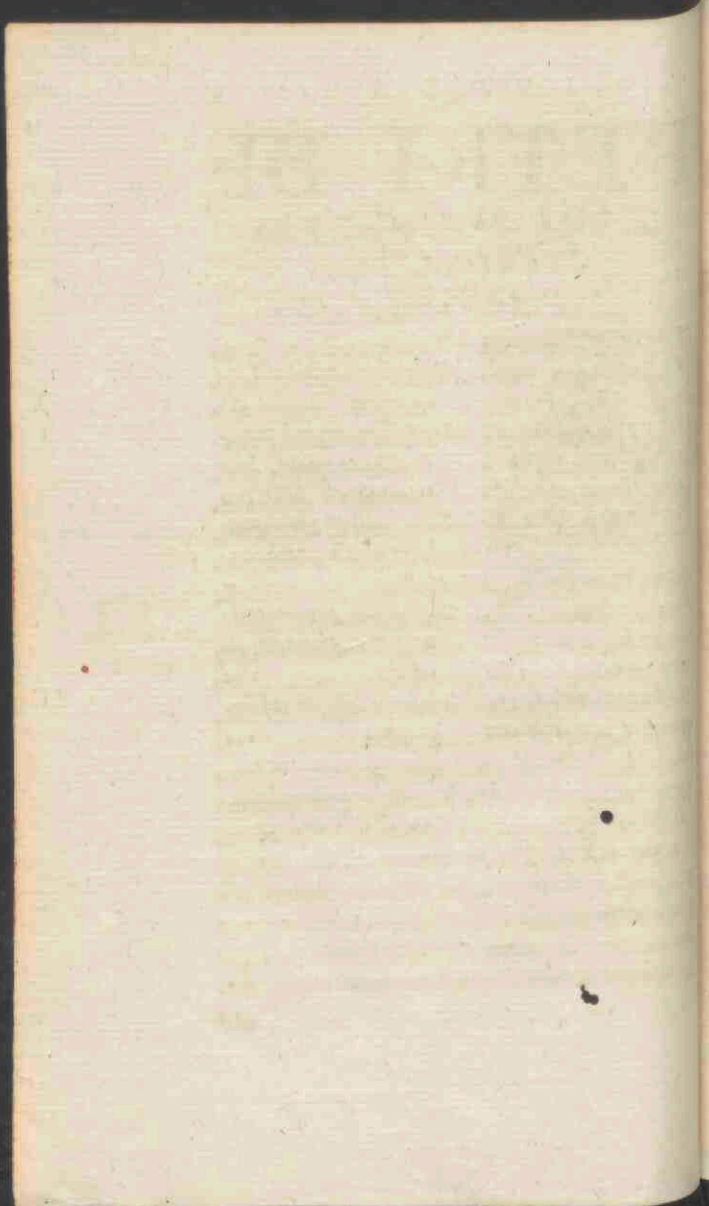
- Venetis à Solymanno multa oppida erepta* 19
principū legati gratulantur 256. 257 *Turca bellum infert* 33 *indicit* 28 *multæ insidiæ struuntur* 145 *Hispa, rex classem auxilio mittit* 57
Venetos rem militarem semper alienigenis comisisse 26 *contra fas Cyprio regno usurpare* 171. 172 *inter Venetos & Solymannum fœdus initum, Selymus uiolat* 29 *& Turcam fœdus* 12 *& Carolum V. fœdus* 155
ad Venetos Ioan. Austrius legatos mittit 117 *Cyprum regnū quō peruenit* 171 *legatū Turca mittit, eisq; nisi Cyprū tradat bellū, indicit* 28 *Cyprus uenit* 11
Vexillum Turcicum à Balearo ereptum 179 *nobile ab Austrio Roma Pontifici mittitur* 262 *insigne à Pontif. Ioanni Austrio missum* 119
quo Vexillo uen. classis profectus ui debeat 104 *uictoria in utraq; parte accipit* 233 *à quo pendeat* 140
uienna metropolis Austria bis à Solymanno innumerabili exercitu obsessa 19 *tertiò à Solymanno Turcarum Imp. frustrā inuasa ib. cur ab eo non sit expugnata ib.*
ad Viennam inuadendam aditus opportunissimus qui ib.
uicentius Quirinus interfectus 250
uincentiū Vitellij uirtus in pugna 236
uirginus Ursinus interfectus 250
uirgo Venetiarum ciuitas dicta 24
uirilis animus in muliebri sexu 136
uitriolum olim in Cypro inuentum 7 *eius usus* ib.
ulcinium à quibus sit conditum

I N D E X.

- ditum 128 olim Olchi-
 nium & Colchinum, ho-
 die Dulcignum dicitur
 ib. oppugnatū 123. 128
 deditione occupatum
 124. 129
 ilcinij oppidi incolarū mo-
 res 128 expugnationis
 causa quæ 130 incolæ
 ad Partaū legatos mit-
 tunt 129 de deditione
 consulūt 129 oppugna-
 tionis causa 123 obsides
 Venetorū à Turcis mi-
 serè interfecti 131
 undam Veneta classis uen-
 tis aduersis, delata 83
 infredus Iustianus creatur
 aureus eques 260
 mittitur Venetias 255
 propter hominum con-
 cursum in atrij Palatium,
 uulgi humeris delatur
 256
 urbini Principes Ioannem
 Austrium hilariter exci-
 piunt 116
 ulinum est oppidum 144
 Z
 Zacynthum insulam Tur-
 cæ miserè deuastant 122
 Zacynthum uiginti quatu-
 or æneæ machinæ, Tur-
 cis ereptæ, mittuntur 90
 Zambelotū est genus pan-
 ni, ex pilis caprarū con-
 fectum 7
 Zephyrium promontori-
 um, nunc Spartiuenti di-
 citur 102
 Zieglerus insignis cosmo-
 graphus 122

Nota,

Folio 11. linea 20. inuenies, cum Ferdinando &
 Carolo filijs, lege. fratribus.

PETRI BIZARI, DE BELLO
CYPRIO LIBER
PRIMVS.

Vemadmodum summa illa mundi quatuor Imperia, maximas & admirandas rerū vicissitudines passa sunt, eoque tandem redacta, ut ne uestigium quidem illorum amplitudinis in orbe appareat: Sic etiam priuata

Regna isdem sanè mutationibus uario tempore fuerunt obnoxia, eoque interdum deuenere, ut uix amplius in eis quicquam pristinae magnitudinis ac ornamenti eluceret. Quod uero ad legum instituta, & consuetam uiuendi rationem attinet, nemo ignorat, illam quoque persæpe unam cum nouo Principe mutari, nouasque formas induere. De religione autem quid opus est aliquid attingere, cum nemini dubium esse possit, quin etiam illa nouum Principem sequatur, Deumque domitæ Nationes, ut plurimum eo cultu uenerentur, quo Re-

Omnia Regna mutationibus obnoxia.

ges ac primores, parva uictoria, & in Imperium asciti, à puero sunt instituti? Legimus apud probatos authores, multas Pro-
 uincias uictas à Romanis, in leges & ritus eorum celsisse, ita ut Romani tandem nominis efficerentur: At si fortè accidat, ut deuicti, eandem prorsus, quam liberi habuerant, persuasionem, in patria sine metu retineant, publiceque profiteantur, id certè maximi muneris loco iure ascribunt. Quis enim non libenter in iisdem (si hoc eis detur) sedibus ac domicilijs remaneat, ubi ortus atque altus est, maioremque ætatis partem olim transegerit? Id profectò cuius à natura insitum est, ut natale solum ad amet, ibique haud inuitus resideat, nisi alicuius præstantioris boni specie quis allectus, profectionem ad exterarum gentes ultrò suscipiat. Nam plurimos uidemus uel gloriæ studio accensos, uel discendi cupiditate impulsos, aut spe lucri adductos, relictis penetibus, externas oras inuisere, ac semel inuisas, nunquam interdum deserere: quin potius lætissimo animo ibi donec uixerint, commorari. Cæterum (ut eò redeat unde digressa est oratio) & si, ut dictum est, uniuersa adeò & singula Regna uarios humanarum rerum casus & fortunæ mutabilitatem experta sunt, nec non alienigenis

LIBER PRIMVS.

nis Principibus & fide, & morum consti-
 tutione à se omnino dissimilibus, obedire
 coacta, ex omnibus tamen uix ullum aut
 fuisse, uel esse iudico, cui à sua origine ac
 incremento maiores uicissitudines pati,
 pluresq; dominos admittere, ac illis iusta,
 uel iniqua exigentibus obtemperare con-
 tingerit, æquè ac Regno Cypri. In hoc autè
 plerisq; uidetur illius gentis homines for-
 tuna paulò benigniore usos esse, quòd li-
 cet peregrinis Regibus tam sæpe necessa-
 riò paruerint, nullus tamen adhuc extitit,
 qui non eiusdem fuerit religionis, aut pau-
 lulum diuersæ, quiq; non ad eundem sco-
 pum salutis rationem direxerit. Siquidem
 uniuersi Principes quorum hætenus im-
 perio uolentes, uel uolentes, audierunt,
 Græco, aut Romano dogmati adhæserunt.
 Fuit quidem olim (ut mox dicitur) à Sul-
 tano Aegypti subacta, sed breuì post, Rege
 in solium restituto, quibusdam certis con-
 ditionibus amissa recuperauit. Quid uerò
 de illius cū politico regimine, tū quib. ho-
 minū conscientia nititur, in posterū apud
 eos futurū sit, facile iudicari potest. Scimus
 enim qd iā tota ferè Græciæ, qd Rhodo, in-
 sularū omniū q̄ in Ionio & Aegeo sunt,
 pulcherrimæ, qd nouissimè Pannonijs e-
 uenerit. Qmitto nūc reliqua Regna & Pro-
 uincias

DE BELLO CYPRIO

Quis nunc
Cyprij status.

Turcarum po-
tentia, & quæ
Christianorū
apud eos li-
bertas.

uincias utriusq; Asiæ atq; Africæ, quibus
permulta sæcula fœlici quadam cōditio-
ne sua iura tueri, suumq; de supernis rebus
assensum liberrimè profiteri licebat. Nūc
autem Cypro huiusmodi fatum impendit,
ut iā nihil aliud expectare queat, præ-
ter omnis generis calamitates, & dirissimā
ac perpetuam seruitutē. Certum est enim
eos qui semel Turcico iugo ac tyrannidi
colla subdidere, nūquam, aut perraro, nec
sine uirgula diuina, illud à suis ceruicibus
excutere ualuisse, quasq; regiones uel
deditione semel occuparūt, eas in iugi ser-
uitio ac tyrannide perstitisse. Nam Turca
(ut modo eius potentiam opesq; fileam)
tam innumerabili hominum frequentia,
totq; militaribus uiris abundat, ut statim
in singulis oppidis ac Regnis expugnatis,
munitissima præsidia imponat, quæ con-
tra hostiles conatus loca semel uicta potē-
ter ac strenuè tuentur. Non sum autem
nescius, quod quemadmodum Veneti, &
nōnulli Principes, Græcis, Iudæis, ac Thra-
cibus non modo publica commertia, libe-
rosq; eundi, ac redeundi commeatus: uerū
etiam cætus ac sinagogas permittunt, in
quibus citra metum conueniant, idē quo-
que ab Ottomanis Principibus in eorum
ditione concedi, eoq; illius imperium sub-
inde

inde maius atque augustius reddi: sed tamen simul fatendum est, hos omnes, quibus ea facultas datur, sæpe in grauissima pericula incidere, omnesq; ab eorum nutu & uoluntate pendere, adeo, ut si paulatim ab hoc animo deflexerint, uel minimo temporis momento & fortunis, & ipsa etiam uita exuantur. Est nihilominus interea summo beneficii loco ducendum, quod uectigalibus ac externa obedientia contenti, nihil (quoad internas actiones) ulterius requirant. Cæterū qui iure belli, uel aliquo sinistro numine in eorum potestatem inciderunt, quàm a priori statu & conditione alieni? Quàm omnino miserum extimandi præ illa tempestate, qua utroq; munere fruebantur? Ecquod aliud hominum generi à Deo amplius, aut præstabilius dari potest? Quàm uero pauci remanserunt ex ea multitudine, quæ nondū subductas regiones incolebat? Quis modo ex nostris Lesbos, uel Rhodum inhabitat? Quis hac ætate ora Pannonica delectatur? Quis denique in ulla Imperij parte, quod ab eis regitur, ulla immorandi uoluptate allicitur? Nec sanè hoc mirum uideri debet, cum palàm sit, eos cum fide, tum uiuendi ratione à nobis quàm plurimum dissen-

tire. Si quid autem sit, quo illorū permis-
 sa nostri potiantur, id multo magis sit eo-
 rum priuato emolumēto, quam ut aliqua
 erga nos beneuolentia & charitate affici-
 antur. Quid morum barbariem, & contē-
 ptum omnium bonarum disciplinarum,
 qui passim apud eos regnat, sicut nullo
 penitus loco habeantur, commemorem.
 Hæc enim omnia plusquam satis cognita
 sunt, nec sine gemitu & lachrymis a quo-
 quam enarrari possunt. Sed quoniam hic
 potissimum de Cypro, eiusque presenti sta-
 tu nunc mihi sermo habendus est, non ab-
 re fuerit, si oratione paulo altius repetita,
 quam breuissime, ac summarim attigero,
 quam Principes in ea hucusque dominari
 sint. Nihil modo sum dicturus de his, quæ
 ante Christi aduentum, uel sub Romanis
 Imperatoribus accidere, partim ne uideat
 ab ouo usque ad mala (ut dicitur) uelle inci-
 pere, partim etiam quia non desunt ueteres
 ac probati authores, qui olim hæc omnia
 memoriæ prodiderunt. Quæ uero de illi-
 us situ, deque alijs rebus quas gignit, poste-
 ris tradiderunt, ea uisum est hæc addere,
 quam paucissimis uerbis: ut Lectori hæc
 aliunde inquirenti labor minuatur, simul-
 que ut tanti Regni opulentia, & dignitate
 hic

hinc ob oculos posita, magis magisque, quam
 sit iactura, quam fecimus, omnibus in-
 nolescat. Ex horum itaque monumentis *Cypri des*
 constat, hanc Insulam Famphilio mari ab *scriptio.*
 Oceano allui: a meridie, Aegypto: ab or-
 tu, Syrio, a borea & septentrione, Cili-
 cio, & inter maiores maris Mediterranei in-
 sulas locum sibi uendicare. Scribunt, in ea
 olim fuisse quindecim oppida illustria,
 nunc pauca omnino conspiciuntur, in
 quibus est Famagusta littoralis ciuitas, &
 totius Insulae emporium, portu & uecti-
 galibus praediues: Regia uero ac metro-
 polis, Nicosia. Haec sane Insula nulli
 prorsus inferior censenda. Nam et ui-
 no abundat, & oleo, frumenti quoque
 satis habet. Aeris etiam metalla in ea
 fuerunt, in quibus uitriolum, & rubi-
 go aeris nascebatur, ad medicinae usum
 idonea. Canna mellis multa in ea repe-
 ritur, ex qua saccharum excoquitur. Ex
 pilis etiam Caprarum pannus confici-
 tur, cui Zambelotum nostra aetas nomen
 dedit. • Plinius scribit Cyprum Sma-
 ragdo, Christallo, aere Cyprio cognomi-
 nato, Adamante, & alumine esse nobilem,
 quam aliquando adnexam continenti pu-
 tat una cum Cycladibus insulis, eamque
 postmodum ab ipsa Syria aequoris saui-

tia disiunctam fuisse. Multas res ad alias
 Gentes mittit, ex quibus lucra non pauca
 redundant. Alienis non multum eget: sed
 aërem parum salubrem habet. Tota insula
 delitijs incumbit, & foeminæ admodum
 lasciuæ sunt. Habet in circuitu quadringenta
 & uiginti septem millia passuum, in
 longitudine uero ducenta. Illud etiã haud
 planè omittendum uidetur, hanc olim ita
 opibus inclaruisse, ut latius ærarium po-
 puli Romani, quàm ullus triumphus im-
 plexerit. In hac præterea dicunt sine ullo
 externo subsidio fabricari posse maximas
 naues, omnisq; illarum apparatus haberi.
 Sunt enim in ea procerissimæ arbores p-
 malis, pix ad liniendas naues, & linum pro
 uelis ac funibus texendis. Ante hoc bellũ
 ex ea ingens prouentus suscipiebatur ex
 bombycibus, cuius incredibilis copia Ve-
 netias ferebatur. Ibi etiam crescit elegans
 sal, quod in modum glaciei foditur ex terra.
 Cæterum ut totius insulæ nobilitatem
 ac excellentiam uno uerbo amplectar, hæc
 olim dicta est Macaria, quod nomen satis
 indicat, qualis olim extiterit. Hæc in præ-
 sentia de Cyprio situ & commodis quæ
 inde proueniunt. Non sum autem igna-
 rus, à nonnullis etiam recenseri quæ ibi
 post Imperij Romani declinationem at-
 que

que interitum ad hoc usque tempus accidere. Verumtamen, ut hæc magis in aperto sint, ea modo laconicè repetam, ut instar epitome sint eorum quæ alibi fufius enarrantur.

Cadentibus rebus Romanis, hæc insula diu sub Imperio Græcorum extitit. Anno autem octuagesimo octauo supra centesimum & millesimum Christianæ Salutaris, cū Federicus Aenobarbus Imperator, Philippus Galliæ ac eius filius, & Richardus Angliæ Reges, cum nonnullis alijs Regibus ac Proceribus in comitijs decreuissent relictis in Iudæa Christianis subuenire, omnesq; iam se ad bellum accingerent, ipse quoque Richardus ualidissima classe instructa, Hierosolymam petijt. Cū uero in hanc Insulam tempestate delatus, portu ab incolis prohiberetur, grauissimè infensus, illicò arma quæ in Sarracenos parauerat, in Græcos uertit, eisquè defectis, Regnum suæ ditioni subegit, deinde sponiatum, firmoq; suorum præsidio communitum, reliquit, ut institutam nauigationem prosequeretur. Paulò post humanis rebus uariantibus, illud Regnum ad Gallorum Reges deuenit, postq; uarias successiones ad duos fratres, quorum alter alterum interfecit. Hunc, Petrum nomine, Genuen-

*Quis olim
Insula
Cyprii, &
quomodo ad
Venetos per-
uenit.*

ses maximis iniurijs prouocati, potentis-
 sima classe adorti sunt, & captum unam cum
 grauida uxore Genuam perduxerunt, Re-
 gnicq; possessionem armis obtinere. In
 ea captiuitate Regina pragnans puerulu
 enixa est, cui Iano. inditum nomen. Tan-
 de tributo imposito, uenia Regi data est,
 & ad suos cum Regia dignitate redire con-
 cessum. Huic post obitum successit Ianus,
 quem paruo tempore interiecto, Memphi-
 ticus Rex munitissima classe inuasit, eum-
 que captiuum abduxit, & uniuersum Re-
 gnum in suam potestatem redegit. Rex po-
 stea centum & quindecim millibus aureis
 redemptus, & tributarius Aegyptioru ta-
 ctus. Hic ubi aliquandiu imperasset, tandem
 relicto filio impubere, e uita comigravit.
 Is, ubi primu adoleuit, uxore duxit ex fa-
 milia Monferratensi, qua breui mortua, He-
 lenae ex Paleologorum prosapia nupsit.
 Huic ex concubina Iacobus natus est, ex
 coniuge aut orta est Carlota filia, quae iam
 adulta, nupsit Ioanni Patrueli Regis Lu-
 sitaniae, qui ex Proceru consensu in Regnu
 est accersitus. Cum is aliquandiu regnasset,
 consentiente Regina (ut fama est) ueneno
 sublatus interiit. Iacobus interim ab ami-
 cis Rex appellatus. At Carlota ipsa. et re-
 gnandi cupida, & suasu matris ac principu
 uirorum

trirorum Ludouico Sabaudia Ducis filio
 nupfit, iubeturq; celerrime uenire in Cy-
 prū. Alter cū se imparem esse cognosceret,
 Rhodū petijt, ibiq; nō parua amicorū ma-
 nu coacta, in Cyprū nauigauit, clamq; re-
 giā urbē ingressus, omnes sibi offensos in-
 teremit, & bona inter amicos partitus est:
 deinde in Alexandria se cōtulit, opē Sul-
 tani imploraturus, eiusq; patrocinio atq;
 armis regnū adeptus est. Helena uerō pau-
 lo ante decesserat, eiusq; uir Ludouicus co-
 actus excedere. Iacobus interim rerū potē-
 tus, duxit uxorē Catherinam filiā Marci
 Cornarij Patritij Veneti, quæ post mortē
 patris adoptata à senatu in filiā, regnū quo-
 que ad senatū transtulit, & licet filium ge-
 nuerit regni hæredē, concessit tamē filius
 in fata, relicto senatui regno. Mortuus est
 aut Iacobus Rex, Anno ab humana redē-
 ptione supra millesimū quadringētesimū ¹⁴⁷⁰
 septuagesimo, relicta uxore prægnate. Ve-
 neti ex eo tēpore uniuerso regno pacifice
 sunt potiti. Quia uerō Turcis finitimū, &
 propterea maioribus periculis obnoxiiū
 est, ibi semper aliquod militare præsidium
 habuere, arcesq; ac loca maritima diligēter
 custodiri iusserūt. Et si autuarijs tēporib.
 plurima & grauissima bella cū Ottomanis
 terra mariq; gessere, nunq; tamen Cyprū,

*Pax inter Tur-
sam & Vene-
tos.*

1539

ex quo in Venetam ditionem uenit, ea natio infestauit, eoq; minus modo sibi metuere uidebatur, quò inducias cum eis inierat, Anno, à Christi Seruatoris natali supra millesimum & quingentesimum, trigesimo nono. Ex ea tempestate res Venetæ in summa pace ac tranquillitate consistere, omniaq; apud eos mirificè floruerunt. Illis enim liber aditus undiquaq; patebat. Hinc merces omnigenæ, hinc omnium rerum copia, hinc denique uniuersa, quibus imperia uigere solent, largissimè affuebant. Diu quidem atq; acerrimis odijs dimicatum est inter Carolum Quintum, & Galliarum Regem, posteaq; inter eundem ac Regem Hispaniarum, diu etiam inter Ottomanam & Austrianam familiam: At ipsi per multos annos nulli bello se profusus immiscentes, cum omnibus concordia atq; amicitiam colere studuerunt. Etsi uerò neutri partium fauebant, non tamen interim legatione missa, utrosq; amanter ad pacem hortari desierunt. Quod autem huiusce rei tam studiosi & cupidi forent, minime ob id culpandos censendū est. Nec enim eos latebat, quàm dira & cruenta bella cum omnibus ferè Potentatibus olim gessissent: quàmq; sæpe suam Rempublicam in apertum ac summum discrimen obie-

obiecerant. His non modò plurima opo-
 pida & urbes: uerùm etiã interdum in-
 tegras Prouincias amiserunt. His aliquan-
 do ærarium exhaustum: his tandem se ac
 suos uix amplius tueri posse uidebantur.
 Quod si unquam accidit, sub Maximilian-
 no certè Imperatore huius nominis Pri-
 mo, id potissimùm experti sunt, cum is fœ-
 dus ac societatem contraxisset cum omni-
 bus ferme Regibus ac Principibus Euro-
 pæ, tantùmmodo, ut illos omni ditione pri-
 uatos, ad extrema quæq; redigeret. Tunc
 sanè de illorum Republica quæ paulò antè
 florentissima nulli q; secunda fuerat, peni-
 tus actum uidebatur. Breui tamen post,
 collectis uiribus, Martè que dextero, qui-
 quid in rãto bello decesserat, paruo inter-
 uallo, & mira quadam uirtute ac fœlicitate
 recuperarunt, breuiq; cõtra tot Principes
 in dlyta & gloriosa uictoria sunt potiti.
 Quid memorem quã sãpe, uel cum solis
 Genuensibus acie dimicauerint, quanta que
 clades utrinq; illata? Quid deniq; imma-
 nissima bella recenseam, quæ illis cõ Tur-
 ca hoste omniũ potentissimo & summo-
 pere formidabili extitère, in quibus modò
 ipsis, modò illi fortuna suo patrociniõ af-
 fulxit, sãpeq; factum est, ut ambo prælijs
 defatigati, pacem expeterent, ac æquas u-
 terq;

Veneti pro-
diti per insi-
diar.

terq; conditiones offerret. Nec sanè, præ-
fertim hoc nouissimo prælio quod cum
Turcis habuerant, ullius rei facturam pas-
si essent, nisi eorum consilia, quæ arcanè in-
senatu agebantur, hosti per quos minime
decebat, nefario quorundam scelere inno-
tuissent. Sat enim notum est, quomodo
præter pecuniam illi numeratam, quæ tre-
centorū milliū aureorum summā imple-
bat, Nauplium ac Epidaurū Peloponnesi
urbes tradiderint. His itaq; nulli omnino
crimini uertendū est, si quas inducias cum
hoste inierant, pro uirili conseruandas, &
cū reliquis amicitia colendam statuissent.
Quod uerò nunc arma resumpserint, cum
aucti splendoris dignitate, tum etiam ne-
cessitudine factum esse, nemo sanæ mētis
inficiabitur. Ut autem res plenius pate-
fiat, quid primum causæ fuerit, ostēderur.

Veneti, ut primū de Solymani obitu au-
diuere, in suspicionē uenerūt, ne Solymus
eius filius ac Imperij successor, scedus, quod
sibi cū patre intercedebat, niolaret, bellūq;
aliqua ex parte inferret. Sciebant hunc esse
morē & naturā Regū domus Ottoman-
cæ, ut patrum solū adepti, semper aliqd
insigne moliantur, quod egregia suorum ma-
iorū facta, bellū gloria & uictorijs adre-
dant, uel saltem adæquent. Et si uerò haud
mul-

multo post illius obitū, per legationē (ut
 mos est) nouo Principi adeptum Imperiū
 gratulati sunt, ac easdem pacis cōditiones
 quas antea cum parente habuerant, ab illo
 etiam sibi confirmari uidebant, minime ra-
 men suspitione caruerunt, ne is aliquādo
 secus ageret, quā uerbis præ se ferebat.
 Hæc autē tanto magis eorum animos irre-
 pfit, quod Arabiā, reliquasq; Prouincias
 quæ initio sui Regni à se defecerant, in pri-
 stinum obsequium & obediētiam redactas,
 pro certo audiuerant. Ipsum quidem Per-
 sarum Regem per nuntios illi gratulatū,
 prioremq; pacem ab utrisq; stabilitam, iā-
 dudum intellexerant. Quod uerō ad Ma-
 ximilianum Cæsarem attinet, illi cum Se-
 lymo ad certum tēpus inducias peractas
 esse, minime ignorabant. Supererat Hispa-
 nus, in quem Turcarum tyrānus ueteri o-
 dio incitatus, bellum gereret, idq; procul-
 dubio facturus uidebatur. Ad hoc enim
 haud mediocrem illi occasionem præbe-
 bant motus in Bœtica Prouincia per Mau-
 ros excitati, ad quos (instante etiā Ioanne
 Miches) militaria præsidia trāsmittere co-
 gitarat. Verū hic postea (ut fama est) quo-
 rundā pecunijs amplisq; pollicitationib.
 corruptus, totū animū eō intendit, ut Ve-
 netis bellum inferretur. Nec fanē interim,

hos

Ioannes Mi-
 ches acerrim-
 us hostis Ve-
 netorum &
 huius belli
 suator.

hos latebat, quàm acri odio Venetum genus ac nomen iam dudum prosequeretur. Hic itaq; cū purpuratos ac proceres, tum præcipue ipsummet Selymū, apud quem prius etiam, quàm patri succederet, plurimum gratia & authoritate ualebat, subinde magis magisq;, ut hoc ageret, incitabat. Ut uerò huiusce rei iustam causam habuisse uideretur, à Cyprijs rebus inchoandū suadebat. Is porro perfaciles aures huic præbere consueuerat, & licet quietus ante placidoq; ingenio plærisq; uideretur, tamen plurimis rationibus adductus, hoc bellum suscipere constituit, cohortante in primis ac extimulante Miches, qui ut illius mentem ad hoc facilius impelleret, in colloquium admissus, & idoneam opportunitatem nactus, coram eo huiuscemodi orationem habuisse fertur.

UNIERSI PRINCIPES magno ac excellenti ingenio, de quibus memoriæ proditū est, omni ope ac studio procurarūt ea Regna & imperia extēdere, ad quæ ipsi uel sua uirtute, aut hæreditario iure peruenerūt, nulliq; sumptui seu labori pepercerunt, ut eam dignitatem obtinerent, qua homines in terris degentes, Dijs immortalibus quàm similimi redduntur, eorūq; nomina illustria æternāq; habentur. Hinc utiq; factum

*quali propheta
in cypro aut ex
efficiat ut probata*

ſtum eſt, ut Cyrus, Alexander cognomen
 to Magnus, Pirrhus, Annibal, Cæſar, Atti
 la, Mēphitici reges, omnesq; tui aui, ac pro
 aui, & ipſe in primis tuus pater, adhuc ui
 uant, ſemperq; cum ſumma & perenni glō
 ria uicturi ſint. Tu uerò Imperator, niſi ti
 bi ipſi defueris, opportuniſſimam occaſio
 nem habes, qua omnes, quos antè dixi, lō
 go interuallo ſuperes. Hanc autem nullo
 modo tibi ē manibus elabi ſinas, quin po
 tius alacri & forti animo amplectere, il
 ludq; dies ac noctes tuis præcordijs fixum
 adhæreat, occaſiones, uti tempus, præter
 uolare, & niſi dum illæ ſeſe offerunt, aſſu
 mantur, frontem uertere, nec ſe amplius
 lenes placidâsque, præbere, at potius
 inſenſas turbidâsque præclaris conatibus
 aduerſari. Quæ nam uerò illæ ſint, eas nūc
 tibi aperiā. Tu modò (magnanīme Rex)
 dicenti benignas aures porrige, quidq;
 nunc tibi Deus tãti Imperij author & pro
 pagator, ſpondet, me cum pauliſper ani
 maduerte, & quæ in medium adducam, ſi
 ſolidis rationibus innixa uideris, mature
 ac ſedulò perfice.

Maiores tui non minus ſcientia rei mili
 taris, quàm ſingulari prudentia, iuſtitia &
 fortitudine inſignes, multa & uaria bella
 geſſere cum his nationibus, populis ac re
 gibus,

gibus, qui eandē ferē, quam ipsi religione
 sectabantur, exē his plurimos, quorū Im-
 perium late' porrigebatur, omni ditione
 ac etiam interdum uita exuerūt. Cum his
 autem qui Christiani appellātur, gens no-
 bis omninō infensissima, uel Græci sint,
 uel Romani (omnes enim, licet in quibus-
 dam rebus, ac externis ritibus, haud modi-
 co inter se discrimine dissentiant, & quibus
 eorum suum dogma purius existimet, &
 propterea maximo sunt inter se odio, pro-
 fus idem profitentur) cum his inquam sæ-
 pissimē pugnatum est, & nostri, ut pluri-
 mū, præclarissimas uictorias reportarunt.
 Ut autem reliquos nunc silentio prætere-
 am, tuus pater, Princeps bellicosus, om-
 niq; uirtutū genere ornatissimus, quam-
 uis opima spolia, æternamq; laudis gloriā
 ex plurimis prouincijs regibusq; pdomi-
 tis consecutus sit, contra eos tamen qui
 Christo nomina dederunt, quam prosper-
 rimē ac foelicissimē dimicauit. Huius autē
 laus tantō utiq; maior censenda est, quan-
 tō illa ætas Hispaniarum regem nabuerit
 & regnorum numero, & quadam uirtutis
 opinione, ac etiam fortuna ipsa, quæ sub
 de illius cœptis aspirare uidebatur, minis-
 sime contemnendum, in quem tamē eiusq;
 fratrem persæpè arma sumpsit, & foelic-
 Marte

*Solymanus
 Princeps bel-
 licosus, &
 Christiani no-
 minis perse-
 cutor.*

Martè pugnauit. Huius enim temporibus ipse Rhodum, omnem ferè Pannoniã, plurima deniq; oppida, quæ Venetis parebãt, suo Imperio adiecit. Quid modò commemorem, quàm ingenti, & propè innumeraibili exercitu bis Viennam inuaserit? Hoc uerò etsi neutiquã ex animi sententiã successit, minime id sibi ascribendum: at Fortunæ, quæ cum in omnibus rebus, tum præcipuè in bello dominatur, in quo plurimũ sanè aberrant, qui sibi omnes secundos rerum euentus polliceri audent: idem quoque dici potest de durissima illa Melitensi obsidione, quæ longè altum, quàm ipse rebatur & sperabat, exitum sortita est. His tamen haudquaquam deterritus (prout semper fuit animo infracto ac excelso) urbem Viennã tertio adoriri statuerat, eamq; omnino expugnasset, nisi pulcherrimos illius conatus mors inuida fregisset. Etsi autè quod maxime optarat, perficere nequiuit, uestri tamen præclara trophæa tum ex hoste retulerunt, illi (præter alia loca) duabus arcibus, quas ipsi nullo modo capi posse arbitrabantur, ademptis, uidelicet Seghesto, & Iula, unde tibi aliquando ad Viennam occupandam (quod breui futurum auguror) aditus facillime patebit. Nam existimo, Deum noluisse tuo genitori hanc ui-

ctoriam elargiri, ut tibi olim tanquā sum-
 mo monarchæ, ac totius orbis terrarū do-
 mitori, tantus honos dignitasq; referuare-
 tur. Vt hoc autē assequare, alia uia tibi ag-
 grediendū est, & quænā ea sit, hīc expone-
 re non grauabor. En modō habes Imperiū,
 ut longē lateq; augustissimum, ita etiam
 summo perē pacatum atque tranquillum.
 Primis illis temporibus, quibus ad regni
 habenas & gubernacula euectus es, non-
 nulla (fateor) dissidia & defectiones in qui-
 busdam regionibus tibi subditis, extiterē.
 At illæ, Dijs fauentibus, tuorūmq; cōsi-
 lio atq; prudentia, breui, & citra cruorem,
 sedatæ sunt. Cum Persa, qui cūm persæpē-
 tui progenitores acria & aspera bella gessē-
 re, nunc tibi amicissimē cōuenit. Cum Re-
 gē Maximiliano, quem ipsi Cæsarem ap-
 pellant, iam dudū inducias pepigisti, quas
 sanē ille haud facillē uiolabit. Ipsi quidem
 Germaniæ principes (citra quorum auxi-
 lium aduersus te nihil ferē potest efficere:
 quoniam ab his cogitur implorare opes
 uirorum, armorum & auri, quoties tecum
 certamē habet, sicuti a reliquis, quos ipsi-
 met ad eandem dignitatē extulerant, huc-
 usq; factū est) non sine magna difficultate,
 ut aliquid in te moliantur, impellī pote-
 runt. Sciūt enim quot sumptus impendēt,
 quum

*Cur Germani
 nia non liben-
 ter suscipiat
 bellū in Tur-
 cas.*

quum in eorum conuentu ex publico suffragio decernitur, ut contra te bellum suscipiatur, idq; non ut aliqua loca tuæ ditionis oppugnēt (hoc enim nunquam, uel perrarò audent) sed tantum ut se, suaque tueantur atq; defendant. Quatenus uerò ad Hispanum attinet, etsi multa regna possidet, ea tamen uariè distracta sunt, loci que disiuncta, quin etiam eius uires his paucis annis admodum attritæ feruntur. Scis enim, quam malè in insula Meninge suis optatis *Hispana clas* Fortuna respõderit. Post hæc tempora se- *des in insula* cutum est Mauritanum bellum in Bœtica *Meninge.* regione, quo Hispanorum uires mirum in *Mauritanum* modum fractæ ac debilitatæ sunt. In hoc *bellum Hispani* enim incredibile dictu est, quot millia uiro- *nis calamito-* rum interierint. Inter hos autem fuere pluri- *sum,* mi ex ueteranis militibus, clarisq; ducibus ac illustribus uiris, qui prius egregiam in bellicis rebus operam nauarunt. Igitur in præsentia existimandū est, eam prouinciã hoc tempore & fortibus uiris, & pecuniæ parum abundare, utcumq; illi iactent sibi per amplas opes ac thesauros annuatim e orbe (ut aiunt) à se reperto, in Iberiã transferri. Quid iam dicam de his regionibus quas habet in Belgio? Nonne ad maximas ferè solitudines redactas audimus, & uicinas galibus expilatas? Ipsa quidē Antuerpi-

qua urbe (tuo Byzatio excepto) nulla æ-
 que opib. ac mercibus florebat, nūc squal-
 lida, miseraq; iacet, potiusq; militari præ-
 sidio, quàm ijs artibus & ornamentis, quib-
 us antea, fulcitur. De illis autem ditiori-
 bus, quas possidet in Italia, quasq; ipse
 met olim perlustravi, eas cum soli ubertate,
 opumq; magnificentia, tum hominum
 ingenijs atq; armorum gloria uix ulli om-
 ninò cedere, tamē huiuscemodi sunt, ut om-
 nibus arcibus & munitiorib. locis præfi-
 ciantur Hispani, quā gentem, non nisi coas-
 tati atq; inuiti tolerant. In singulis ergo ur-
 bibus atque arcibus ualidum præsidium
 constituat oportet, nisi ea quamprimum
 uelit amittere, atq; idcirco exiguam inde
 manum potest colligere. De Galliarum re-
 ge, non uideo cur tibi quicquam ab eo me-
 tuendum sit. Nullas enim (ut opinor) hic
 habet causas, cur in præsentia quicquam
 in te hostile moliat, foedusq; ac societate,
 quam eius auus cū tuo genitore iniuit,
 & Henricus pater confirmauit, nulla data
 occasione, uiolare constituat. Ad hæc nõ
 ne per decennium Gallia plusquam ciuili
 bello laborauit, adeo ut strenuissimus quis
 que aut dolo, aut ferro interierit? Britan-
 nia, Hibernia, & reliquæ insulæ quæ ad Se-
 ptentrionem uergunt, lōge absunt, ideoq;

minus

minus incommodi ex eis impendet. Præ-
terea (ut ex quorūdam literis adfertur) sa-
tis nunc habent, quod inter se agant, eūm
partim diuersa fidei persuasionē, partim
etiā politicis rebus apud eos principū ani-
mi uariē sint affecti. A' Polono, & Mosco-
uita, nihil tibi omnino metuendū est. Nā
ipsi inter se acerbis bellis conflictantur.
Itaque omni alia expeditione posthabi-
ta, in Venetos bellum para. Ut uero æ-
quissimam huiusce rei causam te habuis-
se ostendas, Cyprum repete, quam ipsi
tot annos iniuste occuparunt, cum tamen
tibi iure debeat. Hoc autem si dene-
gauerint, tum statim, quod tuum est, ui-
atque armis, ut recuperes, licebit, bre-
uiterque huius uoti compos efficieris. Nam
ea insula & tuo Imperio uicina est, & plu-
rimi ex indigenis ultrò ac libenter tua ca-
stra sequentur, pertæsi prioris dominij, ac
tua scepra longè præferentes. At si for-
tè tuis postulatis annuerint (quod ta-
men si nulla re alia, saltem patricij nomi-
nis dignitate haud facturos putandum
est) tu nihilominus audacter illos inua-
de, Cypriq; potitus, Cretam etiam po-
sce, uel armis deuince, omnemq; illorum
ditionem terrestribus copijs & ualidissis

ma classe uno ac eodem tempore oppugnata. Sat enim diu regnarunt. Nec decet, ut ipsi de excellentia & diuturnitate suæ Reipublicæ, quam ipsi æternam se à Dñs habuisse, iactant perpetuò (uti solent) gloriantur. Othomani principes multa olim regna, & urbes, quæ aut Aristocratiam, uel Democratiam sequebantur, uarijs temporibus expugnarunt. Hanc uerò si ipse tibi subdideris, ut sanè (excepta Romana, & Lacedæmonia, quas tamen, si legum statuta, & temporis longinquitatem respexeris, longè superauit) reliquis omnibus præstat, ita etiam tibi ex hac uictoria maior gloriæ cumulus accedet. Illa uerò tanto insignior atque illustrior futura est, quanto magis ea tibi aditum ad totius Italiæ imperium patefaciet. Nec sanè ad hoc unquam peruenies, nisi prius hanc Virginem (sic enim ipsimet suam metropolim appellant) subegeris. Si tuus genitor posthabita Vienna, suas uires in eos hactenus uertisset, iamdudum uniuersa Italia potius esset. At (sicuti omninò mens præfagit) Deus hanc scelicitatem tibi soli reseruatam uoluit. Ipsi quidem classe, instructa, necessariam defensionem

defensionem parabant, se'q; suorumq; maiorum res gestas magnificè (uti consueverunt) efferendo, seipsos tibi non modò pares, uerùm etiam (quoad rem naualẽ spectat) longè superiores arbitrantur. At belli euentus longè secus demonstrabit. Multa illi quidem hæctenus haud mediocri cū laude gesserunt, & plurima egregij facinoris monumenta edidère, quibus haud sanè obscurum suæ uirtutis ac potentiaë specimen apud pòsteros reliquerunt. Cæterùm is mentis uigor, eaque bellicæ disciplinae laus diu quidem est, ex quo in eorum animis obsoleuit. Illa quietis atq; otij diuturnitas, ex mera tui optimi parentis benignitate concessa, ita eos molliuit ac eneruauit, ut pristinae uirtutis immemores, iam uel ad tubæ clangorem belli'q; sonitū exhorrescant. Nec enim per tot annos alij rei studuisse dicitur, quàm luxui, cupiditati, honorumq; contentioni, quæ pestes cum semel in humanas mentes irrepserè, mirum dictu est, quàm nō facilè ex his auellantur. Ex peritis ac exercitatis militibus perpaucos habent: ex ducibus ac præfectis multò pauciores, uti etiam semper huiusce rei penuria laborarunt. Hinc nimirum est, quod pacis belli'q; tempore hos aliunde coguntur accersere, suamq; salutem ac rerū sum-

mam alienigenis cōmittere. Id uerò quàm
 non semper tutum sit, facilè ipsa experien-
 tia iudicari potest. Quid autem de com-
 meatu, & pabulatione dicendum est? Un-
 de nam illi tantos parabunt, ut pro equis,
 ac exercitu abundè sufficiat? Quid postre-
 mò de pecunijs? Tamen si diu in pace uixe-
 runt, minimè tamen existimandum est, il-
 los esse tam diuites, ac opulentos, ut diu-
 turnum præliū ferre possint. Habent qui-
 dem annuos redditus, & plurima uectiga-
 lia: sed maximas etiam impensas faciant
 oportet, quò suas arces atq; oppida tuean-
 tur, ac etiam ut in mari solum ab imo edu-
 cant, ne illorum urbs præcipua, sit conti-
 nens, quod sanè si fieret, de se prorsus actū
 fore existimāt, & propterea ne id eueniat,
 modis omnibus huic rei obuiam eunt, at-
 que idcirco illorum ærarium non est adeo
 locuples, ut quidam sibi falso persuadent.
 Sunt quidem in plerisque priuatis ciuibus
 haud mediocres (ni fallor) diuitiæ, hæc p-
 sua suæq; Reipublicæ salute, aliquam sum-
 mam pecuniarum uel gratis exhibebunt,
 uel mutuò accommodabunt. At exigua
 est portio præ illa, quæ necessario requiri-
 tur. Contrà, hæc omnia tibi abundè suppe-
 tunt, nihilq; omninò deest, quàm firma sta-
 bilisq; deliberatio, ut tandem uelis, quod
 abs

abs te opportunè fieri potest. Vt autem uelis, & animi magnitudo qua te ipsum à natura præditū nouimus, & occasio quæ nunc se tibi pulcherrima offert, & præclara deniq; illorum, à quibus ortum atq; originem ducis, exempla te cohortantur & monent. Ipsa quidem Fortuna tibi sereno uultu applaudens, totius Italiæ Imperium, si semel Venetos oppresseris, pollicetur. Vt uerò id, quàm fœlicissimè succedat, duo illa Regna, quæ possident, uidelicet Creta, & Cyprus, primò eis (ut dictum est) adimenda, quò deinde omni nauigatione arceantur, moxq; illorum Prouincias atq; urbes terra & aquis maximo agmine comparatò, aggredere. Mihi credas uelim. per breui abs te aut uí, aut deditioe subijcietur. Fieri quidem potest, ut cum aliquo Principe cuius superius facta est mentio, fœdus percutiat, quò ad resistendum firmior sit, & forsan cum Hispano, qui & potentior habetur, & sibi abs te haud parum timet. At ea minimè diuturna esse potest, quia uterq; suo commodo studet, atq; ob id alter alteri diffidere incipiet, sicuti hætenus re ipsa cognitum est. Cæterum (ut tandem finiam) ea Republica tibi quacunq; ratione submissa, cum tuis uictoricibus copijs Romam contende, ut ea urbe occupa-

ta, sis, atq; habearis Romanorū Imperator.

Selymus hac oratione audita, etsi antea satis per se ad hoc bellum incitatus uidebatur, his tamen suasionibus magis magisq; accensus est, omnemq; moram licet breuem, nimis diutinam putabat, iamq; non modò Cyprum, sed uniuersam prope Italiam animo inuaserat. Interea cum Veneti hæc omnia non obscure intelligerent, & Cyprum Regnum ob uicinitatem hostilibus periculis magis obnoxium uiderent, maiora praesidia illuc mittenda curarunt, & loca maritima cum opere, tum bellico apparatu circummuniri iusserunt, atque in primis Thremitum, & Tamassum, quas urbes totius insulae primarias, nunc mutato nomine Nicosiam, & Famagustā appellant. Dum his ergo animum intendunt, omnemq; defensionem parant, Byzantius Imperator (id autem sic euenturum facile antea (ut dictum est) suspicabantur) Legatum ad eos misit, unā cum illo, qui Oratori ueneto à secretis inseruiebat. Hic itaque ut primum Venetias appulit, ac in Senatum intromissus est, regias literas exhibuit, quibus Cyprum sibi iure debitam, per ampla autoritate reddi postulabat, ostendens, quod si eius maiores aliqua ratione aut indulgentia comoti, hoc

regno

*si. nisi propter
Cyrenia*

*Turca mittit
Legatum ad
Venetos, eisq;
nisi Cyprum
tradant, bellū
indicit.*

regno ut ad tempus potirentur, permiserint, se hac in re ipsorum uestigia imitari nolle, quippe qui acceptum Imperium potius propagare, quam ulla ex parte diminueret esset paratus. Igitur quod merito ad se pertinere sciebat, libenti animo, & sine ulla cunctatione restituerent: Idque si facerent, eadem se in posterum erga eos uoluntate futurum, qua eius progenitores olim extiterant, fidemque & amicitiam, quæ sibi, cum eo senatu intercederet, conseruaturum esse. Quod si suæ petitioni aduersarentur, protinus à se bellum omniaque belli atrocità & extrema expectarent.

Veneti audita legatione, literisque perle- *Veneti Selys*
ctis, haud sanè ipsius minis acribusque uer- *mo intrepide*
bis quicquam percussi sunt, sed excelso in- *respondent,*
uictoque animo, quo semper in quauis for- *seque ad bellum*
tuna extiterunt, per eundem nuntium re- *parant.*
spondent, sibi Regnum Cyprium hæredi-
tario quondam obtigisse, ideoque legitimo
atque optimo iure à se possideri. Iniustum
igitur esse quod petat, eumque in hac re ho-
stiliter facere. Quocirca si ambitione ac ef-
frena regnandi cupidine adductus, uelit
fœdus, sibi antea cum Solymano initum,
nunc temerè uiolare, ac illegitimum bellum
in eos mouere, armisque rem aggredi, se
quoque nisi dem quod suum est, tueri prom-
ptos,

ptos, quibus ab hoste inuadantur, nec ullo modo uereri, quin ille periurij ac uiolatz fidei grauisimas pœnas breui daturus esset. Hoc responso tradito, datisq; literis Turcicum legatum quàm primum à se abire, ac Byzantium reuerti iubent. Hæc autem illis neutiquam præter spem, ac de in prouiso euenere, quippe qui hæc omnia iam dudum animo præfagierant. Porro haud ab re futurũ iudico, si quod biennũ antea, idq; decima tertia die Septembris, in eorum urbe contigerit, obiter h'c recensuero, ut hinc etiam liquidius appareat, illos multo antea in minimè uulgarem belli suspicionem deuenisse. Id uerò est eiusmodi. Venetijs nocte intempesta, in naualibus accensus est ignis, in puluere sulphureo, qui tamen semper summa cum uigilantia custodiri solitus est, atque illico triginta cadi eo puluere oppleti, exusti sunt, isq; tantum fragoris ter infra breuissimũ spatium emisit, ut tres turres, in quibus puluis asseruabatur, disiecerit, adeo ut tota urbs tremere, tantusq; ignis per aër emicuit, ut omnia ædificia ruitura, seq; flammis protinus extinguendos, singuli somno excitati omnino existimarent. Huius uisores in uarias partes reclusæ, fenestræ perforatæ, uita ubique fracta sunt, nemoq; de huiusmodi

*Tormētarius
pulis in Ve-
netorum ar-
mamento i-
gne accensus.*

huiusmodi igne quicquam suspicari, sed tantum credere, illa esse fulgura & sagittas cœlitus emissas, licet sereno æthere, astrisque micantibus, eoque magis hæc persuasio illorum animos occuparet, quod magis paulo ante quidam libellus in lucem exierat, in quo prædicebatur, eodem die fore ingentia tonitrua & fulmina, quibus ædes conciderent, omnesque funditus interirent. Cæterum statim fama diuulgari cœpit, hunc ex naualibus proficisci. Omnes itaque, cum nobiles, tum cæteri proditorem ueriti, armis correptis, in atrium diui Marci accurrerunt, deinde recta in eum locum, unde flamma oriri ferebatur. Dissiecit nos uos muros, excepta ea parte quæ ad Muranum uergit, totumque cænobium Cælestinum, ubi moniales degebant, in quo quidam una ex eis occubuit, reliquæ ferè omnes mutilis membris remanserunt. Loca finitima propemodum omnia euersa sunt. Cæterum, quatenus ad nauigia, ne minimum quidem illorum ex tot numero, quæ ibi aderant, hoc incendio flagrasse, atque omnino per paucos interisse narratur, quod quidem haud sine maximo diuini numinis beneficio euenit. Muranum oppidum, ubi omnia uitra efficiuntur, estque illi è regione unico duntaxat milliari distans, ingentibus
damnis

damnis atque incommodis affectum est. Nam hæc omnia maiori ex parte fracta cōciderunt. Vis fragoris tanta extitit, ut Patavij, Taurisij, & in ipsa quoque Istria, Illyrico contermina exaudiretur. Paucis ante mensibus ex senatus consulto quinq; , aut sex munimenta è solidis lapidibus & plūbea lamina coopertis, in varijs locis iuxta urbem constructa fuerant, in quibus tormentarius pulvis accuratissimè asservaretur, biduoq; antea eiusdem iussu (nec sancta singularem Dei providētiam, qui hactenus eam Rempublicam semper in afflictis atque aduersis rebus miro consilio tueri ac protegere consuevit) octingenti cadi hoc pulvere oppleti per huiusmodi loca hinc, inde, distributi sunt, quod quidem nisi antea peractum esset, uniuersa urbs proculdubio concidisset. Summo studio de auctore quæsitum est, eaq; de causa plurimi eorum quibus prædicti pulueris custodia demandata fuerat, in carcerem cōiecti, ob quosdam qui suspecti habebantur, nec tamen quicquam certi adhuc resciri potuit. Præsidium in urbe duplicatum est, ad ditiq; duces ac ministri, qui ubiq; sedulo prospicerent, ne quid omnino detrimenti Respublica pateretur. Quoniam uero hic de incendijs à me sit mentio, haud in præsentia

lentia omittendum censeo, quod etiam is-
dem ferè temporibus Cōstantinopoli ac-
cidisse fertur. Ibi enim (incertum est casu,
an consulto) igne accenso, innumeras do-
mos ac ædificia conflagrasse, quin etiam a-
pud Tanam, emporiū situm ad Tanaim a-
mnem, totum puluerem tormentariū, quē
Turca ibi summa cura & diligentia custo-
diri iusserat, à Moscovitis incensum fuisse
dicunt, plurimosq; mortales illis flammis
extinctos. Vt uerò ad inceptum redeam,
illa quæ domi accidebant, curam quoque
& cogitationem earum rerū, quæ tum ab
hoste foris agebantur, grauiorem indies ef-
ficiabant, eoq; magis hoc fieri oportuit,
quod audiuerant, Selymum ex Adrianopo-
li Byzantium reuersum, ibi munitissimā
classem adornari iussisse, ac insuper hosti-
les copias iam collectas, & multa loca Illy-
rici varijs uelitationibus infestari, atque
habitum conflictum haud procul Iadera,
ibiq; inter cæteros, Bernardum Maripetrū
qui militiæ præerat, interfectum, in cuius
locum ipsi continuo suffecerunt Fabium
Canalem, ne illa prouincia duce destituta,
maioribus periculis exponeretur. Dum
hæc igitur ab hoste fierent, ne utiquam am-
plius cunctandum rati, è uestigio cœpe-
runt militum delectum habere, classem

Quid Constā
tinopoli. & a-
pud Tanam
acciderit.

Causa inuoyaly

Turca Venec-
tis bellum
infert.

instruere, quæq; tanto bello usui forent,
 maturè prospicere. Turcis uerò apud se
 degentibus, mox à postulatione facta de
 Cypro, assignatus est quidam peculiaris
 locus in urbe iuxta Diui Marci aream,
 (Terram nouam appellant) ubi seorsim
 forent, eorúmque bona & merces publico
 sigillo obfirmatæ. Nam Selymus idem an-
 tea fecerat de Venetis, q; negotiationis cau-
 sa in eius Imperio ætatè agebant, eorúmque
 Legatū Franciscū Barbarū publicè custo-
 diri iusserat, & nulli eorū ex ædibus egres-
 di dabatur, nisi custode adhibito, qui eum,
 quocumque iret, obseruaret. Classe itaque cū
 nautis & remigibus, tū quoque ppugnato-
 ribus, omniq; bellico apparatu quàm opti-
 mē instructa, illi Hieronymū Zianū præ-
 fecere, ac VII. Cal. Iunij, solenni pōpa uexil-
 lo de more tradito, mandârunt, ut se quàm
 primum ad expeditionē accingeret. Per
 idē tēpus, Rex quoque Hispaniarū classem
 præparari iussit, eiq; adiungebantur non-
 nullæ triremes liguricæ, ut ea deinde mis-
 teretur in auxiliū Venetorū, quò (sicut in-
 ferius dicetur) associatis uiribus, hoc bellū
 tantò foelicius gereretur. Sed interim Or-
 tomana classis nostram præueniens, res ad
 Cyprū uersus cōtendit, & Cal. Iulij primò
 conspecta fuit iuxta Paphum, ac proximo
 die

1570
 Hieronymus
 Zianus Vene-
 tæ classis Im-
 perator.

Selyma clas-
 sis inuadit Cy-
 prum.

1570

die huius rei nūtiū Nicosiā peruenit, edq; in Salinis expositæ sunt omnes copie militares, quæ tum equitibus, tum peditibus constabāt, idq; accidit nemine nostrorum impediēte. Quamuis autem Astor Baleonus uir bellica gloria & uirtute insignis, optimū factū sibi uideri diceret, ut illis equitatu & Sclopettarijs quāpriū obuiā iretur, uiribusq; tētatis, omnī ratione impediretur, ne milites in terrā exponerent, Præses tamen qui erat Nicolaus Dādulus, & Horocas Comes (uulgò Colateralis) minimè illius sententiā approbābāt, ueritī, ne id fieret tā parua manu, illam quæ nullo pacto in discriminē adducēdā, uel arces ac munimēta præsidijs denudāda existimarūt, cū præsertim locus hostilis ferè triginta mille passibus ab urbe abesset. Quod si breuius utrinq; interuallū extitisset, uidelicet ad quatuor, uel sex milliaria, neutiq; quò minus id ageretur, se obsturos aiebāt. Horū itaq; sententiā præualuit, cū in primis affirmarēt, Sfortiā Palauicinū, cuius authoritas in re militari præcipua tūc erat apud Venetos, idē omnino in senatu eensuisse. At Nicosiæ Proceres militūmq; præfecti, omnes planè, præter Rocham cētutionem eiusq; fratres, per suos procuratores scriptū lōgè diuersissimū obtulerūt,

Astor Baleonus.

mam alienigenis cōmittere. Id uerò quàm
 non semper tutum sit, facilè ipsa experien-
 tia iudicari potest. Quid autem de com-
 meatu, & pabulatione dicendum est? Un-
 de nam illi tantos parabunt, ut pro equis,
 ac exercitu abundè sufficiat? Quid postre-
 mō de pecunijs? Tameris diu in pace uixe-
 runt, minimè tamen existimandum est, il-
 los esse tam diuites, ac opulentos, ut diu-
 turnum præliū ferre possint. Habent qui-
 dem annuos redditus, & plurima uectiga-
 lia: sed maximas etiam impensas faciant
 oportet, quò suas arces atq; oppida tuean-
 tur, ac etiam ut in mari solum ab imo edu-
 cant, ne illorum urbs præcipua, sit conti-
 nens, quod sanè si fieret, de se prorsus actū
 fore existimāt, & propterea ne id eueniat,
 modis omnibus huic rei obuiam eunt, at-
 que idcirco illorum ærarium non est adeo
 locuples, ut quidam sibi falso persuadent.
 Sunt quidem in plerisq; priuatis ciuibus
 haud mediocres (ni fallor) diuitiæ, hiq; p
 sua suæq; Reipublicæ salute, aliquam sum-
 mam pecuniarum uel gratis exhibebunt,
 uel mutuo accommodabunt. At exigua
 est portio præ illa, quæ necessario requiri-
 tur. Contra, hæc omnia tibi abundè suppe-
 tunt, nihilq; omnino deest, quàm firma sta-
 bilisq; deliberatio, ut tandem uelis, quod
 abs

abs te opportunè fieri potest. Vt autem uelis, & animi magnitudo qua te ipsum à natura præditū nouimus, & occasio quæ nunc se tibi pulcherrima offert, & præclara deniq; illorum, à quibus ortum atq; originem ducis, exempla te cohortantur & monent. Ipsa quidem Fortuna tibi sereno uultu applaudens, totius Italiae Imperium, si semel Venetos oppresseris, pollicetur. Vt uerò id, quàm foelicissimè succedat, duo illa Regna, quæ possident, uidelicet Creta, & Cyprus, primò eis (ut dictum est) adimenda, quò deinde omni nauigatione arceantur, moxq; illorum Prouincias atq; urbes terra & aquis maximo agmine comparato, aggredere. Mihi credas uelim, per breuè abs te aut uì, aut deditioe subicietur. Fieri quidem potest, ut cum aliquo Principe cuius superius facta est mentio, foedus percutiat, quò ad resistendum firmior sit, & forsàn cum Hispano, qui & potentior habetur, & sibi abs te haud parum timet. At ea minimè diuturna esse potest, quia uterq; suo commodo studet, atq; ob id alter alteri diffidere incipiet, sicuti hactenus re ipsa cognitum est. Cæterùm (ut tandem finiam) ea Republica tibi quacuncq; ratione submissa, cum tuis uictoricibus copijs Romam contende, ut ea urbe occupa-

tamen omnes huiusce rei percupidī uide-
 bātur, uerbisq; ac scriptis uehemētissimīs,
 id omnino se expetere, ac uelle præ se fere-
 bant, cumq; tum semel accideret, ut nostri
 hostē aduentantē illicō Inuaderēt, ac leuioribus
 pugnis res ageretur, in illis fuit inter
 emptus Cortesius Macedonicus cohortiū
 centurio. Cū igitur nostros à conflictu ab-
 stinere, seq; intra parietes ac moenia cōti-
 nere animaduenterent, illicō munimēta cō-
 struere cœperunt. Primū erexēre in monti-
 bus diuæ Marinae, quod quidē à munitioni-
 bus Podacattaro & Carrafa ducentis ac
 septuaginta passib. distabat, illudq; summa
 & incredibili celeritate absoluerūt, & nul-
 lo ferē impedimēto, licet nostri ex illis dua-
 bus turrib. plurimis tormentorum globis
 eos ferirēt, ac p uirili obstarēt, ne opus in-
 choatū perficeretur. At ipsi quod interdu
 nequiuerāt, noctu absoluerunt. Ex illo ur-
 bis ædes ac ædificia, partēq; loricae diuer-
 berarūt, sed tamē cū exiguo detrimēto. Al-
 terū ab eis erectū est, ad locū quē indigenæ
 S. Georgiū de Magnana uocitā, unde ite-
 dē domorū tecta plurimis tormentorū gla-
 dib. impetebāt, simulq; ppugnationes eri-
 pere conati sunt, sed frustra, nullaq; in re
 tū nostris obfuēre, nisi quod quasdā priua-
 torū hominū ædes diruerūt. Tertiū cōstru-
 xēre

xere in mōticulo, quē incolæ Margaritū ap-
 pellāt, q̄ medius est inter munimentū Con-
 stantiū, & Podacattarū. Postremū in colli-
 culo mōtis Tomandij. ex quibus locis cū
 oppidi mœnia quater ac subruere nequi-
 rent, inde uiciniores facti, uenerunt ad ual-
 lum & ripas ueteris urbis, atq; hic aggeri-
 bus ac fossis eō rem deduxere, ut nostrorū
 propugnaculis ualde eminus appropin-
 quarent. Horū autem nomina hæc fuere,
 uidelicet Podacattarum, Constantiū, Aus-
 la, & Tripolis, è quorum regione ipsi qua-
 tuor alia magno molimine constructa ege-
 runt, eaq; circiter quinquaginta passuum
 distantia, ex quibus ualidam oppugnatio-
 nem se facturos sperabant, nostrasq; arces
 per quadriduum sexaginta æneis catapul-
 ris à primo diluculo usq; ad uesperum in-
 uasere, nec à pilarum iaculatione desiste-
 bant, nisi per quatuor horas in meridie, id-
 que duntaxat ob immodicum solis feruo-
 rem accidebat. Cū autem uiderent illas
 in molle recensq; terrenū iactas protinus
 hauriri, atq; ibi citra nocumentum insigi,
 ab earum displosione abstinerunt, rem-
 que ligonibus, batilis, alijsq; instru-
 mentis, atque aggeribus in magnam al-
 titudinem erectis, aggredi cœperunt.
 Nostri contra, suis maioribus tormen-

cis plurima damna hostibus inferre. His
 tamen haudquaquam effici potuit, quin
 munitioni, quæ à recētibus. Cōtrasarpa di-
 citur, propiores facti, circa illam præaltum
 uallū erigerent, indeq; solo extracto, illud,
 oppidum uersus proſciebant, eoq; cōflu-
 xit magna pars militum Sclopettariorū,
 atq; illinc postea crebris tormentorū icti-
 bus noctu ac die mœniū propugnatores
 acerrimè diuexabant. Eorum turres pro-
 fundis uineis uastisq; aggerib. omnibusq;
 rebus miro artificio cōquisitis, undiquaq;
 à nostro milite, ac bellicis machinis tutæ
 ac innoxie reddebantur, obq; illarum am-
 plitudinem ibi haud mediocre præsidium
 collocari, nec citra ingens periculum qui-
 spiam eorum aut lædi, aut loco dimoueri
 poterat. His peractis, continuo sibi aditū
 in oppidi fossam altissimis uallis pateface-
 re, terramq; ad munitionū latera, unde sibi
 magis metuendum uidebant, proijcere in-
 ceperunt, & cespite ac uirgultorum fasci-
 culis ab eorum equitatu citra ullum ex no-
 stris incommodum (licet qui erant in op-
 pido, huic rei quàm maximè obstare cupe-
 rent) hinc inde translatis, præaltas muni-
 tiones erexere, quibus nostra propugna-
 cula, unde aliqua ex parte lædi posse sus-
 picabantur, ferè inania reddebant. Po-
 stremo

fremò superiorem nostrarũ turriũ partem
 diruere instituerunt. Id aut̃ ut primum no-
 stri conspicati sunt, iam grauiora uerũ, ur-
 bis prætozem, & Horocam sæpius adire,
 ac eos rogarunt, ut sibi egrediẽdi copiam
 facerent, quò armis hostilem conatum re-
 tunderent. Et si uerò illi horum petitioni
 ac uoluntati perpetuò resistere, cum præ-
 ferrim ex Italis paucos iã superesse, itemq̃
 ex euocatis militibus perexiguam manũ
 relictam conspicerent. Si quidem ea æsta-
 te infœlicem illam urbem, præter durissi-
 mam obsidionem, qua miserè oppressi fu- *Pessit in urbe*
 erant, quædam communis & tabificæ lues *Nicosia. 26/4/1774*
 inuasit, eaq̃ non modò plurimi ex Italis co-
 hortibus, uerũ meriam ex omnibus reli-
 quis promiscuè, ac præsertim ex euocatis,
 e medio sublatis sunt. Nam ex prioribus,
 quorum quidẽ numerus initio ad mille ac
 trecentos extendebatur, nonnulli morbo
 absorpti sunt, plerique in oppugnatione
 fortiter dimicando interempti, uel faucia-
 ti, eorũ tandem redacti, ut quinq; & qua-
 draginta dierum spatio in quindecim gra-
 uissimis inuasionibus quadringenti solũ-
 modò apti ad præliũ remanerẽt. His ergo
 de causis factũ est, ut exeundi facultas ne-
 garetur. Cũ tamen ipsa necessitas urgeret,
 itaq; urbi extrema calamitas imminere ui-
 deretur,

deretur, e cōmuni cōsensu decretum est, ut auxilia & oppidani unà cū Italis ac Epiroticis uelitibus egressi, hostē adorirentur. Qui autē supererant, inter quos erant plurimi antiquæ nobilitatis beneficiarij, ac equites, ualde cōquerebantur, idē sibi nō licere, magnaq; ob id cōtumelia & ignominia se affici aiebant: sed tamē huiuscemodij querimonijs nihil omnino pmouerūt. Itaq; iniussu eorū quos diximus, nullo modo egredi audebant, cū id seuerissima pœna inhiberetur. Quocirca Idibus Augusti, dū sol mediū iā cœlū teneret (sic enim ex publico atq; unanimi decreto sancitū est, quia Turci semper mane operibus intecti, atq; armis induti, nostros undique oppugnabant, tunc autē se quieti ac somno dabant, subq; opacis ac frondosis arborib; in umbra corp; relaxabāt) circiter mille pedites oppido egressi sunt, duce Pioueno Vicerētino, qui Horocæ uicē gerebat, isq; licet eques militare soleret, pedes tamen eo die cū reliquis exire uoluit, hasq; copias unā cū Alberto Scotto nobili Placentino, & quibusdā alijs ducib; ac strenuis uiris cū Italis, tum Græcis, tam scire tamq; militanter in acie disposuit, ut ad hostium usque castra & munitiones penetrarint, duoq; illis ppugnacula, quæ statim præ metu deserue-

seruerant, eripuerint, tātustq; rumor illicō
per castra increbuit, ut etiā in ipsis Procerū
tabernaculis maxima ordinis perturbatio
& cōfusio exoriretur, maiorq; pars hūc, il-
lūc aufugere inciperet, & forsā is dies hu-
ictam funesto & luctuoso bello finem im-
posuisset, si noster equitatus laborantibus
& seisis, ac hostili agmine undiquaq; circū-
septis, præsidio (sicuti antea constitutū fu-
erat) eo tēpore aduenisset, idq; postea ipsi
met hostes, ne' dū nostri, apertissimē dixe-
runt. Sed nostro infortunio, fati sq; aduer-
santibus euenit, ut qui præerant, nullū ex
equitibus egredi permiserint. Huius autē
rei causa hæc præcipua fuisse dicitur, quod
ipsi omnē tutādī oppidi fidutiā in nobili-
bus ac insignibus uiris repositā habentes,
ualdē metuebant, ne ab hoste trucidaren-
tur, uel capti in eius potestatē uenirēt, cūq;
nonnulli honesti ac generosi iuuenes ex e-
quitū numero, quorū animi ardore milita-
ri laudi sq; studio flagrabāt, inter quos fuit
Ioannes Faletrius, patritius Venetus, ma-
gni animi, & gloriæ cupidus, galeis tota fa-
cie cooperta, & quibusdam uelutibus ad-
mixti, oppido erumpere parati essent,
moxq; in ipsa eruptione à Prorege, q̄ ea de
causa tunc præ fortibus erat, agnosceren-
tur, ab eo acerrimis uerbis increpati sunt,

atq; iterum sub graui & seuera pœna indictum, ne quispiam eo inscio, egredi aude-
ret, idemq; uelitibus imperatum, atq; hinc
factũ est, ut pauci illi milites, quibus Mars
tanto perẽ fauebat, ut iam penẽ uictores fo-
rent, quiq; in media pugna nostros equi-
tes à tergo auidi expectabant, quorũ ope
atque auxilio integra uictoria potirentur,
undique hostibus circumuenti, hãc, illãc,
fugati ac dissipati fuerint, magnãq; clade
affecti. In eo certamine plurimi desiderati
sunt, ac inter alios præfatus Prouenus, &
Albertus Scottus. Ex captiuis fuerunt cir-
citer centum, partim Græci, partim Itali.
Reliqui se confestim ad suos receperunt,
secumq; attulere nonnulla minora tormẽ-
ta, pictos arcus, & alia huiuscemodi, quæ
ipsi aufugiendo reliquerant. Ex ea tempe-
state nulli ulterius egredi permissum est,
aded ut hostem in eorum perniciem ac ex-
cidium irruentem, absque ullo impedi-
mento ferre cogerentur. Interea nostri sese
in suis munitiõibus continebant, easque
tametsi fortiter, ac strenue propugnabant,
minimẽ tamen efficere potuerunt, quin
aduersarij subinde diris oppugnationibus
eos inuaderent, & spatio quadraginta
quinque dierum, quindecim ualidissimis
atque acerrimis prælijs deijcere tentarunt,
nunc

nunc seorsim, interdum omnes coniun-
ctim adorti, licet non sine utriusque partis
clade, pilarumque & sulphurei pulueris
absumptione, adeo ut compellerentur mite-
tere Tamassum, quò inde aliquo præsidio
iuuantur, ideoque certos homines illuc
amandarunt, qui literas circumferrent ob-
scuris quibusdam & incognitis caracte-
ribus descriptas, ne à quoquam ex hosti-
bus intelligerentur. Quoniam uerò nihil
inde responsi allatum est, cœperunt suspicari
eas fuisse interceptas, ut sanè fuerant.
Nam eorum nuntios deprehensos à By-
zantijs, procul à munitionibus ostende-
bant, quò uidentes frustra sociorum auxi-
lium implorari, tantò citius de pactione
transigerent. Itaque Ioannem Baptistam
Columbam, unum ex præfectis, & uirum
singulari iudicio ac solertia in rebus geren-
dis, ad eos miserunt. Is ad urbem incolu-
mis perueniens, mandata fideliter expo-
suit, moxque ad suos (nec citra summum
uitæ discrimen) rediit, nihilque tum ab eis
obtineri potuit. Eandem ob causam isdè
characteribus ad eos etiam, qui degebant
in monte, scripserunt: at hi etiam qui lite-
ras pertulerunt, ab hoste deprehensi, mox
eminus ostensi fuere, ut ope destituti,
quàmprimum de urbis deditioe consi-
lia

lia inirent. Extrema oppugnatio fuit nona die Septembris, eaque inchoata est albente caelo, summaque ui, ac ingenti militum frequentia, qua subinde impetus citra interuallum redintegrabant, & quatuorillas turres muralibus machinis aggressi sunt, singulisque illarum singuli alarum duces praeficiebantur. Podacattarum oppugnabat Cilicus Bassa cum militibus ex Cilicia aduectis, & quibusdam alterius Prouinciae, quam uulgo Remoritim appellant. Constantio praerat Musaser cum suis. Auilum, ac Tripolum obsidebant Mustapha, & Haly, ambo purpurati, omnesque iunctis uiribus, nostrorum aggres summis conatibus adorti sunt. Ex nostris, qui tribus praerant fortissime dimittendo, impressionem hostium, alacriter ac intrepidè sustentarunt, nec unquam pluteos deserebant, licet plurimi utrinque caderent, multoque plures ab aduersa parte. Sed qui arcem (uulgo Podacattarum) protegebant, cum forte accidisset, ut opportuno praesidio carerent, obstare non potuerunt, quin hostis ingrederetur, & arcem occuparet, moxque deuicti sunt, & in ea oppugnatione quicumque ex Italis ac nobilibus uiui supererant (ex quibus tuum men suere perpauca) omnes quam acerrime

mè præliando interfecti sunt. At euocati
 milites admodum ignauiter se gesserunt,
 quia plerique illorum se ex uinearum fe-
 nestris muroque demittentes, illico aufu-
 gerunt. Amissi munimenti fama ut pri-
 mum ad Horocæ aures peruenit, conse-
 stim unâ cum fratribus, Palazzo centurio-
 ne, alijsque celebrioribus uiris præsidio
 accurrit, & licet paulo serius quam fieri
 debuisset, hostes tamen summa strenuita-
 te repressit: Sed tandem numero ac mul-
 titudine oppressus, ibi cum socijs egregie
 dimicans, confoditur. Qui reliquas muni-
 tiones ruebantur, se diu summa uirtute,
 sumâque animorû cōstantia defenderūt, do-
 nec Thracibus oppidū ingressis (id autē
 fuit nona die Septēb.) iā iamque omnia oc-
 cupantib. à tergo ac undiquaque cingerētur.

Nicosie
 Expugnatio

Tunc sanè crudelis ubique

Luētus ubique pavor, & plurima mortis imago.

Nec sanè ullus mortalium uerbis consequi
 posset, quam illud spectaculū fuerit mise-
 rû ac horribile, quâque omnia dirissima cæ-
 de repletur. Nā oppidani ac milites un-
 dique hostili acie circumclusi, nesciebant
 qua parte seipsos iam amplius tegerent,
 uel gradum referendo, ullam salutis ra-
 tionem excogitarent. Nonnulli tamen,
 et si horum perpauci extiterunt, se hosti-
 bus

Expugnatio
 Nicosiæ.

bus in ipso ingressu immiscentes, ac per
 munitiones egressi, & angustiора loca oc-
 cupantes, cum quibusdam oppidanis pau-
 lis per illorum impetum repressere, cum
 illuc magna pars eorum, quos aufugisse
 dictum est, forte accurrisset, conspecta cū
 hostium frequentia & multitudine, tum
 nostrorum cæde, statim terga uertere, nec
 unquam effici potuit, ut consisterent, ac
 in ordinem redigerentur, quin potius ira
 perciti, in eos, à quib. hoc fieri curabatur,
 impetum fecere, atq; arma uerterunt. Nō
 acie neq; ullo more prælij, sed cateruatim,
 uti quosq; Fors conglobauerat, per omnes
 urbis uicos & plateas manus confereban-
 tur, indeq; omnia, quæ uisus erat, constrata
 telis, armis, cadaueribus, & interea humus
 infecta sanguine, cædesque passim ad sex
 horas diei producta est, omnibus his, qui
 p uita & salute certabant, crudelissimè in-
 terēptis, & captis, qui deditioe facta, ho-
 stē, ut sibi animā cōdonaret, supplici uoce
 precabantur, donec tandem Mustapha in
 urbem introiret. Is enim tam cruenta &
 horribili strage animaduersa, plurimosq;
 offendēs qui arma gestabāt in curia Præto-
 rij (quod sanè cum Antistes Paphius in-
 gredi uellet, cōtinuò ab hoste interemptus
 est) & in multis alijs locis, qui in miseris
 ac

ac deuictos quadam barbarica immanitate seueiebant, statim iussit eos arma depone-
 nere, nostrosq; blandè affatus, & ad facien-
 dam deditiorem cohortatus est, uitamq; (si hoc agerent) pollicitus, idèq; ab eis pro-
 tinus factum est. Ex celebrioribus circiter
 uiginti quinque, uel triginta incolumes ser-
 uati sunt, ex uulgo perexigui. Hic fuit mi- *Exitus Nicosie*
 serabilis ac deplorandus exitus in scelicis-
 simæ urbis Nicosæ, cui quidem si cum to-
 to regno peritiores duces maioresq; co-
 piæ affuissent, diu sanè aduersam oppu-
 gnationem sustentare ualuisset, & quous-
 que saltem commearus ibi suppeditasset.
 Quinetiam nonnulli ex peritioribus cen-
 sent, si uniuersi regni uires ac potentiam
 ipsi maturius antea perpendissent, non se-
 lum inimicam classem aduentantè reme-
 rari, sed etiam appulsam tot damnis ac
 incommodis eam nostri afficere potui-
 sent, ut tandè suis rebus diffisi, animumq;
 demittentes, inde omnino abitionem pa-
 rasselent. Pogerat enim ex horum sententia
 fieri delectus ad sex, aut septem millia equi-
 tum, quorum maior pars fuisset leuioris
 armaturæ, ac etiam ex his, qui maioribus
 tormentis in acie utuntur. Præterea in
 promptu haberi potuissent circiter quin-
 que ac uiginti millia eorum, quos Fran-

comattos appellant, super montibus pro-
 pinquis Salinis in conspectu classis, qui-
 bus uisis, hostes putassent eos uelle cum
 terrestribus eorum copijs prælio contem-
 dere. Cæterum etsi initio maximè fuit cre-
 ratum à nostris, dum eorum classem ad Sa-
 linas descendere passus sunt, cui quidem rei
 tunc omni conamine resistendum erat, i-
 psium tamen oppidum ex plurimorū sen-
 tentia non difficulter defendi potuisset,
 hostisq; arceri equitatu, qui tum ibi erat,
 & constabat circiter quingentis uelitibus
 Græcis, præter beneficiarios, stipendiarios,
 ac uoluntarios equites, ex quibus erant
 circiter mille, omnes uiri manu prompti,
 eratq; haud exiguus numerus mediocriū
 equorum, quorum tamen usus maximè
 opportunus fuisset pro scloppetarijs, ho-
 rumq; delectus haberi potuisset cum præ-
 fatis uelitibus, qui præsto semper fuissent
 ad inuadendum hostem à latere, si ingre-
 di tentasset. Nam inter muros urbis ac do-
 mos tanta est latitudo, ut multi equites in
 acie disponi potuissent, uidelicet uiginti,
 ac etiam plures, quadrato agmine, & in ex-
 trema oppugnatione si fuissent parati ac
 in ordine militari quo tempore Byzanti-
 ni urbem occuparunt, & illos utrinq; per
 latera tormentorum ictibus inuasissent.

a se quam facile repellere poterant. Cum au-
 tem non forent affueti illis armorum ge-
 neribus, quæ tum sibi pro mœnibus tuen-
 dis porrigebantur, ut his pedites uteren-
 tur, nihil sanè, aut certè parum præstitère.
 Erant in eorum classe circiter quadringen-
 ta nauigia, in quibus fuere ceterum & sexa-
 ginta triremes, quarum dimidia pars erat
 oppido instructa & armata omnigenis tor-
 mentis, ac strenuis bellatoribus, & in sin-
 gulis earum erant supra centum, omnes
 militari gloria insignes. Altera pars non
 erat æquè instructa. Inerant sexaginta na-
 uigia minora, eaque tam egregiè munita, &
 exornata, ut difficile dictu sit, num hæc, an
 illa grandiora essent præferenda. Nume-
 rus omnium eorum quæ remis agebantur,
 ferè ducentis constabat. Reliquæ naues
 fuerunt ex his quas appellant Caramussa-
 los, tres naues Venetæ, sex Mahone (quæ
 sunt naues ampliores conuehendis com-
 meatibus, & bellicis apparatus oportu-
 nis) sex latiores naues, quas nostri Palan-
 dras uocant, transuehèdis equis idoneæ,
 cum plerisque alijs Liburnicis ac biremibus.
 Equitum uero numerus ad quatuor mil-
 lia porrigebatur, etsi fama sparserat, illum
 fuisse ad decem millia, inter quos erant es-
 quæ ac muli per plurimi, ephippiati, qui

equorum vicem supplebant. Equi aduecti
 sunt in nauibus, & in singulis triremibus
 duos imposuerant. Ex prætorianis militi-
 bus quos Ianizeros appellant, circiter sex
 millia extitisse fertur. Pias rei maritimæ
 præfectus, nunquam eam partem copiarum
 quæ triremibus aduehebantur, in terram
 exposuit, nisi quum nostram diuersis mor-
 borum generibus correptam esse animad-
 uertit. Nec Mustapha terrestrium copia-
 rum ductor, oppugnationes aggressus est,
 nisi postquam ad eum ex classe miles du-
 ce Halybassa transmitteretur. Numerus
 autem fuisse dicitur uiginti quinque millia
 uirorum, & amplius. Horum aduentu a-
 criori conatu nostros adoriri cœperunt,
 & qui exercitui præerat, persæpe cum nu-
 tijs, tum literis in urbem per sagittas emis-
 sis, oppidanos militesque sollicitabat & hor-
 tabatur, ut se suo Principi dederent, ipsum
 que, ab eis nihil aliud præter obsequium
 uelle, aiebat, omnibusque suas opes atque for-
 tunas integras & incolumes relinquen-
 das. At ipsi deditioem perpetuam recusa-
 runt. Ut primum oppido potiti sunt, Ha-
 ly extemplo cum suis copijs ad classem re-
 diit, eaque recta contendit ad Tamassum, quod
 etiam terrestres copię perductæ fuerant,
 ut eam urbem expugnarent, ibique tandiu
 pete

inuicem per triremes
 ad prætorianum

ad prætorianum

permanſit, donec audiret, uenetam claſſem perueniſſe ad locū, qui uulgo Caſtrū Ruzzum appellatur, eo animo, ut Bizantinam (ſicuti ferebatur) inuaderet. Ea re cognita, ſtatim rei naualis præfecti Muſtaphā adire, ut quid facto opus eſſet, inuicem conſultarent. Fertur Pjalim ualdē ueritū, ne claſſem in aliquod graue diſcrimen adduceret, eō quod Venetam nouo milite & com meatu inſtauratam, necnon Hispanis uiribus ad auctam eſſe acceperat. Eſi uero minimē ignorabat, ibi multa millia uiro- rum cum peſte, tum alijs morbis interiſſe, nihilq; à noſtris agi poterat, cuius ipſi nō eſſent maturē conſcij, adeo ut etiā de quadam controuerſia & quæſtione Cydonij exorta inter Italos, & Græcos, pernoſcerent, quod ſanē omnibus permirum uidebatur, tamen illam (ut dictum eſt) nouo ap- paratu ac præſidio iterum inſtructam & exornatam audiuerat. Verū tamen Muſtaphæ conſilium ſecuti, qui affirmabat mi- nimē decere dignitati ac excellentiæ ſupre- mi Imperatoris domus Othomanicæ, ut oblata occasione bellum detrectarent, atq; aperto Marte (ſi ita res ferret) cum hoſte di- micare uererentur, eosq; admonebat, ut a- criter in hoſtem irrumperent, multamq; ſi hoc agerent, à Selymo laudis gloriam, &

ingentia præmia expectarent, ipsi protinus omnes captiuos, & quos ad pugnam inutiles iudicabant, in terram exposuerunt, classēq; peroptimè communita & armata, sese ad omnem prælii euentum accinxere, ac iuere Amathum usq; cum omnibus nauigijs, quæ remis propellebantur. Nam cætera, de quibus supra dictum est, prope Tamassum constiterant, duasq; naues rostratas ad sancti Epiphani caput (hoc promontorium olim Acamas dicebatur) accitiam ulterius præmisere, ut nostrorum consilia explorarent. Vt primū nostram classē retrocedere, domumq; cogitare haud falsis rumorib; cognouere, summa uoluptate ac lætitiā perfusi sunt, atque illic regressi, omnibusq; captiuis & reliquis rebus in classē impositis, die sexta octobris ē litore soluerunt, Pyali cū suis copijs Byzantium, & Haly Rhodum uersus, nauigatione directa. Maiorem partem eorum qui captiui abducebantur, & florē iuuentæ cum ingenti præda, & opimis spolijs, in quandam nauem, quæ ad Mahumetum pertinebat (arcem potius dixeris) & in triremem nauemq; onerariam, iniicere, ut hæc omnia ipsi Mahumeto, & Selymo Imperatori dono darent. At quædam ex illis nobilioribus fœminis, quæ captiuæ abstra-

famaq; ipsi

abstra-

abstraherentur, ignem in sulphureū pul-
 uerem ibi asseruatum, coniecit, quo quidē *Exemplum*
 ea nauigia cum omnibus qui in his deuehe *singularis*
 bantur, combusta sunt, omnisq; thesaurus *pudicitia.*
 uel flammis absumptus est, uel in mari ab- *Nota de*
 sorptus, nec ullus eo incendio seruari po- *foemina*
 tuit præter nauclerum, scribam, & perpau-
 cos alios qui natando ad littus incolumes
 peruenerunt, ex quibus id postea rescitū
 est. Hoc sanè spectaculum, licet horrèdum
 omninò ac miseratione dignum extiterit,
 quæ tamen huius fuit author incendiij, mi-
 nus malum iudicauit, ita extingui, quàm
 in manus tã efferas deuenire, pudoremq;
 ac libertatem seruituti ac dedecori longè
 præferendam censuit. Hæc itaq; mulier, si
 laus pudicitiaē spectetur, nulla ex parte in-
 ferior iudicanda est Græca foemina nomi- *De Hippo-*
 ne Hippo, quæ cum hostium classe esset ex- *ne foemina*
 cepta, in mare se, ut pudicitiam morte tue- *Græca.*
 retur, abiecit. Nec minus digna, quàm DL-
 GNA Aquileiensis, quæ quidem genere
 nobilis, formaq; tam conspicua, ut omnes
 alias eius orbis foeminas facile præcelle-
 ret, cum suã patriam ab Attila rege Hun-
 norum expugnatam, hostesq; uictoria ab-
 utentes conspiceret, uitam potius suo sce-
 lere, quàm alieno pudicitiam amittere sta-
 tuit, ideoq; domesticam turrim præter-

fluenti Natafoni imminentem cōscendit, & capite obuoluto, in subiectum turri gurgitem se præcipitavit. Atqui hæc Cypria mulier licet laudatissima in hoc utriq; dissimilis, minusq; forsan laudis apud nonnullos eius præclarum facinus meretur, quòd illæ sui tantum corporis iacturam fecerit: at ista plurimorum necis causa fuerit, & idcirco forsitan imprudēs ab aliquibus & nimis audax iudicari posset, quæ nulla habita ratione aliorum salutis, tantummodo sibi suoq; pudori cōsulere statuerit. Verum hæc (si res æqua lance perpendatur) non solum seipsam: sed etiam suos comites ab eadem nota & tyrannide liberavit. Nam omnes eadē fors manebat, omnesq; in ærumnosam & perpetuam seruitutem abducebantur.

In urbe reliquerunt ad quatuor millia peditum, & mille equites, quibus præfectus est Musafes unus ex purpuratis. Cæterum de Mustapha superius dictum est, illum unā cum reliquis copiis Famagustam uersus iter suscepisse. ¶ Et primum eò profectus est, castra posuit in loco, cui à Pomo Adamo nomen inditum est, eòq; tribus millibus ab arce distantī, ac inde

Nicolai Dandi caput

urbī propior factus, caput Nicolai Dandi præsidis Nicosiæ, à busto præcisum, atque

atque hastæ cuspidi affixum, oppidanis *Famagustan*
ostendi iussit, ut hoc tam diro *tristis*que *nis ostisum.*
spectaculo illis metu ac terrore incusso,
tanto facilius de ultronea deditioe cogi-

Dū hæc aguntur (nec sine summo Chri-
stianæ Reipublicæ detrimento) classis ue-
nera re parum prosperè ac sæliciter admi-
nistrata, se ex Creta Corcyram recepit, ut
ibi nouis apparatibus, nouoq; milite re-
dintegrata, hosti commodius resisteret, ut
Tamassum obsidione liberaret. Cæte-
rum, ut iam aliquid de Hispana classe di-
catur, deq; his quæ postea contigerunt, sci-
endum est, classẽ ab eo exornatam, quæ *De classe His*
circiter sexaginta triremibus constabat, *spana.*
eamq; omni bellico apparatu quàm opti-
mè instructam, duce Ioanne Andrea Au-
ria in Venetorum auxiliũ transmissam es-
se. Iisdem diebus Romanus pōtifex eius-
dem rei gratia nonnullas triremes, quibus
etiam Etruriæ principis rostratæ naues u-
nã se adiunxerant, communiri atque ar-
mari iussit, eisq; M. Antonium Colum-
nam præfecit. In utraq; classe aderant plu-
rimi nō modò generis profapia, sed etiam
bellica laudis gloria præstantes uiri, & in
Auriana, præter Aluarum Batianum, &
Ioannem Cardonum, aderat etiam Asca-
Dd 5 nius

Quid Asca
nius Corni-
nius Aurie
suaserit.

nus Cornius, cuius fidei ac uirtuti rex plu-
rimum confidebat, eius res suas maximo-
perè commendarat. Huius consilium Au-
ria cum propter eximiam eius uirtutem
atq; prudentiam, tum insignem rei milita-
tis peritiam plurimi faciebat. Hic igitur
sententiam rogatus, eam paulo ante coram
exposuit, & scriptis quoq; (sic eo poscēte)
declarauit. Horum autem summa huiusce
modi fuisse dicitur: Videlicet, cū questio
in eare potissimè uersaretur, num expedi-
ret, nec ne, ut hostilis classis, q̄ tunc erat in
Cypro, his uiribus inuaderetur, ipse par-
tim ut suo muneri satisfaceret, partim quo-
que ut eius uoluntati obsequeretur, & co-
ram antea, & deinde rogatum, scriptis e-
tiam quidnā in primis censeret, exposu-
isse. Cum itaq; ut Hispano suo principi ob-
temperaret, cum eius classe ad bellum tam
pium, & præclarū, eo animo, quo & Chri-
stianum uirum, & equestri ordine prædi-
tum deceret, profectus esset, cum ex urbe
Messana Hydruntum peruenisset licet ibi
exploratum haberet, ueneta classem ob-
uaria morborum genera, quibus iam diu
uexata fuerat, militaribus copijs alijsq; re-
bus bello utilibus, quàm maximè denuda-
tam (sicuti cum una essent, idē affirmabāt,
eats; de re ambo haud mediocriter, tan-
quam

quam de communi fato indoluissent) cen-
sere tamen opportunum ac necessarium
esse, ut regia classis ulterius progressa, cum
uenera iungeretur, quò ea Respublica in-
telligeret, quanto studio Hispanus in eam
afficeretur, quantaq; cura illius salutem ac
dignitatem expeteret. Vt uerò cautiùs &
maturiùs ageretur, ne se hostis, quid ipsi
molirètur, perciperet, omnem rei bene ge-
rendæ fiduciam in celeritate ac repentino
aduentu collocans, oportere aiebat, ut ex-
tra insulas, rectaq; in Cretam nauigatio (si
cuti postea factum est) susciperetur, ac etiã
regijs triremibus hæ naues, quas ipse du-
cebat, remulco traherentur. Siquidem (ut
ipse met norat, & liberè indicarat) haud ita
remigibus instruebantur, ut citra opem
hoc iter ab eis tam facile absolui posset, in
quo quidem dicebat, illum & nauticis uir-
ris, & remigibus haudquaquã pepercisse,
quò minus multò plus solito festinaretur.
Cũ uerò etiã sub finè superioris mensis ad
Sudam portum (hic olim Amphimaleus
dicebatur) ambo appulissent, & cum ue-
neta classe iungerentur, in ea prima consul-
tatione quæ habita est, in qua sanè ageba-
tur, nunquid eundum esset in Cyprum,
nec ne, assererat, nihil unquam à nostris
uel præclariùs, uel opportuniùs agi posse,
quàm

quàm ut omni mora postposita, illuc rectâ
 contenderetur, modo ita instructi ac para-
 ti forent, ut tanti ponderis negotium exi-
 geret, simulq; addidit, regiâ classē (quo ad
 eam spectaret) oppido adornatâ & in pro-
 cinctu esse, summâq; alacritate se illi sociâ
 & comitem præbituram. Quoniam uerò
 æquum ac necessarium omnino existima-
 bat, ut probe inspiceretur, quibus ea uiri-
 bus polleret, hostiũq; consilia & itinera o-
 mni ratione indagarentur, se consuluisse,
 ut quamprimũ duæ speculatoriæ bire-
 mes ad Cyprũ mitterentur, quæ id perfici-
 cerent, & ueneta classis accuratè ac sedulo
 perlustraretur, quia indies magis magisq;
 intelligebat, copiarum penuriam, qua Ve-
 netus laborabat, permagnâ esse, utq; alio-
 rum animos ad idem agendum incitaret,
 sibi maximè operæpretium uideri, ut re-
 giâ nauigia singillatim introspicerentur,
 idemq; à sociâ classis præfecto, eiusq; le-
 gatis ac primoribus impetratũ cupiebat,
 ut quiuis intelligeret à se (quatenus ad eo-
 rum numerum, & auxilia pertineret) habi-
 ta ratione cum temporis, tum loci, quo il-
 li iussum erat, ut hanc prouinciã suscipe-
 ret, & in has oras concederet singula ita o-
 mnibus rebus instructa eò perduxisse, ut
 à Rege præpotenti, quiq; catholici nomen
 gerit,

gerit, merito expectari debebatur. Ex ad-
 uerso cum uideret, quam segniter ac lente
 socij suam classem instaurarent, ne parum
 illud temporis, quod rebus gerendis ad-
 huc idoneum supererat frustra elaberetur,
 se trierarchis, & cohortium ceturionibus,
 qui tum regi suam operam in re nauali ex-
 hibebant, in unū coeuntibus, pridie Non. *Cyprum*
 Septembris e communi consensu per Car-
 donum indicasse, ne utiquam se posse ultra
 illum mensem commorari, quem sanè ter-
 minum etsi longiorem arbitrabatur, quam
 oporteret, cum ratione itineris, quod ei fa-
 ciendum erat, ut sese cum classe in regia lit-
 tora tempestiue reciperet. tum etiam quia
 æstas præcipitârat, & propterea non si-
 ne periculo nauigari poterat, a se tamen
 optimo atq; amicissimo animo concessum,
 ut Veneti tanto commodius quod agere
 constituerât, exequerentur, cum putaret vi-
 ginti sex dies, qui eis darentur, abundè suf-
 ficere, quibus eis plenè satisfieret, cum præ-
 fertim hæc profectio, quæ sit ex Creta in
 Cyprum, ob tempora huic nauigationi ad-
 modum secunda, qualia tum esse consue-
 uerunt, ac etiam ipsimet obseruarunt, sex,
 uel ad summū, octo dierum spatio absol-
 ueretur, atq; ipse suum hoc institutum ual-
 de approbasse, sibiq; tum respondisse, per-
 iniquum

iniquum esse, ut eum diutius retinerent, in
 deq; sibi abeundi facultas daretur, ubicun-
 que gentium foret. Interea temporis ab se
 missa duo illa nauigia, ex quibus per cory-
 ceos de his quæ in Cypro gerebantur, &
 de Selyma classe, aliquid constaret: Sed mi-
 litum recensioem tantum habitam fuisse
 se superiori die, qui fuit decimus quintus
 ab eo tempore, ex quo illuc appulerant, li-
 cet hoc antea sæpius admonuisset, adeo ut
 crebra eius rei mētionē iā importunus ui-
 deretur, eiq; cum nūciaret se uelle hoc ipse
 met efficere, ac etiam Venetos suæ classis
 periustrandæ copiam facturos, continuo
 scaphis ac lintribus de more in naues ro-
 stratas impositis, regiam classē expeditā
 & perinde ac si mox dimicandum foret, ex-
 tra portū eduxisse, ut eam undiquaq; suo
 commodo inspiceret, omniaq; cum Ve-
 netis accuratè atq; ordine perpenderet, ni-
 hilq; prorsus à se factum atq; animaduer-
 sum, cuius rei gratia diffideret, ne talis om-
 ninò foret, qualis olim semper esse consue-
 rat, & qualis etiam (Deo duce atq; auspice)
 in eo prælio futura esset. Cum autē classis
 Adriaca uicissim recensenda foret, eum
 iussisse, ut qui erāt in regia, partitione qua-
 dam adhibita, singulas triremes unā cum
 grandioribus nauibus, introspicerent. Ac
 præ-

præfectum classis maiorem earum partem
puppibus inferne procliuiibus ac deflexis,
in portū explicuisse, nec actuaria nauigia
in triremes inuecta. Cum autem uideret
non solum ex continenti, sed etiam ex una
in aliam triremem commodam trañciendi
militis facultatem præberi, dixisse, neuti-
quam ea ratione fieri posse, ut in quo statu
hæc forent, cognosceretur, & quid a se in re
gia classe actum esset, ostendisse. Verunta-
men cum præciperet, ut etiam hoc modo
lustrarentur ipsummet, ut ei morem gere-
ret, nonnulla inspexisse ac misisse Cardo-
num, & plerosq; alios ad reliqua recensenda,
& Bacianum ad maiores naues, ac se to-
to superiori die circiter sexaginta perlu-
strasse, in quibus manifestè deprehenderit,
in eis ad tertiam partem remigum, & uiro-
rum instructorum defuisse, ac etiam ex nu-
mero militum, & nautarum cuiusq; gene-
ris æqua facta æstimatione, nullam earum
centesimum uiroꝝ numerū excessisse.

Duo illa Microta exploratum præmissa,
nō præteruecta fuisse Carpathum insulā,
atq; illinc eos Græcos aduectos, qui refere-
bant, hostes suam classem ad numerū dun-
taxat centum quinquaginta, uel centum
sexaginta triremium redegisse. Etsi autem
res ita esset, quādoquidem cum ipsis non-
dum

dū de utraq; classe associata, cognitū compertūq; foret, se hoc numero Venetis (nec citra causam) superiores iudicabant sibi tamen haud sanè consentaneū uideri, ut hac sola notitia innixi, classem tanti momenti, quanti hęc erat, inde ullo pacto dimouerent. Duo esse ipsius quidē sententia) quæ nostros in ea profectioe læta & fœlicia sperare iuberent, sed ambo (sicuti facile cogitari poterat) leui admodū & imbecilli fundamento subsistere. Primum esse, quod fieri posset, ut hostis iam sibi suæq; potentiaē haud mediocriter diffidens, neq; sibi opportunas uires ab exercitu suppeditari animaduertens, ratus fortassis hanc classem sic munitam esse, ut merito in tam graui atq; ancipiti prælio, & in quo tantum discrimen subibatur, esse deberet nollet in acie omnem spem sui primi negotij, & quæ etiam deinceps posset amittere, periclitari, atq; ideo daturum operam, ut sese in tutū reciperet, cumq; in eo sinu perāplæ & opportunæ stationes forent. id à se pro arbitrato, & etiam citra periculum fieri posse, ac solum eo tempore id efficeret, quod et post nostram classem prospectam superesset, cum ea tot impedimentis, totq; infirmis trirēibus laboraret: præterea cum is perpetuas in continenti excubationes

tene

teneret, et pleraque nauigia speculatoria huc, illuc misisset, sibi uerisimile uideri, ab eis neutiquam de nostrarum classium coniunctione ignorari, atque idcirco minime credendum esse, ut eos de improviso ac imparatos ostenderent, & sic agendo, haud sane parua nominis existimatio accederet, si eos illinc pedem referre, atque abire compellerent, quamuis ea minime foret illius exitus, qui tum in optatis habebatur, cum terrestres copiae subinde Thremitum oppugnarent. Alterum, quod sperari posset, huiusmodi esse, uidelicet, si hostis ubi quaecumque belli ratio requireret, commodè in eam insulam traiecisset, nec illa necessitudine adactus, ut Martis aleam tentaret, domum reuerti statueret, atque interim dum suo itinere pergeret, classes inter se concurrerent, indeque cum non nisi consueto agmine adnauigarent, nostri collatis signis cum eis pro sperè conflingerent. Hæc nimirum esse illa emolumenta, quæ (ipsius quidem iudicio) ex ea profectioe sperarètur: at (sicuti antè dictum erat, utque facile colligi dabatur) ambo nullis solidis rationibus inniti. Nam si Turcarum imperator ea mente atque animo esset, ut nostros opperiri, armisque inuadere decreuisset, et si (ut supra commemoratum est) fieri poterat, ut suam classem in

multo minorē numerū redegisset, pugnādi tamē occasionē differēs, breui paruoq; negotio triremes, aliaq; nauigia minus apta & parata, rursus comunire atq; armare potuisset, cū equitū, peditūq; multitudine sic planē abūdaret, ut eodē tēpore & classi p̄spicere, & Thremeti oppugnationē sustinere ac urgere posset. Nāq; (quā nauigia) ipsosmet Venetos fateri, hęc (p̄ter octodecim naues onerarias) fermē trecētis & quadraginta quinq; omnis generis contineri. Quamuis autem Bacianus affirmaret, maiores naues perbellē instructas, easq; cūm res postularēt, plurimum auxiliij atq; opis allaturas, cūm tamen triremes tales forent, quales suprà demonstratum est, se non uideri, unde sperari posset, ut in ipso certamine sibi uictoriā pollicerentur, & si bello succubuisēt, qua idonea & legitima excusatione apud regem uteretur. At si quis casu magis innixus, ut hostis pugnā detrectans, gradū referret, ideoq; nostris uiribus fidens, consuleret, omnino eundum esse, ac existimaret, penēs nos esse à p̄alio diffugere, si audacter ac intrepidē consisteret, deq; belli successu in maximā sp̄e ueniens, ad pugnā prouocaret, se quidē huic respōdere, iacturā, q̄ haberetur, si nostri cederēt, ubi semel ad hostiū p̄sentiā uentū esset,

multo

multo fore grauiorē, q̄ beneficiū quod spe-
raretur, si horū aduētū ex insula cōmigrā-
rēt. Nā præter dedecus & ignominiā, quæ
sanē ingēs in huiusmodi rebus haberi so-
let, nō dubiū esse, qn hoc etiā fieret, cū ma-
ximo plurimorū nauigiorū dispēdio, si ho-
stis nō modō cū æquali classe: at etiā cū lō-
gē minori numero trirēmiū, q̄ foret arma-
tæ ac expeditæ, insequeretur. Sibi ergo uia-
deri, ut quā primū singulæ trirēmes uene-
tæ bellatorū p̄sidio suffulcirentur, idq̄ fie-
ret p̄ter illos, q̄ in eis publica munia gere-
bāt, & præter nauticos uiros, q̄ paulē antē
in militū recēssione annumerabātur, mōxq̄
(diuino numine aspirāte) utraq̄ classis a-
lacriter totius belli euentū experiretur. Eū
igitur etiā atq̄ etiā orabat, ut nauarchū, e-
iusq̄ legatos adhortaretur, ne hanc rē dif-
ferrēt. Sed summa celeritate summāq̄ ope
anniterētur, ut hæc omnia præstō adessent,
priusq̄ is mēsis elaberetur, quō ipse omi cū
ra, & molestia explicitus, regiā classē tēpe-
stiuē in tuā stationē trāsduceret. Et si n. (ut
iū in hoc sibi assēsum esse ac etiā ipstus cō-
siliū approbasse, superius demōstrārat) id-
iure a se fieret, ubiuis terrarū degeret, haud
tamē mediocri se dolore afficiendū, si hoc
ageretur, priusq̄ regiā classis eā sibi laudē
ac dignitatē comparasset, quæ in occasione
tā præstanti & honorifica meritō expectari
Ee 2   posset,

posset, si ea prouincia, sicuti par foret, & ne
 gotij grauitas requirebat, institueretur. Se
 minime tamen uereri. quin sibi regij nomi
 nis maiestas & amplitudo quam maxime
 cordi esset, ac in eam perpetuo ijs lumini
 bus respiceret. quibus ei Rex fidere consue
 uerat. Quod autem dixerat, magis ad regiu
 splendorem ac decus pertinere, ut uel po
 tius uniuersae classis iactura fieret, quam ut
 omisso praelio incolumis ad regios portus
 reduceretur, se plane arbitrari, hoc tantum
 prouenire ex illo immenso studio, quo i
 ple, ac eius maiores erga eum omnemq; Au
 striam familiam continue afficeretur. Quo
 minus itaq; uotis potiantur, neutiquam Hi
 spanae classis ascribendum: at Venetae, nec
 in eum culpam reijciendam, cum ibi tadia
 frustra commoratus esset eo quidem con
 silio, ut illa denuo exornaretur. Se itaq; con
 sulere, ut peracto eo mense, statim in Sici
 liam rediret, nisi uellet classem in tam lon
 ga nauigatione in magnum aliquod nau
 fragij periculum conijcere, idcirco ne accide
 ret. sibi maxime operere cauendum esse. Haec
 Ascanius e portu quem incolae Scythium
 appellant, Auriae perscripsit. Cum interea
 M. Antonius, quacumque uenetae triremes, quare
 nus ad nauticos uiros, epibatas, & rei qua
 opportuna, maxima (ut dictum est) imbecilli
 tate

tate premerentur, hostem omnino inuade-
 re pugnaq; casum experiri decreuisset, Au-
 ria instructis aciebus, primum sibi agmen
 dari postulauit, atq; ita omnes decima se-
 ptima die Septembris, primaq; uigilia, cū
 tota classe soluerunt. Hæc autem in uniuersum
 centum & octoginta triremibus, un-
 decim grandioribus nauibus, & quinq; o-
 nerarijs constabat. Proxima luce in locum,
 qui adiacet inter Carpathum, & Rhodum
 insulas, peruenerūt. Ibi autem cū naues,
 maioresq; triemes nondum adessent, usq;
 in sequentem diem substitere, hisq; tandē
 appulsis, paulatim progressi sunt, interdū
 dolonibus erectis, modo iuxta continen-
 tem. Etsi enim uentus initio quāmaxi-
 mē fauebat, nauesq; semper plenis ferē
 catijs iter cōficiēbant, nihil tamen cum ro-
 stratis nauibus agi poterat, ne ab eis inuiri
 seiungerētur, nisi remulco eductæ, idq; pa-
 rum Veneti curare uidebantur. Cū itaq;
 hoc pacto per tridui spatium adnauigal-
 sent, iamq; a castro quod Ruzzum appel-
 lant, uiginti millia passuum distarent, illi-
 cō duas triemes ab ortu uenientes, rectaq;
 ad eos properantes conspicati sunt. Has
 ubi prospexerunt, putabant esse illas, quæ
 Aurix consilio Cyprum paulo ante præ-
 missæ fuerant. Hic uerò cum alias ob cau-

*Classis hijs
 pauca pro
 prædici*

*uicibus ac uentis
 uisus fuerunt*

las forte quendam ex suis ad Colum-
 nam legasset, per eundem ab eo petit,
 ut si quid noui allatum esset, indicaret.
 Et uestigiis sibi responsum est, illas non
 fuisse ex Cyprijs triremibus: at classis,
 quæ diuersum à reliquis iter tenuissent.
 Dum igitur in ea nauigatione perge-
 rent, uenti uariè perflare, iamque pror-
 sus aduersari cœperunt, adeò ut tandem
 ad locum, quem incolæ Aquas frigidas
 uocant, descensionem facere cogerentur.
 Hic ergò, licet Columna subsisteret, ibique
 pernoctaret, Aurius tamē cum eam statio-
 nem nō ita sibi opportunā iudicaret, sub-
 latis anchoris, inde protinūs recessit, quia
 existimabat multò satius fore, in mari tē-
 pestare agitari, quàm ibi noctu cum tanto
 nauigiorū numero, & à littore undiq; uen-
 tis exposito, citraq; ullā spē, ut sese aduer-
 sus freti, notiq; sauitiam tueretur, consistere.
 Cum itaque ad M. Antonium misisset,
 qui se illum foras, & in patenti æquore op-
 periri diceret, per eundem respondit, ut
 manē cum cæteris adesset, si quidem ob ea
 quæ duæ illæ triremes Cyprium præmis-
 sæ, attulerant, noua consilia secum iniri o-
 porte, nihilq; sibi earum rerum quæ il-
 linc recēns afferebantur, significauit. Is
 tamen aliunde pro certò audiuerat Thre-
 mitum

mitum V. idus Septembris ab hoste occuparam, & Othomanam classem eodem robore, militumque frequentia existere, quibus Byzantio commigrarat. Itaque postera luce, ubi ad eum portum rediret, statim Prosper Columna eum adiuit, & Marci nomine rogauit, ut amice ac libere indicaret, quid nam sibi de Cypria pfectione, post illius urbis iacturam, uideretur. Ad hæc Auria respōdit, nihil sibi aliud in mentē uenire, quam quod sæpē antea in communi consilio dixerat, quodque postremo iam scriptis declararat, uidelicet, ut si eorum nauigia rebus necessarijs communita forent, nihil sanē melius, aut præclarius agi posset, quam ut hostis, quamprimum inuaderetur, nec se alias difficultates ac impedimenta conspiceret, quam ea, quæ sibi ab eo tempore, quo ex Creta simul discesserant, uidebantur. Post paulo ad eius triremem accessit, nec ante meridianum tempus ulla consultatio habita est, cum Venerius abesset. Huius superuentu hæc à meridie inita est, eumque in eo colloquio exponerentur, quæ pridie illius diei de Cyprijs rebus cognouerant, Columna Veneris classis præfectum percunctatus est, ut diceret, quid nam agendum censeret,

eiq; responsum est, iā anni tempus eò pro-
 celsisse, ut Cypria oppugnatio nulla ope
 ac præsidio subleuari posset, & idcirco ali-
 quid aliud tentandum, cumq; inter socios
 disputaretur, num Aeuboica expeditio su-
 scipi deberet, Auria sententiam rogatus,
 dixit, quoniam hic locus tā intro, inq; præ-
 cordijs turcicarum uirium erat, sibi uideri
 huiusmodi expeditionem haud sanè susci-
 piendam eo tempore cum classe opportu-
 nis rebus tā opere destituta. Nam etsi (in-
 quit) omnia sceleriter succederent, non ta-
 men fieri posset, ut ibi tam exigua manu
 huiusmodi præsidium relinqueretur, quo
 certi essent, ea loca non iterum ab hoste re-
 cuperanda, etiam priusquam hyems præ-
 terisset, cum præcipue nulla noui subsidij
 spes affulgeret, atq; hinc & temporis amil-
 sio, & multorum interitus citra ullum cō-
 modum existeret, præterquam quod etiā
 haud mediocre periculum instaret, ne in
 pfi Aegeo mari includerentur, indeq; nul-
 lo pacto daretur exeundi potestas, nisi pri-
 us cum byzantina classe prælium inirent,
 idq; ob prædictas causas non citra manife-
 stam cladem euenturum ostendebat. Quo
 circa præstare, ut aliqua expeditio suscipe-
 retur in Pelopōneso uersus Appolloniā,
 Castronouum, Dyrrachiū, & alia loca his
 fini-

finitima, ut in parte propinquiore, quæq;
 à turcica uî & potentia longius abesset, a-
 deo ut non tam celerè ab ea nocumentū af-
 ferri posset, ut in Aeuboëa, & ipse etiã pau-
 lo diutius commorari posset, quoniam in-
 de multo uicinior in Siciliam traiectus fo-
 ret. Hæc ubi Ioãnes Andreas coram socijs
 Principibus exposuisset, ex unanimi sen-
 tentia decretum est, ut classis retro cederet,
 atq; omnes à meridie soluerunt, & proxi-
 mo die cum nō procul à Carpatho iã ab-
 essent, è plurimis locis repente atrox in ma-
 ri tempestas oriri ccepit, eaq; factum est, ut
 uela demitterent, ac remis auxilia propel-
 lerent, quò ad eam insulam celerius perue-
 nirent. Andreas maturius quàm reliqui, in-
 littus (uulgo Tristanū) suam classem, intu-
 lit, & primo diluculo, mari nihil ex sua sæ-
 uitia remittēte, in p̄fata statione, ad biduū
 permansit. Quod ad socios attinet, illos ab
 altera parte insulæ portum subisse accepe-
 rat, nauesq; ac triremes maiores, & circiter
 sexaginta ex agilibus adhuc desiderari,
 quæ hæc, illac nauigationis cursum tene-
 bant, hasq; tandem cum reliquis nauigijs
 eodem incolumes peruenisse, unica Vene-
 torum triremi excepta, quæ scopulis illisa,
 naufragio perierat. Eodem die cum tem-
 pestas paulo mitior uideretur, Cretā uer-

fus iter direxit, quod utraq; classem eodē uē
 to appulsurā existimabat, cū hoc ab eismul
 tō facilius agi posset ab ea parte, ad quā ini
 tiō se contulerāt. Cū uerō adhuc mare uen
 tis infestū, ac undarū fluctib. agitatū cōspi
 ceret, ad eūdem portū redijt, quō etiā eodē
 tēporis fastigio utraq; classis puenit, nec ul
 la nauigia deerāt præter sexdecim triremes.
 Cum igitur omnes unā adessent, atq; Au
 rīa potiorem temporis partem præterla
 psam animaduertēret, sibiq; indies maio
 rem difficultatem præberi, ut classem in Si
 ciliam incolumem reduceret, cum præcipue
 iam ob uentorum rabiem, ac saxuītā,
 nauigantibus permagna pericula instarēt,
 ac Mensis terminus, quem initio perscri
 pserat, & quo exacto, ad eam insulam se re
 cipere statuerat, completus esset, cumq; à
 Venetis iā ob præfatas causas, nihil aliud,
 quo tūc temporis hostilia incepta remo
 rarentur, constitui uideret, cum præterea
 cogitaret, quod si omnes simul ad nauigā
 rent, non solū ea ratione iter lōgius fiebat,
 sed etiā omnia cuiusuis generis nauigia in
 summū periculū deducebātur, cū quia Ver
 netæ, ac Pōtificiæ triremes ob ea, quæ dicta
 sunt impedimēta, nullo ferē ordine ac disci
 plina regebātur, tū etiā, quia perrari portus
 aderāt, q̄ tantarū classiū capaces forent, Ba
 ciano,

clano, & Cardono prius in consiliū adhibi-
 tis, ex cōmuni cōsilio Marcellū Auriam ad-
 M. Antoniū misit, ut his rationib. perpēsis,
 & quia etiā classis, cui pręerat, ob plurimas
 res hoc exiguo tēpore, quod adhuc rebus
 agendis aptū atq; idoneū superat, haud me-
 diocri usui esse posset in his Regnis, q̄ Phi-
 lippo subdūtur, Venerio psuadere uellet,
 ut sibi integro eius amore ac beneuolentia
 liceret ante aliorū profectiōē, classem suæ
 fidei concreditā, p̄ Aegeū pelagus Zacyn-
 thū, & Cephaleniā uersus trāducere, quo-
 niā ad hæc loca sibi transmitti ordinārat, q̄
 cūq; sibi a suo Rege, uel regis ministris præ-
 scriberētur, & nisi aliqua graui necessitate
 regij decreti cogeretur, ut sententiā muta-
 ret, se ibi reliquorū aduentum opperiturū,
 quò in ea re suā operā & studiū præstaret, si
 qd foret, qd a se incōmodū atq; usū ueneræ
 Reipub. agi posset. Cū Colūna & Venerio,
 & classis legatis Aurianā petitionē expo-
 suisset, illi eorū nomine p̄ eūdem Marcellū
 significauit, oēs cupere, ut ipse illorū classē
 in Cretā usq; indeq; Zacynthū, comitare-
 tur, atq; ibi postea discedēdi facultatē sibi
 integrā futurā, ut quo cūq; uellet, suo arbi-
 tratu trāceret. At cū ipsi, ut hoc ageret, nō
 modò nullā necessitudinē inesse, uerū etiā
 nullū inde fructum ac utilitatē secururā
 probē

*Auria Hispanam classem
 in Siciliam re-
 ducere sta-
 tuit.*

probe intelligeret, cumq; subinde quàm
 maximè anxius ac sollicitus foret de abitio-
 ne, ob loci quò sibi redeundum erat, lon-
 ginitatem, præsertim ingrauescente Au-
 tumno, ipsemet manè exoriète aurora, M.
 Antonium adire statuit, coramq; causas,
 quibus ad eam nauigationē, ac præcipue
 Zacynthiam, impellebatur, commonstra-
 re, atq; insuper ab illo petere, ut hoc sibi be-
 neuolo animo permetteretur, ex quo nihil
 iam sibi amplius in illis locis agendum re-
 staret, in quo eis regiæ classis absentia quic-
 quam incommodi ac detrimenti afferret,
 anniq; tempus iam penitùs obstare incipe-
 ret. Nam præter illam priorem tempesta-
 tem quæ paulò antè solis occasum exorta
 fuerat ipso ferè temporis articulo, quò ad
 eam stationem, de qua modò dictum est,
 appelleretur, cum è portu soluisset, ut An-
 tonium expectaret, unaq; cum illo ad nau-
 garet, de improviso tanta uentorum rabies
 mare concitauit, ut quatuor triremes ex ea
 rum numero quas Hispanus habet Nea-
 poli, per fractis antemnis atq; rudentibus,
 anchoris denudarentur. Cum itaq; ad eum
 uenisset, suisq; discessus causam pluribus
 uerbis declarasset, is tandem nihil aliud af-
 ferebat, cuius rei gratia suum iter amplius
 differret, nisi quoniam summoperè uereba-
 car.

tur, ne hostis cognita eorum abitione, cen-
 tum triremes quàm egregiæ instructas, in
 eos missurus esset, hisq; nouissimū agmen
 inuaderet. Hoc autem ab eo facili negotio
 dilutum est, simulq; nihil ea de re uerendū
 esse, indicatum, quando quidē etiam si Tur-
 ci de uenetæ classis infirmitate, deq; utrius-
 que disunctione pernoscerent, credibile
 tamen uidebatur, illos diligenter cogitatu-
 ros, in quo statu reliqua nauigia ipsi relin-
 querent, & quàm facile in aliquod graue
 periculū inciderent. Adhæc cum hostiles
 classes tam procul inuicem abessent, cumq;
 Veneti eodem tempore ad nauigare pos-
 sent, quod Selyma classis adueheretur, huius-
 cemodi timorē prorsus inanem esse affir-
 mabat, eoq; magis quod relictis in Creta
 quibusdam ex his triremibus quæ minus
 erant expeditæ, ac reliquis instauratis, totū
 iter celeri cursu absoluerent. Cum autem
 Columna his rationib. iā assentiri uideret-
 tur, ambō uenetam prætoriā adire. ipseq;
 Liceti regulum, & Sermonette Honoratū,
 Andreas uerò Carolum Atrialum secum ad-
 duxit. In ea, præter Venerium, aderant etiā
 Sfortia Palauicinus uenetæ militiæ præfe-
 ctus, & Iacobus Celfus classis legatus,
 hisq; omnib. perhumaniter salutatis, quā-
 primū de suis rebus priuatos sermones
 habere

*Sfortia Pala-
uicinus.*

*Iacobus Cel-
sus.*

habere cœpit, easq; rationes afferre, quas prius Columnæ in familiari colloquio demonstrarat, & cur saltem ad Zacynthum usq; proficisci cuperet, ac etiam super his, quæ à Venetis, uti prius ab Antonio, inferri potuissent, liquidoq; ostendit, si eum diutius retinerent, id maximo cum damno ac detrimento regiæ classis futurum, & nullo ipsorum compendio. Cum Sfortia intelligeret, nihil posse in mediū adduci, quod ipsius rationibus obstaret, dixit, eū pollicitum esse quod per totum Septembris mensem cum eis moraretur, si Cypri nauigatio suscipienda esset. Itaq; his diebus computatis, terminus in Cyprio transigi deberet. Quoniã uerò aliqui dies necessarij forent pro reditu in eum locum, ubi tū erant, æquum ac honestum sibi uideri, ut cum eis toto eo tēpore permaneret, quod ab eo ex primo itinere absumeretur, seq; propterea cum ea classe illuc ab Hispano missum esse, ut uenetæ Reipubl. præsidio adesset. Etsi uerò de Thremis iam actum erat, se tamen sperare, illū pro uirili effectu- rum, ne ipsorum classes in aliquod discrimen incurrerent. Huic Auria respondit, idcirco diem à se præscriptum, ut associatis uiribus, cum hoste armis decertarent, & donec uniuersa eadem in senten-
tia

ta perseuerarent, sibi ab Hispano in-
iunctum, ut eam Veneti Senatus ratio-
nem haberet, quàm earum ditiorum,
quæ ad ipsum spectarent, omnemq; oc-
casionem abriperet, qua regiam classem,
insignem illustremq; redderet, & simul e-
riam Turcarum potentiam (quoad per se
fieri liceret) comminueret, idq; si accidis-
set, nūquam sanè de huiusmodi profectio-
ne quicquam omninò cogitasset, nec tum
etiam id cū animo uolueret, siquid ex pu-
blico decreto in eum posthac molituri es-
sent. Cæterum cum nulli alij rei iam studi-
um foret, quàm ut classes in tutum redu-
cerentur, se nescire aiebat, quid cōmodi ex
se consequerentur, si eos Zacynthum usq;
comitatus esset. His alijsq; rationibus ad-
ductis, fieri tamen haud potuit, ut uel ipse,
uel reliqui ex socijs ullā earum admitterēt,
moxq; Columna. Tam multa (inquit) hūc
usq; Auria peregit, ut optimā spem nobis
iniecerit, illum posthac minimè defuturū,
in quibuscunq; rebus poterit, neq; sic tem-
poris auarum, ut bidui spatium dene-
get. At ille, sibi optimè exploratum di-
cebat, quid'nam præcipuè in mādatis ha-
beret, atq; idcirò se facturum, quod magis
p ea classe tuenda cōsentaneum iudicaret:
Tum Antonius illico subiunxit, se haud
quaquam

quaquam ignorare, sibi ab Hispano impe-
 ratum, ut ea perficeret, quæ ad sui muneris
 functionem pertineret, & si ab eodem sibi
 foret iniunctum, ut ei obtemperaret, se qui
 dem haud grauatè id facturum esse, ac etiã
 eodem animo futurũ, quoties id sibi quid-
 piã huiusmodi ab eo Rege præciperetur.
 Adhæc Auria, ipsum haud sanè classis im-
 perium habere inquit, neq; Regem hoc iu-
 bere: at se cum eo colloqui tanquam cum
 homine p̄otificio, & propterea si quid ali-
 ud magis arcanum ac recõditum haberet,
 id palãm indicaret, suoq; diplomate osten-
 deret. Hoc statim Antonius afferri, legitæ
 iussit, atq; ait se minimè credere, Hispanũ
 id constituisse, ac si pontifex aliquem præ-
 sulem, uel Patriarcham præfecisset, quibus
 huiuscemodii honores dari consueuerunt.
 at se potius arbitrari, quod cum pontifex
 ipsius opera uti uoluerit, ipse quoq; Hispa-
 niarum rex eadem erga se fiducia motus, id
 muneris ac dignitatis in eum contulerit.
 Quod si fortè aliam esse regiæ mentis sen-
 tentiam nosceret, liberè atq; aperte diceret.
 His dictis Auria pressè luculenterq; respõ-
 dit, & totius orationis summa hæc extitit,
 se id facturum quod magis pro classe con-
 seruãda expedire animaduerneret, cui qui-
 dem se solum præfectum esse assererat.

Tum

Tum Columna, cum fortè hanc esse opri-
mam decidendæ controuersiæ rationē sibi
persuaderet, Auriam proprio nomine com-
pellans. Si tibi, inquit, iniunxero, ut hęc re-
maneas, obtemperabis ne? At ille cum
hęc progatio regiæ classis, regisq; Regnis
haud mediocre incommodum ac dispen-
dium afferre posset, cumq; sibi neuiquam
a suo Principe iniungeretur, ut pro re tam
parui momenti, uti erat Venetos comita-
ri eo tempore, quo nullum eis periculū im-
minebat, præfatæ classis incolumitatem
negligeret, necessum foret, ut, si hoc sibi
præcipere uellet, eadem qua Ioannes Au-
strius, autoritate polleret. Is autem sibi
prorsus eandem traditam respondit, & ul-
terius progressus, rogauit, num autoritas
austriaca eadē esset, quæ olim Garziæ To-
letani extitisset. Cum uero is eandem fate-
retur, mihi ergo, inquit, eadem est quæ Au-
striaco. Tum Auria, si res ita esset, supremū
in regia, classe ius ac potestatem habuisset,
ipseq; cum in iure dicendo, tum quoq; in
alijs rebus secum aliter egisset. Cum autem
is rursus adderet, se hoc ei lubens pro sua
humanitate concessisse, suumq; Imperium
non modò ad ius dicendum extendi, sed e-
tiam ad ordines distribuendos, ipsiq; Mar-
chioni titulo Turris maioris, qui duobus

peditum millibus in ea classe præerat, ex
 regio præscripto iniunctum, ut ei obseque-
 retur ac obediret, illi tandem respondit, eum
 ualde decipi, seque id facile intellecturum ex
 regio diplomate, in quo tam amplam sibi
 auctoritatem à rege traditam assererat, ac
 etiam insuper ex Aluaro, & Cardono, faci-
 le cognosciturum, quis nam Iberæ classi
 præficeretur. Is autem subiunxit, quod, quatenus
 ad triremes pertinebat, sibi satis erat,
 ei posse imperare, ac etiam se uelle præfatum
 Marchionem accersere, ut uideret, an sibi
 esset obtemperaturus, nec ne. Hic Auria, il-
 lum haud sane, inquit, facturum, quod sibi
 à M. Antonio iuberetur, sed tantummodo
 quod ipse solus imperaret. Tum Aualus,
 qui unam cum eis aderat, eaque omnia coram
 audierat, se quoque nonnullis cohortibus
 præesse, ut Marchio à Turri, nec tamen se
 ulli alij, quam Auria, uel quibus ipse in-
 iungeret, obsequurum dixit, atque ita sibi
 à Neapolis prorege mandatum esse. His
 uerbis Antonius haud mediocriter suc-
 censere uisus est, atque ad Aualum conuer-
 sus, mihi, ait, perexiguum est, ut uideo,
 quod, ut tibi aliquid iubeam, relinquatur,
 & ille, mihi multo minus, inquit, ut ipse tibi
 absque regio iussu obtemperem. Ac
 Colum-

Columna se in multo illustriores duces, quiq; ampliori loco ac dignitate uigerent, imperium exercuisse addidit, & Aulus asurgens, id minimè inquit. Cæterum ne huiuscemodi altercatio maiora dissidia pareret, Auria præcepit, ut inde statim abiret, isq; respondit, se illi tanquam suo duci & superiori obtemperaturum esse, nec ulterius pro eo tempore ad eius prætoriam accessit. Abeunti autem Columna, sic inquit) Catole, tam modica mei nominis ratione habita, cum tuo maiori fratre colloqueris: Tū Auria, quàm, inquit, Antoni, malè inuicem conueniunt bilis, & auctoritas. Etsi uerò is dixerat, se quidè posthæc nihil ampliùs de his rebus, quæ ad regiam classem attinerent, collocuturum esse, priusquam ramentum locis recederet, se, priusquam ramentum locis recederet, promittit, se illos libenter comitari uelle, atque agere, quod eis libitum foret, donec ille Mensis desineret. His transactis, proxima die, quæ fuit uigesima septima, omnes unà Oretam uersus, iter suscipere, uixque soluerant, cum uenti rursus magnoperè aduersari, adeo ut uarijs turbibus ac procellis hæc, illac impellerentur, postq; multas iactationes, tandem ad litus, quod uulgò Vndā uocant, peruenere,

ibiq; duæ triremes pontificiæ perierunt.
 Auria interim quatuor illis triremibus, de
 quibus hîc supra dictum est, refici, nouisq;
 anchoris præmuniri iussit, moxque, ubi
 Aluaro negotium dedisset, ut reliquas, qui
 bus ipse præerat, instaurari curaret, & con-
 tinuò cum alijs triremibus numero decẽ,
 subsequeretur. trigesimo die ad urbem Cã-
 diam appulit, atq; ibi reliquã classem præ-
 stolatus est. Biduò post ibidem affuit Bacia-
 nus cum præfatis nauigijs, ac etiam cum
 quadam triremi quæ paulò antè amissa pu-
 tabatur. Interim Auria subinde certior fa-
 ctus, nihil aliud agendum superesse, cumq;
 non modò mensis, quem socijs præfixerat,
 sed omninò quatuor illi dies quos Palati-
 cinus tãto perẽ urgebat, præterlapsi essent,
 re prius cum Aluaro, & Cardono diligen-
 ter communicata, cum utroq; M. Antoniu
 adiuuit, eiq; dixit, quòd postquam tempus
 à se destinatum, quò sibi cum sociã classe in
 illis oris manendũ erat, præterisset, cumq;
 nihil aliud in uenetæ Reipublicæ benefi-
 cium à se agi oporteret, se quamprimùm
 Siciliam cogitare, ut illuc regiam classem
 reduceret. Columna his tãdem rationibus
 permotus, eum fraternè amplexus est, &
 peramanter dimisit, eiq; abeunti omnia
 fausta & scelicia precabatur. His peractis
 recia

recta Venerium adiuit, & cum eo de iisdem rebus sermonem contulit, cumque rogaretur, num Columnam allocutus esset, idque a se factum diceret, statim Auriam complexus, & suo, & ueneti Senatus nomine, plurimas egit gratias, atque ubi uicissim omnia laeta & prospera exoptasset, singulari beneuolentia & humanitate a se dimisit, moxque alijs proceribus ualedicens, ex Creta Messanam uersus, profectiorem suscepit, eoque tandem cum classe incolumis peruenit. Haec sane quae modo de Aurianis rebus, & Hispana, uenetaque classe, a me hucusque dicta sunt, etsi longe breuioribus uerbis explicari poterant, quia tamen res omnino digna uisa est, quae ob plurimas causas, eo quo gesta est ordine, recenseretur, & quia etiam non nulli ex illustribus uiris, quorum in me beneuolentiam plurimis in rebus expertus sum, non modo petierunt, sed etiam pro ea, qua apud me ualent auctoritate, quodammodo imperarunt, ut quicquid ea de re mihi compertum foret, id totum sincere omnique affectione uacuis, enarrarem, nihil praetermissum uolui, quod quidem ad totum hoc negotium spectaret, in eoque ingenui me scriptoris officium praestitisse, hi, spero, fatebuntur, qui uel ipsimet his rebus interfuerunt, uel isthaec ab hominibus fide di-

*Auria redit
in Siciliam.*

De ueneta
classe.

gnis acceperunt. Vt uero interim aliquid de ipsa Venetorum classe dicatur, satis con fiat, eam initio longè pulcherrimā, omnique militari præsidio quamoptimè instructam fuisse. Non enim commeatus, non bellica instrumenta cuiusuis generis, non manus militum electissima, ducesque ac præfecti rerum gerendarum periti, non quæ denique præliorum nerui à plerisque iudicantur, pecuniæ defuerunt. Nam præter stipendiarios atque auxiliares milites, illuc etiam plurimi, ex diuersis partibus Italiæ, ac ex alijs gentibus aduenere, cum bellica disciplina, tum generis prosapia insignes, hicque partim religionis causa, partim etiam laudis, ac patriæ studio impulsī, ultrò, suisque sumptibus ad eam expeditionem iuerant, omnemque rei bene gerendæ occasionem cupientissimis animis præstolabantur. Nam singuli eorum sic affecti esse uidebantur, ut quiduis potius perlaturi essent, quàm ut quicquam se, suorumque maiorum uirtute indignum committerent. At in medio cursu mediisque conatibus, eorum classem pestis, & diuersa morborum genera inuasere, quibus deinde factum est, ut breui maior illorum pars, & quidem ex potioribus, concideret. Quibus autem ipsa mortem pepercit, ita febribus, reliquisque morbis

morbis debilitati sunt, ut uix ægra & languida membra sustinerent. Et sanè multorum est opinio, eac̄q̄ uerissima censeatur, supra quadraginta millia uirorum ea æstate interisse. Id autem potissimum cœli inclementia, & mutatione uictus accidisse, perfacile credi potest. Cùm enim ex patrio, & maxime temperato aëre in calidissimum clyma, & tum quidem, quum sol magis ferueret, ad nauigassent, illic eorum corpora tabificam & contagiosam luem contraxere, qua sensim extinguabantur. Inter alios, qui erant præcipui nominis, obiit etiam in ipsa profectio-
ne, Hieronymus Martinengus comes, qui multa cum laude diu Venetis inseruierat, omnibusque ob egregiam fidem, prudentiam, summamque rei bellicæ peritiam, longè charissimus extiterat. Hunc Senatus Famagustam cum imperio miserat, exque illius præscripto secum ad tria millia uirorum instructorum in eam insulam adducebat.

Vt primum classis Corcyram rediit, ex Senatus consulto iniunctum est Augustino Barbado, ut Hieronymum Zianum rei naualis præfectum, & Marcij ordinis, omni imperio & auctoritate exueret, ac etiam captiuum Venetias

*Hieronymus Zianus
classis imperio exiit.*

Sebastianus perducitur iuberet, in eiusque locum *Sebastianus*
Venerius num *Venerium* illius insulæ prætorē, sub-
*classi præ-*stitueret. Huius autem rei causæ per plures
facitur. ac iustissimæ feruntur. Cæterum & si uel
 huius culpa, uel satis aduersantibus. euenit,
 ut *Selyma* classis absq; ullo impedimēto
 in *Cyprum* appulerit, breuicq; post, pluri-
 ma damna insularibus attulerit, & tandem
 eo tempore *Nicosiam* expugnārit, haud ta-
 men hęc prætereundum censeo, quod a
 nonnullis uenetæ nobilitatis, qui cum au-
 thoritate præfuerūt, uarijs in locis magna
 cum laude gestum est, ut appareat neq; il-
 lis animum defuisse, nec etiam præsentem
 occasionem, ullo modo ab eis neglectam.

*Epiri descri-
 ptio.*

Epiro sunt, hęc persæpe fit mentio, non ab
 re fore uidetur, si eius situm breuiter osten-
 dero. Hęc regio primum *Molossia* dicta
 est, & à *Chaone Heleni* fratre *Chaonia*,
 nunc uerò *Albania* uocatur, estq; in ea par-
 te *Græciæ*, in qua olim *Pyrrhus* regnauit.
 Quondam urbibus populisq; fuit frequen-
 tissima, sed à Romanis subacta, quum sæ-
 pius deficeret, penè insolitudinem redacta
 est. *Epiri* latus maximè septentrionale ter-
 minatur parte *Macedoniæ*, latus orienta-
 le inde per lineam, quæ est iuxta *Achaiam*
 usq; ad ostia *Acheloi* fluminis, quæ iuxta
Prole-

Ptolemæum gradus habet 48.26.32.30. La-
 tus uero eius occidentale per Acrocerau-
 nia Ionij maris littoralis. In ea sunt ciuita-
 tes Nicopolis & Ambracia. In fronte siti
 sunt montes Ionium pelagus ab Adriati- *Montes A-*
 co dirimentes, hiq; à ueteribus appellatur *croceraunij.*
 Acroceraunij, uulgò autem Chymariori.
 Huius itaq; regionis incolæ per fidos nun-
 tios miserunt Corcyram ad Sebastianum
 Venerium, eiq; polliciti sunt arcem, quam
 incolæ Chymeram uocât, in qua erant mi-
 lites numero treceti, ea tamen lege, si ipse-
 met cû pedestribus copijs prestò ibi affuis-
 set, nauesq; aliquas, uel triremes ea parte,
 quæ sinu Ambracio alluitur, ad se mitten-
 das curaret. Vt uero illius animum om-
 ni hæsitatione sublata, magis magisque
 confirmarent, nonnullos obsides ei desti-
 narunt. Is igitur conditione accepta, il-
 lûc aduenit cum aliqua cohorte, ac turmis
 equitum (numerus autem ad tria millia ui-
 rorum fuisse dicitur) & duabus nauibus
 rostratis, moxque illi se circiter mille ad-
 iunxere, quibus extemplo armatis, ca-
 strum adortus est, colléque ab ipsis & Græ-
 cis uelitibus occupato, præsidium quod
 ab eis haud procul iam aberat, strenuè re-
 pulerunt. Iraque mœnium defensores ab
 hoste circumfessi, omniq; spe destituti, se
 Ff 5 noctu

noctu in quandam uallem ibi proximam demisere, nostrisque insequentibus pars interfecti sunt, & reliqui capti, in eorum manus deueniunt, atque ita breui spatio, arce, alioqui munitissima, citra cruorem potiti sunt, indeque abeuntes, firmum atque ualidum praesidium imposuere. At praeses ob facinus tam egregium, ab eis Pater patriae, ac liberator, una omnium uoce summaque gratulatione salutatus est. Dum haec a Venetio fierent, Byzantini, qui Nouum castrum inhabitant, dolo ac insidijs egressi, duas triremes ex nostris occuparunt, & cum illis ad septem nauigia, quae ad Ascruiceses, pro arcis defensione mittebantur. Caeterum hac uictoria non diu exultarunt, quandoquidem Quirinus classis legatus, cum circiter quatuor ac uiginti triremibus quam optime instructis, ingressus Peloponesum, ibique iuxta sinum, quem incolae Mainum appellant, arcem quandam longe munitissimam, biennium antea pro illius loci tuitione ac securitate ab hoste conditam, protinus, terra & aquis tanto bellicorum tormentorum fragore, inuasit, ut infra quinque horas expugnaret, & quadringentos milites praesidarios trucidaret, arceque diruta, & humi aequata, uiginti quatuor aeneas machinas ibi repertas, illico Zacynthum perducit.

*At Antoni-
us Quiri-
nus.*

duci iussit. Interea Veneti classe denuo in-
 structa sine mora Tamalsū præsidio sub-
 leuandum sta.uerunt. Illūc itaq; missus est
 præfatus Quirinus, qui comæatu, ac mi-
 lite obsessos iuuaret. Illūc autem ad nauiga-
 uit cū quatuor nauibus ac tredecim trire-
 mibus, in quibus electorum militum ad
 duo millia uehebantur. Vbi ergo illūc
 tandem peruenisset (quod sanè nouem
 dierum spatio fuisse aiunt) è uestigiò al-
 latum præsidium, in terram exposuit,
 moxq; Astorem Baleonum adiuit, ut ab *Astor Ba-*
 eo, in quo statu res ciuitatis forent, plenius *leonus.*
 intelligeret. Hic se continua quadam obli-
 dione teneri dixit, hostemq; ad octo trire-
 mes habere in portu, qui Constantia dici-
 tur, & iuxta illum erexisse munimentū, idq;
 obstare, quò minus ad eos quicquam com-
 meatus, ex monte ibi proximo afferretur,
 eum tamen posse suis nauigijs illa hostilia
 cōmodè inuadere, paruoq; negotio deuin-
 cere, ac se interim una cum recēti præsidio
 aduecto, ad turrin expugnandam egressu-
 rum esse. Vbi hoc statuissent, uterque ope-
 ri accingitur. Quirinus de improuiso Thra-
 ces dormientes, ac inopinatos adortus est,
 moxq; unam ex triremibus cœpit, tres sup-
 pressit, & reliquas in fugā coniecit, in qua-
 rum una erat illarum trierarchus. Alter
 uerò

uerò sub idem tempus haud segniter munitionem aggressus, illam protinus expugnauit, & circiter quadringentos milites, qui erant pro praesidio interfecit, duosque maiora tormenta illuc reperta, in oppidum deferri curauit, arcesque disiecta, sese incolumem ac uictorem ad suos recepit. His peractis, M. Antonius omnes merces, & quae à mortalibus prima ducuntur, unà cum puerulis, aliisque inutilibus ad bellum, in suas naues comportari iussit, & cum illis in Cretam reuertenti statuit. Cùm itaque soluisset, haud procul Tamasso, quaedam nauigia illuc properantia conspexit, eaque adortus, cōfestim expugnauit ac cepit. Erant uerò in illis quatuor triremes byzantiae, cum nauis quae aduehebat quingentos lanizeros, & nummum aureorum ad sexaginta millia, duosque cados pleenos ea moneta, quam ipsi Aspros uocant, quae sane omnia mittebantur Constantinopoli in auxilium eorum, qui oppidum obsidebant. Et si uerò nihil aliud, iam hyeme aduentante, à patribus in Senatu agi poterat, ipsi tamen interim noctes diesque cogitabant, quam ratione tantum bellum à se propulsarent, & quibus praesidijs tam durum hostem opprimerent, uel saltim ipsius tyrannidem euitarent. At quia Selymam potentiam satis probe nouerant, eos minime latebat, si bellum

diucur-

diuturnum foret, se, suis ad eod uiribus inni-
xos, plurimis damnis afficiendos, maiusq;
subinde periculum sibi ab hoste præpotē-
ti ac importunissimo imminere, ideoque
suis rationibus maximè consentaneum fo-
re iudicabant, si cum aliquo rege foedus ac
societatem inirent. Ex omnibus autem ne-
minem aptiorem conspiciebant, quiq; ad
hoc facilius impelli posset, quam Hispania
rum Regē. Hunc enim norant insito quo-
dam odio in eum ferri, nec tantum religio-
nis causa, sed etiam quia regna habet finiti-
ma, & hostilibus eruptionib. obnoxia, sem-
perq; sibi ab eo metuere cogitur. Dum in
ea re animi cogitationem intendunt, atq;
id quo modo tandem perfici queat, inter
se constituunt, Pius V. Romanus pontifex
plurimis rationibus adductus, idem pror-
sus mente uolebat, & in hoc studium se-
dulo coepit incumbere, ut eam Rempubli-
cam cū Hispano iungeret, ac seipsum quo-
que, suasq; opes eodem foedere deuinciret.
Ipsis autem principibus, apud quos id ne-
gotij tractabatur, eo facilius persuasit, quod
magis ad utriusq; commodum ac benefi-
cium id spectare uidebatur. Etsi enim Tur-
ca bellum cum Venetis tum præcipuè ge-
rebat, Hispanus tamē sciebat, haud meliori
conditione seipsum futurum, si forte acci-
deret,

deret, ut ipsi eius potentia opprimerentur, Martēq; succumberēt. Norat enim se mox ab eodē hoste inuadē sum, sibiq; eodē grauius periculum instare, quod magis ea Respublica, quæ tot sæculorū spatio floruisse, quæque uel solē interdum hunc hostem deuicit, aut eodē tandem adegit, ut pari conditione arma deposuerit, nunc tandem fato aduersante, funditus concidisset. Hunc itaq; censebat, multo facilius lædi posse, uel saltē illius uim longē commodius propulsandā, si arbo iunctis uiribus belli molem sustinerent, quā si seorsim, nulloq; adminiculo contra eundem sibi dimicandum foret. Huiusmodi autem societates nonnūquā inter uarios Principes, etiam legibus, & moribus inter se differentes, cum nostratū Patrū memoria, & his quoq; temporibus, quibus Græci, & Romani imperio uigebant, initas fuisse, haud sanē ignorabant. Siquidem, præter innumeros alios, meminerāt, Masiuissam regem Numidiæ, acerrimum prius hostē populi Romani, deinde ob Sophonisbam sibi ereptam & Syphacem traditam, fœdus percussisse cum Romanis, & in eo constanter perseuerasse, indeq; maximas utrūq; commoditates adeptū. Norat insuper, Heluetios Galliam inuasuros, prius opera Orgetoricis, Casticum inter

Sequa-

*Fœdus inire
haud insolitum
apud
ueteres.*

Sequanos, tum facile principem, itemque
Dumnorigem Heduum, qui eo tempore
principatum in ciuitate sua obtinebat, &
plebi in primis acceptus erat, sibi in socios
asciuisse, ut eorū uiribus aduēti, prosperum
suis conatibus euentum consequerentur.
Hannibalem præterea emensis Alpibus,
iam Italiam ingressum, summo studio
procurasse, ut Insubres, ac Boios sibi adiūgeret,
quò facilius Romanos inuaderet.
Proinde hi Principes suis rebus opportunè
consuluerunt, ut in communi periculo,
de contrahēdo fœdere statuerent, quò mutuis
uiribus, incitatos præpotentis hostis
impetus retardarent, eiusque conatus
comprimerent. Cæterum qua conditione
id tandem percussum atque initum sit,
quidque inde postea euenerit,
proximo libro enarrabitur.

PETRI

96
PETRI BIZARI DE BELLO
CYPRIO, LIBER
SECUNDVS.

M. Antonius
us Colūna
mittitur Ve
netias.

T primum inter hos
Principes, de quibus
hſc ſuprà dictū eſt, de
contrahendo ſœdere
agi cœpit, miſſus eſt
Venetias Marcus An-
tonius Colūna, qui
nomine Romani Pon-
tificis, ac Hiſpani, apud Venetum ſenatū
de ipſo ſœdere, ac eius conditionibus age-
ret. Philippus autem eandem ob cauſam
Romæ legatos conſtituit Antonium Pe-
ronotum Granuelium, & Franciſcum Pa-
tecum, utrumq; Senatorij ordinis, atq; hiſ
etiam Ioannem Zunigum, qui apud Pon-
tificē eius nomine legationis munere fun-
gebatur, adiecit, quō eis, uel altero eorum
legitimè impedito, duobus ex eis de ipſo
ſœdere agendi, atq; illud concludendi po-
teſtas daretur. Venetus autem eiſdem ſœ-
deris tractandi & peragendi negotium cla-
riſi-

riſſimis equitibus Michaëli Suriano, & Ioanni Superantio commiſit. Cū itaque per aliquot dies ea de re cū Romæ, tum Venetijs, per nuntios quàm accuratiſſimè ageretur, tandem ex communi omnium conſenſu fœdus initum atque tranſactum eſt eo modo, hiſq; conditionibus, quæ infraſcriptis capitibus continetur.

Et primò, ut fœdus quod ad Turcarum vires (Deo aſpice ac fauente) deſtruidas, præſati contrahētes, inter eos initum eſſe voluerunt, eſſet perpetuum, & nō modo ad ipſorum contrahentium, ac eorum qui eidem coniunctioni ac fœderi adhærent, ſtatuum Dominorumq; ab eadē Turcarum gente deſenſionem, ſed etiam ad ipſius gentis ab omni terræ marisq; parte offenſionem ac inuaſionem, Algerio, Tuneto, ac Tripoli etiam comprhenſis. Ad eius autem fœderis executionem & obſeruationem, inter eos conuenit, ut tam maritimæ, quàm terreſtres copiæ, quibus in hoc bello uſuri eſſent, ducentis triremibus, centum onerarijs nauibus, peditibus Italis, Hispanis, ac Teutonicis quinquaginta millibus, equitibus autem leuis armaturæ quatuor millibus & quingentis conſtarent, adiuncto idoneo tormentorum bel-

*Fœdus d. uiribus
ac m. b. 72*

*Fœdus inter
Pontificem,
Hispanum,
& Venetos
contra Tur-
cam, eiusq;
amiculi.*

*50 mil. by ge.
d. 1000 m. 1000
lib. 1000 m. 1000
7500 m. 1000 m.*

licorum numero una cum com meatibus
reliquisq; rebus opportunis, utq; singulis
annis mense Martij, uel ad summum
Aprili, in mari Orientali prædictæ co-
piæ omnes comparatæ, coactæque omni-
no inuenirentur, quibus copijs earum
duces ad ea, quæ illis, pro occasionum ac
temporum ratione utiliora cognoscerent,
in communis hostis maius damnum ac
detrimentum, uel ad maiorem sociorum,
Principum, & Christianæ Reipublicæ uti-
lilitatem uterentur. Quoniam autem fi-
eri posset, ut expeditio aduersus aliqua
hostis loca, quæ ad fœderatorum Prin-
cipum ditionem spectarent, conuerteretur,
classium Præfecti (hoc si fortè con-
tingeret) uel de copiarum parte necessa-
ria defensionem eorum locorum prospice-
re tenerentur, uel etiam si opus foret, hu-
iusmodi expeditione relicta, omnes ui-
res ad eorum locorum tuitionem uerte-
rent, quæ hostilibus armis inuaderentur.
Interim autem fœderati Principes Romæ,
per suos Oratores cum Pontifice quot-
annis in autumno de his constituerent,
quæ proximo anno agi oporteret, & de
copijs ineunte Vere comparandis, maio-
ribus, uel minoribus, prout rei necessitas
postularet.

Super

Super communium uero impensarum faciendarum collatione, inter eosdem sancitum est, ut Pontifex cum suo, tum senatus nomine, pro hac expeditione tantae offensionis, quam defensionis causa, suscipienda, duodecim triremes omni bellico apparatu instructas, inferre adiunctis pro sua terrestrium copiarum proportione, pedum tria millia, equites autem ducentos ac septuaginta polliceretur.

Præfati autem Oratores, Philippi Regis, ac successorum nomine promiserunt, illum totius impensæ in idem bellum faciendæ tres partes, & Venetorum Legatum Principis, ac Senatus Veneti, tum etiam successorum, ac Reipublicæ nomine, promiserunt, illos totius impensæ duas sextas partes collaturos.

Præterea iidem eorundem Principum nomine polliciti sunt, se alterius partis impensæ, quam Romanus antistes in scedere anni M. D. XXXVII. conferre tenebatur, illud residuum esse collaturos, quod idem, & Romana sedes conferre nequiret, ita scilicet, ut eo residuo in quinque partes diuiso, Hispanus tres partes, Veneti duas persoluerent, hoc modo uidelicet, quod prædictis duabus partibus Veneta Reipublica uiginti quatuor triremes militariter in-

structas contribueret, ea conditione, ut si hoc ad integras duas partes non sufficeret, quod illis deficeret, supplere teneretur. Si autem superesset, ipsi ab Hispano alijs in rebus reficeretur.

Adhæc ijdem Venetorum Legati politici sunt, eundem Principem, ac Senatū, si Pontifici eiusq; successoribus ita uideretur, prædictas duodecim triremes omnibus naualibus instrumentis, tormentisq; bellicis, & alijs armamentis ad eorum tormentorum usum necessarijs instructas, commodaturum, quas Pontifex eisdem restituere deberet, prout saluæ forent.

Item quia in prædictarū triremium nauiumq; numero, alijsq; rebus expeditioni utilibus ab Hispano, ac Veneto comparandis, quemlibet illorum plus conferre oporteret earum rerum, quarum illi maior copia & facultas suppeteret, idcirco è communi sententia statuerunt, ut quicquid uterq; illorum plus harum, uel illarum rerum conferret, quàm pro rata parte impensæ ad eum spectaret, id ei ab altero alijs in rebus compensaretur.

Item si commeatus qui quotidie consumuntur, in aliquo loco alicui sociorum deessent, caperentur ex his locis atq; oppidis eorum, apud quos degerent, honesto tamen

facultate commende
1576

men prætio, ac tenerentur extractiones a-
pertæ ad beneficium expeditionis, quare-
nus necessitas eorum locorum, unde sua-
rum copiarum prouisione scederati ex-
trahi uolent, ferre posset, præsertim cum à
quouis eorum huiuscemodî commeatus
parari oporteret ea maiori copia quæ ha-
beri posset. Ne autem aliud, quàm uera ur-
gensq; necessitudo ab huiusmodi obliga-
tione quempiam eorum excusaret, nulli
concederetur, quicquam extrahere ex illis
locis, in quibus aliquam commeatus quã-
titatem prætenderet, nisi prius conscede-
ratis pro suarum copiarum maritimarum
ac terrestrium indigentijs, ex eodem loco
prospiceretur, ea tamen lege, ut Hispano
liberum foret ex Regnis Neapolis, ac Si-
ciliæ, commeatus pro Guleta, Melite, ac e-
ius classe prius prouidere. Quibus autem
in locis pro exportatione certum aliquod
uestigial pendi solet, id nunquam in de-
trimentum exportationis sociorum auge-
retur: at in quibus locis certum esse non so-
leret, sed arbitrarium, id certam quandam
& honestam pretij summam ne excederet,
sicut in Neapolis Regno, pro quouis cur-
ru duntaxat persoluerentur quindecim
ducati monetæ illius Regni, licet hæc sum-
mam impositio, quæ alijs fieret, excede-
ret.

ret. Sin autē isthæc esset minor, socij Principes æqualem portionem exhiberent. At in Regno Siciliae pro extraordinaria indictione, non amplius pro qualibet Salina soluerent, quàm duos aureos illius monetae, licet maior impositio reliquis iniungeretur. Sin minor esset, minorem, ut alij persoluerent, nec earum causa in utrovis Regno præmium augetur, quoties fœderatos frumenti causa, pro suarum copiarum prouisione illuc ire, uel mittere contingeret.

Item, ut quoties Hispanus à Turcis, & nominatim etiam ab Algerio, Tuneto, ac Tripoli, eo uidelicet tempore, quo nulla communis fœderatorum expeditio fieret, inuaderetur, Venetus quinquaginta triremes perbellè instructas & armatas illi ministraret, sicut idem anno superiori erga illum egit, atque idem Hispano agendum foret, quoties Veneti inuaderentur, sic tamen, ut ab hoste inuaso, huiusmodi subsidium petenti, negari nō posset, dummodo pro eius defensione maiores auxiliariis, quas peterent copias, suis sumptibus haberent, neque tamen huius capituli prouisione, his quæ de generali defensionē, in primo capite continentur, quicquam primum derogatum esse intelligeretur.

Præterea

Præterea, si ita eueniret, ut Philippus Rex, Algerianam, uel Tunesianam expeditionem suscipere aliquo anno, quo neque aliqua communis fœderatorum expeditione susciperetur, neq; Byzantina classis huiusmodi foret, ut uerisimile uideretur. Venetis à Turca magnum aliquod periculum impendere, præfato Regi quinquaginta triremes remigibus ac propugnatoribus, cæterisque rebus instructas & paratas, subsidio mittere, tenerentur, sicut idem anno superiore illis miserat, & uicissim ab eodem idem auxiliū Venetis mitteretur, quoties eorum Respublica, aliquam expeditionem intra sinum Adriaticum, ab Apollonia uulgo Vellona nuncupata, Venetias usq; susciperet.

Item, si contingeret, oppida & loca Romano Præsidi subiecta, inuadi, præfatis Principes tenerentur, omnibus eorum uiribus prædicta loca, & ipsum Præsidem iuuare, ac tueri, saluis tamen alijs quibuscunque illorum erga ipsum, & Romanam sedem obligationibus.

In belli administratione, omnibus consilijs habendis, & consultationibus faciendis, tres præcipui Duces fœderatorum conuenirent, ac interessent, quodque ipsorum trium maior pars approbasset,

pro dg martini
Venetianam hyspa
mura p. 103. 71

hæc utique communis omnium sententia
censeretur.

*Ioannes Au-
strius totius
classis Impe-
rator.*

*Don'tan Junge
Ristor Junge*

Dux autem præcipuus ac Imperator to-
tius classis & copiarum terrestrium, quæ
classi inferuirent, foret Ioannes Austrius,
qui uoto suo cum uotis præfectuum tire-
miũ Romani dynastæ, ac Veneti senatus,
annumerato, id exequeretur atque perfice-
ret, quod maiori eorundem parri magis
consentaneum uideretur, ac expediret, iux-
ta ea, quæ in capitulo proximè antecede-
ti præscripta sunt. Quod si ille quocunq;
impedimento & causâ, aut nõ ueniret, aut
eo tempore quo classis iam instructa & ex-
pedita, nauigatura esset, longius distaret,
siue alia quacunque de causâ expeditioni
adesse nequiret, præficeretur Columna,
Paliani regulus.

*Quo uexillo
classis Præfec-
tus uti de-
beat.*

Quicumque autem huius fœderis dux
atque Imperator existeret, is haudquaquã
proprio uexillo uteretur, sed illo, quod e-
iusdem fœderis commune esset, seip̃ eiusdẽ
præcipuum ducem nominaret. Sin autem
aliqua particularis expeditio eo modo,
quo supra decretum est, fieret, huiusmodi
expeditioni præesset is, quem uellent pro
quibus ea fieri contingeret.

*Imperator ac
ceteri Reges*

Ut insuper huius incundi fœderis ho-
norificus locus Maximiliano Augusto, &
Fran-

Francorum ac Lusitanix Regibus relin- *non excipiu*
 queretur, quibus sanè huic foederi adhæ- *tur ab hoc fo*
 rentibus, ea pars impensarum quæ ad ipsos ad *dere.*
 hærentes pertineret, in augendas foederis
 vires conferretur.

Item ut Pontifex paternis cohortatio-
 nibus præfatos Reges, atque alios Principes, qui
 Christi nomen gerunt, quisque hanc expedi-
 tionem iuuare ac promouere possent, ex-
 citaret, quod etiam ipsi ad eam suas vires con-
 ferrent, communique Christianæ Reipubli-
 cæ salutem consulere, quam quidem ad rem
 Hispanus, Princeps ac Senatus Venetus,
 omnem opem, studium, & auctoritatem
 adhiberent.

Item ut partitio eorum locorum quæ
 huiusmodi foederis armis acquirerentur,
 fieret inter socios iuxta id quod in foedere
 anni M. D. XXXVII. conuenerat, Tuneto,
 Algerio, ac Tripoli exceptis, quæ quidem
 urbes ad solum Hispanicum pertinerent.
 At bellica tormenta, commeatus, & reli-
 qua huius generis, ubicunque commora-
 rentur, pro rata cuiusque socii parte inter
 eos diuideretur.

Item ut Ragusium cum uniuerso eius
 territorio, locis, rebusque omnibus, nullo
 damno molestiæue à foederatis, eorumque
 copijs cum maritimis, tum terrestribus af-

Favdy manusk
1571

ficeretur, nisi ex aliqua iusta causa secus Pontifici eiusque successoribus uideretur.

Item, ut nulla controuersia, quæ ex quavis causa ad huiusmodi societatem, atque amicitiam pertinente, inter præfatos Principes oriretur, uel oriri posset, impedimentum afferret, quò minus hæc ipsa expeditio scædusque promotionem haberet, quarum quidem controuersiarum omnium & quarumcunque, arbitrium & iudicium ad præfatum Pontificem, eiusque successoribus pertineret.

Denique, ut nemini ex scæderatis per se, uel per alium, liceret unquam agere de pace, aut de inducijs, aut aliqua de concordia cum Turcarum Principe ineunda, sine superiorum noticia & consensu, atque ut omnia quæ in singulis prædictis capitulis continentur, præcipui confæderati bona fide obseruarent, sicuti Reges, Christianosque Principes decet, & aduersus ea, uel aliquid quod illorum à nemine quicquam agere posset.

Has omnes, & singulas conuentiones & capita, præfatus Pontifex, & suo, & suorum nomine, Legati uerò ac procuratores suorum quisque Principum nomine, bona fide, omni que fraude ac dolo semotis, exequi, ac inuiolabiliter obseruare, atque à suis Principibus

Principibus obseruatum iri, neque quicquam aduersus ea attentatum iri, solenni stipulatione intercedente, promiserunt, ac etiam iureiurando confirmarunt, & propterea mutuo ac uicissim Romanus Antistes de consilio pariter atq; assensu Patrū, omnia & singula Vaticanæ sedis bona temporalia, stabilia, & mobilia, præsentia, & futura, Legati uero, atq; actores Hispani, omnia & singula Regna, status, & bona stabilia, & mobilia præfati Regis, & legati, ac procuratores Principis ac Dominij Veneti, bona quæcunq; stabilia, & mobilia, & in horum fidem, ac testimonium, sædus huiusmodi, & capitula quæ supra continentur, proprijs eorum manuum subscriptionibus, suisq; sigillis confirmari uoluerunt, ita quòd huiusmodi subscriptiones, cum sigillis uim publicæ scripturæ, & contractus solenniter stipulati habere censerentur, atq; ita firma & rata haberetur, moxq; in fidem, robur, ac testimonium omnium, & singulorum præmissorum, publicum ac solenne instrumentum peractum, & ab Antonio Marchesano Pontificis Datarario publicari iustum in Pontificis prætorio, & in Aula Residentiæ Consistorij, præsentibus Monte Valensio, Romanæ Urbis Prætorè, Alexandro Riario

ferdy n. uale
1571

rio electo Patriarcha Alexandrino, & Camera Apostolica, ut uocant, Clerico Alexandro Casalio Magistro Camerae, ac Theodosio Florentino Cubiculario secreto eiusdem Praesulis, Antonio Barba Ofsorio Hispani apud eundem legationis Secretario, M. Antonio Dominino, & Francisco Vianello, uenetæ Reipub. Secretariis, & Cornelio ac Ludouico Pirmanis, Magistris Cereemoniarum eiusdem Pontificis, Testibus ad praemissa omnia ac singula adhibitis, uocatis & rogatis.

1571

*Cardinales
qui foederi
assensu sunt.*

Hæc sunt igitur foederis capita, quæ pro communi salute, Anno Christianæ Salutis, M.D.LXXI. Pij V. anno sexto, & VIII. Cal. Iunij, a præfatis Principibus inita, & peracta fuerunt. Cardinales autem, qui tunc Romæ aderant, suumque in hac re assensum Pontifici præbuerunt, hi extiterunt: uidelicet, Christophorus Tridentinus Portuensis Episcopus, Otto Augustanus Episcopus Praenestinus, Alexander Farnesius Episcopus Tusculanus, Scipio Pisanus tit. Sanctæ Mariæ Transiberim, Iacobus Sabellus tit. Sanctæ Mariæ Cosmedin, Aloysius Cornelius tit. Sancti Marci, Franciscus Pacecus tit. Sanctæ crucis in Hierusalem, M. Antonius Amulius tit. Sancti Marcelli, Ioannes Franciscus de Gambara

1571
 b̄arā tit. Sanctæ Priscæ, Alphonfus Ie-
 sualdus tit. Sanctæ Ceciliæ, Nicolaus tit.
 Sancti Eustachij, Innicus de Aragona
 tit. Sancti Laurentij in Lucina, M. An-
 tonius Columna tit. Sanctorum duode-
 cim Apostolorum, Prosper de Sancta cru-
 ce tit. Sanctæ Mariæ Angelorum, Flavius
 Ursinus tit. Sanctorum Petri & Marcelli-
 ni, Alexander Cribellus, tit. Sanctæ Marię
 in Ara Cœli, Benedictus Lomellinus tit.
 Sanctæ Sabinæ, Guilelmus Sirletus tit. Sã
 cti Laurentij, Michaël Bonellus monacus
 tit. Sanctæ Mariæ supra Mineruam, Fran-
 ciscus Alciatus tit. Sanctæ Mariæ in Por-
 ticu, Ioannes Paulus tit. Sancti Pancratij,
 M. Antonius Maffeus tit. Sancti Calisti,
 Gaspar Seruantes tit. Sancti Martini in
 Mõtibus, Iulius Antonius tit. Sancti Bar-
 tholomei in Insula, Petrus Donatus de
 Cæsis tit. Sancti Vitalis, Carolus Rambo-
 glietus tit. Sanctæ Eufemiæ, Archangelus
 Tranensis monacus tit. Sancti Cæsarij, Fœ-
 lix monacus tit. Sancti Hieronymi Illyri-
 corum, Paulus tit. Sanctæ Potentianæ, Io-
 annes Aldrobandinus tit. Sancti Simeo-
 nis, Vincentius Iustinianus tit. Sancti Hie-
 ronymi inter imagines, Hieronymus Ru-
 sticucius tit. Sãctæ Sufannæ, Ioannes Hie-
 ronimus Albanus tit. Sancti Ioannis ante
 Portam

Portam Latinam, Ferdinandus Medicus
tit. Sanctæ Mariæ in Dominica, & Iulius
de Aqua uiua tit. Sancti Theodori.

*Fœdus publi-
caturum Romæ
ac Venetijs.*

Vbi primum Romæ hoc fœdus publi-
cari cœpit, indictæ sunt publicæ supplica-
tiones per urbem, precēsq; in singulis tem-
plis ad Deum effusæ, atq; ignes hinc inde
accēsi, plurimāq; alia lætitiæ signa passim
edita. Venetijs quoq; idem fœdus pro-
mulgatum fuit postridie Calendas Iulij, ac
eiusdem rei causa omnium ordinum sup-
plicatio habita est, cui Princeps Venetus,
Legatiq; cæterorum Regum, & Principū,
omnes interfuerunt. Adhæc sacrifici pro-
pè innumeri, & Monachi, qui reliquiarū,
aut præciosi omnino quicquid esset, quod
uel manibus, uel ferculis gestari posset, co-
tum id magnificè ostentârunt. Cum his,
quasi in certamen uenissent Collegia illa,
uel Scholæ, ut uocantur, quicquid rarū &
spectandū haberēt, exhibuerunt. Refulge-
bat aureis & argenteis uasis tota area Diui
Marci, omniaq; uelut aurei quidā montes
solis illustrati radijs, qui tum admodum
splendebat, cernebantur. Erant insuper ge-
statoria quædam, in quibus efficta uarie
multa cernebantur, quæ non tam uicto-
riæ spem, quàm uictorias ipsas, triumphos
quæ quasi partos iam innuerent. In pri-
mo

mo gestatorio eximia specie, adolescentes suum quisq; scutum, & districtum ensera tenentes, Draconem ex antro prorumpentem, & Lunam insigne Imperatoris Turcici, supra Pyramidem collocatam, impetebant. In altero, Imperatores belli tres, Pōtificis, Hispani, & Venecorū consistebant.

Hi supplices Diuum Marcum adorabant, quos ille ueluti manu prehensus, ac erigens, uoti compotes esse, beneque omnia de præsentis bello sperare iubebat. His eodem in loco itidem cōsistentes, succedebant confœderati ipsi Principes larua ti omnes, ita ut larua personam cuiusq; referre, quàm proximè uideretur. Pontifex triplici insignis corona, aurata ueste resplendēs. Hispanus cæteris insignibus Regis, Purpuratus deniq; Venetus Dux. Hi genibus subnixi, supplices in cœlum manus attollebāt. Sacri autem quasi de cœlo assistentes Genij, auxiliū ueluti cœleste pollicebatur. Currus deinde triumphalis cernebatur, & ad hunc assistens mulier, uti uidebatur, Turcica, altera oliuæ ramū prætendens, & Christianis Pacē ultro offerēs, deinde redditæ mortalib. optatæ a deo pacis, & redeuntis aurei sæculi monumenta conspiciebantur. Altera uero mulier boues a ratorios currū trahētes, leuiter stimulebat.

Taber-

Tabernaculum item erat ibi frondibus ita
 contextum, ut per aperta interualla asside-
 tes in eo ad mensam, & hilariter conuiuan-
 tes, conspicerentur: mola item argenteis
 rotis insignita, tum optimis spolijs. Inso-
 lentior Mars ad radices eius montis con-
 sistens, in cuius summo ædificatam arcem
 deuicisset. Simulachra postea quæ poten-
 tiam confœderatorum & diuitias amplif-
 simas ostenderent, sequebantur. Primum
 ex his Regis Hispaniarum insignibus con-
 spicuum, mons uidebatur quasi excava-
 tus. In cauerna faber cernebatur rude &
 informe argentum, aurumq; malleo subi-
 gens. Castellum huic proximè sublime fe-
 rebatur Sancti Angeli. Id argenteis affixis
 hinc inde uasis collucescebat. Officina ite
 Venetorum monetaria omnium oculis
 aperta, ita ut in ea duo assidentes conspi-
 cerentur, alter auream, alter argenteam cer-
 tatim excudentes monetam. Hæc omnia
 Neptunus uictor & triumphator mariti-
 mis assistens undis, sequebatur, aliaq; inde
 fercula complura, quæ causa breuitatis o-
 mitto. Postremò innumera penè agmi-
 na monachorum, & sacrificorū, suo quisq;
 ordine consequebantur. Concertu horū,
 omnia perstrepebant. In medio istorum
 erat Legatus Hispani, qui paulò ante Mil-
 iam

fam in eade D. Marei celebrârat, habitu missico indutus, & manu crucē aureā tenens, maiorum gentium sacerdotibus utrinque stipatus incedebat. Hunc Princeps uentus cum cæterorum Principum Legatis, & senatu Veneto sequebatur. Qui cum ad eū peruenisset locū, in quo publicari ipsius Decreta solent, cū uniuerso comitatu substitit. Ibi tum præco æditiore locū cōscendit, & fœdus quod ei ad latus cōsistens Secretarius de scripto prælegebat, ex alto clara uoce publicabat. Summa hæc fuit.

DVCE DEO OPT. MAX, & adiutrice beata Maria uirgine, fœdus in communē Christianorum hostē (perpetuum) Turcam, uigesima die Maij inter Pontificem, Hispanum, & Venetam Rempubicā, Romæ initum. Cæsari, Gallo Regi, cæterisque Christianis, pro dignitate cuiusque, ad de patere accessum. Id fœdus. ut Reipublicæ Christianæ uniuersæ, fœlix faustumq; sit, rogandum esse Deum assiduis cunctorū precibus. Vix conticuerat pteco, cum tormentorum fragore, & campani æris sonitu, hisq; immixtis lætantis congratulantibus, undique omnia intorarent. Palatiū, quā forum prospectat, infernē aulais obductū, quibus per interualla insignia His

Hh   Spani,

spani, Pontificis, & Venetorum iuncta uidebatur. Noctu autem ignes hinc, inde excitati, facesque ardentes e summis templorum turribus ostentatae. Quies denique campanis nulla data fuit, idemque diebus sequentibus duobus, noctibusque totidem agebatur. Haec publicae signa laetitiae fuerunt. *U*tem ad Hispanum redeam, is, ut primum inter se, ac socios foedus atque amicitiam inhiatam uidit, abiecta omni cunctatione, ad communis belli consilia totum animum adiecit. Militum ergo delectus haberi, praesidia undique accersiri, diuersisque generis arma, & caetera militiae instrumenta, comatus, & denique omnia, quae in bello uario & magno usui esse solent, maturo ac diligenti studio conquiri. Quod uero ad militares copias pertinet, non exiguus iam numerus in promptu haberi coeperat. Siquidem paucis ante diebus in Gallia Cisalpina, iussu regio, milites conscripti sunt, hiisque fuere uirorum circiter millia quatuordecim, ex quibus erant mille atque amplius Hispani, octo millia Italarum, & reliqua ex Germania, quae omnes cum bellicis tormētis, duce Beltramo Alborberchi nepote, Insubrium praefecti, Liguriam uersus, iter tenuere. Cum enim haud parua foret suspitio, ne Galli conuenissent cum Marchione de Finali, eoque assentiēte, illius arcē

Utem ad Hispanum redeam

Utem ad Hispanum redeam

Marchio de Finali, diuisione expellitur.

ac ditionē sitā in cōfinio Genuensiu occu-
 parent, Hispanus ob plurimas causas huic
 rei obuiā eundū cēsuit, & p̄ uirili obstare,
 ne Gallus Rex, aut Cæsar, uel quis alius ea
 potiretur. Philippici ergo ad motis castris
 arcē inuaserūt. At mœniū defensores in itid
 se admodū cōstāter ac strenue gesserūt, ni-
 hilq; minus, quā ditionē facturi uide-
 bātur. Cum aut̄ præter murales machinās,
 quas primō secū adduxerāt, plures aliæ, lō-
 ga q; maximæ ad eos ex Insubrijs mitterē-
 tur, hisq; arcē undiq; acrius oppugnarent,
 præfidiarius miles hostili agmine circūse-
 sus, ubi oēs suas fortunas in extremo sitas
 intelligit, sp̄e auxiliij nullā adesse, rerū ne-
 cessariarū penuria bellum nō posse trahī, se
 tandē conditionib; trāsdere cōstituit. Itaq;
 trāsactū est, ut incolumis dimitteretur, bo-
 na si quæ haberet, sibi salua & integra re-
 manerēt, arcē Hispano traderet, isq; suo ar-
 bitratu ibi præfidiū imponeret. At regulus
 interim eosdē redditus & ius haberet, qd
 antea. His itaq; conditionib; admissis, XVI.
 Cal. Iunij miles egreditur, omniq; obsidi-
 one liberatur. Porro ex his qui turrim pro-
 pugnabant, plerique fuerant extorres ac
 profugi ex ditione Mediolanēsi, qui Cæ-
 saris ac præfati Marchionis signum erexe-
 rant. Cæterum his omisissis, ad inceptum

Venerius & Columna pro reuertamur. Socij Principes, foedere in-
fiscuntur in to, inter se conuenerant, ut singuli sese cum
Siciliam. suis classibus Mellanam conferrent, quò
Aduentus Io- ibi ex publico decreti consilio de uniuersa
annis Austrij belli conficiendi ratione statueretur. *Ve-*
ad urbem Ge nerijs itaque rebus omnibus paratis, illuc
nuam. *Columna* nauigationem instituerat, idemq; factum
 est à Columnio, atq; ibi uterq; Ioãnis Au-
striaci aduentum auidè præstolabatur. Is
 autem VII. Cal. Augusti ex Barcinone Ge-
 nuam peruenit, unà cum duob. Principi-
 bus Bohemicis, qui ad Cæsarem redibãt,
 eumq; præter militarem manum, plurimi
 cùm generis nobilitate, tum rei bellicæ pe-
 ritia illustres uiri comitabantur. Huic sta-
 tim honoris causa obuiam processere nũ-
 tius Põtificius, & Principes Urbini, ac Flo-
 rentiæ, cum plæriscq; alijs ex celebrioribus
 uiris, à quibus omnibus, & inprimis à Du-
 ce Ligurio, ac Senatu, & ipse, & qui secum
 uenerant Principes, magnificè sanè ac ho-
 norificè sunt excepti. Proximo die Prin-
 ceptus Austrius præcepit, ut sexdecim trire-
 mes, quæ Neapoli profectæ, illius aduen-
 tum opperiebantur, statim eò reduceren-
 tur, quò rebus omnibus mature præpara-
 tis, quàmprimum in Siciliã trañceret. Cũ
 his nauibus misit etiam Hernardum Plic-
 gum, qui Pontificem suo nomine adiret,
 eiq;

eiꝛꝫ suam in Italiam profectiōem declara-
 raret, scꝛꝫ primo quoque tempore Messa-
 nam iturum, ut cū socijs iungeretur, quæ-
 que belli usus requireret, summo studio &
 uigilantiâ procuraret. Ad Venetos autem
 legauit Michaëlem Moncatâ, qui eis hoc
 idem significaret. Principes quoque Au-
 striaci miserunt Roman Legatum, Rens-
 num nomine, qui Pontifici suis uerbis sa-
 lutem diceret, eiꝛꝫ omnem beneuolentiâ
 & obsequium deferret. Hi postea cū egre-
 gio nobilium uirorum comitatu Mantuâ
 uersus petiêre, ibiꝛꝫ ab illius urbis Regulo
 perhonorifice ac splendide suscepti fuerũt,
 sicuti etiam ab omnibus alijs Proceribus
 Italiæ, per quorum ditionem iter faciebãt.
 Postremo superatis alpibus, in Germaniã
 ad Baioariæ Principem peruenerunt, quod
 etiam paulò ante iuerat Cæsar, cum Ferdi-
 nando, & Carolo filijs, Poloniæ Regina, &
 innumeris alijs illustribus uiris, q̄ eos co-
 mitabantur, ibiꝛꝫ sexto Cal. Septembris
 celebratę sunt nuptię inter Carolum, & fi-
 liam Ducis Bauariensis, pompa omnino
 Regiã, uarijsqꝫ spectaculis equestrib. quæ
 tot Principum præsentiam exhilararent.
 Hæc autem nunc obiter dicta sint. Qui e-
 rant in nauibus, quæ iussu Austriaco Nea-
 polim reducebantur, ut primùm e freto Li-
 gustico

gustico soluerunt, in itinere haud procul à Traiani portu ad Centumcellas (nunc ueterē urbē appellant) cœpere duas liburnicas Byzantinas, quæ paulò antè prædatae fuerāt quoddā nauigium, in quo, præter alia, fuerat monumentū Pij V. totū ex pulcherrimo marmore contextū, quod quidē eius præscripto deferebatur in Boscū oppidū, unde is ortū atq; originē trahebat, sitū iuxta Alexandriā Paleariā (olim Cæsareā) apud Insubres. In his autē centū ex his capti sunt, & octodecim ex nostris liberati. Interim classium præfectus, ubi uidit iā omnia ritè composita & parata, Liguro Principi ac Senatui, reliquisq; primatibus gratias agens, eisq; ualedicens, atque idoneam nactus nauigationem, ē portu soluit, & Messanam uersus, unā cum duodecim triremibus concessit. Ut primum appulit (hoc autem fuit IX. Cal. Septembris) Venetus & Columna illi obuiā uenerunt, atq; ubi aduētum gratulati sunt, cum honoris gratia, in medio locarunt, & in urbē usq; comitati sunt. Sub finem eiusdē mensis illuc etiam accessit Ioannes Andreas Auria, cum duodecim triremibus, & postera die simul quoque affuerunt, Marcus Quirinus, & Antonius Canalis, cum sexaginta nauibus rostratis, quarum ipsi erant Legati,

*Ioannes Au-
strius in Sici-
liā profectus.*

Legati, & ex Creta Siracusas uenerāt, ibiq; reliquorum aduentum expectārant. Hisdem fere temporibus, affuerunt etiam undecim naues, cum militaribus tormentis, aliq; apparatu, & duobus millibus pedum, duce Sarno Comite. Nonis Septembris illūc etiam appulit Aluarus Bacianus Marchio Santacrucius, cum triremibus numero triginta, quas Neopoli adduxerat, opportunis rebus, ut Aurianæ, ac Venetæ, quā egregiè instructis, & in albescente die, aduenerunt etiam duodecim aliæ Panhormitanæ. Per idem tempus, Pontifex ad Ioannem Austriam dono misit uexillum ex cœruleo colore, quod prius Romæ solenni cæremonia consecrārat, & subtus erant sociorum, & Austriancæ domus insignia. Is ergo classe iam in unum coacta, omnibusq; rebus ex sententia dispositis, de summa belli, sibi cum fœderatis agendum statuit, ut è communi consensu quid in primis fieri oporteret, mature decerneretur. At priusquam quid ab eis constitutum sit, quidque postea peractum, edisseram, de Byzantina classe mihi sermo paulisper habendus est, ut, quid illa quoque ab æstatis initio, ad hoc usque tempus egerit, cognoscatur. Hostes itaque Idibus Aprilis,

Pontifex misit uexillum ad Ioannem Austriacum.

ex faucibus Hellepontiacis egressi, cum ducentis ac triginta tribus nauibus rostratis, ducib. Partau, & Aly, purpuratis, quorum prior terrestribus copijs, alter maritimis præerat, primò appulerunt ad Castrum, quod Rufum appellant, indeq; in Euboeam profecti, classem comæatu, reliquisq; rebus ad belli usum opportunis, refecerunt. Huc paulò antè quàm soluissent, accesserunt Proreges Iuliæ Cæsareæ, ac Teuthranicæ, cum octo triremibus, & duodecim liburnicis, indeq; omnes Mysiam, Ioniam, & Cariam uersus profecti sunt, seq; illis itinere triginta triremes piraticæ adiunxerunt. rectoq; itinere Rhodum, deinde Cretam uersus nauigatione suscepta, in Amphimaleum sinum, qui hodie nautis Suda est, classem intulerunt. Antequàm uerò ulterius progrediar, quoniam hîc sæpius de hac Insula fit mentio, haud sanè à meo instituto alienum fore iudico, si eius situm, & naturam paucis attigero. Cretam hodie Candiam uocant. Hæc maior est Cypro, minor autem Sicilia & Sardinia, quibus solis in toto mari Mediterraneo cedit, interim nobilitate, ac fertilitate par omnibus. Olim centum urbibus claram fuisse prisca scriptores tradunt. Earum circiter quadraginta Plinij ætas nouit. Hodie ue-

Descriptio

Crete inulæ.

Candia dra

u. m. m. x. c. p. p. x.

rō (Bellonio auctore) tres tantum alicuius nominis habet, quæ sunt Candia, Venetorum colonia, unde Insulæ nomen, Canea, & Rhétimus. Ambitus Insulæ quingentorum uiginti millium passuum est. Vbi præmontosa, ob id incolæ admodum uenationibus addicti. Nullus inibi nauigabilis fluuius. Sed neque noxium animal gignit. Hanc Insulam nobilem & toto terrarum orbe cognitam facit optimum uinum, quod incolæ Maluastiam uocant, indeque per omnes orbis ferè partes aduehitur. Cupressorum arborum ad naues fabricandas, hæc maxima copia. Hodie Venetis paret. Ioui olim consecrata fuit, quod eum hæc natū, alitumque credidit antiquitas. Strabo inter ueteres hanc diligenter descripsit. Inter neotericos autem, Dominicus Niger, Zieglerus: & Benedictus Bordonus. Sed nostra ætate omnium optime Bellonius in suis obseruationibus, ut qui eam diligentissime perlustrauit. Vt uero ad quod iam dicere inceperam, sese referat oratio, Turci Sudam portum ingressi, statim de improviso ad millia uirorum duodecim ex eo in continentem exposuerunt, idque accidit eodem ferè tempore, quo duæ naues illuc appulerāt, in quibus erāt octingenti milites Cyrnei, duce Francisco Iustinianus.

Bellonius

Classis Turcica inuadit Cretam.

Franciscus Iustinianus.

niano. Hic adeo cum hoste aduentare con-
 spiceret, cum repente cum suis, & aliqua
 manu insulari aggressus est, & post aliqua
 cladem illatam, eos ad classem redire com-
 pulit. Proxima luce adauert o numero, ite-
 rum e statione in terram descenderunt, &
 ulterius progressi, nonnulla ædificia, qua
 passim erant in itinere, incenderunt, mox-
 que uarijs eruptionibus Apicomum, Bu-
 ftiam, & Petimum oppida, populati sunt,
 indeque (præter omnigenam prædam) plu-
 rimos insulares captiuos fecerunt. Inter-
 ea Corsi cum cohorte præsiaria, & auxi-
 liarijs militibus, duce præfato Iustiano,
 & quibusdam alijs centurionibus, eos ad-
 orti, strenueque manus conserentes, circi-
 ter duo millia ex eis trucidarunt, captos in
 libertatem asseruerunt, & reliquos ad clas-
 sem fugere compulerunt. Hinc postea
 soluentes, Cytheram, Zacynthum, & Ce-
 phaleniã insulas petiere, omniaque
 miserè uastarunt, & plurimos utriusque
 sexus in captiuitatem abstraxere, adeo, ut
 ex his, ac præsertim ex hac postrema, sex
 millia & amplius (horrendum, nedum
 miserabile dictum) secum abduxisse fere-
 tur, indeque abeuntes, loca uersus qua
 sunt in Acroceraunijs, ad nauigarunt, ac
 que illuc tandem eodem fere tempore ap-
 pulerunt.

*Turci fugan-
 tur ex Creta.*

*Turcaru im-
 manitas.*

pulerunt, quo terrestres copiæ, Vlcinium paulò antè obsidere inceperant. Huius autem obsidionis causa hæc potissima fuisse narratur. Præsides huius oppidi, & alterius, quod Antiuarim uocant, foedus contraxere cum trecentis Epirotis, quorum opera indigenæ à Turcis deficerent, & cum Venetis iungerentur. Ab his petebatur sibi dari sex millia uirorum instrumentorum, quod sanè illi se facturos pollebantur, modò ipsi quoq; ab eis commeatur, bellicis tormentis, & militari præsidio iuuarentur. Ne qua uerò dubitatio in eorum animis resideret, sibi ad ducentos obsides dari postularunt, idq; haud grauatim obtinuerunt, & qui ad eos legati sunt, erant fere omnes illorum aut liberi aut fratres germani, uel aliquo affinitatis uinculo cõiuncti. Vbi hæc peracta essent, hi extemplo armis correptis, reliquos ad defectionem incitarunt, & hortati sunt, ut quàmprimùm sese ex illa diutina seruitute, in pristinã libertatem uindicarent. Initio missus est ad eos, ex oppido Ascruiensi, quidam centurio, cum centum peditibus, ex Itala natione: At cum ipsi promissã auxilia iam dudum frustra expectarent, sibiq; à foederatis tantum uerba dari animaduertent, cum quæ hostili acie se undique circumfessos uide-

uiderent, illicò de sua salute desperantes,
 p̄iectis armis, ad Turcarum ducis clemē-
 tiam confugerunt, eumq̄, sibi ut parceret,
 obsecrarunt. In hos autem qui fidem uiolā-
 rant, sic iracundia & furore accendeban-
 tur, ut ipsos etiam milites, qui paulò antè
 ad eos missi fuerant, in hostium potestate
 daturi essēt, nisi prius illi hoc ueriti, se pro-
 tinus Antiuarim recepissent, atq̄; ita horū
 socordia, & perfidia, pulcherrima occasio
 amissa est, qua reliqui Epiroti spe dulcissi-
 mæ libertatis erecti, se illorum castris ad-
 iunxissent, & suo exēplo uniuersam Græ-
 ciam ad libertatem recuperandā excital-
 sent. Ipsi interim se ita deceptos ualde cō-
 querebantur, suamq̄; miseriam deplora-
 bant, quòd freti ueneta fide, se, suasq̄; for-
 tunas, & quæ in humanis rebus præcipua
 ducuntur, in manifestum discrimen obie-
 cissent. Nam certum est, huius rei causa
 Turcicum exercitum illuc aduenisse, ut de
 his ultionem caperet, & concitatae seditio-
 nis autores omni crudelitatis genere per-
 sequeretur, simulq̄; prospiceret, ne horum
 opera, Scodram, quæ hodie Scuttaris, &
 reliqua illius Prouinciæ oppida insignio-
 ra, ui, aut prodicione amitterent; qua qui-
 dem occasione Vlcinium postea, & alia lo-
 ca, de quibus mox dicetur, occupauit, &
 uniuers-

*Epiroti con-
 queruntur de
 Venetorum
 fide.*

uniuersam Prouinciam horribili clade af-
 fecit. Priusquam autem de his rebus dice-
 re incipiam, non ab re fuerit, si paucis indi-
 cauero, quid nam ueteres de hac urbe, cuius
 ius præcipue causa Turcæ in Epirum suas
 copias primo admouerunt, scriptum reli-
 querint. Hæc igitur sita est in ora Illyrica, *Scodra, quæ*
 quæ ab Epirotis occupata, nunc dicitur *hodie Scutian*
 Albania, eaq; olim fuit sub ueneta ditio- *ris, descriptio.*
 ne. Sita est autem super monte præalto, sco-
 puloso, atq; aditu difficili, estq; mira ferti-
 litate & copia rerum omnium, quæ huma-
 næ uitæ alimentum præbent. Ex continen-
 ti ad occasum adiacet lacus, qui patet cir-
 cuitu ad octoginta millia, sumitq; nomen
 ab oppido, & inde profilit flumen, quod
 excurrens, alluit radices montis super quo
 sita est. Hunc amnem incolæ appellat Bolio-
 lionam. Olim autem (authore Plinio)
 Drinus etiam fluitius decurrebat ex Ori- *Drinus flui-*
 entali parte urbis. Cæterum alueo nunc *uius.*
 immutato, iuxta oppidum Lissum defluit
 decem millijs procul ab ostio Bolionæ or-
 tum uersus, & duplici ostio mare ingredi-
 tur, atque huius fluitij iuxta oppidum, ad-
 huc apparet alueus siccus, & cuiusdã par-
 tis uestigia cernuntur. Hæc duo flumina
 sunt immensa profunditate, & latitudine,
 aded ut secum naues haud parui ponderis
 de-

ferant. Planities atq; agrorū tanta est ubertas, ut sementis casu proiecta, & indiligētī cultura, miro fructus pducatur. Hic fertur, pecudes à pascuis arceri, quoniā ex nimia pinguitudine obirent. Iuxta territorium sunt mōtes alti, atq; ascensu difficiles. Partes autem humiliores habēt colliculos vineis, atq; oliuis diligentē excultos. Loca mari proxima, occupantur à syluis, & salubus, qui suppetunt magnam copiam lignorum ad naues, ac triemes parandas. Ut primum itaq; rumor sparsus est in Epiro esse nonnullos, qui populum ad defectionem sollicitarēt, Akmata unus ex purpuratis, & Bellerbechus Græciæ, uerū ne eā Prouincia à suo Rege deficeret, statim coacta manu (hanc autē peditatu, ac equitatu, fuisse dicunt circiter octoginta milia uirorum) Scodram profecti sunt, ac inde nonnullas turmas, & cohortes miserūt ad oppugnationem Suppoti, oppidi maritimi, quod situm est in ora Epiri, erātq; in eo centū præsidarij milites ex ea Prouincia, & totidem externi, hiq; hostē à primo impetu repulerūt, sedq; initio fortiter gesserūt. Quia uerò & pauci erant, & magna inopia premebantur, sedq; omni ope destitutos uimontium aufugere. Proximo die, cum
Turci

Turci oppidum omni præsidio denudatū
conspicerent, in illud ingressi sunt, atq; ibi
dūtaxat quīdecim inuenēre, q; neq; ad fu-
gam, neq; ad prælium erant idonei, eosq;
intactos reliquerunt. Sed quicūq; in pro-
ximis pagis ac vicis reperti sunt, omnes ad
unum interempti, horumque numerus
quadrīgentorum fuisse dicitur. Dū hæc
fierent, nauis rostrata, quæ uulgò Throna
dicebatur, Corcyra soluerat, eaque multa
hominum frequentia, multisque rebus o-
nusta, Vlcinia appulerat, & missa est a na-
uarcho, ut incolas admoneret, classem By-
zantinam in eas oras proficisci. Hanc bi-
remes Caracosi prospexere in finu Rizo-
nico, eamque magno impetu Epidaurum
usq; insecutæ sunt: at oppidani, ut primū
eam remis uelisq; ad se properatē uide-
runt, portus subeūdi facultate præbita, co-
miter ac benignè exceperūt. Cum autē Ca-
racosi suas biremes admoueret ad molē,
ut eam tormentis inuaderet, statim octo
machinis muralibus ab oppidanis reie-
ctus est. At ille ad eos uersus, mirū in mo-
dum fremere, minari, ac ostendere autho-
ritatem, regiumque diploma, quo se a suo
Imperatore in mari Adriatico præfectum
gloriosè iactabat. Cum uerò nihil suis
minis ageret, at se potius contemni animæ
aduerte-

aduerneret, confestim ad trecentos uiros e
 Nouo castro accersendos curauit, ut eos
 noctude improuiso ad præfatam molem
 exponeret, quod eã tormentis displotis, op-
 pugnant. Hoc autem ubi ab optimati-
 bus cognitum est, protinus ad eum misere-
 runt, qui iuberet, ut illinc recederet, alioq
 se illũ, suãq; omnia nauigia submersuros.
 Hoc nuntio accepto, se inde tandem pro-
 ripuit, moxq; arcem quandam haud pro-
 cul Epidauro adortus est, eamq; direptam,
 subruit cum templo magnifico, & cœno-
 bio, quod Benedicti memoriæ sacrabatur.
 Interea militares copix, quæ Scodram ue-
 nerant, Vlciniũ, quod nunc mutato no-
 mine Dulcignum uocant, profectæ sunt.
 Hoc oppidum Plinius appellat Olchini-
 um, aitq; Colchinum antea uocatum, à
 Colchis conditum. Huius incolas ferunt
 adhuc retinere, nescio quid agreste atq; in-
 cultum, quod à suis maioribus, tanquã per-
 manus acceperint, parũq; amãtes in extre-
 ros dicuntur. Ut primũ itaq; Turci hũc ad-
 uenerũt, statim propugnaculo erecto, quas
 tuor æneis tormētis, quæ secũ (nec sine ma-
 gna difficultate ob præaltas crepidines, ac
 turtuosos colles) detulerant, oppidum ar-
 cta obsidione aggressi sunt. Accidit autẽ,
 ut per idẽm ferẽ tempus Ottomana classis
 eodem

eodem appelleret. Cum se itaq; moenium propugnatores, mari terraq; circumuentos, atq; hostem acriter instare conspicerēt, miserunt ad Partaum, terrestrium copiarū ducem, qui cum eo paciscerentur. Conditiones erant, ut se, ac oppidanos, seruaret, armaq;, & fortunas concederet, ac signis eirectis egredi liceret. Præterea, ut quatuor nauigia mutuo daret, quibus Epidaurum usq; deueherentur. His conditionibus oblati atq; acceptis, octauo die ab oppugnatione, oppidum tradiderunt. Huic militiæ præerat Sara Martinengus; cuius culpa nonnulli accidisse dicunt, ut oppidum amissum sit. At pleriq; illum omni crimine ac uitio eximunt, nihilq; ab eo prætermissum uolunt, quod ad boni ducis, ac militis officium spectaret. Hinc factum esse, ut dū omnibus adesse studeret, militemq; cohortaretur, & ipse met multum pugnaret, quarto die, ab obsidione uulneratus sit a quadā parte muri, quæ tormentorum ictu conciderit, cūq; lecto saucijs, ac semianimis decumberet, & hostilis classis iam superuenisset, milites eū adiuisse, ac formidine percussos, quid sibi agendum censeret, postulasse, ac eum respondisse, ne consulerent exanimatū hominem, sed facerent, quod magis opportunum uideretur, atq; illos, quia

Vlcinium à Turcis deditione occupatum.

Sara Martinengus uulneratur.

commeatus, ac puluis tormētarius deficte-
 bat, cum hoste transegisse ijs cōditionibus,
 quibus antea. Sed militum præfecti alle-
 runt, obsidionis initio, & priusquam Sely-
 miana classis aduenisset, Martinengum, ob
 commeatus, aliarumq; rerum pēnuriā, eis
 ac militibus consuluisse, ut uel oppido au-
 fugerent, cum quibusdā nauigijs, quæ erāt
 circa eam stationem, uel sese transderent, ac
 eos neutrum horum approbasse: at statuis-
 se oppidū defendere, donec tandē rerū ne-
 cessariarū inopia cōpulsū, & nauali classe su-
 perueniēte, de cōponendis rebus cōstitue-
 rēt. Cæterū nōnulli oppidani, q̄ captiui ex-
 titerunt, post libertatē adeptā, publicè affir-
 māt, oppidū amissum, ex sola eorum igna-
 uia & socordia, ipsumq; Martinengū, & re-
 liquos duces, ac milites falso de commeatu,
 alijsq; rebus ad diutinā oppugnationē su-
 stinendam utilibus, cōquestos, quia uenerūt
 triremes ad supremum usq; diē illūc omnia
 militaria præsidia supportarāt, a deoq; his
 abundasse, ut (quoad istud spectat) p̄ mil-
 tos dies aduersariorū impetū adhūc ferre
 potuissent, nec uerisimile uideri, Saram, qui
 ad illius tuitionē à Senatu mittebatur, illūc
 absq; necessario præsidio ingressurū fuisse,
 præsertim cū hostilē potentiā tam sibi pro-
 ximā & imminentē, cognitā haberet, quod
 sanē

fanè plerisq; multò credibilius uidetur, q̄-
 niã tres naues rostratæ e' Rizonico sinu, ad
 eos missæ fuerant, q̄ bellica instrumēta cu-
 iusuis generis adueherēt, hæc q; priuicq; by-
 zantina classis appulisset, die tantūmodò
 præcesserunt, ex quo inde discessionē fece-
 rant. Turcarū dux oppido potitus, nōnul-
 los generosos ex præcipuis, & quasdā mili-
 tum cohortes ad classē transmisit, mox q; de
 his, qui obsides missi fuerant, sedulo in-
 quiri iussit eo animo, ut statim omnes tru-
 cidarentur. Ipsi autem supplicium ueriti, se-
 paulò antè in quasdam edes arcanò recepe-
 rant, ibi q; tandem inuenti, arma contra se
 insequentes corripuerunt, hostem q; mira-
 uirtute à se repellebant. Cum itaq; illos cà-
 pere nequirent, domos incenderunt, atq; ita
 pars eorum igne absumpti, pars nō sine
 magna Turcarū strage interfecti, ac deinde
 rebus omnibus pacatis, ibi q; præsidio cir-
 citer quingentorū militū imposito, ab op-
 pido recesserunt. Dū Butuani ea, quæ Vici-
 nij gerebantur, audirent, scq; oppidū neq;
 natura, neq; opere munitum, & in quo etiã
 nulla essent militū p̄sidia, nullo modo tueri
 posse, cōsiderent, unà cū suis familijs, ac su-
 pellectile ad Aseruiēses pfugerunt. Ab his
 aut p̄pauci eorū (q̄a & ipsi obsidionē uere-
 batur) excepti sunt, & reliq; oēs exclusi, dū q;

*Butuani dum
 aufugiunt, mi-
 serè ab hoste
 trucidantur.*

Antiuarum a
Turcis occu-
patum.

hâc, & illâc aufugerent, a quibusdam præ-
 torianis militibus in ipso itinere circum-
 uenti, uaria cæde affecti sunt. His rebus,
 quæ Vlciniæ agebantur, Antiuarum perlas-
 tis, tantus continuus metus ac terror inua-
 sit, ut Alexander Donatus oppidi præfe-
 ctus, ac præsidij milites, confestim duos le-
 gatos ad Turcarum imperatorē miserint,
 qui oppidum illi eadem compositione de-
 derent. Hanc ipse haud sanè inuitus acce-
 pit, moxq; illuc, ad quingentos milites, qui
 in præsidio futuri essent, introduci iussit,
 pluresq; familiæ secundæ classis, a nostra
 fide, ad Mahometi sacra descuerunt, & in-
 primis præfati oratores, ut hac sacrilega &
 nefaria occasione, ueteres simultates & cō-
 trouersias, quas cum ciuibus habebant, ul-
 ciscerentur, & quingenti milites, qui erant
 in oppido, ad classem perducti sunt, hisq;
 rebus confectis, Partaus cum classis nauar-
 cho ad Rizonicum fretum nauigationem
 instituit, cumq; iuxta Butuam peruenissēt,
 austro sæuiente, sic maris tēpestare, ac un-
 darum fluctibus, quasi per semihoræ spa-
 tium iactati sunt, ut præter illas naues, quas
 amiserunt, ex quo Aegeū pelagus præter-
 nauigarant, illis tres quoq; triremes nau-
 fragio perierint, isq; turbo ac tēpestas, nisi
 paulò post remisisset, maior utiq; classis
 pars

pars freti rabie absorpta esset. Sexto Idus ⁷¹ Augusti ad Nouum castrum appulere, ac interea hi, quos secum adduxerant, humane ac liberaliter excipiebantur, quo Ascru ne ac liberaliter excipiebantur, quo Ascru uij ciues huiusmodi exemplo alleciti, deinceps sua salute confirmati, eo libentius deditio- nem facerent.

Hoc oppidum, quod nuc patrio sermo- ^{Catharum} ne Catharum appellant, situm est in Dal- ^{u/pe iuuuati} matia, & Rizonico sinu, estq; ualde popu- losum, & habet agrum peramplum, atque accolis frequentem. Hec loca Rizones anti- quitatis incolebant, qui sane ob plurima bella quibus ab hoste uexabantur, suis pe- natibus relicti, in has sedes, tanquam in tu- tissimum asylum confugerant. Huc igitur appulsi, statim ad eos, qui oppido ac mili- tibus praerant, nuncium misere, ac eos ad- hortabantur, ut sese transferent, idq; si fa- ^{rendum} cerent, a se omnia humanitatis officia expe- ctarent, alioqui uana spe, atq; inani fiducia freti, uim hostilem, atque arma breui expe- rirerentur. Hi audita legatione, intrepidi re- sponderunt, sibi sat uirium esse, quibus & se ipsos, & oppidum, non modo contra praesentem iniuriam, sed etiam aduersus omnem Othomanicam potentiam tuerentur, ideoq; protinus inde recederent, nisi tormentorum glandibus impeti uellent. Hoc responso

habito, purpurati è uestigiò mandarunt, omnes Italos, qui captiui detinebantur, per triremes distribui, & compedibus deuinctos ad remigium compelli, moxq; Saram Martinengum, ac tredecim cēturiones, singulis eorū comite ex illorū arbitratur assignato, Epidaurū liberos dimisere, ac secum quatuor Venetos patritij ordinis, quorum nonnulli fuerant prætores, alij quæstores, illorū oppidorum, cum suis uxoribus, ac famulis, eisq; duas triremes concessere, quarum nauarum, ac præfecti eos fideliter comitarentur, & incolumes ad eū senatū perducerent. At Martinengus, & præfati centuriones conquerebantur, ac dicebant, fidem à Partau uiolatam, eumque promississe, quod non modo ipsi, uerum etiam omnes milites cum suis fortunis, atq; armis, signisque erectis. Epidaurum libere dimitterentur. Sed Turcæ id omnino inficiebantur, & aiebant, si Partaus hoc animo extitisset, nunquam eū, qui militiæ præerat, & reliquos militum præfectos, minusque prætores, aliosq; ministros, & nobiles uenetos cum coniugibus, ac pueris integra & salua pudicitia liberos dimisisset, ut postea in plebem, ac infimæ conditionis homines iram exereret, ideoq; inferebant, eos metu adactos se se illius humanitati & clementiæ dedidisse, multaque

taque alia in hanc sententiam ab eis dice-
 batur. Cæterum, ut ad obsidionē Ascruien-
 sem reuertar, Byzātini eos terra maricq; ag-
 gressi sunt, duosq; munimina erexerunt, ex *Catharura*
 quib. cū nouē maioribus tormētis arcē, atq; *obsessum à*
 oppidū diuerberabant. At milites p̄sidij, & *Turcis.*
 pleriq; ex oppidanis, eruptione facta, quos
 dā corū uulnerarūt, & nōnullos occiderūt,
 reliqs; in eis machinis ablati, se cōfestim ad
 classē receperūt. Dū res ita gererētur, Occhi-
 al, & Caracofius, decē dierū spatiū sibi à clas-
 sis p̄fecto dari postularūt, eaq; re impetrata,
 cum sexaginta triremibus uenetas insulas
 prædabundi circumibant, omniaq; rapi-
 nis ac incēdijs uastabant. His peractis, Cor-
 cyram Melænam Adriaci maris insulā (uul- *Coreyra Me-*
 go Curzolam uocant) que octoginta mil- *lena obside-*
 libus orientem uersus abest Epidauro, dira *tur ab Ochia-*
 obsidione oppugnarūt. Antonius Conta- *li, & Caraco-*
 renus illius loci præfectus, multo antè no- *sio.*
 rat de Selyma classe, ex nūtijs ac literis, que
 ibi Epidauro missæ fuerant, illam scilicet
 appulisse Aulonem, sinumq; Adriaticum
 ingressam, idēq; statim re cognita, publi-
 co edicto sanxit, ne quis, graui pœna con-
 stituta seculs agēti, ex oppido egrederetur,
 eosque haud segniter hortabatur, ne ani-
 mo deficerent: at seipsos ad propugna-
 tionem, omnemque belli euentū alacriter

pararent. Cæterum ubi hostem haud procul abesse, pro certo audiuit, metu ac ignavia percussus, cata scopium, quod quidem dedita opera, in procinctu haberi iusserat, tacitè conscendit, & primus omnium turpissimè aufugit. Oppidani, ut primùm de illius fuga cognouerunt, duce destituti, iamq; hostè imminere conspicati, fœdo, ac ignominioso præsidis exemplo, fuga sibi salutem quæsiuerunt, ac Epidaurum uersus profecti sunt, adeo, ut sibi dūtaxat quinquæ ac uiginti ex oppidanis, & octoginta mulieres superessent. Hæ igitur quadam uirili audacia, & incredibili animorum fortitudine, uirorum habitum atq; arma induta, horū loco moenia conscendere, ibiq; mortem potius oppetere, quàm patriam deserere constituerant. Dum itaq; hostis classe admota, oppidū sæua oppugnatione cœpisset inuadere, ac dirissima quæq; minaretur, contrà uerò, hæ mulieres armis, lapidibus, tediisq; ac facibus, cum à se fortiter ac strenuè repellerent, cœlesti bonitate ac prouidētia euenit, ut Boreas magno impetu perflare inciperet, isq; subinde uehemētior factus, mare turbinibus inflaret. Occhial ex ea tēpestata sibi, suisq; nauigijs haud parū metuens, ab oppidi oppugnatione recessit, & iuxta continentem ad nauigans,

*Virilit̄ animus
in muliebri sexu.*

uigans, in itinere diripuit Lysnam, Braciã, *Multa loca*
 & Lissam, insulas Dalmatiæ, in ora maris *Dalmatiæ à*
 Adriaci, ac ipse, & Caracofius circiter mille *Turcis dire-*
 ac sexcentos in seruitutē abduxerunt, mul- *pta.*
 tosq; pagos ac ædificia incenderunt. Dum
 ita piratæ grassantur, dicrotum, quod Mes-
 sana primo, indeq; Hydrunto soluerat, &
 rectâ Corcyrã uersus, iter susceperat, à by-
 zantina biremi, quæ à paucioribus defen-
 debatur (in hac enim tantummodò duo-
 decim, & in altera quatuor & uiginti adue-
 hebantur) ui captum est, ac literæ inuētæ,
 quæ nostros de percussio fœdere, deq; tota
 belli ratione admonebant. Qui eas defere-
 bat, illicò ad Turcarum ducem perductus
 est, ac torturæ supplicio affectus, ut quid nã
 nostri molirentur, quàm plenissimè intel-
 ligeret. Vt primū, quæ à fœderatis gerebã- *Fœdus Chri-*
 tur, quæq; illorum essent cõsilia, pernoui- *stianorum*
 t, è uestigiò nuntium, cum literis ad Selymū *Turcis cogni-*
 legauit, quibus illū de rebus omnibus cer- *tum.*
 tiorem faciebat. His transactis, duodeui- *Catharum*
 gesima die Augusti è sinu Rizonico disces- *obsidione so-*
 sit, & Butuam uersus cum classe profectus *lutum.*
 est, eam quæ uacua, omniq; præsidio de- *Butua solo*
 nudatam inueniēs, solo æquari iussit, adeò, *æquata.*
 ut uix ullum deinceps humani domicili
 uestigium appareret, ibiq; ad triduū per-
 mansit. Iam decimus præfixi termini dies

instabat, quum Occhial in Epidaurum ad-
 nauigans, iuxta illud oppidum profectio-
 nem suscepit, & nullibi pedem figens, absq;
 ulla cunctatione ad classem festinauit, ideo-
 que nullus ab eo ex captiuis redimi ac libe-
 rari potuit. Proxima luce illac etiam Carac-
 osius iter faciens, Epidaurum ingressus
 est, & senatui, ac etiam quibusdam priua-
 tis ciuibus, ad trecentos eorum, qui capti-
 ui abstraherantur, uenum dedit. Caeteru,
 nobilitas, ciuesque uniuersi, tam propenso
 animo in hoc extiterant, ut etiam quadring-
 gentos, quos secum adducebat, pari bene-
 ficentia, & pietate redimere, parati essent,
 nisi eos Caracosius denegasset, ne clasium
 ductoris animum (quod maxime uereba-
 tur) offenderet. Sed tamen praeter hos, etiam
 nonnullos alios in libertatem pecunijs uin-
 dicarunt. Is autem, ubi haec peregisset, pro-
 sperè ad classem contendit. Haec uero, sexto
 Cal. Sept. adhuc haerebat Aulonæ, ibique
 aucta, & instructa est tribus millibus pra-
 torianorum, ac totidem ex his, qui eorum
 lingua spachi dicuntur, ex his copijs de-
 lectos, quas Epiri praefectus antea college-
 rat, eiusque regimini Vlcinium, atque Antiuar-
 rim adiunxit, moxque alter ad suam prefe-
 cturam perrexit, alter ad Corcyram profe-
 ctione intendit. Huc autem appulsus, con-
 tinuo

147.

Corcyra in-
 sula obsessa.

tinuo ad octingētos equites, cum mille peditibus in terrā exposuit, qui uarijs discurſionibus eam oram dīra quadam, & barbara immanitate diuexabāt, multumquē domiti pecoris, atq; armenti. quod paſſim per agrum uagabatur, occidēre, moxq; suburbana recta magno impetu adorti, plurimas domos ac ædificia incenderunt. At mœnium propugnatores militaribus machinis eos ferientes, haud sanè mediocribus damnis atq; incōmodis affecerunt, simulq; circiter quingenti pedites cum mille equibus ex oppido egressi, ac eruptione facta, nonnullos eorū trucidarunt, & circiter uiginti captiuos fecerunt, ex quorum numero fuit quidam Rays, qui erat unus ex præcipuis apud eos (Baphus nomine) genere Coryceus, qui iam dudum ad Mahometi sacra defecerat, eratq; socius atq; amicus Caracosi. Ex nostris autem ceciderunt quindecim, & ad uiginti sunt confecti uulneribus. Post conflictum habitum, & uaria loca miserè deformata, ubi classium præfectus nihil aliud à se agi posse animaduertet, illinc protinus abire statuit, & in sinum Corinthiacū nauigationē direxit, secumq; duas uenetorum naues, quas multa præda onustas cœperat, adduxit. Vbi autē huc

Corcyra obſidione liberatur.

præ-

a clas- præteruectus esset, classem commeatu, mi-
 m- lite, reliquisq; rebus opportunis atq; uti-
 libus, magno studio ac celeritate instaurã-
 dam curauit. Interea qui Byzantium præ-
 missus fuerat, celerè aduolat cum manda-
 tis, ut rei naualis ductor si anni tempus pa-
 teretur, ad Aseruuiam oppugnationem re-
 diret, ac in eo sinu, uel proximo hyberna-
 ret. Quòd si interim aduersæ classis inua-
 dendæ sibi commoda facultas alicubi da-
 retur, nulla mora interposita, illi acutū ac-
 curret, atq; uniuersi prælii casum subiret.
 Is autem, ubi quæ' nam foret sui imperato-
 ris uoluntas, intellexit, rursus ad eum scri-
 psit, eumq; in quo statu sint res omnes, edo-
 cuit, simulq; aliud responsum auidè præsto-
 labatur. At Venetus interea, etsi eo tēpore
 totus in hoc incumbibat, ut classes quàm-
 primū iungerentur, quæq; huic rei oppor-
 tuna forent, omni solertia & studio procu-
 rabat, res quoq; urbanas haud minori cura,
 & sedulitate saragebat, cū eum ne utriquàm
 lateret, frustra esse foris arma, nisi etiam do-
 mi cōsiliū esset. Quoniam igitur sciebat,
 req; ipsa persæpè olim expertus erat, uictori-
 riam diuinitus pendere, iniunxit, ut fana
 assiduis precationibus frequentarentur, &
 quisq; diuinam opem sedulo imploraret,
 quod sanè, cū ab omni eorum ditione, tū
 etiam

*Veneti non
 solū solliciti
 de externis
 rebus, at etiã
 de urbanis.*

etiam per uniuersam Italiam, & Iberiam summis omnium uotis & precibus agebatur. Paucis ante diebus publico eiusdē Senatus edicto sancitum fuerat, & seuerè iunctum, ut omnes indigenæ, tam patritij, quam reliqui, infra spatium duorum mensium, scripto indicarent magistratui, quot reditus, prouentus, & uestigalia in urbe, atq; in agro annuatim haberent, & cuius quisq; status & conditionis foret, simulq; scripto cōprehenderent, quæcunq; singuli in locis alienis possiderēt, ut deinde statueretur, quod magis ē Republica futurū esset. Cæterum, ne interim deesset in urbe cōmeatus, missus est in Siciliam Placitus Razzonius, cuius uenetus, uirq; p̄bo ac solerti ingenio, qui ibi frumentum emendū, & in urbe deferēdum, diligenter prospiceret, idq; ab eo non minis accurate, quam fideliter procuratum est. Huius frater n̄ itumaior, Iacobus nomine, uir eximia prudentia, quiq; ob egregias animi dotes, multam sibi laudem apud diuersas nationes comparauit, paulo antè missus erat Byzantium, eoq; sexto Cal. Maij peruenit, ut, ibi cum purpuratis ageret super liberatione quorundam negotiatorum, Turcici nominis, quorum bona Venetis a bello indicto (uti etiam prius Turcarum tyrannus Constantinopolis,

*Iacobus Razzonius
mittitur Constantinopolim.*

tinopoli, & Peræ, quæ olim fuit Ligurum colonia, & per uniuerſum eius imperium, idem fecerat in Venetos mercatores, ex Senatus mandato obſignata, reſtituerentur, ipſiſq; priori libertate donati, Byzantium incolumes redirent, idemq; de ueneris mercatoribus ageretur. Primo huius aduentus haud parua ſuſpitione caruit, ne ob alias cauſas illuc appuliſſet, cum ibi ſama iam ſpargeretur, foedus inter Hiſpanum ac Venetum iniri, breuique peragendum, ideoque tum temporis in graui periculo eſſe uidebatur. At poſtea cum Antiochus purpuratus, ex eo tandem probe intelligeret, ipſum nihil aliud in mandatis habuiſſe, ſed huiusmodi profectionem duntaxat ob id ex Senatus conſpecto, ab eo ſuſceptam eſſe, omni ſuſpitione liberatus eſt, quodque præ manibus habebat, ſcèliciter abſoluit. Cum autem eſſet in reditu, haud procul Epidaurò, iuſſu filii Mehemetis purpurati, cuſtodie traditus eſt, at breui poſt, aliqua pecuniæ ſummæ prius ei perſoluta (hæc uerò dicitur fuiſſe ſupra duo millia nummum aureorum) incolumis dimiſſus. Dicitum eſt ſuperius, in cõſpectu ad Coreyram habito, præter alios, fuiſſe etiam captum quendam Byzantinum, Baphum nomine: Turci pro

pro eius libertate liberationem Iacobi Ma- lateſtæ, Illyrici præfecti, quem ipſi in quo- dam certamine cœperant, & captivum in uinculis detinebant, itemque duos alios ex inſignioribus uiris (haud tamen uenetiſ) prout ipſi eligerent, & aureorum pluſquam decem millia, obtulerunt.

Iacobus Ma- lateſta captus à Turcis.

Per idem ferè tempus, Venetias appulit quidem turcicus orator, qui mittebatur in Galliam. Hic ſtatim ex Senatus conſulto iuſſus eſt comprehendì, ac Veronam perducì, ut ibi in arce aſſerueretur. Ceterũ Franciſcus Axius, q̃ Galliarũ rege Byzantium mittebatur, ut apud eũ legationis munere fũgeretur, cũ fortè adhuc Venetijs hereret, adiuit Senatũ, ualdeq; apud eũ inſtabat, ut dimitteretur, idq; & æquũ eſſe, & iure amicitie fieri debere oſtendit. Primo quoniam ad ſuũ Regem is legabatur, nilque haberet, quod ſibi cum Veneto agendum foret, ſed tantũ illac tranſuiſſet. Deinde, quia inter ipſum Regem. & uenetam Rempub. firma utiq; amicitia intercederet. Verũ ipſi, quominũs eius poſtulatũ tũ aſſentirentur, non nullas cauſas attulerunt, & graues, & magnas, uti uidebatur. Quia uero res Cypriæ illorum animos mirum in modum angebant, & maximopere cupiebant eos, qui ad Thamallum obſidebantur, præſidio ſuble-

Turcicus orator captus à Venetiſ.

Thamaſſus in Cyprio urbe

subleuare, quatuor naues instrui ac parari iusserant, quæ prima tempestate idonea illuc mitterentur. Quin adeo inter Patres agebatur de nouis cohortibus describendis, qui numerus foret ad duodecim millia uirorum, hiq; ad omnem occasionem præsto adessent. Ut uero hæc omnia comodiù fierent, è communi consilio statuerunt, ut nobilibus, qui erant in aliquo magistratu, omnia stipendia suspenderentur, & dimidium eorum quæ sunt promiscua. Item illis, qui erant in publicis functionibus, quas uocant Quarantias, dimidium prouentus per sex Menses adimeretur, atq; id totum in publicum ærarium inferri deberet. Et quia ex certis nuntijs cognorant, hostem ingressum esse sinum Corcyreum, eamq; insulam acriter oppugnasse, indeq; post varias prædas & damna, incolis illata, iterum in fretum Rizonicū reuerti statuissè, haud parùm uereri ceperant, ne mox ad eorum littus appropinquaret. Illud itaq; nouis præsijs, nouaq; industria & arte circummunire statuebant. In Senatu quoq; agebatur coram Sfortia Palauicino, de tribus munitiõibus extruendis, quarum prima fieret Iustinopoli ad sinum Tergestensem. Altera Pyrani, quod quidem oppidum situm est in ora, & lingua eiusdè sinus. Postrema

strema Vtini, quæ urbs iacet in foro Iulio. Præterea in urbe diligenter cauebatur, ne ibi foret ullus domesticus, ac internus hostis. Nam paulò ante capti fuerat duo Byzantini, qui erant rerum Turcicarum exploratores, & habitum Heremiticum induerant, ne à quoquam agnoscerentur. Nec etiam deerant perfidi ac nefarii homines, (si huiusmodi monstra homines dici merentur) qui avaritia ducti, cõtra fas, æquiquæ debita militi stipendia defraudarant. Inter hos fuit quidam ex urbe Rauenna, Pelegrinus nomine, qui ducentorum militum stipendium sibi perfidè usurpauerat, exq; ueneta ditione tacitus profugit, uir sane uitali aura indignus, quem uitæ alimenta his, quibus iure debebatur, adimere non pudebat.

Cæterum, ut quò maximè gestit anis Federati
mus, & festinat oratio, reuertar, foederati Principes de
Principes, Messanæ rebus omnibus iã rite bello statuūt.
dispositis & paratis, de summa belli, consistia inter se inibant, & colloquium indixere, ac se ad expeditionem totis uiribus accingebant. In hoc autem solummodo ad
missi sunt, Ioannes Austrius, eiusq; Legatus, Aloisius Rechezenius, Sebastianus
Venerius, Augustinus Barbadicus, atque
unus ab eorum epistolis, Marcus Antoni-

us Columna; & Pompeius eiusdem familiae. Conuentus triduo frequens habitus est, & classium ductores uarijs sententijs ferebantur, atque in primis decernendum putabant, quid agendum foret, si hostis, priusquam ipsi mature aduenissent, Byzantium uersus redisset. Quidam enim censebant, Nouum castrum obsidendum, alij Tunetum expugnandum, eiusque rei gratia, paulo ante illuc appulerat eius loci regulus, & uehementer instabat, ut nostrorum Principum ope, atque armis, in amissum Regnum restitueretur. Sin autem paratus esset ad praeliandum, nostramque classem expectaret, ut eam repente adoriretur, num fortuna belli tentanda esset. Dum de his rebus quaestio uersaretur, socijs Principibus operae precium fore uisum est, ut ea de re illorum quoque sententias audirent, qui iudicio, reisque militaris scientia praestabant. Etsi uero quidam, ex praecipuis, in eorum colloquium admissi, graui ac diserta oratione, quid sentirent, in medium protulerunt, ex nonnullis tamen, quae solummodo excerpti, quae habita fuit ab Ascanio Cornio, cuius in priori libro mentionem fecimus. Is enim sententiam rogatus, huiusmodi uerba locutus est.

Ascanij Cor-

Duo, uel tria sunt, Principes Illustrissimi,

mi, quæ (mea quidē sententiā) Imperato-
rem exercitus morari debeant, quo minus
uniuersi certaminis aleam subeat. Primū
est, quum damnū in cōmodi accepti ma-
ius est, maiorisq; ponderis, quā beneficium
ex uictoria proueniens. Id autē exem-
plorum additione facilius patebit. Quum
Franciscus Guisiacus Dux, Gallicæ militiæ
præfectus, in Italiam profectus est eo cōsi-
lio, ut Neapolis Regnū inuaderet, Ferdī-
nandus Toleranus, Albæ regulus, parum
caute, ac militariter egisset, si cum eius co-
pijs manū conferens, fortunam belli tē-
tasset, in qua quidem Galli nihil aliud a-
missuri erant, præter illum exercitum, quē
secum adduxerant, nequaquam uerō ex-
ercitus, ac Regni detrimentum accepturi.
Alterum est, quum facile colligi datur, ex-
ercitum, aut inimicam classē, pecunia-
rum defectu, uel comitatus penuria, uel
animorum dissensione, siue aliqua re utilī
ac opportuna minimē diu posse consistē-
re: at necessariō absque ullo prælio dis-
sipandam. Huius rei exemplum ex per-
sona Caroli V. facillē sumi potest. Hic enim
cum bello Smalcaldico uideret, amicitiam
ac fœdus inter Principes, quos Protestana
tes uocant, in itū, breui dirimēdum, earūq;
copias, licet maximas, & formidabiles,

modico spatio, & citra cladem absumēdas, nunquam adduci potuit, ut eos pugna la-
 cesseret. Tertium est, quum sese uiribus
 impares animaduertit, adeò ut nulla sit
 causa, cur secunda prelia se facturū cōfidat,
 sibiq; Martē fautorem polliceatur. Quate-
 nus ad duo illa priora spectat, nihil horum
 uobis (meo quidem arbitratu) impendet.
 Etsi enim (ut scitè atq; appositè ratiocina-
 ti sunt, qui prius de hīsde rebus differuēre)
 classis iactura Christianæ Reipub. ingens
 nocumentum, atq; dispendium afferret, il-
 lud tamen persuasum esse debet, nostros a-
 cie instructa, dimicaturos, ut oportet, &
 incredibile uidetur, aduersam classem, quā
 uis bello superiorem, sic tamen imbecillē
 ac debilem remansuram, ut neutiquam ab
 hoste tam celeriter instaurari posset, atque
 interim nostros uiribus, ac potentia, nō ita
 destituendos iri, ut nō saltem ad uim pro-
 pulsandā, seipsos paraturi essent. Cæterū,
 si nostri læto ac prospero euentu consilige-
 rent, forsan & Græciæ defectio, & pleraq;
 alia maiora sperari possent, licet haud eq;
 dem crediderim, Byzātinis uel modò, uel
 in posterum, aliqua insigni strage à Chri-
 stianis Principibus afficiendos, nisi prius
 naualem classem debellarent. Hanc uerò
 aut lassitudine, aut pecuniæ defectu ex-
 pugnan-

pugnandam, cur speremus, nō uideo, quin potius uerendum est, ne nostra in huiusmodi periculum incurrat. Quocirca, si uos (inlyti atq; optimi duces) uestram classē ita munitam ac exornatam habetis, ut si armis decerteretur, nulla rei beneficiendæ diffidentia moueamini, hanc occasionem nullo modo prætermittendam censeo, sed in hostem fortibus atque audentibus animis eundum, & collatis signis, Fortunam periclitandam suadeo. Id igitur in primis accuratè uidendum est, nū uires tanto onerī superperant. Id uerò cum ex militaribus copijs, tum nauigiorū numero, ac genere, minimo negotio dignoscetur. Quod ad militem attinet, quamquam ipse non dissentio ab his, qui ante me sententias dixerunt, & fateor, Hispanos maiori ex parte tyrones esse, ac rei bellicæ parum scientes, idemquē de Italis iudicandum, & Germanos in re nauali haud sanè multum prodesse, paucosquē ex his, qui nuper in hanc militiam profecti sunt, minoribus tormentis assuetos, tamen existimo, aduersariam classē præsidio militari neuiquam instructiorem esse, cum in ea plurimi hoc anno, & superiori, ob uaria morborum genera interierint, ac etiam ob magnas copias, quas nunc habent in

Cypro. Quod autem ad nauigiorum numerum, eorumque conditionem spectat, rumores, qui ea de re sparguntur, ita profusuarant, ut equidem ultra classis communior sit, uel quæ illarum inferior, haud sanè affirmare possim. Præterea, cum ipse in re maritima sim parū exercitatus, haud planè intelligo, quantum nostræ maiores triremes, ac naues, liburnicis, & biremibus Turcarum præstent. Harum enim numerus longè maiorā plerisque circumfertur. In hoc itaque illos audiendos censeo, qui me huiusce rei peritia & cognitione antecellunt. Ut uerò quid agendum suadeam, paucis in medium proferam, id tandē est, ut scilicet uos ipsos aliqua ex parte fortunæ arbitrio committentes (nunquam enim res bellicæ tam callidè, ac prouidenter geri, atque administrari possunt, quin aliquam partem hæc sibi uendicet) hinc statim soluat, omnique ope ac studio procuratis, ut quamprimum hac classe Brundisium, uel Corcyram transferamini. Illic enim hostibus propiores facti, multo commodius, in quo nam statu sint, & quid uobis faciendum, perspicietis. Nisi autem obstat com meatu ratio, uel alterius rei, cuius hinc memoriam præterierim, potius Corcyram petendum censerem, quoniam
hic

hic locus magis in transitu est, ac in eo itinere, per quod Selyma classis Byzantium reditura, suæ profectiois cursum infituet.

Illud autem in primis consulo, atque moneo, ut hinc abeuntes, omnino statutatis, signa conferre, si hostis in itinere occurrerit, quæquæ ad hoc firmum animi decretum per opportuna uidebuntur, sedulo, ac maturè disponatis. Nam si nondum quid agi oporteat, decreueritis, tumquæ præcipuè consultabitis, quû factò opus erit, proculdubio eueniet, ut de improuisò inspecta hostium classe, uestri animi metu percussi, atque inopes consilij, huc, illuc impellantur, & quæ dimicandi ratio ineunda sit, penitus ignorent. Quid modò de præsentì bello sentirem, uobis, Clarissimi duces, uiriquæ amplissimi, fideliter ac lubens aperui. Vos interim singula, quæso, expendite, & si quis utiliora dederit, eius sententiæ haud me grauate subijciam. Dixi.

Hæc Alcanius compositè ac disertè coram Principibus disseruit, eiusquæ sententiã singuli una omnium uoce approbarunt. Igitur ex communi consilio statutum est, ut quamprimum classem

uersus, contenderent, & cum hoste prælium committerent. Hoc ubi promulgatum est, maxima lætitiâ cunctorum animi gestiebant, quippe qui nihil iam ardentius concupiuerant. Quoniam uerò in magno exercitu, exq; uarijs gentibus conflato, uix unquam fieri potest, ut non interdum aliqua dissidia, & contentiones oriantur, electus est Marcus Antonius Columna, qui omnium controuersiarum arbiter, atque iudex foret, & sub graui pœna indictum, ne quis diuinum nomen frustra inuocaret, neue alicuius dissensionis author esset. Interea classium Imperatores, concione habita, suos cohortati sunt, ut singuli ad sua munia se accingerent, & militarem disciplinam tuerentur, omnibusque persuasum foret, hoc bellum non cupiditate, neq; ambitione motum: Sed tantum suscipi causa religionis, & Patriæ, atq; idcirco iustum, ac legitimum esse, Deumq; pijs eorum conatibus affuturum. Hæc, & plæraque alia, in hanc sententiam ab eis proponebantur. Ipsi uerò tum alarum centuriones, tum milites, iuramento more militiæ adhibito, promiserunt, se nihil facturos præter officium, ac præsentem uocationem, cuius rei studio, relictis penatibus, usque rebus, quæ à mortu-

*Columna electus
arbiter
dissidiorum.*

*Cur hoc bellum
& Christianis
susceptum.*

mortalibus hęc potiora ducuntur, ad hoc
 bellum tam alacri animo uenerant, sequē
 promptos ac paratos fore ad omnia peri-
 cula subeunda, nihilq; sibi iucundius, atq;
 optatius euenire posse, quam opportunam
 rei benē gerendę occasionem præberi. Hęc
 ubi peracta sunt, illico supplicia per urbem
 decreta, & in singulis delubris ad puluina-
 ria preces effusę, ac cęleste auxiliũ implo-
 ratum, ipsiq; principes prius, iuxta morem
 Vaticanę sedis, suas noxias sacerdotibus
 confessi, ac erratis expiatis, mysticam, & sa-
 cro sanctam cęenam sumpsere, idemq; a to-
 to exercitu eodē tempore factum est. Pau-
 lo antē præmissę fuerant duę triremes spe-
 culatorię, quę fuerant Benedicta, & Hispa-
 na, unde & nauigiorum numerum, & ubi-
 nã hostis ageret, quid de moliretur, cogno-
 uerant. Itaq; rebus omnibus ritę peractis,
 atq; dispositis, XVI. Cal. Octobris, qui
 fuit & dominicus, primaq; aurora, soluerunt
 ē portu Mamertino, cum octo ac ducentis
 triremibus, sex nauibus maioribus, uiginti,
 quinque onerarijs, & quadraginta cum Li-
 burnicis, cum biremibus, omnesq; animis
 (ut dictum est) paratissimis, ut hostilem
 classē adorirentur. Copię in uniuersum
 erant uirorum instructorum supra uiginti
 quinque millia, qui erant stipendiarij, exq;

*Confessio ritę
 sacrosanctę*

1571

*Classis Chri-
 stiana disces-
 dit ex Sicilia.*

*Christianorũ
 copia. X*

xxvq^m 1111
 Itala, Hispana, & Germanica natione constabāt. His addebantur auxiliariorum duomillia, & plurimi nobiles ac illustres uiri, qui ultrò, suisq; impensis, ad hāc militiā uenerant. Quo autem itinere perrexerint, quo uē ordine ad nauigarint, quidq; subinde secutum sit, proximo libro demonstrabitur: Sed tamen priusquam de his sermo habeatur, dicendum est, quo tandem exitu bellum Cyprium terminārit.

non dicitur
 Turcarum Imperator ualdē cupiebat, Catharum oppidum expugnari, quò inde sibi liberior aditus in Adriacum pateret, idēq; classium duci mandārat, ut eam obsidionem urgeret, ac etiam in Rizonico sinu, uel proximo, hibernaret. Etsi autem de transactō foedere, de quē bellico nostrorum apparatu, multa subinde audiebat, minime tamen putabat, foederatos Principes eo anno maturē, suas uires conferre potuisse, uel si tempestiuē affuissent, nunquam tamen fore huiuscemodi, ut cum sua classe praelium initari essent. Quin etiam sibi ceca quadam rātionē animum induxerat, hanc societatem atq; amicitiam, de qua tum inter Principes agebatur, breuī omnino diuini mendam, nec unquam, ob nimiam regnandi cupiditatem, animorumque dissensionē, ullam inter Christianos Reges firmam, stabili

stabilemque benevolentiam posse coalescere. Id uero, cum ex præteritis annalibus, tum ex postremo dissidio, quod fuit in re maritima, quum Carolus Quintus, & Veneti, percusso foedere, iunctisque uiribus, in suum patrem Solymanum, eiusque imperium, atrocibus animis conspirarant, facile coniebat: Sed quoniam humanarum rerum casus incerti sunt, nemoque tam hebetis est ingenij, uel adeo tam praua consuetudine imbutus, qui nesciat, prosperos bellorum exitus (uti pleraque alia) diuinitus pendere, ipse, quanquam suis uiribus, ac potentiae plurimum sanè confidebat, non tamen ignorabat, in humanis actionibus, ac præcipue in his, quæ ad Martiam felicitatem spectant, celestem opem primò exquirendam, propterea publico edicto per urbem supplicationes omnium ordinum haberi iussit, & pro rebus bene gerendis diuinam potestatem, & auxilium sedulo implorari. Dum hæc à Byzantinis geruntur, ecce ad eos lætum, ac exoptatum de Tamasi expugnatione, deque uniuerso Cypri Regno in Othomanam ditionem redacto, nuntium affertur. Dici autem non potest, quam Barbari ob ea feliciter acta, exultarint, quantaque cum bellicis tormentis ta.

Rara inter Christianos principes concordia.

Fœdus inter Carolum V. & Venetos.

Constantinopoli supplicationes habitæ pro uictoria

Ingens lætitia Constantinopoli pro Cypri expugnatione.

tis cuiusvis generis, tum crebris ignibus,
 per uicos turresq; accensis, immoderate læ-
 titiæ & gratulationis signa passim edide-
 rint. Idem quoq; factum est in Pannonijs,
 cum primùm ea res innotesceret, statimq;
 prætor Budanus hoc Cæsari, & regulo à
 Salmis per certos homines significandum
 curauit. Venetus autem id primò difficul-
 ter credebat, donec tandem eius orator, qui
 est apud Selymum, omnem huiusce rei du-
 bitationem eximeret: At eorum lætitia nō
 multò post, in maximum dolorem, & luctū
 breui conuersa, non obscure docuit, uerissi-
 mum esse, quod uiri sapientissimi memo-
 riæ mandarunt, gaudium tristicis, ac infor-
 tunij comitē esse, nihilq; hīc perpetuò sui-
 simile inueniri. Dum enim Thraces pro-
 speris rebus inflati, & uolubilis Fortunæ
 oblitī, in animum sibi inducunt, se uti Mar-
 tem terrestri præliō, sic etiam in re nauali
 Neptunum fautorem habituros, breuique
 noua & insigni uictoria, non modo ueneta
 ditionem, sed uniuersam adeò Italiā sub-
 iugum missuros, haud multò post, nūtiū
 longè diuersissimum accipiunt. Sed quo-
 niam Cyprii regni amissio, res in mari ge-
 stas præcessit, prius de Thamasi expugna-
 tione, totaq; insula subacta, postea de illu-
 stri, ac memorabili uictoria, quā nostri ob-
 tinuerunt,

*Fortuna in
 constantia,*

vinuerunt, ordine recensetur. Veneti,
 cum eos, q̄ Famagustę obsidebantur, in gra-
 ui periculo uersari animaduertent, omni
 cura & studio, in eam cogitationem incum-
 bebant, ut & militũ supplemento, & com-
 meatu, illis quã primũ suppetiæ ferrētur.

Horum itaq; legati hoc sedulo administrare, atq; ubi præsidium collectum, & in pro-
 cinctu esset, continuo super naues imponi
 iussere, ut primo quoq; tempore ad eos cõ-
 portaretur. Hæ autem XIII. Cal. Mart.

ex Creta soluentes, illuc tandem secundis

uentis delatæ sunt, omniaque in terram

exposita. Copiæ in uniuersum fuerunt

quatuor millia peditum, electorum mili-

tum octingenti, ex oppidanis, ac insulari-

bus tria millia, & ducenti ex Epiro adue-

cti, atque omnes summa uigilantia, & stu-

dio, urbem undique communiebant. Qui

uero militiæ præerant, ut suo exemplo re-

liquos excitarent, nulli operæ, & labori

parcere, die, noctuque uigilias circumire,

nihil denique ommittere, quod ad loci pro-

pugnationem facere uideretur. Idem e-

tiam à reliquis agebatur. Dũ nostri his rebus

animi cogitationē intendunt, hostes haud
 minus impigri, ac uigiles, foris satagere, ac
 niti, ut quod animo constituerant, perfice-
 rent, omniaque usui opportuna, prospice-

1570

Veneturũ co-
 pia transmis-
 sa Famagu-
 stan.

re, ac

re, ac parare, uidelicet magnam copiam fasciculorum, qui erant conflati ex lana, fasciculorum, tormentorum omnis generis, & reliqua his rebus consimilia, quæ ad eos ex Cilicia, & Syria, summa celeritate afferebantur. Calendis Aprilis plurimè ho-

800 triremes

stium triremes (octogintas fuisse dicunt) multo milite, comæatu, stipendio, alijsq; rebus ad bellicam expeditionem utilibus, onustæ, in eam insulam appulere, hisq; recedentibus, triginta remansere, quibus, unâ

972

cû plerisq; alijs nauigijs, diuersi generis, eundo, ac redeûdo, ex finitimis oris noua subsidia subinde trañciebant, idq; summa festinatione, ut omnia in promptu esset, priusquam nostra classis illuc (sicuti ferebatur)

*Famagusta
urbs à Mustapha
obsessa.*

accederet. Idibus eiusdè Mensis, Mustapha eorû duce sic iubente, quindecim in ea tormenta Thremitu in castra perlata sunt, hisq; transpositis, cõsisterunt in his locis, in quibus erât pomaria, & in ea parte, q̄ ad ortum uergit, & q̄ uulgo Præcipola nuncupatur.

*Munimenta
erepta à Tur-
cis,*

VII. Cal. Maij propugnacula struere cœperunt, in quibus murales machinas disponderent, & munitiones pro sclopettarijs, easq; inter se quam maximè densas, moxq; sensim tanta solertia, & arte, illis admouebantur, ut à nemine arceri possent, erâtq; in eorum castris fermè quadraginta milia fossorum,

orum, qui uarijs instrumentis nulli alijs rei
 studebant, quam uallis, atq; aggeribus fa- *Nostrorum*
 ciendis. Nostri, hostilem conatum, & qua *diligentia.*
 parte oppugnationem aggressuri erant,
 haud segniter obseruantes, caute illis obuia
 ire, quæq; in eos moliebantur, pro uirili e-
 uertere satagebant.

His rebus præerant Marcus Antonius *Præcipui des*
 Bracadenus, & Astor Baleonus, quorū egre *seniores Fa-*
 gia uirtute, atq; assiduo labore fiebat, ut o- *magistra.*
 mnia ritè, ac ordine pulcherrimo gereren-
 tur. Panis pro milite totus uno in loco con-
 ficiebatur, isq; Laurentij Teupuli prætoris
 Paphij, opera & studio parabatur. Arcis p-
 sectus erat Andreas Bracadenus, qui ma-
 ritimam partem accuratè, ac strenuè tueba-
 tur, eaq; ubi oportebat, refici, & nouis ag-
 geribus communi præcipiebat, ut naua-
 lia cõmodius defendi possent. Aeneis ma-
 chinis præerat Goitus centurio, qui paucis
 post diebus in conflictu habito, acriter pu-
 gnans cecidit, eiusq; cohors tradita fuit Ne-
 stori Martinègo. Missilibus ignitis tres pfi-
 ciebantur, quorū singulis uiginti milites ex
 omnium numero delecti tradebantur, q. cū
 eis uti oporteret, hoc summa diligētia effi-
 ciendū curarent. Maiora tormenta, quæq;
 potiora censebantur, in eam partem dire-
 cta sunt, qua oppugnationes futuras,
 quæq;

*Constituitur h.
biti à nostris*

quæq; magis periculum impendere prospiciebatur, & in omnibus tormentorum fenestris uasa ænea disposuerunt. Interea crebris diurnis, nocturnisq; eruptionibus hostem undiq; leuioribus prælijs adorti, non mediocri clade afficiebant. Semel autem accidit, ut trecenti ex oppidanis clypeo, ac ense armati, totidemq; ex Italis sclopettarijs, in hostem irruerint, & conserto Marte, licet multi ex aduersa parte interirent, pluresq; in fugam uerterentur, cum tamen illorum ualla quam dẽsissima forent, ingensq; multitudo accurisset, triginta ex nostris deside-

*Ex nostris
quidam cœsi,
& plerique
uulnerati.*

rati sunt, & circiter sexaginta uulnerati, & propterea deinceps perrarò exhibant, cum id non sine ingenti periculo fieri animaduertent. Hi paulatim ex aggeribus peruenere ad fastigium erecti munimenti, & promotis turribus, perfectisq; e operibus, quæ facere instituerant, undeuigesima die

*Turci aggres-
siuntur no-
stros ex derem
propugnacu-
lis.*

Maij certamen inchoarunt ex decem propugnaculis, in quibus erant quatuor & septuaginta murales machinæ, atq; in his quatuor ingenti, ac inusitata mole (uulgò Basilisci appellantur) & oppidum inualere à Porta Limissi, usq; ad naualia, & initio quina oppugnatione prælium aggressi sunt. Prima fuit in arcem naualem, quam adorti sunt à munitione scolijs. Altera in ipsam

*Nostrorum
munitiones à
Turcis oppu-
gnata.*

ipsam Loricam navalium, in quam fiebat
 impressio ab arce, ubi erant undecim gran-
 diores machinæ. Tertia in turrim Andru-
 tiam, cum duobus aggeribus excelis, ac
 prominentibus, qui erant in superiori lo-
 co, & ab altitudine Cabaleros uocant, hinc
 una cum turri oppugnabantur à munimen-
 to, in quo totidem ingentia tormenta lo-
 cabantur. Quarta in turrim Nappeam,
 quæ illis quatuor machinis, de quibus hinc
 modo dictum est, acriter quatiebatur. Por-
 tam Limissiam, quæ præ altum aggerem in
 ædificiori loco habebat, forisq; munimine,
 quod Reuelinum recētiore appellat, præ-
 tegebatur, Barbari tribus ac triginta æneis
 tormentis oppugnabant, ibi præ aderat Mu- *Turcarum*
 stapha imperator. Initiō urbis incensā non *dux aderat*
 ita frequenter plumbeis glandibus quate- *oppugnatio-*
 re: sed interiora, & nostrorū machinas con- *ni.*
 tinuis globorum pilis, tanquam procellis
 ac fulminibus ferire, quibus sanè haud me-
 diocri detrimento afficiebatur, ideoq; ubi
 primū ea res animaduerti cœpit, oppida-
 ni, ac milites accurrerunt ad muros, ibique
 deinceps ad finem usq; perstiterunt. Braca- *Nostrorum*
 deni prætorium erat in aggere Andrutio, *tabernacula*
 Baleonis in Nappeo, Teupuli, in eo, qui ca- *ubi colloca-*
 put sanctum dicebatur. Cū autē ipsi nulla *bantur.*
 incōmoda, & pericula subterfugerent, reli-

*Disciplina mi-
litaris apud
Turcas in ma-
xima obser-
uantia.*

*Pulcherrimus
ordo in no-
strorum ca-
stris.*

quis etiam vires animusque addebatur, & qui suorum ducum imperio minus audientes erant, in eos more militiæ animaduertebatur. Bellicis tormentis præerat Ludouicus Martinengus, qui loca in sex centuriones dispertierat, hi quoque providebant quicquid magistris tormentorum, atque alijs, qui ad eorum usum adhibebantur, opportunum fore intelligebant, eamque ob causam singulis portis cohors militum Græcorum assignata est. Turri, & præalto aggeri nauælium, præerat Franciscus Bogonius: Loricæ, ac munitionibus, quarum nomina erant Vultus, & Caput sanctum, Petrus Centurio è Comitum familia, & aggeri, qui uulgo Caput sanctum, Andrutio, ac Loricæ usque ad turrim Nappeam, Nestor Martinengus: Aggeri autem Nappeo, totique Loricæ usque ad Portam Limisiam, Hercules Martinengus: munitioni, quæ uulgo Reuelinum, ac Loricæ, propugnaculum uersus Horatius Veletrus centurio: æditioni autem, quæ Limisium uocabatur, & quam hostes præ cæteris omnibus infestabant, præfectus est Robertus Maluetius. Quibus diebus cœpta est oppugnatio. ex instituto Bracadeni distributus est comatus militibus, cum Græcis, tum Italis, & magistris tormentorum, scilicet uinum,

num, ius, caseus, & caro salita, omniaque ad oppidi usque muros mira quadam industria, & ordine asportabantur, adeo, ut milles singulis diebus duos tantum denarios, pro pane persolueret, cum reliqua illi abunde suppeditarentur. Stipendium trigesimo quoque die militi persoluebatur, singulari cura & uigilantia Ioannis Antonij Quirini, qui etiam præter hoc munus, omnibus grauioribus rebus interesse consueuerat. Facta est contraria oppugnationis per spatium decem dierum, eaque tantum, ac impetu, ut magnæ glâdes ex nostrorum catapultis displosæ, quindecim ex potentioribus tormentis, quæ in Barbarorum castris fuerant, corrumperent, hisque per uaria interualla circiter triginta millia uirorum interfecta esse dicuntur, eoque redacti sunt, ut nec etiam in suis aggeribus, ac munitionibus iam tuti consisterent, eaque remirum in modum extertiti uidebantur. Sed quia nostri maxime iam uereri cœperant, ne tormentorum materia deficeret, in ea re ordinem prescribendum iudicabant, ideoque in posterum triginta duntaxat pilæ interdum ex totidem tormentis emittebantur, atque id fiebat coram eorum præfectis, qui consulto sibi aderant, ne frustra sulphureus puluis

*Turcarum
clades.*

*Nerius explorator
hinc Syracusanis*

puluis absumeretur. Vnde trigesima die
Mañ cata scopium adpulit ex Creta, quod
spe futuri subsidij, cuius in oppido maxima
iam erat penuria, non parum illorum ani-
mos erexerat. Cum hostis munimentum,
quod Itali Contra scarpā uocant, nō sine ma-
gna difficultate, ac etiam utriusque partis cla-
de, occupasset, cœpit e regione quinque tur-
riū, terrā proijcere in fossam eductā, ex pa-
riete amissi muniminis: At uniuersum il-
lud solū & ruina, quæ ui tormentorū fiebat ex
muro disiecto, nostri die noctuque in oppi-
dum comportabant, multique ac frequentes
erant in opere, donec ab hoste fierent non-
nullæ fenestræ in pariete, quibus totū ual-
lum sclopettarijs per utraque latera impeten-
tes, obstabant, quod minus deinceps quis-
quam sine grauiori periculo illuc, propius
accedere auderet. Hinc sanè accidit, quod
Io. Marmorius celebris architectus, cū qual-
dam uineas tignis, asseribusque contextas,
quibus nostri, dum terra asportarent, a cre-
bris tormentorum ictibus protegerentur,
excogitasset, paulo post interficeretur, quod
sanè omnibus maximopere displicuit, cum
oppidanis antea plurimis in rebus haud
paruo usui extitisset. Cum hostes tantum
soli iam proficissent, ut ualli planitiem ex-
quaret, portam effecerunt in munimine, cuius

*Io. Marmorius
us insignis ar-
chitectus occi-
ditur.*

ius superius facta est mentio, terraque sen-
 tim ulterius proiecta, in omni oppugna-
 tione, duplici ex latere trauerfaria tigna *Turcarum*
 infecerunt, quæ firmamento esse possent, *solertia.*
 eaq; ad muros usque porrigebantur, & quo
 à nostris munitionibus protegerentur, mul-
 tis ea culeis, & uirgultorum fascibus imple-
 uere. Vallo iam potiti, cum non aliunde
 nisi è superiori loco, indeque casu, & for- *Turci nostrorū*
 tuitō, quicquam periculi, atq; incommodi *rum taberna-*
 metuerent, elati spe celeris uictoriæ, ac etiā *cula cuniculis*
 ne quicquam intentatum relinquerent, e- *inuadunt.*
 gere cuniculos in munimentum (uulgò
 Reuelinum) in aggerem, Nappeum, An-
 drutium, & in eum, qui Caput sanctum di-
 cebatur, in Loricam, & in arcem naualem.
 Cum autem nostris ademptus esset usus il- *Nostrī confu-*
 larum munitionum, confestim (ut in hu- *giunt ad missa*
 iusmodi rebus fieri solet) ad cuppas arden- *filia.*
 tes, ac tela ignita confugerunt, ex quibus
 aduersarij haud mediocre damnum acci-
 piebant. His enim tomenta, lignaque
 incendebantur, & qui aliquem ex his sac-
 culis abripiebant, singuli nummo aureo
 donabantur. In omnibus locis oppositos *Magius, nobi-*
 cuniculos effodiebant, hisque præerat Ma- *lis archite-*
 gius, eques, ac nobilis architectus, à quo *ctus.*
 nihil sanè omittebatur, quod quidem ad
 huiusce rei artem, ac scientiam spectaret.

Cæterum ex his, tres duntaxat optatum
 euentum sortiti sunt, uidelicet, qui fiebant
 in aggere Nappeo, Andrutio, & in eo, qui
 uulgo Caput sanctum, cum hæc loca fo-
 rent uacua, nostriq; sæpè noctu, ac inter-
 diu, ad fossam exhibant, ut inspicerent cu-
 niculos, utque ignem in culeos, & ligna
 inferrent, nec unquam cessatum est singu-
 lari quadam uirtute, ac diligētia Baleo-
 nis, qui ad opus consuetudine excuba-
 bat, militesque cohortabatur, ne quod o-
 mnino tempus ab opere intermittere-
 tur, & cohortes per munitionum agge-
 res distribuit, ac singulis locis cohortem
 ex Epirotis militibus adiecerat, qui san-
 omnes, cum pedestri, tum equestri certa-
 mine, singulari animorum fortitudine di-
 micarunt. XI. Cal. Iulij e communi con-
 sensu ignem in turris naualis cuniculum
 iniecerunt, eiq; pugnae cum imperio præ-
 fuit Gyambelus Bey', qui magna ui no-
 stros aggressus, fregit murum, licet ingenti
 crassitie, ac perforatum plusquam dimi-
 dia ex parte prostrauit, & subruit magnā
 partem plutei, quem nostri paulo ante,
 pro sustinenda oppugnatione institue-
 rant, & subito magnus Turcarum nume-
 rus super ruinas conscendens, unā cum
 signis ad superiora loca penetrauit. Hanc
 muni-

*Baleonis uir-
 tus & diligen-
 tia in re mili-
 tari.*

*Epiroti stre-
 nuibellatores.*

*Gyambelus
 Bey, unus ex
 Turcarū du-
 cibus.*

munitionem Petrus ex Comitum familia, sua cohorte propugnabat, eaque hostilibus tormentis ualde quassata est, cumque Nestor Martinengus praesidio accurreret, hostis repente ab omni parte loco reiectus est. Quamuis autem pugnam quinquies, aut sexies, nouo ac recenti milite redintegrasset, illinc tamen re infecta, recedere compulsus est, atque ad suos reuertitur. Huic praelio Baleonus interfuit, & multum, ac strenue pugnauit. Bracadenus, & Quirinus, haud procul aberant, uterque armatus, atque ad omnia impiger, lassisque, ac defatigatis militibus integros mature subministrare paratus, quique arci praerat, iugibus tormentorum procellis oppugnantes feriebat, multisque incommodis hostem afficiebat. Hoc certamen ad quinque horas productum est, fuitque uarium & maxime importunum. E' Turcis complures desiderati. E' nostris autem partim uulnerati, partim interepti, ferme centum, idque potissimum euenit, repentino quodam infortunio, ac in diligentia eorum, qui faces atque aridam materiam de muro in aggerem eminens coniciebant, hisque imprudenter emissis, non pauci ex eo incendio perierunt. Hic

*Hostes reij-**Clades utrinque illata.**Infortunium, quod nostris accidit.*

præter alios cæsi sunt Franciscus Gorus comes, & Bernardinus Augubius centurio. Hercules Malatesta, & Petrus comes, cum nonnullis alijs militum præfectis, ac signiferis, grauiter lapidibus uulnerati. Proxima nocte rursus aliæ literæ Cretenses allatæ sunt, quibus præsidium ad obsessos mittendum, iamque in proptu esse, nuntiabatur, idque de industria fiebat, ne se miles animo demitteret. Interim opera præfecti, Marci Criuelatoris, & Magij equitis, procuratum est, ut in omnibus locis oppugnatis munimenta construerentur, ad quæ in tutum se reciperent, atque ubi cuniculos effodi sentiebatur, eò statim accurebant, & iniiciebant cados, & sacculos, madida terra oppletos, nec non capsas, culcitræ, centones, aliisque huius generis adminicula, cum Græci singulari quadam solertia secum detulissent, quicquid apud se habuerant. Nam præter Cannabum, comportarunt etiam aulæa, tapetia, stragula, & linteamina, ex quibus fierent culci, qui modus est optimus, ac expeditissimus, ad conficiendos pluteos disiectos uirgamentorum, è quibus perpetuo glandes iaciebantur, & diurni laboris detrimentum, labore ac uirtute militum noctu reconcinabatur, hæc semper in muris consistebant, nec

*Literæ ex Cre
ta allatæ.*

*Græcorum
solertia in re
militari.*

nec ab eis, cohortium præfecti, ducesq; ab- *Nostri censu-*
 erant, qui etiam operibus intenti, cuncta *riones quam*
 sedulo agere, simulq; cohortando, & forti- *maximè pro-*
 ter pugnando, reliquos ad laborem, ac cer- *uidi, ac dili-*
 tamen magis magisq; incendere, nec unq; *gentis contra*
 nisi in meridie quiescere, cum nullum ali- *hostem.*
 ud tempus opportunius daretur, quoniã
 hostes singulis penè momētis eos ad bel-
 lum lacescebant. *Tertio Cal. Iulij igne in-*
 tulere in cuniculum erectæ munitiõnis, q
 uniuersa dirupit, & maximam ruinam es-
 didit, commodam oppugnationem hosti
 tradens, isq; magno impetu ad superiore
 locum ascendit. In hoc prælio affuit Tur- *Mustaphæ cõ-*
 carum Imperator, qui suos adhortabatur, *cio ad milites.*
 ut alacri fortisq; animo in hostem dimica-
 rent. Illum diem, si uicissent, superiores la-
 bores, & uictorias cõfirmaturum. Omnia
 ferme iam disiecta, perpaucos ex defenso-
 ribus superesse, ac eos in urbe cunctarũ re-
 rum inopia premi, frustra q; ullum subsi-
 dium a quoquam expectari. Proinde cer-
 to sibi persuaderent, oppidum breui in eo-
 rum potestatem ui, aut saltem uoluntaria
 deditiõne peruenturum. Hinc eos mane-
 re amplissima præmia, hinc decus, hinc e-
 nam se apud posteros æternam nominis
 memoriam consecuturos. Nihil autem
 horum ab eis unquam sperari posse, nisi

hunc locum, in quo summa totius uictoriae constabat, expugnarent. Igitur meminissent, hic totius rei cardinem uersari, nihilque ferè hactenus gestum esse, quod præclarum foret, nisi, quod modo præmanibus haberent, foeliciter absoluissent. Ut uerò id tandem assequerentur, penes Fortunam, & illorum uirtutem consistere. De illa, non esse cur non sibi omnia

Fortuna non facile deserit, quos semel suo fauore dignatur.

læta & secunda pollicerentur. Etsi enim hæc (inquit) à mortalibus uaria, fluxa, & incòstans iudicetur, talisque ut plurimum re ipsa inueniatur, quos tamen sua gratia semel prosequi cœpit, haud facile solet deserere. Hanc autem ipsorum conatibus adesse uelle, ac optatos euentus præbituram, inde haud sanè difficulter, ac obscure colligi posse, quòd iam uniuersum Cypri Regnum, præter hanc urbem, Selymæ ditioni subiecerit. Itaque uerisimile uideri, eam foelicibus auspicijs prosperum euentum largituram, dum modo ut cœperunt, audacter, ac intrepidè in hostem ferrentur. Licet autem in superiori pugna reiecti essent, ob id tamen haudquaquam animo deficerent. Nimis turpè ac ignominiosum uideri, si tot strenui milites, tot eximij duces, tot bellica gloria præstantes uiri, qui què tot Principes, ac Reges,

Non esse succumbendum in aduersis.

huc

hucusquē deuicerunt, nunc à paucis, quantumuis egregijs, ac militaribus, uicti succumberent. Non ideo se in eam militiam profectos, ut re infœliciter gesta, Byzantium inglorij redierent. In acie præstare interfici, quam ut inclytam uirtutem à maioribus, tanquam per manus acceptam, ulla ignauix timorisue suspitione denigrarent. Se tamen interim quiduis potius animo concepturum, quam ut nolint fortissimis pectoribus, hoc bellum tam prospero Marte inchoatum, perficere. Hoc quidem ab eorum Imperatore Selymo iustissimè susceptū, cum ea Insula iure ad se pertineret, qui sit Legitimus hæres, ac successor eorum Regnorum, quæ quondam Rex Memphiticus possidebat. Hunc olim à suis progenitoribus ditione spoliatum, armisque deuictum, ideoque iure belli eam Insulam in Ostomanam familiam deriuasse. Venetos autem contra fas æquumque, sibi hoc Imperium usurpare, nec ulla ratione inniti, quam famineo coniugio, quia scilicet patritia quædam ex gente Cornelia, Iacobo nupserit, eoque mortuo, & filiolo, quem unicum reliquerat, naturæ concedente, illud ad se iure translatum sit. At nonne multo antea

*Hoc bellum
à Selymo iure
susceptum.*

*Cyprus ab
Egyptio Re-
ge armis oc-
cupata.*

*Veneti ob Cy-
pru quotan-
nis Turcaru
Regi tributum
impendere
soliti.*

antea Rex Aegyptius (aiebat) Cyprum si-
bi uectigalem effecerat? Non ne ob eandē
causam, Veneti nostris Imperatorib. qui
præfatum Principem bello deuicerant,
quotannis tributum persoluerunt? Credo
id unicuique uestrum (optimi duces, prom-
ptique milites) quam notissimum esse. Si
ergo accidat, ut ipsi, quod reuera suum est,
quodque certa aliqua conditione alteri ad
tempus accommodarint, ab eodem tandē
repetant, cur denegare ausint? Cur inuiti
reddant, quod Principum indulgentia, &
benignitate aliquandiu possederunt? Hic
uidere licet, quam non modò Veneti iniu-
sti sint, sed etiam ingrati, ac beneficiorum
immemores. Quocirca dubium non est,
quin Deus humanarum actionum inspec-
tor, ac uindex, de his aliquandò supplicium
sumat. His etiam addebat, plurimos e suis,
fortissimos uiros, bellique duces, in ea mili-
tia interemptos, ideoque illorum mortem,
haud sanè sic inultam relinquendam esse.
Quanquam uerò ipsi ex hostibus permul-
tos interfecerant, nihil tamen ferè actum
esse, nisi tandem omnes ad internecionem
delerent, uel saltem sub iugum mitterent.
De his profectò, qui strenuè dimicantes,
occubuerant, non esse, cur dolerent, uel mi-
rarentur, cum id usu eueniret, ut Mars ipse
ex

ex acie fortissimum quemque pignori *Mars fortis-*
 solum foret: Sed huc potius annitendum, ut *sumum quem-*
 eorum interitus licet honorificus, & quam *que sibi oppi-*
 maxime gloriosus, ab his, quibus adhuc *gnorat.*
 belli *Fortuna* pepercerat, hostili cruore, ar-
 misq; uindicaretur, nec ullo modo inultum
 esse pateretur. His dictis militum ani- *Mustapha nō-*
 mos uehementer accendebat, quosq; ti- *hilomittit*
 midiores, aut seigniores intuebatur, eos a- *quod ad ui-*
 criter obiurgare, multisq; e minis terrere. *cloriō spectet.*
 Ipse interim omnia prospicere, apud omnes
 adesse, bonisq; ducis, ac strenui militis offi- *Hercules Mar-*
 cia simul exequi. Hoc praelium initio *tinengus.*
 Hercules Martinengus cum sua cohorte sum-
 ma uirtute sustinuit, moxq; alij praesidio
 accurrerunt, qui omnes, tametsi pluteo cu-
 niculis euerso, in locis detectis ac parentis-
 bus certabant, hostem tamen mira forti-
 tudine repulerunt. Sex horas continua &
 acri contentione dimicatum est, pugnaq;
 fuit anceps, periculosa, horribilis. Nā tor- *Hostes repulsi*
 mentorum tonitrua, sclopetrorum cum *non sine non*
 crepitu grando, armorum fragor, tubarum *strorū clade.*
 & tympanorum clangor, uirorum uerinq;
 clamores, tot tantaq; erant, ut caelum cum
 terra permisceri uideretur. In eo conflictu
 plures utrinq; uulnerati, ac interfecti. Ex
 nostris, Mignanus de Perusia, Cebus de
 Focis, ac Eraimus Firmus, praclari cohorti-
 tium

tium cēturiones, & ferme triginta milites conciderunt. Ex uulneratis autem, fuerunt Soldatellus, Antonius de Ascolo, Iohannes Istrius, ipsi quoque militum praefecti, & nonnulli Signiferi, quique Publica munia obibant. Ab arce nauali multo maiori strage fuerunt reiecti, & multo minori nostrorum clade, cum ex his quinque duntaxat perierint, inter quos fuit Iacobus de Fabiano, & Nestori Martinengo, ex paruuli tormenti glande in sinistro crure uulnus illatum est. Pugnatum est ad sex horas, peracri certamine, ipsique duces, ac bellatores, nihil omiserunt, quod quidem ad eorum officium spectaret, ibique interfuit Curij Antistes (hanc urbem hodie Limisum uocant) qui crucem in manu gestans, dimicantium animos uaria cohortatione confirmabat, eisque in mentē reducebat, quānam esset hostis, in quē arma gerebantur, uidelicet quā perfidus, importunus, atrox, quāque fidei Christianae implacabilis, ac dirus impuglator, quippe qui eius nomen penitus extincitū uellet. Quapropter illos multis uerbis admonebat, atque orabat, ut sibi in animū inducerent, idque firmissimē crederent, se causam habere iustissimam, Deumque pijs eorum conatibus affuturum, cum ipsi pro libertate,

Curius Antistes hortatur nostros ad praelium.

tate, pro patria, pro aris & focis, denique
 (quod multò pluris apud eos ualere de-
 beret) pro uera fide, ac religione, armis cõ-
 tenderent. Hostem contra, immodica dũ-
 taxat regnandi cupiditate, atque auaritia
 impelli. Quamuis autem illorum animi
 satis per se ad pugnam incitati uiderentur,
 uix tamen dici potest, quanto perẽ ipsius
 uerbis, magis magisq; ad dimicandum in-
 flammarentur. In oppido extiterunt plu-
 rimæ cum matres familiæ, tum uirgines,
 plenæ animi, ac uirilæ audaciæ, quarum
 aliæ nostris confligentibus, tela, & lapides
 cõportabant, aliæ aquã, & reliqua usui op-
 portuna suggerēbant, omniq; ope illorũ
 conatus prouehēbant. Interea cum Bar-
 bari perspicerent, quantum detrimenti, at-
 que incommodi, ex hac duplici oppugna-
 tione accepissent, quanquam in ea re parũ,
 aut nihil adhuc perficerent, neutiquam ta-
 men superiori clade perterriti, alia ratio-
 ne nostros aggredi cõperunt, uarijsque
 tormentis, & multo maiore uĩ, quam an-
 tea, omnia loca, & ad quæ nostri se recepe-
 rant, undique diuerberarunt, summaque
 ac incredibile celeritate septem alia mu-
 nimenta magis iuxta oppidum extruxē-
 re, quasque in prioribus habuerant, mi-
 litares machinas, illuc asportari iusserunt.

*Exemplum
 egregiæ forti-
 tudinis in mi-
 liebri sexu.*

*Turci erigunt
 nouas muni-
 tiones.*

*Nostrorū plu-
tei à Turcis
disiecti.*

*Hostes pugna
redintegrant.*

*Hostes
Nostrorum*

*Nostrorum
virtus.*

& circiter octoginta superadditis, tanto concursu, tantaq; animorum pertinacia, & clamore nostros inuaserunt, ut octauo Idus Iulij, cum nocte proxima, quinque mille globi euibrati numerarentur, atq; ita pluteos sudesq; defecerunt, ut difficillimè illorum conatibus obsisti posset, quoniam qui huic operi destinabantur, omnes ferè pilis tormentorum conciderant, iamq; omnino perpauci remanserant, eoq; tum æneis machinis, tum palis, & ligonibus, cura portarum uestibula redegere, ut area occupata (quia pluteis densioribus effectis, locus magis in angustum cohortabatur) eum tabulis, & cratibus ampliare cogerentur, ibiq; Magius subterraneum specus eduxit, ut, quia defendi ultra nequibat, eo tandem hostis, haud citrà insignem suorum calamitatem potiretur. Barbari, etsi duobus iam prælijs repulsi, multa que strage affecti erant, nihilominus tamè pertinaci ac intrepido animo, pugnam redintegrare constituerunt. Itaque proxima luce munimentum (uulgò Reuelinum) aggerem Nappeum, Andrutiū, Loricam, arcemq; naualem summis uiribus adorti, modis omnibus expugnare annitebatur. Nostri contra, non minus impigre, grauiterq; se gerere, hostem ferire, loco depellere.

lere, denique nihil non agere, ut superiores euaderent. Sex horas & amplius, pertinaci, ac diro certamine ab utrisque præliatum est, & Byzantini ex quatuor locis reiecti sunt. At munimentum nostri, haud sine maxima utriusque partis clade amiserunt. Cum enim ab hoste undiquaque præmerentur, & propter loci angustiam, longioribus hastis uti nequirent, atque idcirco iuxta ordinem præscriptum à Balcone, retrocedere constituerent, accidit, ut perterriti, statim signa relinquerent, & in ipso receptu, hostili agmini admiscerentur, atque interim nostro cuniculo igne incenso, miserabili quodam & horribili spectaculo circumerant mille ex numero aduersariorum oppressi sunt, & ex nostris, quingenti, atque amplius desiderati. In hoc prælio cecidit Robertus Maluetius ceterio, & Marchetus Firmius, qui etiam ordines ducebat, graui uulnere affectus est. In nauali oppugnatione cæsus est David Nucius magister exercitus, & Nestor Martinengus, lapidis frustulo glande ferrea diffracti ac resiliens, haud mediocriter uulneratus est. Hic sanè ad quinque horas dimicatum acerrime, ac oppidani cum ipsis etiam pueris, ac mulieribus, ubique plurima uirilium fortitudinis documenta ediderunt. Muniment

amissum ita repente cuniculo disiectū est,
 ut nostri ne utiquam amplius recuperan-
 dum censerent, cum nihil spatij relinque-
 retur, in quo diutius consisterent. Pars tā-
 tūm, quæ a sinistro latere construebatur, in-
 tegra remansit, & subtus eam alium cuni-
 culum egerunt. Porta Limisia erat e regio-
 ne præfati muniminis, & loco de pressiori,
 quæ semper patebat, ibi quæ nostri cataractā
 fenestram crati persimilē effecerant, quæ
 quidem annulis, & clavis ferreis, a funibus
 pēdebat, ut si hostes intrassent, demissa ea-
 dem inclusi extinguerentur. Per hanc sub-
 inde terrenum effossum ex munimine, in-
 tus deferebatur. Cum autem hostes iā fer-
 me quadriduum illinc abfuissent, se agge-
 ribus e superiori loco præmunire incēper-
 runt, inde quæ prohibebant, ne quispiam ex
 ea porta egrederetur, cum illis maxime su-
 specta foret, ob plurima damna, & incom-
 moda, quæ sibi ab ea inferebantur. His per-
 actis, pridie Idus Iulij castra propius admo-
 uerunt, eam quæ ex communi consilio inua-
 dere statuerunt, & oppugnatis omnibus
 alijs munitionibus, usque ad præfatam ia-
 nuam signa fixere. Hanc Baleonus, & Lu-
 douicus Martinengus, tuendam susceper-
 unt, atque ubi milites cohortati, eorum animos
 crexisset, protinus ualida eruptione facta,
 in eos

in eos irruerunt. In hoc certamine plures occubuerunt, & maior pars in fugam uersa; moxq; ignem in cuniculū iniecere, quo quodē circiter quadringenti ex Turcis absumpti sunt, & Balconius unico uexillo potitus est, quod ex cuiusdam Signiferi manibus animosē præripuerat. Proximo diltulo ignem in cuniculum lorice intulerunt, cumq; is haudquaquam succederetur, oppugnationem distulerunt, & uineas in fossis educere, illasq; cratibus densiores efficerē annitebantur, quo inde hostem tutius inuaderent, totamq; terram, quæ erat iuxta munimen (uulgo Contralcarpam) estoderunt, ibique castra posuere cum suis tabernaculis, quæ a nostris minime conspici poterant. Et septem æneis catapultis ingentes pilas contorsere in murum præfata munitionis, atq; ita disponebantur, ut à nemine cerni possent, moxq; alijs maioribus tormentis reliqua propugnacula impetebant, & tabulis, quæ crudis cornis intexebantur, nostros pluteos effodiebant. At ipsi contra, è suis locis interdum egressi, nonnullos eorum cedere, ac uulnerare, (licet hoc haud sanè sine multorum periculo, ac cæde, ab eis fieret) & pluteos instaurabant pelle bubula madefacta, soloque intus, projecto canabe, lanarum

Turcicum uexillum ereptū à Balcono.

Nostrorū sagacitas in uendis munitionibus.

culcis, & aqua, & hæc omnia funibus quã
 arctissimè connectebantur, omnesq; mu-
 lieres oppidanæ (sicuti antea dictum est)
 singulari quadam & uirilí audaciã, uicatim
 certo inter se numero distributo, & aliquo
 ex Græcis ministris, comitante, singulis
 diebus ad præscriptum opus certatim exi-
 bant, aliæq; tigna, & lapides, nonnullæ a-
 quam comportabant, eaq; in omni oppu-
 gnatione in medijs cadis sedulo àfferuaba-
 tur, qua hostiles faces, ac tela extingueren-
 tur. Cùm portam frustra oppugnassent,
 modum hæctenus inauditum excogitarunt.
Collegerunt enim haud mediocrem co-
 piam tædæ, quod genus ligni, facillimè ad-
 urit, sed foedo & intolerabili odore, ac ea
 præforibus proiecta, igneque succenso fa-
 sciculis, ac tignis piceatis, tanta protinus
 flamma excitabatur, ut nulla ratio, qua ex-
 tingueretur, iniri posset, licet in eam sub-
 inde dolia plena aquis superne à nostris in-
 iicerentur. Hic ignis quadriduum exarsit,
 eoq; incendio factum est, ut obsessi ob ni-
 miam flammam, & graueolentiam, se in op-
 pidum reciperent. At ipsi interim sese in
 depressiora munimina demittentes, alios
 subterraneos specus moliti sunt, atque ita
 demum porta occludi cœpit, cum illã ape-
 rire nimis detrimētosum uideretur, moxq;

(res dictu mira) illius muniminis area refe-
 cta, è regione portæ machinam tormenta-
 riam collocarūt, quā nostri è uestigio mil-
 lilibus, cespite, aliāq; materia suffoderunt.
 Dum hæc fierent, is iam erat ciuitatis sta-
 tus, atq; conditio, ut extrema Fortuna la-
 boraretur, nihilq; in ea, præter spem, Prin-
 cipum, ac centurionum uirtutem, nec non
 militum promptitudinem superesset. Vi-
 num erat absumptum, nihil carnis recen-
 tis, aut salitæ, nihil denique casei, aut aliqd
 huiuscemodi haberi poterat, nisi carissi-
 mo precio, & uix etiam quicquam horum
 pecunijs iā amplius inueniri poterat. Vitæ
 alimentum, per aliquot dies præbuerant
 equi, asini, feles, & alia huius generis ani-
 mantia, quæ tamen omnia iam penè desie-
 rant. Pane duntaxat, & fabis alebantur.
 Potus erat acetum aqua immixtum, quod
 etiam paulò post itidem absumptum, adeo
 ut iam omnium rerum inopiã premeren-
 tur. In ædificiori aggere, qui erat iuxta por-
 tam, tres cuniculos supponi percipiebant,
 nihilq; apud eos remissi & languidi cer-
 nebatur: at in dies maiori studio & indu-
 stria, ubique operibus instare, numerusq;
 copiarū augeri, exq; regione Loricæ, ma-
 gnā deniq; aggeris molem in uallo erexe-
 runt, quæ altitudine murum æquare ince-
 perat,

*Famagustani
 redacti ad ex-
 tremā inopiã.*

perat, iamq; ex opposito arcis naualis peruentum est, ad eā munitiōem, quæ Con-
trascarpa dicitur, ac præaltum aggerē in-
stituerant, qui fors totus canabe muniēba-
tur, & pari erat altitudine cum nostro. In
oppido remanserāt circiter quingenti mi-
lites Italici, atq; hi continuis uigilijs, & mi-
litaribus laboribus mirum in modum de-
fessi. Ex Græcis maior pars, eaq; potior, in
prælijs iam ceciderat. Cum itaq; primores
urbis, ciuesq; uniuersi, hæc omnia secū ac-
curatè perpenderent, & quò miseriarū uni-
uersa redacta essent, cum animo secum uo-
luerent, XIII. Cal. Aug. e communi cōsen-
su, decreuerunt, eos, qui summæ rei præfi-
ciobantur, atq; in primis Bracadenum, ob-
nixè precari ac obsecrare, ut mallent æqua
conditione cum hoste pacisci, quam ultra
bellum producere. Horū summa hæc fuit.
Oppidū à se, quandiu facultas præbita fuit
erat, egregiè ac strenuè defensum, nihilq;
omissum, quod a uiris fortissimis, & lau-
datissimis effici potuerit. Nunc autem in-
telligere sese, ipsisq; oculis cernere, quo in
statu uersarentur. Oppidum, atq; arcem, om-
niaq; alia munimenta suis presidijs pro-
pmodū denudata, & disiecta, bellatores
interemptos, & spem auxiliij nullā super-
esse, cūq; pro eorū salute ac imperij ueneti
dignitate

*Pamagustani
suadent Bra-
cadeno. & a-
lijs primorib.
seditionem.*

dignitate suas animas, & facultates, omni-
 bus fortunę casib. hūcuscūq; obieciſſēt, orare,
 ut dū liceret, sese honesta cōpositiōe dede-
 rent, & aliquā sui, suarūq; uxorū pudicitig,
 ac liberorū uitę, rationē habere uellēt. Nisi
 .n. hoc fieret, omnes breui in eius potesta-
 tē uenturos, omniacq; passuros, que uictori
 collibuiſſēt. Cauēdū igitur, ne tibi accide-
 ret, quod plerunq; hominib. nimia pertina-
 cia, & arrogātia accidere solet, uti eō tandē
 recurrant, & id cupidissimē petant, quod
 paulō antē cōtempserint. Plurimas, & gra-
 uissimas esse causas, quib. iurē ad hoc im-
 pelli deberent. Exemplo satis esse miserā
 Nicosiā, cuius oppidani & ppugnatores
 omnia seuitiæ genera pertulerint, & uitā
 deniq; cū libertate amiserint. Hostē haud
 ita barbarū, & humanitatis expertē, ut fidē
 semel præstitā facile ausit uiolare. Rhodia-
 nos, quicq; Albā Græcā incolūt, & plerosq;
 alios, qui sese illi quondā dederūt, locu-
 ples huiusce rei testimoniū præbere. Inter
 ea breuib. cōmemorabat, res Cyprias eō
 deductas, ut uelint, nolint, se tandē uictos
 fateri cogerētur. Itaq; cū sic Deo uisum fo-
 ret, ex cuius nutu ac puidentia hic Regna,
 & Imperia trāsmutantur, nouosq; sibi do-
 minos asciscunt, id humanitūs, ac modera-
 tē seruandum, nec ullo modo existimarent,

*Ab exempla
 Nicosiæ dedis-
 tionem urget.*

hoc sibi ulli uitio, ac dedecori uertendum.
 Satis superq; omnibus iam cognitū, quam
 fideliter, quamque strenue ab initio huius
 belli, ad exitum usque, se hactenus gessis-
 sent, adeo ut eorum inelyta uirtus, & fortia
 facta, iam per totum ferē orbem celebri sa-
 ma increbuerint. Sat igitur nomini, glo-
 riæque inseruitum: Abundē etiam satis-
 factum dignitati, ac munerī, quo fungē-
 bantur. Hæc, plæraque alia huiuscemodi,
 scripto comprehensa, militiæ præfidi ob-
 tulerunt. Hic autem, uisis eorum postula-
 tis, hos illicō ad se accersendos curauit, blā-
 disq; & amicis uerbis affatus, graui, & cō-
 posita oratione solatus est, & illorum ani-
 mis, omni, qua potuit, ratione, metum, ac
 terrorem adimere studuit, scq; minimē ue-
 reri dixit, quin mox recenti subsidio sub-
 leuandi essent, utque illos magis, magisque
 confirmaret, statim ea de causa liburnicam,
 Cretam uersus aduolare iussit. Per idem
 tempus hostis cœptos cuniculos absolue-
 rat, eosq; undetrigesima die Iulij succen-
 derat, quo quidem temporis uestigio no-
 stri demore pluteos refecere, quos prius
 uaria tormenta disiecerant, cumq; nulla al-
 lia materia suppeteret, sacculos fecerunt
 extenuiori panno, idq; Teupulus præci-
 pue curârat. Tres cuniculi, quos sub præ-
 alio

*Turcæ rursus
 nostros cuni-
 culis inuadūt.*

panagusta

alto aggere effoderant, insignem stragem
 edidere, cum maior eius pars concedisset,
 ibiq; occubuit Rondachus alarum centu-
 rio. Cuniculus effectus sub navalibus reli-
 quam partemmunitionis deiecit, & inte-
 gram ferè nostrorum militum cohortē ex-
 haulit, nihilq; iam aliud, præter duo muni-
 mina remanserant, quæ hostis omni cona-
 tu disicere tentauit, equè alijs locis oppu-
 gnatis, aditū sibi ad mœnia parabat. Hoc
 præliū a uigesima hora usq; ad uesperam,
 summis utrinq; uiribus productum est, e-
 iusq; facies varia, fœda & formidabilis cer-
 nebatur. In hac pugna ingens fuit nume-
 rus occisorum: sed multo maior ex aduersa
 parte, nostriq; hunc impetum pari constan-
 tia & robore propulsarunt, in eaq; præter
 alios, Iacobi Stambali uirtus egregia & sin-
 gularis emicuit, sicuti etiam in reliquis cer-
 taminiibus emicuerat. Proxima luce clamo-
 re sublato, undiquaq; nostros inuaserunt,
 & ultra sex horas utrinq; dimicatum, sed
 parua nostrorum clade, cum Turci eo die
 terrestribus copijs paulò remissius agerēt;
 at potius ex ora maritima cū rostratis na-
 uibus confligebant, ex quibus maximas
 tormentorum glandes in oppidum, noi-
 strosq; aggeres emiserunt, hisq; haud parū
 nocuenti acceptū est. Post hanc oppugna-
 tionem

*Turci nostros
 classe ado-
 rino.*

tionē impigrè ac strenuè repulsam, cū omnia incōmoda indies augetur, ac in urbe puluis tormentarius iā deficere inciperet. Præterea cū omnis rei frumentarię aliarūq; rerū extrema inopia conflictaretur, quodcūq; tādīu expectabatur subsidiū, nusq; apparet, quin etiā frustra ulterius expectari conspiceretur, è cōmuni consilio sancitū est, optimū fore, ut tādē hosti æquas cōditiones offerrent, & sese (uti principes ciuitatis antea cōsuluerant) pactiōne in illius fidē traderēt. Itaq; sub finē Iulij legatos ea de re ad Mustaphā miserūt, & Cal. Augusti sub meridiē, induciæ peractæ sunt, cū quidam eius nomine ad oppidū uenisset, & cum illo proxima luce transactum esset, ut obsides duoutrinq; darentur, quousq; de conditionib; ageretur. Ex nostris, ad eos ex cōdicto iussuq; Bracadeni, missi sunt Hercules Martingus, & Mattheus Colsius, ciuis Tamalsius. Ex hostibus, Mustaphæ legatus, & qui militib; prætorianis cū imperio præerat. His uerò in urbē accedentibus, Astor Baleonus cū ducētis sclopettarijs ad portā usq; honoris causa processit, & ipsi cōtrā, nostris cū magno equitū comitatu, ac eorū, q; minoribus tormētis utūtur, obuiā exiuerūt, & inter p. ceres affuit etiā filius Turcarū ducis, cōsistens a Mustapha, & ab alijs benignè ac humaniter excepti sunt. De cōpositione a Baleo-

Inducia peractæ.

In castris 70

Obsides utrim missi.

Obsides utrim missi.

Obsides utrim missi.

Obsides utrim missi.

Obsides utrim missi.

Obsides utrim missi.

Obsides utrim missi.

Obsides utrim missi.

Obsides utrim missi.

no transactū est cū obsidib. qui ad eos missi *Deditionis*
 fuerant, & cōditiones erant, ut oēs incolu- *capita.*
 mes dimitterētur. Vt sibi, ac focijs, arma, ue-

xilla, & quas apud se facultates haberent:
 præterea quinq; maiora tormēta, tresq; ex
 pulchrioribus equis traderētur. Adhęc, ut
 singulis tutus liberq; trāsitus in Cretā pa-
 teret, qui rostratis nauib. adueherētur. Po-
 stremū, ut Græcis domi esse liceret, suisq;
 bonis frui, ut antea, nullaq; uis cuiq;, reli-

gionis causa, inferretur. Horū petitionib. *Musapha cō-*
 ubi Turcicus imperator assensus esset, & *ditiones sua*
 cōditiones sua manu ob signasset, nostri su *manu ob si-*
 bitō nauigia in portū deferri iusserunt, atq;
 gnāt.

ubi maior militū pars citra suspitionē cōnā
 Turcæ in eos humanissimē se gesserant, ad
 littus profecta esset, eo quidem animo, ut
 statim abitionē pararent, naues cōscende-
 re cœperunt. At priusq; proceres, ac militū
 centuriones profectiōnē susciperent, V. I.
 dus Augusti Bracadenus summo disuculo
 Nestorē Martinengū unā cū literis ad Mu-
 stapham legauit, quib. indicabat, se uespe-
 ri ad eū uenturum, ut clauēs urbis traderet,
 seq; in arce relicturū Teupulū, qui ad eius
 aduentū recederet, arcēq; illi transferet: se
 interim petere ac rogare, ut oppidani, ac

reliqui, nulla iniuria afficerētur. Hunc Mu- *Musapha,*
 stapha coram suis uerbis referri iussit, illi *omnia simul*
 us aduentum sibi quāq; gratissimū fore, *latē agit.*
 seq;

sc̄q; illum lubenti animo uisurum, ob ex-
 miam uirtutem, & singularem animi forti-
 tudinem, quā in eo, alijsq; centurionibus,
 ac militibus re ipsa expertus erat, de quorū
 quidē egregijs laudibus, ubicunq; gētium
 foret, semper q̄ honorificē apud oēs, ac prae-
 clarē locuturus esset, easq; pleno ore cele-
 braturus. Quod autē ad oppidanos, & reli-
 quos pertineret, se operam daturum, ne il-
 lis quicquam damni atq; incommodi in-
 ferretur. Martinengus, responso habito, sta-
 tim ad suos reuersus est, quāq; in manda-
 tis habuerat, quā fidelissimē exposuit. I-
 taque post meridiem Praetor cum Baleone,
 Aloisio Martinengo, Antonio Quirino,
 Andrea Bracadeno, equite ab Hasta, Caro-
 lo Raganasco, Francisco Straco, Hectore
 Brixienti, Hieronymo de Sacili, & plerisq;
 alijs nobilibus uiris: Praeterea cum quin-
 quaginta militibus, prioribus quidem gla-
 dio accinctis, & alijs cum minoribus tor-
 mentis, ex oppido egressus, rectā ad Impe-
 ratoris tentorium perrexit, a quo quidem
 primō cum suis omnibus comiter, ac libe-
 raliter exceptus est, & (illo sic iubente) cū
 uarium sermonem ultrō citroq; habitum,
 calumniosē criminari coepit, nonnullos ex
 captiuis noctē praecedenti ab eis interem-
 ptos.

ptos, & ppter ea cū ius militiæ uolassent,
 æquū esse, ut p̄fidiaē p̄enas luerēt. Cū ipsi
 hoc audito, sese illico purgare uellent, atq;
 obiectū crimē diluere (id. n. lōgē falsissimū
 erat) is more, quātumuis minimē impatiēs
 iraq; p̄feruidus, cōfestim oēs uinciri (erāt
 aut̄ inermes, cū nemini eorū fas esset, regiū
 prætoriū cū armis ingredi) atq; ita uinctos
 singulatim in atriū ante ipsius papilionem
 p̄duci, & corā se trucidari iussit. At Braca-
 deno ubi (sic eo imperante) colliū bis, ter se,
 carnifici intrepidus, ac si mox abscindendū
 foret, porrexisset, aures illico p̄cisaē sunt,
 eoq; in terram prostrato, hæc uerba subiun-
 xisse dicitur. Vbi nunc est, quē adoras? cur
 nō celere aduenit, tibi opē allaturus, & mul-
 ta huiusmodi. At illū forti animo tyranni-
 cam sæuitiā pertulisse, nullo responso adhi-
 bito. Hercules Martinengus, quē antea u-
 num ex obsidib. fuisse dictū est, unā cū reli-
 quis deuinctus, ab Eunucho Mustaphæ ab-
 sconditus est, donec eius ira deferuēsceret,
 huic deinde uita condonata est, ea scilicet
 conditione, ut illius mancipium ac seruus
 foret. Tres Græci, q̄ sub tabernaculū deli-
 tuerant, dimissi sunt. Oēs milites, & Græci,
 q̄ erāt in castris, ex quib. sanē circiter nume-
 ro quingenti extiterūt, statim intercepti, cū ne-
 mo esset, q̄ tantā p̄fidiaē & immanitatē ani-

*Mustaphæ
 perfidia &
 immanitas.*

*Nostri inter-
 empti à Tur-
 ca.*

Mers Teu-
puli.

mo cōcepisset. His, qui paulò antè in nau-
gia cōscenderāt, è uestigiò cōpedes iniectis,
oēsq; fortunè ablatae. His rebus confectis,
Mustapha pximo die cū purpuratis, ac pro-
ceribus urbē ingressus, Teupulū arcis præ-
fectū suspendi iussit. At Nestor Martinea-
gus, dū hæc fierent, sese in Græcorum ædib.
occultarat, ibiq; secretò ad quinque dies per-
mansit. Cū aut illi ualdè metuerent, ne id
palàm fieret, nā publico edictò proclamatu
fuerat, ut citra morā quoscunq; ex nostris
apud se haberent, proinùs deuūctarent, &
secus agētibus dira quæq; ac horribilia mi-
nabantur) sese dedit cuidā magistro equi-
tū, quos illi Sanzacos uocāt, eiq; pro liber-
tate redimenda, summā quingentorum au-
reorū spopōderat, & secū erat in castris, ibi-
quē tādū cōmoratus est, donec illi promif-
sam pecuniā enumeraret, quæ sanè fuit dua-
bus & quadraginta diebus ab eo tēpore, ex
quo, se trās dederat. Hæc uerò psoluit patro-
cinio, ac ope cuiusdā, q Gallicis negociato-
ribus p̄erat, ex q; Lepti urbe, se ad castra cō-
tulerat. Ceterū, & si pmissam pecuniā illi ex
pacto enumerārat, nō dū tñ dimitti poterat,
q̄a is decreuerat, hūc secū adducere in suam
prouinciā, q̄ erat iuxta flumē Euphratē, ac
ei postea libertatē pollicebatur. Is aut, ubi
hoc psensit, illicò de fuga cogitare incepit.
Cū

Cū itaq; interdū uenia prius petita, in op-
 pidū aliquādo accederet, clanculū cōuenit
 cū quodā piscatore Græco, ac uterq; noctis
 silētio duob. remis Lenunculū conscendēs,
 paruoq; carbaso ex duob. indusijs cōflato,
 Leptim (nec sine summo periculo) p̄terue-
 ctus est. Vbi aut̄ ibi aliquādiu occultē atq;
 arcandō in amicorū ēdib. hēssit, tandē V. l.
 Cal. Oct. Gallicū nauigiū cōscendit, cui no-
 mē erat S. Victor, quod inde Cretā uersus,
 nauigationē instituerat, sicq; in eā insulā de-
 latus est, ac benignissimē à socijs exceptus,
 & p̄fertim à Latino Ursino, equite Roma-
 no, qui tū ibi aderat, uesteq; (nā sacco indue-
 batur) & pecunijs ab eo adiutus, tandē Ve-
 netias incolumis puenit, ibiq; statim Aloisio
 Mocenico illius inclitę Reip. sapiētissimi
 mo, ac integerrimo Principi, hæc omnia, q̄
 hęc modò à me de Tamalsi expugnatione
 describūtur, bona fide retulisse dicitur. Nec
 sanē à quoq; isthęc melius cognosci, ac in-
 telligi potuissēt. Hic. n. omnib. rebus nō in-
 terfuit modò, sed etiā p̄fuit, aded, ut de hoc
 uerēdici possit illud Anchisiadis. Et quorū
 pars magna fui. Hūc p̄terea, post omniū fe-
 re aliorū fata, & calamitosum exitiū, diuina
 bonitas superstite esse uoluit, ut oculatus
 testis, uerusq; nūtius extarer earum rerum,
 quæ utrinq; acciderunt. Verūm, ut quis
 tandē Bracadeni exitus fuerit, cognoscatur,
 idem

*Nestor Mar-
 tinengus Ve-
 netias profe-
 ctus.*

*De calamito-
so Bracadeni
interitu.*

*Bracadeni
constantia.*

*Turcorum
exercitus.*

idē Nestor affirmavit, illū proximo die Veneris, quem Turci æque ac nos diem Solis, obseruant, sacrumq; habent, adstante semper, ac inspectate Mustapha, perductū fuisse ad loca, quæ hostis oppugnârat, ibiq; sursum, ac deorsum, sarcinas terreas in quavis oppugnatione, humeris ferre coactū, solū quæ, quoties iuxta eum transibat, osculari iussum, deinde ad mare perductum, & in cathedra positū, ac super antemnam in sublimē euectum, instar ciconiæ, omnibus captiuis, & Christianis militibus, q̄ erant in portu, p̄ ludibrio expositū, deinde in publicū deductū, ac exutū ueste, ibi tandē crudeliter uisū pelle excoriatū. In his autē cruciatibus, tanta illum fide, atq; cōstantia se gessisse, ut nullam uocem patritio, & Christiano indigna, ediderit, & postquam intrepidō animo, ac incredibili fortitudine, seuisimo tyranno perfidiam exprobasset, Dei nomen, eiusq; clementiam perpetuo inuocasse, ac ita demū euiuis excelsisse, narrabat. His etiam addebat, ipsius pellem semine contactam, & in quadam biremi positam, ibi antemnæ alligatam, perq; maritimam oram Syriæ deuectam fuisse, ut omnibus quàm miserimum spectaculum exhiberet. Quod autē ad hostiū numerū spectat, fama est, illum constasse ducentis milibus

libus uirorum cuiusuis generis, e' stipēdiarijs fuisse ad octoginta millia, e' pretorianis maximum numerum, qui ex omnibus Ciliciæ, Syriæ, ac minoris Asiæ præsidijs, ac etiam nonnulli ex ipsa regia educti fuerāt: ex his autem, qui auxilio uenerant, circiter sexaginta millia extitisse feruntur: Quod uerò ex his tanta manus accesserit, inde imprimis factū esse suspiciatur, qm̄ Turcarum dux paulò antè ubiq; diuulgat; Tama'sū Gaza, & opibus, Tremitu lōgè præterendum, ideoq; spe prædæ allectos, ac etiā id, ob commodā traiciendī facultatē euenisse arbitrantur. Quatenus ad pilas ferreas, globosq; attinet, ex his nimirum septuaginta dierum spatio, quibus ea urbs oppugnata est, centum & quadraginta mille conspectos, ac enumeratos fuisse dicitur. Ex his autem, qui præcipuum locum in castris habuerant, hi potissimè recensentur, uidelicet Mustapha Turcarum imperator, Callipolis, Asiæ minoris, Ciliciæ, ac Nicosiæ, cui nomen erat Musafar, omnes purpuratis Præfectus militum pretorianorum, Tripolis, Antipi, & Arabiæ, cuius quidem tres numerabantur, & Sanzacos uocant, Giam belatus Bey, Bellerbēus Græciæ, Fergatus dominus Malathiæ, Framburarus Diuaris, Mustapha Bey, qui auxiliarijs illi-

*pani ugn' sta
ex m' r' p' a*

70 dies obfesa

*Famagusia
quot dies à
Turcis obfesa
sā.*

tibus perat, & plerique alij ex celebrioribus quos omnes (prout ex lustratione habita, dignosci potuit) circiter octoginta millia uirorum comitabantur. Ex his autem interfecti dicuntur, præfecti Arabiæ, Asiæ minoris, Tripolis, Solymanus Bey, Fergatus Framburarus, & Mustapha Bey. Ex nostris uerò insignioribus, qui strenue pugnando, interierint, fuerunt. M. Antonius Bracadenus, Astor Baleonus, & Federicus eiusdem familiæ, Aloisius Martinengus, Eques ab-Hasta, legatus, Dauid Nucius, magister castrorum, Mignanuis Peculinus, Sigismundus de Casoldo co. Præterea Franciscus de Lobi, Cremonensis, Franciscus Troncauilla, Hānibal Adamus de Firmio, Scipio Typhernates, Carolus Raganascus de Cremona, Franciscus Stracus, Robertus Maluerius, Cæsar de Aduersa, Bernardinus de Augubio, Franciscus Bugonus de Verona, Iacobus de Fabiano, Sebastianus à Sole Florentinus, Hector & Bernardus Brixienfes. Flaminius Florētinus, Erasmus de Firmio, Bartholomæus de Cernolis, Ioannes Baptista de Riuarolis, & Ioannes Franciscus Venetus. Eorum autem nomina, qui captiui fuerunt, hæc sunt, uidelicet: Hercules Martinengus Comes, cū Iulio Cæsare, Nestor Martinengus Co. qui tandem aufugit, Marcus

Marcus Criuellator, Hercules Malatesta,
 Petrus de Montalberto, Horatius Vele-
 trius, Aloisius Pezanus, Iacobus de Cor-
 bara Comes, Ioannes de Istria, Soldatellus
 de Augubio, Ioannes, Antonius, & Seba-
 stianus de Ascolo, Salganus Typhernates,
 Marchio de Firmio, Antonius de Placentia
 Carlettus Naldus, Laurētius Fornarettus,
 Bernardinus Cocus, Simon Bagnesius, Ti-
 berius Cerutus, Iosepus de Lanciano, Mor-
 gantes, Octavius de Arimino, Marius de
 Fabiano, Franciscus Venetus, Mattheus de
 Capua, Ioannes Maria Veronenfis, & Man-
 cinus, qui omnes fuerunt centuriones, &
 bellica uirtute cōspicui. Haftenus hīc non
 nisi ferè tristia, & luctuosa, nunc uersa
 uice, læta & scelicia enar-
 rentur.

Nn 2 PE

PETRI BIZARI DE BELLO CYPRIO, LIBER TERTIVS, ET VLTIMVS.

Manus
scriptura
1579

In seykumbes

**Nostrorum
navigatio
Corcyram
uersus.**

**Ordo præseri
ptus itinere.**

**Io. Cardonus
Siculæ classis
præfectus.**

Ostri, classe instructa, & animis ad certandum paratissimis, ex freto Mamertino (uti supra commemoratum est) Messapiam uersus, navigationē inchoarūt. Hūc autē prima die appulsi peruenēre ad promontorium, quod uulgò Fossam diui Ioānis appellāt, statimq̄ nonnulli a quatuor, plerique ad excidenda ligna, & alij ad comportanda saxa, quæq̄ usui opportuna forent, summa uigilantia certatim perrexēre. At interim classis incederet, quemuis, cum in tota navigatione, tum conflictus tempore, obseruaret, instituerunt. Hic autem fuit huiuscemodi, uidelicet, Ioannes Cardonus, Siculæ classis præfectus, ueluti præcursor, uiginti, uel triginta millium interuallo, cum octo milibus.

triremibus anteiret, quarum quidem duas à Venetis acciperet, reliquæ ipsius forent. Is uerò cum huiusmodi nauigijs, magna cura, & studio reliquis præiret, secumq; peritos epibatas, & remiges haberet, ac etiam excubatores in carchesijs, qui hostium itinera ubiq; ac sedulo explorarent, ipseq; singulis diebus, uesperis, ad octo, uel decem millia passuum procul à classe retrocederet. Manè autem, rursus eodem instituto, progrediretur, & secum duas celoces adueheret, quibus classem subinde admoneret, prout rei occasio postularet. Præterea, ut si quem magnum nauigiorum numerum prospexisset, adeò, ut facile suspicari potuisset, uniuersam ibi classem consistere, protinus inde se ad suos reciperet, reque indicata, locum sibi præscriptum, cum suis triremibus adiret.

Ut Austriacus, Venerius, & Columna, *Principes mediae aciei.*
 cum sexaginta quatuor triremibus, & una, *54 triremes*
 mediam aciem regerent, Auria cum qua- *54*
 tuor & quinquaginta dextrum cornu, & *53* / *201 triremes*
 Barbadicus cum tribus & quinquaginta *30*
 læuum teneret. Postremo agmini Aluarus *204. 40 triremes*
 Baccianus cum triginta præesset, quarum
 duodecim haberet à Venetis, reliquæ ipsi-
 us præsidio parentur.

Ut centuriones, ac trierarchi, nautas, &

Nn 3 propu-

propugnatores, quibus præessent, ad diuini numinis metû, ac religionē subinde cohortarētur, eisq; psuaderent, hoc bellum in Turcas susceptum, esse iustum, pium, sacrosanctum, ipsiq; Deo gratissimû, & quicumq; in eo uicti succumberent, mox ætheream ledem adituros, quiq; à bello superstites forent, seq; in eo fortiter gessissent, illos per amplas opes, magnosq; titulos, ac præmia olim consequuturos.

Vt singuli cohortium præfecti, sua nauigia sic apte, ac dispositè cōnecterēt, ut inrer illa nihil esset spatij relictum, unde hosti aditus pateret, quod quidem haud sine maximo detrimento usu eueniret.

Vt omnes triremes, atq; nauigia, iuxta præfatum ordinem disponerentur, ideoq; in eorum cataleopijs adhiberentur homines periti, & autoritate præditi, qui aciem, ac utrunq; latus ex ordine præscripto ad pugnam instruerent, relicto inter dextrum cornu, mediâ aciem, & sinistrum latus interuallo, quod trium, uel quatuor triremium capax foret, ut quoduis agmen absque ulla difficultate, ac impedimento, hæc, & illæ, moueri posset, prout necessitas, & occasio daretur.

Vt cū primûm hæc agmina in acie collocarētur, eo modo, quo supra dictû est, paulatim

tim in hostem irruerent, maximeq; cauerēt, ne qua trirēmis implicita, in alteram impingeret, idēq; præcipuè ad trierarchum spectaret, ut is hæc omnia sedulo, ac omni studio præcaueret. Quod si secus faceret, subijceretur illi pœna, qua eum socij puniendum censerent.

Vt sex naues grãdiōres milliari, uel duobus, unumquodq; agmen præcederēt, adeo, ut omnem eam partem, quæ esset à fronte aciei, pro uirili contegeret, idēq; facile futurum esset, si hostis de more aduentaret in lunari forma.

Vt Franciscus Dodus earum dux, modis omnibus caueret, ne ulla earū latiūs præcederet, uel à reliquis dissiūgeretur, quoniã si hoc fieret, nullū planè usum præberent, idēq; oportere, ut simul adherescerent, pro ut magis consentaneum iudicaret.

Vt omnes militum præfecti, summa cura, & industria prospicerent, ne quis bellica tormenta disploderet, nisi cum ratio exigeret, hisquē contra hostem uti oporteret.

Vt acie utrinq; ad prælium instructa, singuli, cum nauarchi, tum reliqui duces, suis militibus conuocatis, eos ad pugnã cohortarentur, easq; causas proponerent, de quibus paulò antè dictum est.

Ut Bacianus in prælio imbecillior pars
 ei, magisq; periculis obnoxia, cum maturo
 præsidio adesset, ac uideret, num etiam ho-
 stis nouissimam aciem pro subsidio habe-
 ret, quotq; nauigijs instructam, ut sibi ex-
 ploratum esset, quidam potissimum præ-
 staret, hanc ne inuadere, an partem uel to-
 tum, aut eouires, ingeniumq; conuertere,
 ubi maior necessitas immineret. Itē, si na-
 ues, quū plio decertaretur, tā in ppinquo
 essent, ut dimicandi potestas fieret, & secun-
 dus uetus afflaret, hostē ea parte inuaderet,
 qua ei plus damni atq; incōmodi allaturus
 esset. At si uento destitutæ, tam pcul abes-
 sent, ut neq; propugnatoribus, neq; belli-
 cis tormētis ulla in parte nostris pdesent,
 Cæsar Aualus eorum præfectus, uel ipse
 legatus, operā daret, ut statim quæuis earū
 suā scapham sclopettarijs instrueret, atq; ou-
 mibus armamētis communitam, ad clas-
 sem transmitteret, uirosq; ad eam rem fi-
 deles, ac peritos eligeret, qui per pup-
 pim alq; mediæ aciei adessent, atq; ibi scede-
 ratorum imperiū expectarēt. Ut liburnicæ,
 ac biremes, q̄ erant numero quadraginta,
 iuxta puppes triremium adnauigarēt, inq;
 singulis earum, decem ex his, qui gerunt
 minora tormēta, collo carentur, eisq; pbaq;
 fidei duces præficerent, atq; adderēt duo ex
 maio.

maioribus tormentis, & initio certaminis
 repente minora nauigia inuaderent, nisi
 forsitan eo tempore aliud in mandatis ha-
 berent. Rebus itaque sic dispositis ac or-
 dinatis, cuncti abitionem parabant: Sed
 quia nondum accesserant omnia nauigia,
 cum quaedam ex eis non admodum exer-
 citatos remiges haberent, adhuc iter diffe-
 rebatur. Hora, priusquam diei uesper fo-
 ret, clasicum sonuit, sed plurimi cum suis
 nauigijs ad profectiorem accingebant, nec
 tamen inde discessum est, idque calu, an con-
 filio, incertum. Interea, dum sol ad occa-
 sum uergeret, nonnulli ex sclopertarijs sua
 tormenta euacuarunt, nec defuerunt, e per-
 ditorum numero, qui glandes in eis inclu-
 sas euibrarent, quibus sane circiter sex haud
 mediocriter uulnerati sunt. Mane tribus
 horis ante lucem, signum eundi datum est,
 magna que pars somno experrecta. Sed ta-
 men cælum inalbescebat, nec tamen ad-
 huc omnes in procinctu erant. Dum au-
 tem paulo post iam uniuersi abirent, clas-
 sicum Imperator ad unumquodque agmen,
 tessera diuersam ab alijs, qua in signis po-
 sita, facilius dignoscerentur, transmisit, ea-
 que, ut in singulis triremibus apponere-
 tur, iniunxit. Horum, qui mediam aciem
 regebant, erat ex cœruleo colore, qui de-

Septembris

*203 utrum in
 igne pua*

*Si dicitur in
 deu iam dicitur*

*Tessera missa
 ab Austrio ad
 unum quode-
 que agmen.*

xtro cornu preerat, ex uiridi, qui sinistrum
 ducebat ex flauo, & qui nouissimum, ex
 albo. Eodem die sub uesperam peruen-
 tum est ad Spartiuenti promontorium,
 quod olim Zephyrium fuit, atq; hic pars
 iuere lignatum, alij aquatum, & sub nocte
 iterum e portu exeutes, duas horas adna-
 uigarunt, moxq; substiterunt. Sub quarta
 horam iterum sublati anchoris, uela ex-
 plicarunt, & usq; ad nonam perrexerunt,
 moxque nacti secundiorem uentum, sem-
 per iuxta sinum Salentinum, ad Laciniū
 promontorium, quod hodie Columnas
 uocant, nauigationem instituerunt, & cir-
 ca solis occasum ad illud peruentū est, ibi
 que affuit Ioannes Contarenus, unus ex
 trierarchis, qui uenerat Hydrūto, quō etiā
 paulo ante iuerat Marcus Quirinus, & secū
 alias octo triemes adduxerat, quę sexcen-
 tos milites in supplementū uenetz classis
 adueherent. Eo uespera Austrius misit ad
 Veneriū qui diceret, ipsum aquationis er-
 go hūc appulisse, ratus eius milites, & nau-
 ticos uiros aquę inopia laborare, ideoque
 nūciaret, se tūc inde soluturū, quū illū op-
 portunis reb. paratū, atq; instructū cognos-
 ceret. Is aut protinūs misso nūcio, ei signi-
 ficauit, suas triemes, & nauigia, per spatū
 duodecim, uel quindecim dierum, nulla op-
 pus

pus habere a quatione, ac proinde illum o-
 rabat, ut discessum maturaret, cum præser-
 tim haud exigua melioris temporis pars
 iam esset elapsa. Tum Austrius, pergat ille,
 (Inquit) & ipse subsequar. Hoc ubi alter
 audisset, confestim ad eum legauit, qui
 diceret, illius esse præcipere, quem, ceteros
 anteire, atque cum hoste conflagere, cupidif-
 simum nosceret. Cæterum, se haud parum
 uereri, ne quem apud se à consilijs haberet
 alterius sententiæ, ac deinceps nihil ampli-
 us ea de re auditum est. Sub nocte rursus è
 litore soluerunt, ac egressi ex quadam ual-
 lècula, cum uiderent, se adhuc esse sub In-
 sula, illuc denuò reuersi sunt, ibique perno-
 ctati. Vnde uigesima die, primo diluculo,
 flante Aquilone, uela explicuerunt, & us-
 que ad linguam Heraclei promontorii
 adnauigatum est, cumque is uentus remitte-
 ret, quarta hora diei anchoras fundarunt.
 Horis post duabus, tres ac uiginti naues
 rôstratas in mari perspexerunt, & cum
 eas nonnulli hostiles putarent, Austrius,
 & Columna, cum tota classe occidua pro-
 trinus acie instructa, misere ad Venerium,
 qui diceret, se uelle ad eas rectà contende-
 re, ut scirent, quæ nã essent, ipseque uicissim
 reliquas ex suis triremibus ad se mitten-
 das curaret (numerum aut illius arbitrio
 relinque-

100 Septembris

100 p. 100

relinquebat) & suos interim ad pugnam expediret. Is autem, etsi norat, illas ex numero sociorū esse, tamen, ut, eius uoluntati morē gereret, Quirinū cū circiter uiginti triremibus ad eū legauit. Ast ubi propius uentū est, inuenerūt, eas esse partim adriacas, partim iberas, quæ classē à tergo subsequēbantur. Hic rursus habita est inter Principes consultatio, & decretum est, ut mitterentur quatuor nauigia uersus Zacynthum, & Cephaleniā, ducibus Baptista Cōtareno, & Catarino Maripetro, qui hostiū itinera explorarent, hique paulō post, illūc amandati sunt. Adhæc, ut Antonius Canalis, & Cæsar Aualus, mitterentur Callipolim, ad nouum præsidium colligendum, idēq; citra moram peractum est. Sub diei uesperum singuli discessum parabant: sed quoniam uentus aduersabatur, ibi eā noctem, & proximū diem substitere. Proxima luce sub noctem rursus abire tentarunt: sed compulsi sunt per spatium trium horarum, ibi eandem ob causam commorari, atq; anchoras figere, donec secundior uentus afflaret. Interim accidit, ut prætorīa Meliter sis sabulo illisa, non parum incommodi acciperet, eaque tandem opera Quirini, & Ioannis Lauretani (haud tamē sine magna difficultate) in terram educāta est,

est, ac etiam instaurata. Dum hic moram
 traherent, appulit cata scopium Tamassu
 adueniens, inde q̄ soluerat duodeuigesima
 die Iulij, & nono Cal. Augusti, ex Creta In-
 sula. Ex literis Cyprijs ad Venerium alla-
 tis, afferebatur, eam urbem arctissima ob-
 dione circumfideri, hostemque ualde in-
 sensum plurimis oppugnationibus illam
 inuadere, milites sibi iam perpaucos, hosti
 subinde recens præsidium aduenire. ideo-
 que orare, ut sibi præsto adessent, alioqui
 se breui maximo in discrimine futuros.
 Cræticæ autem nunciabant, inde missam
 fuisse Cyprii uersus, liburnicam, in qua
 erant septingenti milites, ducenti cadi pul-
 ueris tormentarij, cum aliquo numero pi-
 larum, aceti duo cadi, coria pro calceis, &
 quædam alia præsidiosa, Petrumque Mar-
 tinengum insulares rusticos, qui seditione
 ac tumultum excitârant, sedasse. Hi præte-
 rea, qui dicroto aduehebatur, Venerio re-
 ferebant, Selymam classem circa Idus Se-
 ptembris fuisse ingressam Viscandi sinum,
 ac inde Naupactum uersus, iter statuisse,
 cumq̄ a nostris uiginti adeo millibus ab-
 essent, hemiola Turcica eos insequente
 coactos fuisse celeri fuga sibi statim consu-
 lere, & cõtinentem uerius properare, alio-
 qui hostilis præda extitissent, uix q̄ decem
 millia

Selymia

*hemiola non est
 hemiola sed in prop
 pri ad se uerum habet*

*Venerius adit
Io. Austrium.*

millia passuum ab eorum classe distabant, cum se ad terram reciperent, suumque nauigium protinus ab hoste fuisse captum, atque incrementum. Hac illi tum narrabant. Interea temporis cum Venerorum dux Aquilonē subinde uehementius perflare animaduerteteret, utque etiam Austriacū de his, quae sibi nuper allata fuerant, certiores faceret, eum adiuuit, & post uaria utrinque colloquia, orauit, ut quoniā Eolus aduersabatur, quominus rectā Corcyram peterent, Cephaleniam uersus, nauigationem arriperent, ibique forsitan aliquam partem aduersę classis inuenirent. Ibi tum ab eo, ac reliquis, responsum est, ne utiquam opportunum tempus uideri, ut se tanto mari committerent, quia si tempestas foret immanior, plurima nauigia perirent, & classis ita dissiparetur, ut illo anno minimē amplius a quoquam instaurari posset. Igitur e communi consensu, omnes ad promontorium (uulgō caput Sanctae Mariae) indeque Corcyram uersus, nauigationem dirigere statuerunt. Cum autē uesperis soluissent, uix duobus millibus perrexerant, cum noto refragante, iterum subsistere coacti sunt, ibique integram noctem, & proximum diem usque ad solis occasum transigere, moxque flante Austro, iterum soluentes, ad praefatū locū appule-

pulerūt. Postera die, ubi illuxit, Quirinus cum decem triremibus Hydruntū petijt, ut quasdam cohortes Prosperi Columnæ in eis adueheret. Cælū fuit subnubilū, sed paulò post mitior uentus, afflare incœpit, quo quidē adnauigatū est, usq; ad promōtorijū, quod incolæ Fanū uocant, eoq; Sole iā inclinante, peruentū est, ibiq; anchoras figi iusserunt, & dimidia nox erat, nec uniuersa classis adhuc accesserat. Quirinus redierat: sed Canalis nondum aderat. Huc appulsi, statim operā dedere, ut p̄ fractū, Corcyrei de illorū aduentu cognoscerent. Quod ad naues attinet, nihil sanè acceperāt: sed tamen optima spes erat, in Corcyra appulisse. Idē quoq; de quatuor triremibus, quæ ad Zacynthū premissæ fuerāt, ut hostium consilia dignoscerent, arbitrābatur. Tota ea nocte, fuit in mari sæua tempestas, dirique, ac horribiles fluctus, cum ingenti turbine, ac tonitru. Sed nihil prorsus detrimenti acceperunt, cum forent in satis tuta & commoda statione. Postera luce, cum uentus prosperior, & mare tranquillius fieret, inde profecti sunt, & Sole iam inclinante, peruenērunt ad portum, qui uulgò Catopus dicitur, quo quidē hanc multo antè, accesserat Paulus Ursinus Corcyra profectus

fectus cum trîremi Maripetra, ut socijs ob-
 viam fieret honoris causâ, eisquæ, in quo
 statu esset ea Insula, indicaret. Retulit, clas-
 sem Othomanicâ illinc septimo Idus Se-
 ptembris abijisse, literasquæ allatas Cepha-
 lene, quæ nunciarent, illam XV. Cal. Octo-
 bris Prævesa, quod quidem oppidum sicû
 est in Actiaco Promontorio, recessisse.
 Narrabat insuper, quàm dirè ac hostiliter
 sese gessissèt, dum per Corcyreû sinum, &
 loca finitima transfiret. Postremo significa-
 bat, quatuor nauigia, quæ antè biduum
 præmissa fuerât, illuc appulisse, uentoque
 refragante, ulterius progredi nequiuissè.
 Hic, unâ pernoctarunt, primoquæ crepus-
 culo soluerunt Corcyram uersus, & VI.
 Cal. Octobris, uenerunt ad locum, quem
 indigenæ Butrintum appellant, ibiq; plu-
 rimi lignatum, alij aquatum iuêre, deinde
 recto itinere Corcyram nauigarunt, eoquæ
 tandem paulò post meridiem appulerunt.
 Ibi tum ex arce plurima tormenta maiora
 euacuata sunt, quibus uenienti classi gra-
 tularentur: At ex nostris, tantum Regia,
 Columnia, & quatuor naues rostratæ, quæ
 insigne nocturnum trium luminum ge-
 stabant, æneis machinis eos uicissim salu-
 tarunt. Hic ex illius loci præside, ac reli-
 quis primatibus, ea quæ Vrsinus antea re-
 tule-

20 Septembris
 1571

Christiana
 classis Prin-
 cipes Corcy-
 ram appulsi.

sey kmto

tulerat, uerissima esse intellexerunt. Præ-
 terea inuenerunt, Baptistam Contarenū,
 eo die in aurora cum duabus alijs trirēmi-
 bus occiduis, ab eo portu soluisse. Hic etiā
 uiderunt, sibi ex numero ducentarum &
 quinque trirēmium, quinquaginta & unā,
 sex naues grādiōres, ac etiam reliquas na-
 ues deesse. Ex his maioribus, quædā erant
 cum Cānali, & Aualo, cum quibus erant
 etiam quadraginta trirēmes & una, tres i-
 uerant ortū uersus, & septem aliæ, ubi
 nam essent, ignorabatur. Harum præfe-
 ctus erat, Bartholomeus Donatus, & Ber-
 tucius Contarenus, reliquæ autem erant,
 Istriana, Vicentina, Furlana, & duæ occi-
 duæ. Quod ad præfatas naues attinet, nihil
 prorsus comperti habebatur, idque in ma-
 gnā admirationem eos adducebat. Hic
 ergo paululum substitere, opperientes ea
 nauigia, quæ adhuc ibi desiderabantur. Ipsa
 quidem suburbia conspexerunt, omnia
 igne incensa, & uniuersam Insulam fœde,
 ac miserè uastatam, frumentarias moies dis-
 rutas, & euerfas, ingensque ibi erat penuria
 comæatus, & aliarum rerum, quarum a-
 limento humana uita innititur. Eo die ni-
 hil actum est, præter uarias gratulationes,
 & mutua colloquia, de diuersis rebus. Po-
 stera luce, quicumque fuerant ex præcipuis,
 tuere spectatum arcem, præter Austriūm;

ac Veneriū, qui ambo in suis nauigijs hærebant. Eo die appulit quædam triremis occidua, quæ ab ortu soluerat, & quoniam rudentes, atq; antemnas perfregerat, cum alijs duabus præire nequiuerat. Paulo post meridiem Canalis, & Aualus cū quadraginta triremibus & una, ibidē affuerūt: sed nullius cohortis accessione, quia miles ibi tā repente describi non potuit. Per idē tempus, eodē etiā sex maiores naues appulerunt, & secum uenetas literas Non. Sept. conscriptas, detulerunt. Cū igitur iā omnia in procinctu essent, singuli ex socijs Principibus seorsim inter se de rebus agendis consularunt, quò deindē, cū simul iūgerentur, ac de belli sumā inter se constituerent, quisq; facilius pernosceret, quid precipue fieri oporteret, omniaq; tā in occulto gerebantur, ut nihil omnino, de quibus maturo consilio inter se decernebant, intelligi daretur. Sub diei extremū, illūc etiam duæ alię triremes, ex his quæ captæ fuerāt, & Panhormi remanserāt, peruenerūt. Sequenti aurora, singuli separatim cōueniebant. Quas Veneti à Senatu literas acceperāt, inspexerunt, ac eadē hora etiam alię supruenerunt, quæ quidē eodē die perscriptæ fuerant, moxq; ad cōsultationē redierūt. Corcyræ tum cōmunis fama diuulgari cœpit, omniumq; in ore uersabatur, Fa-
magu

magistram fuisse amissam, & si nullus inde
 nūtius aduenerat. A meridie Venerius, & *Venerius, &*
 Barbadicus ad Columnā profecti sunt, lo *Barbadicus*
 goꝝ & uario sermone inuicē habito, Au- *adeunt Colu-*
 striacū etiā adierunt, & secū ad duarū hora- *mnā, & Io.*
 rū spatiū cōmorati sūt. Difficulter à quoꝝ *Austriacum.*
 intelligi poterat, quid' nā inter eos agere-
 tur, cū omnia (ut dictū est) summo silētio p-
 cederent. Illud tamē multorū sermonibus
 ferebatur, Austrium dixisse Venerio, ut si
 fortē Selyma classis Byzantiū uersus iam
 pfecta esset, aliqꝝ sibi puinciā ex eius præ-
 scripto suscipiendā pponeret, seꝝ illā lu-
 bèns obiturū, deinde Siciliam cogitare, i-
 psumꝝ respōdissē, Leucaden, uel Pruesā,
 si sic ei uideretur, inuadēdā. Etsi autē reliquę
 naues nondū cōparuerant, minimē tamen
 illarū aduentū sibi expectādū cēsuere: sed
 citra morā inde recedendū, ibiqꝝ certis ho-
 minib. negotiū datū est, ut quamprimum
 appellerēt, nisi uētus obfisteret, ad se festi-
 narēt, atqꝝ ab eis puluerē tormentariū, bel-
 licas machinas, numero circiter quinquā-
 ginta, & nōnulla minora tormēta sibi dari
 petierūt, quę sanē omnia benignē impe-
 trarūt. Qui Corcyre præerāt, sub capitis pe-
 na sanxerūt, ne qꝝ aut Venetias, aut aliō ul-
 las literas, in quib. uel minima de classe fie-
 rent mentio, exarāret. Cū autem interea

rumor diuulgaretur, Caracofium cū octo-
 decim trirēibus Aulonem appulisse, ut
 ibi nauticum panem confici iuberet, illūc
 extemplō Canalem cum duabus nauibus
 rostratis, qui hoc sedulo exploraret, mitte-
 re decreuerunt, etsi postea rem ita se habe-
 re, inueniret, confestim ad eos unam ex his
 legaret, qua de toto negotio certiores fie-
 rent, ipseq; modis omnibus prospiceret,
 ne quā subterfugeret, eumq; si illinc egredi
 tentaret, quamprimū adoriretur, sequē
 mox præsidio aduenturos, ut illum, & Ap-
 polloniam simul inuaderent. Cæterū,
 dum in ea cogitatione uersantur, illūc for-
 tē appulerunt quatuor aliæ trirēmes, quæ
 amillæ putabantur, quarum una, nomine
 Vicentina, iuxta Aulonem fuerat, eaq; re-
 tulit, à se nullum ibi hostile nauigium in-
 spectum, indeq; factum est, ut Canalis eo
 itinere supersederit. Venetus, trirēmem
 uulgo Furianam, de qua supra dictum est,
 eò quod milite, ac utilibus rebus caruisset,
 suis armamentis denudari, ac in portū re-
 linqui iussit. His rebus confectis, iam sin-
 guli sese ad profectio nem parabant. Qui-
 bus deerat commeatu s, illum sibi pros-
 piciebant, parsq; lignatum, aliq; ad aquatio-
 nes ibant, moxq; omnibus imperatū est,
 ut quisq; suum nauigium conscenderet,
 quia

quia classium præfectus eo die illinc abitionem pararet. Is ergo duabus horis, priusquam nox aduentaret, cum potiori parte suarum triremium è statione soluit. At Venerius, quia superiori die mille frumētī modios, in maiores naues inuehi iusserat, nec id negotij tam mature perfici potuit, suum discessum in diem proximum distulit, atq; interim ad Senatū, & Pontificē, literas mittendas curauit, & postera die ad socios nauigationem instituit. Iam igitur omnes conuenerant, præter Canalem, qui, ut decem nauigijs, quæ tum ibi reficiebantur, præsidio adesset, eaq; comitaretur, paruulam moram iniicit, moxq; cum illis ad classem properauit. Primò uniuersi Leodicen petière, ibiq; alij, alias res parare, deinde à meridie illinc abeuntes, circa solis occasum peruenerunt Leucimam, specie, atq; amplitudine inignem portum, qui Corcyræ quatuor & uiginti miliaribus distat. Hic maxima lignorum, & aquationis copia inuenta est, & citra ullam suspicionem Turci iuxta, & Macedones, plurimo comætu nostros adiuuarunt. Interim singulæ classes ad aciem, perinde ac si hostis in conspectu adesset, instruebantur, & nonnulli uel dolo, uel imprudentia, pilas è minoribus tormentis euibrarūt, quibus

bus circiter sex eorū, qui erant in grandioribus nauibus, interempti sunt, quod sanè Veneti quàm egerrimè tulerunt. Hisdem diebus Andrada, Cōtareus, & quidā alij, qui paulò ante cū speculatorijs nauibus promissi fuerāt, Zacyntho reuersi, nunciarūt, Selymianā classē, Corinthiacum sinum iuxta Naupactum ingressam esse, ac mississe Coronem nonnulla nauigia, in quibus erant plurimi ægroti, ut inde recentes milites adueherentur. Dum ita res geruntur, Auria è sociorum iussu classē perlustrauit, censum quē nauigiorum habuit, atque omnes ad aciem disposuit. Hæc ubi peracta sunt, classiarius miles Principem Austrium uarijs tormentorum bombis lætābundus, atque instar ouanti salutabat, citè applaudebat. Tum Venetus ei per nuntium significauit, tantam sulphurei pulueris emissionē sibi, suisque, magno detrimento esse posse, & p̄inde admonebat, ut hoc fieri prohiberet, ne postea, cū in rē præsentē ueniretur, & belli ratio id exposceret, maxima huius rei pernecessariæ inopia laborarēt. Præterea illū uehementer rogabat, ut maturius p̄grederetur, ne huiusmodi p̄latatiōe inimica uictoriæ, pugnādi opportunitas aufugeret. Hæc ubi Austrio amanter significata sunt, statim publico edicto sub

*Auria classē
perlustrat.*

sub capitis pæna omnibus iniunctū est, ut
 quivis in posterū ab huiusmodi displo-
 ne abstineret, donec in hostē illo uti oport-
 eret. Discessum quoq; maturabat, sed pri-
 us classem his rebus, quas belli ratio requi-
 rit, denuò instrui uoluit, dumq; his inten-
 ditur, quidam Hispani, cum fortè longius
 à suis progressi essent, à nonnullis ex Græ-
 co, ac Turcico genere, qui erant in myopa-
 rone, de improviso abrepti sunt. Ut primū
 in castris ea res innotuit, è uestigiò ducenti
 ex ea natione piratas insecuti sunt, cumq;
 horum neminem inuenirēt, paulò ulterius
 progressi, quædam mapalia Macædonica
 procul à mari duūm millium interuallo,
 prospexerunt, eaq; statim, ne inulti rece-
 derent, combusserunt, moxq; ad socios
 remigrarunt. Non est autem hic silen-
 tio prætereundum, quod eodem die acci-
 disse narratur. Cum enim Venetus cum
 sua classe portu egrederetur, aciemq; in-
 strueret, & suos (ut cæteri) ad pugnam pa-
 raret, quidam cohortiū centurio, cum cir-
 citer quinquaginta Italicis militibus, ex
 eorū numero, quos illi Austrius paulò an-
 tè accommodârat, cum fortè fortuna es-
 sent in triremi Calergi Retimi, postquam
 acribus uerbis mutuò disceptassent cura
 his, qui erant in eodem nauigio,

*Quidam Hi-
spani à piratis
intercepti.*

*Quædam mi-
litaris seditio
in triremi ue-
neta.*

corripuerunt, parsq; interempti, & plerique uulnerati. Hoc ubi Venerius rescivit, statim illuc misit unum ex suis praefectis, cum duabus cohortibus, qui concitos milites placaret. Ast illi omnes ludibrio habiti sunt, & minis, uerbisq; contumeliosis excepti, nec ulla iubentis auctoritate permovebantur. Itaque ad eum reuersi, rem omnem, sicuti euenerat, uerbis enunciarunt. His auditis, continuo ad eos maris praefectum, cum quatuor cohortibus legauit, qui dissidij authorem, ac reliquos eiusdem factionis homines, apprehensos, ad se quamprimum perducere iuberet. Illi autem supplicium ueriti, & amirantem, & qui cum eo uenerant, tormentorum gaudibus a se arcebant, hisq; signiferi socium occidere, quendam alium sauciarunt, & quae etiam ceteris praerant, haud mediocri uulnere percussus est, idq; factum est Venerio comminus inspectante, qui confestim ad eum quosdam auxiliares milites praefidio transmisit. Cum uero, nec etiam horum interuentu quicquam effici posset, statuit ipsemet contra eos proficisci. Vbi ergo illuc peruenisset, summis conatibus uires mem undiquaq; oppugnauit, hisq; primo parua manu contra plurimos fortissime dimicauit. Atqui cum diutius resistere nequisset.

nequirent, plerique illorum cæsi sunt, & *Dissidij au-*
 qui erant primarij, omnes capti, atque ad *thores capti,*
 Venerium perducti. Ex his autem fuere *ac suspensi,*
 in primis ipsemet author seditionis, eiusq;
 Legatus, signifer, & quidã alij, qui omnes
 iudicio cõuicti, suspensi sunt ad antemnã,
 ibiq; in omnium conspectu eorum cada-
 uera per horam, & amplius, affixa pepend-
 dere. Cæterum, etsi omnes id iure factum
 adserere, nemoq; im pbare auderet, nec e-
 tiam secus ab eo fieri potuisse diceret, clas-
 sium tamen præfectus id quã egerrimè
 tulisse uisus est, ratus hanc necis sententiã
 ad se potissimum pertinere, cum præser-
 tim illi forent ex suis militibus. Ea nox ab
 omnibus haudquãquam sine metu, ac su-
 spitione transacta est. Hispanus quidem
 integram ferè noctem cū his, qui sibi erant
 à consilijs, cum trierarchis, & alarum cen-
 turionibus, consumpsit in his deliberan-
 dis, quæ à se fieri oportebat. Contra, Ve-
 nerus hoc idem cum suis diuisim agebat.
 Sed postea nihil omnino aliud secutū est.
 Proxima die, omnes diluculo surrexere, to-
 tamq; aciem, ac si cum hoste mox confli-
 gendum esset, eo modo, quo antea, instru-
 xerunt. Principes antè se duas ex grandio-
 ribus nauibus habebant. Auria uerò duas
 in cornu dextro, ac totidem Barbadicus in

*Duces maio-
rum nauium.*

altero, quæ in ipso certamine præferent, illisq; dum hostis inuaderetur, auxilio adessent. Harum nauium aciem regebant Franciscus, & Iacobus ex Doda familia, dextrum latus, Andreas Pisaurus, leuum autem, Antonius & Ambrosius Bracadeni, & singulæ, octoginta militares machinas uehebant. Dum acies regia hoc pacto exornatur, en repente liburnicam ab ortu uententem conspicantur. Ibi tum Aualus sua triremi hanc uersus properè contendit, moxq; illam Zacyntho profectam esse animaduertit. Qui hac uehebatur, illius Insulæ Prætoris liceras ad Venerium afferrebat, in quib. narrabatur, se ex quodam Byzantio captiuo, nec infimæ conditionis uiro, accepisse, duodecimo Calend. Octobris, in sinu Corinthiaco, ad centum & quinquaginta triremes, & pleraque alia nauigia diuersi generis conspecta, & paucis antè diebus Occhialim cum quinquaginta triremibus, ac etiam tribus nauibus, quas paulò antè à nostris abriperat, inde pedem retulisse. Hæ literæ fuerunt perlatæ ad Hispanum, qui, ubi eas inspexit, cum examine illius Byzantini, quod unum cum literis ab eo præside mittebatur, utrumque protinus ad Venerium remitti iussit. Eo die peruentum est ad locum, quem

20 / 13 / 1571

1571

quem incolæ Caput album uocant, iuxta Cephalene, semperq; militari ordine incedebatur, & Auria ex una parte, Aloisius Rechezenius ex altera, subinde aciem disponebant, atque ordinem, qui ab unoquoque obseruandus foret, sedulo præscribebant. Porro, ut singula nauigia in suis locis collocarentur, nauigatum est antennis ad medium mare demissis, tamen Euris perflabat, idemq; proxima nocte, ac sequenti die factum est, nec sine aliqua sociorum dissi-
*Simulacrum in-
 ter Austriam
 & Veneriam.*
*Veneriam in d. 1110
 Jam descriptam*

sione, ob ea quæ in portu Leucimio euenerant. Austrius de Venerio parum amanter, ac honorificè, tum loqui, ac sentire uidebatur. Hunc enim nec, uti antea, suo nomine appellabat, nec etiam amplius ad eum quempiam ex suis mitebat, eodemque animo Columna in eum affectus putabatur. Quarto die, cum semper iuxta Leucadem ad nauigassent, (hæc autem duabus horis, antequam dici uesper foret, ab eis prospecta est) ad portum, qui uulgò Viscardus dicitur, peruenere, uixque huc appulerant, cum subito hemiola cretica presto fuit, cum literis, quas illius loci Eparchus ad eos miserat, in hisque significabat,
 Tamal-

Tamassum à Byzantinis tandem, ubi triduum præsidarius miles tormentario pulvere, ac reliquis rebus necessarijs caruisset, nona die Augusti deditione occupatam. Item referebat, Turcas, ubi oppido potius essent, nemini fidem seruasse: ac in omnes promiscuè diro ac horribili exemplo immanitatem exercuisse, præsertim uerò in Bracadenum, & quosdam alios celebrioris famæ. Præterea, res Cretenses haud prosperè succedere, ingensq; ab hoste periculum instare, nisi matura ope insularis præsidium afferetur. Hæc, atque alia huiusmodi ex his literis nuntiabantur. Quæ ad eos de urbe Tamassii perlata sunt, prius ab Austrio, alijsq; Proceribus, qui erant in occidua classe, perlecta fuerunt, indeq; celari nequiverant. Interea Veneti sedulo inter se agere, ac statuere, multaque secum uoluerè, præsertim ob huiusmodi contentiones, ac dissidia, quæ sibi cum Austrio exorta fuerant, exque communi consilio missus est Barbadius ad Columnnam, qui sua authoritate ac prudentia intercederet, atque alterum alteri conciliaret. Per hunc tandem res omnis composita est, ea tamen conditione, ut sibi posthac nihil foret negocij cum Venetio. Ne autem Christiana Respublica sociorum

9 Augusti f. om.
3. p. 1. 1571

Barbadius
mittitur ad
Columnnam.
Conciliatio
inter Austriū
& Venetium

1571
 ciorum dissensione, quicquam detrimen-
 ti, atque incommodi acciperet, acquieuit,
 ut subindè conferret cum Barbadico, quæ
 in consultationem caderent. Venerus in-
 terea maiorem nocturni temporis partē,
 super his quæ audiuerat, separatim cum
 suis transigere, quæque tum socijs propo-
 nenda forent, ad belli rationem spectan-
 tia, decernere, maiorque pars constituerat
 oppugnare Khium & Anthirium, arces
 Naupacti, moxque in eo sinu hostilem
 classem adoriri. Ea nox ita peracta est.
 Quarta uigilia surrexerunt, & quinta die
 cum uento refragante, ulterius progredi
 nequirent, ad uallem Alexandria, qua
 draginta duntaxat milliaribus uersus lit-
 tus, quod Samos appellant, distantem, u-
 nanimes peruenerunt. Hic reguli inter se
 conuenerunt, uidelicet, Iberus, Pontifici-
 us, & Barbadicus, qui, tametsi proponebat
 quod sui antea inter se deliberarant, diffi-
 culter conclusum est, ut in locum, quem
 Petalam uulgò appellant, iretur, indeque
 ducentæ ac duæ triremes, ex potioribus,
 ad eas arces inuadendas mitterentur, eas-
 que, si facile à se expugnari posse & cōfide-
 rent, quamprimum inuaderent, ac hosti-
 bus decertandi potestatem facerent. At si
 ipsi pugnam detrectarent, eaq; prouincia
 frustra

frustra suscipi uideretur, statim retro cedere-
 rent, & communitis prius Zacyntho, ac
 Cephalgne, missoq; Cretensibus p̄sidio,
 se tandem ad hyberna reciperēt. Id autem
 ab occiduis propterea dicebatur, quia (si-
 cuti fama sparserat) comineatum, t̄tum-
 modò usq; ad finem Octobris habebant.
 Hic nauarū, ac remiges aquati sunt, cum ea
 re plurimum indigerent, & p̄sertim gr̄a-
 diores naues, in quarū singulis, p̄ter bel-
 lica tormenta, plusquam sexcenti aduehe-
 bantur. Ea uerò, quæ de Tamassu accepe-
 rant, per celocem Hydruntum uersus, illi-
 cò ad Venetos transmitti curarunt. Hinc
 etiam sæpius recedere tentarunt, nec un-
 quam id aut quinta, uel sexta, sed solum-
 modò sub tertiam noctis horam, fieri po-
 tuit, eaq; tandem uento leniter afflāte, sol-
 uerunt, perq; totam noctem remigarum
 est, ut ad eum portum perueniretur. Pri-
 mo diluculo ad Insulas Oxias, & Echina-
 das appulerunt, atq; ita sensim procede-
 bant. Interim classis aduersa, quæ tum
 temporis iuxta Naupacticum sinum ad-
 nauigabat, de nostrorum aduentu certior
 facta est, quia Turcarum Imperator mul-
 tos iam corycæos hac, illac p̄miserat,
 qui nostrorum itinera maturè ac sedulò
 explorarent. Inter alios autem Caraco-
 sius

1571 7. 11. 16.

fus, classium præfecto, suam in ea re ope- *Caracofius*
 ram pollicitus est, idq; solo myoparone, *explorat Chri-*
 tanta celeritate ac solertia perfecit, ut licet *stianam clas-*
 nostræ classi quàm maximè uicinus foret, *sem.*
 nihil tamen incommodi acciperet. Mox
 itaq; ad suos reuersus, quæcunq; diligentè
 obseruatione oculis perlustrârat, fidelissi-
 mè retulit. Cæterum, uel præpropera
 festinatione, qua usus est, uel quia (quod
 sanè multò credibilius est) nauigia quæ
 fuerant in sinistro cornu, cum Insulam
 à tergo haberent, à se haud commodè
 prospici quiuerant, eorum numerum lon-
 gè minorem, quàm reuera extiterat, af-
 firmavit. Proinde nauarchus, etsi non
 nulli ex proceribus, reitq; navalis quàm
 peritissimi, hoc ei multis rationibus dis-
 suadebant, sibi tamen penitus in animum
 induxerat, nostros inuadere, ac dicebat, ita
 sibi à Selymo iniungi ac præcipi, seq; mi-
 nimè uereri, quin ipse, infra paucas horas
 certa & sperata uictoria potiretur. Dum
 hæc fierèt, Nonis Octobris, & paulò post *7 octob*
 meridiem, duo cata-scopia, quæ nostri præ-
 miserant, properè accurrent, indicantia,
 Ottomanam classem sinum Naupacti-
 cum ingressam esse, rectaq; ad nostram
 contendere, iamq; haud procul abesse.
 Hoc

*Princeps Au-
strius classem
instruit ad
bellum.*

Hoc ubi auditum est, ac pro certo cogni-
tum, Austrius cum ex animi sui uirtute,
tum quoque sociorum, ac præcipue Bar-
badici precibus ac persuasione impulsus,
continuo uexillum, quod erat signum fu-
turi prælii, erigi iussit, moxque, ut classis in
unum cogeretur, maximum quoddam ex
præcipuis tormentis euacuari, deinde alia
signa extendi, in quorum primo inerat i-
mago Seruatoris crucifixi, in altero Dei-
paræ matris, & in postremo sociorum in-
signia cernebantur. His peractis, actua-
rium nauigium conscendit, & secum ha-
buit Ludouicum Cardonum, & Ioannem
Sotum, qui sibi erat à Secretis, totusque ni-
ueis & candentibus armis, undiquaque
præfulgens, classem lætissimo uultu, ma-
ximaque animi firmitudine circumiuit, &
præcepit, ut quisque suum signum seque-
retur, ordinemque seruaret, moxque trierar-
chos, ac milites hortatus est, atque orauit,
ut fortiter ac strenue dimicarent; seque sci-
rent, eo die diuitias, decus, gloriam, patriæ
libertatem, fidemque, ac religionem, in suis
dextris portare. Quocirca parati, inten-
tique forent, signo dato, Turcas inuade-
re. Illum diem, si uicissent, perpetuam
sibi, suisque felicitatem allaturum.

Contra

*Sanctus
adhortatur*

Contra uero, si turpiter ac inglorie se gef-
 sissent, belloq; succubuissent, perennis igno-
 miniae omnisq; calamitatis initium fore.
 His, atq; similibus uerbis, omnium animi,
 licet antea sponte incitati, magis magisque
 accensi sunt, & iam quisq; immenso pu-
 gnandi desiderio flagrabat. Vix autem di-
 ci potest, quam pro fausto, ac felici omine
 habitum sit, quod singuli eo inspecto, ap-
 plaudere, ac etiam exclamare inceperant,
VICTORIA, & hanc uoce subinde in-
 genti cum alacritate ingeminabant. His ce-
 leriter confectis, denuo ad regiam se recepit,
 eo serè tempore, quo utraq; acies uix unius
 istu teli inuicem distabat. Quoniam uero
 nonnullae triremes ad locum capiendum
 paulo segnius uidebantur, statim ex eadē
 regia egressus est Aloisius Rechezenius, &
 in trecolo aduectus, hoc idem ex sociorum
 iussu singulis mandabat, moxq; ad Princi-
 pem reuersus est. Mediam aciem, in qua es-
 rant sexaginta duae triremes, tres praetoriae
 tutabantur, & medium locum Austrius te-
 nebat. A dextro latere ibat praetoria Pon-
 tificia, in qua erant Columna, illius praefe-
 ctus, ac Pompeius eiusdem familiae, Roma-
 gassius, & Michael, Pontificis nepos, cum ple-
 risq; alijs nobilibus uiris. A sinistro erat
 Venerius, quem plurimi fortes ac nobiles

Bonum omen
 uictoriae in
 classe Chri-
 stiana.

*Vol. hinc adulu
 seu don jan oia
 habuerit*

uiri comitabantur, atq; hanc breui spatio
interiecto: sequebantur prætorix Chata-
rini Maripetri, & Ioannis Lauretani, pond-
aderat prætoria Ligurica, in qua erat prin-
ceps Parmæ, ac prætoria Sabaudiensis, cu-
ius trierarchus erat Lignius, genere, ac bel-
lo præclarus, eaq; Urbini princeps aduehe-
batur, & alæ mediæ aciei ex una parte à Me-
litenfi prætoria, cui præerat Petrus Iustia-
nianus, uir impiger ac strenuus, claudeban-
tur, ex altera uerò Lumilina, in qua erat
Paulus Iordanus, egregia uirtute insignis.
Dum Austrius, quæ suarum erant partium,
alacriter, ac sedulo perficit, nihilq; profus-
omittit, quod ad uerè magnanimū & præ-
stantem heroæ pertineret, reliqui socij, ac
trierarchi, suis itidem ex autoritate inu-
gebant, ut se ad signū reciperent, & ne quis
ab loco discederet, seq; singuli ad bellū to-
tis animis pararent. Præterea quisque illo-
rum suos cohortatus, proponebat in me-
dium quæcunq; ad inflammandos militū
animos ualere, nihilq; ab eis prætermis-
sum est, quod quidem ad boni ducis officium
spectaret. Interim ab uno quoq; sum-
mis uotis ac præcibus diuinum, pro re be-
nè gerēda, numen imploratū, deinde sum-
ptum est breue ientaculum, & ipsi quoque
nautæ, ac remiges, cibo, ac potione refectione
moxq;

prætorix
hinc prætorix

Singuli prin-
cipes, ac mili-
tum præfecti,
suos adhor-
tantur ad
prælium.

moxq; uniuersi ac singuli sese prōptis, pa-
 ratiscq; animis ad certamen instruxêre. Me-
 diam aciem duę ex maioribus, ac firmiori-
 bus nauibus præcedebant. Auria, quę de-
 xtro cornu præfectum ostendimus, habe-
 bat quatuor & sexaginta naues rostratas,
 & duas itidē ex maiorib. q̄ illū anteurēt. Si-
 nistro cornu Barbadicus cum tribus & qu-
 quaginta triremibus præerat, eiꝫ duo ut-
 cissim ex grandioribus nauibus pro præ-
 sidio dabantur. Bacianus autem, à quo no-
 uissimum agmen ducebatur, s. mimilliari
 ab acie cum suis nauigijs consistebat. hæc
 fuerant duodequadraginta triemes. Ut
 aut̄ foelicis euentu armis pugnaretur, diui-
 na in primis ope, ac singulari providentia
 contigit, qua effectū est, ut uentus, qui eo-
 rum classi maxime initio fauebat, paula-
 tim remitteret, moxq; tāta malacia, & trā-
 quillitas ibidem subsequuta est, ut uix loco
 moueri possent, adeo, ut eorum nauigia re-
 mis propellerentur, nostriscq; interim plus
 spatij, & commodi datum est ad aciem in-
 struendam. Turcarum dux, post Caraco-
 sum, duos etiam præmiserat, qui olim ca-
 pti, ad Mahometi sacra defecerant, hiꝫ ce-
 loce aduecti, nostrā classē, ac regiā uexilla
 diligēter, atq; accuratē obseruārūt, & subi-
 to reuerſi, nūtiarūt, eā omnino ualidissimā,
 Pp 2 optimēq;

optimeq; signis erectis, ad prælium instruatam atq; paratam fuisse. Hoc autem, ut prium audiuit, ualdè admiratus est, quippe, qui in animum sibi iam penitus induxerat, idemq; sibi à Caracasio narratum fuerat, illam longè minorè esse, ac proinde nostros ad eorum aduentum illicò recessuros, turpiq; fuga sibi salutem quæsituros putabat, uel si conflagere ausi essent, insigni clade afficiendos. Percunctatus quoq; dicitur, quænam forent ea nauigia, quæ in fronte locabantur, adriacæne, an occidua, cumq; responderent, hæc cum prioribus admixta, summe indoluisse fertur, idq; primò uix unq; fieri potuisse existimârat. Prius (uti antea dictum est) eorum imperatore sic iubente, in Rizonico, uel Corcyreo, aut Cephalenio sinu hibernare constituerant: Sed postquam reinaualis præfectus audierat, ac pro certo cognôrat, nostros oppulentissimam classem exornasse, continuo in Græciam reuersus, in Corinthiacum sinum inuectus est, & cū in Achaia, tum Peloponneso nouas militum cohortes describi iussit, hisq; maturè in classe impositis, eaq; nouo commeatu, alijs opportunis rebus denuò instructa, cum reliquis cohortibus, quas prius habebat ex prætorianis, euocatisq; militibus, Echindas uersus, quæ pari ferè spatio à Naupacto

& p2

& Patri's distant, profectiōnem instituit eo cōsilio, ut nostram omninō inuaderet, eoq; magis in hac sententiā confirmabatur, quō magis ex uerbis Caracosi, suam classem lōgē maiore intellexerat. Itaq; primō omnes gestire, certamq; sibi uictoriā polliceri, tantq; omnes pugnandi cupiditas incesserat, ut quisq; reliquos præire cuperet, licet sub capitis pæna prohiberetur, si quis regiam prætergressus esset. Erant igitur instar densissimi cuiusdam nemoris, & uix à prælio cohiberi poterant, cumq; nostros impigrè atque animosè progredi animaduertent, summaq; animorum alacritate ad pugnam procedere, ac unumquenque rostris in eos directis, militari disciplina, & pulcherrimo quodam ordine signa sequi, statim, & ipsi mira quadam soleitia, & celeritate suam classem explicare incoeperunt, eoq; magis uictoriā animo conceperant, quō uentus in initio eorum cœptis (ut dictum est) quàm secundissimus extiterat. Quoniam autem Phæbæi radij, qui eo die lucidissimi enitebant, illorum oculos à fronte feriebant, nō ita commodè atq; aptè sua nauigia ordinare, ac disponere quiuerunt. Partaus, & Haly, qui mediā aciem ducebant, dextro lateri præfecerunt Mahumetum Bey' cum LV. trirēibus, & cum illo erant Sirocus

præses Alexandriae, Caurlaus, Assiscus,
 Dragan, Agadelus Bassa, Vstresaga, plu-
 resq; alij ex celebrioribus uiris. Ad sinistro
 cornu præerat Occhialis cum fere' XC. na-
 uigijs, & illum comitabantur Caracciolus,
 & Arabeus, filij eiusdem Occhialis, Cara-
 gialus, Carabiuus, & plerique bello exer-
 citati milites, ac etiam plurimi ex piratis,
 rectaq; in Aurianos ferebantur, quorum
 quidem ala eis multò firmior, & ipsa quoq;
 nauigia multò ampliora uidebantur, idq;
 fiebat, quoniam hæc erant in plano æquo-
 trahi, & in altum produci iusserat, ut ca-
 tera nauigia commodius extenderentur,
 & quisque suum locum capesseret) quæ
 uerò fuerant in sinistra parte, haud pro-
 cul à continenti locabantur, & proinde
 spectantium oculos fallebant, cum singu-
 la primo aspectu conspici nequirent. Ipsi
 uerò Principes totidem fere' nauigijs u-
 trinque muniebantur, erantq; (ut dictum
 est) Haly & Partaus. Ex insignioribus
 autem, qui hos comitati sunt, hi extiterẽ,
 uidelicet Agan Naualium præfectus, Mu-
 stapha Celibi quæstor, Tramontana, A-
 math Bey' cum eius fratre, Haly filio, A-
 math Aga Eparchus Teuthranie, Afsis
 Caiga, prætor Gallipolis, Caracolius, Cam-

Cambeus Ariadei filius, Malamur præfes
 Mitileneus, Deli Solymanus, Gider Chij
 præfectus, Cassambeus Rhodi Eparchus,
 Prouius Agâ Nauplius præfes, Giapar
 Cilibi Calabæ prætor, Dardaganus, Don
 domenius, Beribeuolus, Osmanus Reul,
 Agada Ciasafer, Dramus Rays, alijsq; com
 plures cum opibus & authoritate, tum rei
 militaris uirtute conspicui. Hostes itaque
 cum nostros (quod sanè illis præter omnè
 expectationè accidit) ad strenuè cõstigen
 dū expeditos atq; alacres uiderunt, statim
 seipso inftar lunaris forme, sicuti apud eos
 cõsuetudo inualuit, ad certamen instruxe
 rūt. Turcarū dux omnib. ac singulis ex Se
 lymī mandato q̄ seuerissimè iniūxit, ut q̄s
 que aduersus inimicā classē intrepidè, ac
 fortiter dimicaret. Si quis aut̄ socordia, me
 tu, uel aliqua aliā de causa pugnā deseruis
 set, is, eiusq; nauigiū, & qcunq; in eo essent
 prius igne absumerentur. Interea (ut no
 stri agebant) præcepit, ut singuli ad suos
 ordines confestim se reciperent, eosq; ue
 ruerentur, graui pæna secūs agentibus
 constituta. Insuper concione habita,
 suos uicissim adhortabatur, & monebat,
 ut essent memores pristinæ uirtutis, qua to
 ties eundē hostē hactenus fugârāt, eisq; in
 memoriā reducebat, quecūq; superioribus

*Selymæ classis
 præfectus aciē
 instruit, eosq;
 ad pugnam
 cohortatur.*

annis, regnante Solymano, in Carolum V. & postremò in eius filiũ, præclarè gesserat. Præterea breuibus repetebat, quæ in Venetos uarijs tēporibus egissent, quæq; nuper bello atq; armis consecuti essent, ut uidelicet uniuersum Cypri Regnum Othomanicæ ditioni adiecissent. Igitur meminisse deberent, sibi modò cum his etiam dimicandum, quos iam toties profligassent. Illum diem, si hostilem classem deuicissent, sibi aditum non adeò Italiæ, sed etiam breui ad totius Europæ possessionem allaturum. Sin autē uincerentur, miserum exitium, ac perpetuum dedecus eos manere. Proinde fortissimis animis certarent, atq; confiderent, Deum, & Mahometum, quorum auspicio tot regna & prouincias eorum maiores, duces inclyti, subegerūt, totq; insignes uictorias ex hoste fuso reportarunt, sibi etiã hoc in p̄lio affuturos esse. Hæc ille, multaq; huiuscemodi non minus graui, quam diserta oratione, suis proponebat, quo, etsi ultrò ad pugnam acriter accensos uidebat, his cohortationibus magis magisque accederetur. Ipsi etiam trierarchi, ac centuriones ad idẽ agendum reliquos incitabant. Iam ferè dimidium diei processerat, cùm acies utrinque ad certamen parabatur. Hostilis eodem ferè ordine instructa nauigabat. Nam & acies
media

1571

*Maiores na-
ues quomodo
adnauigabāt.*

*Gr. Fliry ...
...ab. s.*

*Vtriusq; acies
congressus.*

media in nostram contendebat, & cornua
cornibus opposita agebantur. Nostram
classem (ut dictum est) sex maiores trire-
mes precedebant, ex quibus binæ singulis
cornibus tāquam tutissimum propugna-
culum assiscebant, reliquæ uero' mediam
aciem præbant. Hæ, dum in aduersi agmi-
nis, duces impetum facerent, bellicis ma-
chinis hostem undiquaque uerberare, ac
horribili strage afficere. At byzantini, et si
plurima damna inde acciperent, & dissi-
patos ordines uiderent, tamen admirabili
quadam pertinacia, & animi fortitudine
illas prætergressi, se illico ad signa recipie-
bant. Mox itaque ad pugnam uentum est,
ac prætorix utriusque aciei, usæ maxima
nautarum, & remigum alacritate, utrinque
tanta uī concurrerunt, ut rostra ex utraque
parte discussa, & fracta conciderent. Acri-
ter, uariæque ad integram horam dimica-
tum est, & conflictus ita gerebatur, ut neu-
tram in partem inclinaretur uictoria, cum
Fortuna interdum nostris, modo aduersa-
rijs letam prosperi euentus spem præbe-
ret, iamque non amplius telis, uel tormen-
tis, sed gladijs districtis comminus prælia-
ri cœperūt. Cum uero' nostri bis ad malum
usque, in regiam armis irruissent, eorū iam
potiti uiderentur, bis quoque (nec citra in-
signem

signem cladē) inde repulsi sunt à nouo præsidio, quod ei subinde accurrebat. Dum res ita gereretur, Bernardinus Cardonus conspicatus Lopem Figaroam, plurimos uulneratos, ac interfectos habere in prora, cui præerat, statim ei subsidio aduenit cū Michaële Moncata, cui etiam id muneris intungebatur. Is uerò, dum ad proram dimicans, forti se clypeo tuetur, hostemq; ferit, eodē plumbea glandula bis atq; iterū pectore uulneratus, cōcidit, & pximo die sub aurorā interijt. Aderāt Petrus Zapha, Ludouicus Ferezius, Pliegus eius pater, Fide ricus Beneuidus, Gusmanus, Philippus Redius, Ruidius Medocius, Io. Sotus, & Aloisius Rechezenius, q̄ modò erat iuxta uexillum, & interdum cū Principe Austrio, hīc omnes maxima & incredibili uirtute contra hostem dimicabant. Tandem nostri, acri certamine instantes, Martisq; numen propitium adepti, post horam atq; dimidiam, hostē, qui erat in acie media, profligauerunt, regiamq; deuicerūt, in qua quidē interfecti sunt circiter quingenti ex proceribus, & plures capti, ac uulnerati: Classis præfectus, dum suos (uti antea) cohortatur, dum labantes, ac timidos erigit, alacresq; confirmat, dum impigrè pugnantes ad cœlum fert, magnaq; prælia pollicetur, denique,

*Hostilis acies
deuicta.*

nique, dum non minùs optimi ducis, quàm strenui militis personam exequitur, minoris tormenti ictu in capite sauciatus, concidit, moxquè illius caput à collo abscissum, ab Hispano ad Austriùm delatum est. Hoc ubi aspexit, protinùs in hostili cuspide affigi iussit, hastamquè ipsemet aliquandiu instar trophæi, utquè cæteris adhuc fortissimè, ac pertinacissimè dimicantibus, terrorem incuteret, sua dextra tenuit, moxquè signa Turcica sublata, eorumquè loco vexillum salutifere crucis erectum. Quamuis autem quædam hostilis prætoria in ipso certamine iam in regiam penè uictricem accurisset, eundem tamen euentum sortita est, quem uicissim reliquæ habuerant.

Dum regiam inter se quàm acerrimè præliantur, Partaus, & Columna, utrinquè comminùs congregiuntur, singulæquè huius trirèmes aliæ cum duobus, præterquàm cum tribus nauigijs, ut regiam, & prætoriam ueneta, decertabant, & propugnatorum uirtus fermè æqualis cernebatur. Conflictus initio multi occubuerunt, et si plures ab hostili parte, cum nostri in quouis nauigio ad trecentos sclopettarios admodum peritos, ac exercitatos haberent.

Ipsis

Confictus
Naualis rui
Turca 1571
in orobu

Partai, & Co
lumna con-
gressus.

*Auria con-
fugit cum O-
chiali.*

Ipsis contra, ex his perpauca erant, etsi ho-
rū uice innumerū sagittarij, eorumq; hip-
potoxotæ, qui plurimos ex nostris, letha-
liter uulnerabāt. Verum interim etiam re-
miges missilibus in hostem iaciendis haud
mediocre adiumentum ad uictoriam affe-
rebant. Classiū ducibus tā dira, tamq; atro-
ci pugna utrinque confligentibus, iam to-
tis classibus simul ab omni parte cruentum
præliū, committi cœperat. Aurius, & Oc-
chial inter se concurrebant. Hic uero pu-
gna tantō importunior, ac difficilior gere-
batur, quāto magis Auria dimicabat cum
hoste callido, & ueterano, & quē tergiuer-
sari uidebat, ut eligeret quod magis suis
rebus consentaneum fore iudicasset. Hoc
itaque impediēbat, quō minus eius consi-
lia cognosci possent, omniaq; nauigia ini-
tiō explicari. Ast ubi tandem seriō ad arma
uentum est, ipse fortiter ac strenuē pugna-
bat, & secum habebat Octauium Gonza-
gam, Vincentium Vitellium, & quosdam
ex Iberia illustres uiros, qui & ipsi haud se-
gniter cum reliquis conflixerūt. Dum hæc
fierent, Aloysius Rechezenius egit cum
Austriō, ut quādam primum dextro cornu
præsidio adueniret, quoniam illuc iuerant
plurima hostium nauigia, quæ nondum
pugnare inceperant, & nonnulla ex acie
Auriana

*Castro g. nauis
1571*

Auriana paulò longiùs aberant, Regia superueniente, asperum, feroxq; prælium utrinq; commissum est, ibiq; aderant Ioannes Vasques Coronadus, Andrada, & Frānciscus Auria, qui erant cum Austris, & singulari fortitudine pugnabāt, & licet initio pauca ex rostratis nauibus regiam sequerentur, quæ tamē huic à latere fuerant, nunquam deseruere. Cùm autem fortè accideret, ut prætorìa Ibera quandam triremem cōspicata esset, in qua deuehebantur liberi nauarchi iam interfecti, qui (utpote ignari humane sortis) parentem adhuc superstite, atq; incolumem putabāt, ideòq; illum hęc, illac, sedulo atq; anxie quærebant, protinus ei accurrat, atq; ibi tum acerrimè dimicatum est, cùm in ea essent plurimi egregie uirtute, in altera uero filius Reguli Castiliani, Io. Velascus, Alexander Torellius, & plerique alij equites Cathelani. Per idem quoq; tempus, Petrus Iustinianus præfectus Melitensium triremium, uirq; fortissimi animi, ac uirtutis, tamen si tribus rostratis nauibus impetebatur, sua tamen prætorìa in hostem impressione facta, duas illi adempsit, iamq; ferimè tertia potitus uidebatur, nisi uexillo, in quo erat insigne Diui Ioannis, agnito, statim tres aliæ naues hanc undiq; adortæ essent, hæc simul iunctæ, omnes serè illius

Virtus Melitensium præfecti.

lius epibatas, inter quos erāt quinquaginta equites, qui hostilem impetum admirabili quadam uirtute diu, multumq; sustinuerant, occidere: Igitur de illa penitus actum putabatur, tum ecce de improviso (nec sine cœlesti numine) duæ ex socijs trieribus, quæ cum alijs tribus tam strenuè certauerant, ut iam ferè omnes cœpissent, hanc laborantem, & in maximo discrimine constitutam intuite, confestim præsidio accurrerunt, nauisq; ex omni periculo erepta, trierarchum, adhuc uitali aura uescentem, licet duabus, tribusue cœfixum sagittis, & cum paucis ex militibus, qui adhuc superstites remanserant, in puppi glomeratis, intrepido animo dimicantem, inuenire. Occhialis interim cum suis Aurianum latus undiquaq; duriter infestabat, iamq; ad decem nauigia ex nostris cœperat. Dum ita utriusque ancipiti Marte concurritur, nata est in parte aduersa ordinis perturbatio, atq; interim parua quædam nauigia ex prælio aufugerunt, quæ tamē, quia id paruum ad rem facere uidebatur, nostri haudquaquam infecuti sunt: sed restā eam partem uersus, quæ magis ab hoste præmebatur, suas uires intendebant. Hoc ubi animaduertet, illico relictis nauigijs, quæ paulò antè abripuerat, magisq;

archialis fugat

gisq; mediā aciē uersus, admouebatur. Hāc uero, ut expugnatā cognouit, & Austriū eodē cum suis contendisse, ut ei suppetias ferret, illicō de ineunda fuga cogitare incēpit. At nostri, ut eum intercluderent, præoccuparunt quendam locum, qua illi transeundum existimarent. Is autem, ut periculum euitaret, iuxta continētē admoueri cōepit, ibiq; triginta, & amplius triemes exposuit, atq; ita maior pars natanō seruati sunt. Quod, nisi accidisset, ut ex nostris remigibus, quibus eo die compe-des soluti, & libertas promissa, si strenuē, ac fideliter sua munia obijssēt, potior pars remansisset in illis triremibus, quæ in acie captæ fuerant ne unus quidē eorū euasisset. Itaq; plurimi fuga seruati sunt. Occhialim autem Princeps Austrius, Bacianus, & Auria celeri cursu insequuti sunt, quouſque iam dies inclinasset. At ipse noctu cū nonnullis nauigijs (de numero incerta feruntur, quidam enim dicunt plura, & alij pauciora: sed tamē uulgaris fama est, ea fuisse ad triginta) remis, uel isq; aufugiens, incolumis euasit, nec sciri tū poterat, quōnāter tenuisset, cū pleriq; Leucadem, & nonnulli Nicopolim, alij, aliō profectū esse suspicarentur. Dum hæc fierent, Barbadicus, & Mahometus Bey, utriq; inter se acriter sum-

Naualis cō
flony 1571

summisq; conatibus confligebant. Etsi uerò ex nostris quilibet suo munere fungebatur, ac impigrè dimicabat, & præcipuè agminis ductor, itemq; Antonius Canalis, & Marcus Quirinus, Legati, plurimū tamen incommodi ab hoste accipiebatur, nec dubium, quin futuri essent in aliquo haud mediocri periculo, nisi qui nouissimam aliam regebat, mox cum suis præsidio accurrisset. Huius interuētu certamē multo acrius renouatum est, partemq; aduersam tanta uia atq; impetu adorti sunt, ut, cū etiam eadem hora uentus paulo secundior afflaret, eò magis nostros adiuuaret, quò magis deferebat, & reuerberabat fumum exeuntem ex tormentorum pilis, quæ in eos iaciebantur, eaq; re factum est, ut illorū oculi hebetes atq; obtusi essent, cū nostri eos quàm plenissimè intuerentur. In eo conflictu plures utrinque ceciderunt, & pars uulnerati. E' nostris autem celeberris fama, Barbadicus, dum contra hostem acerrimè pugnaret, sagitta in oculo transfixus est, quo quidē tempore Legatorum uirtus, etsi sæpè aliàs, tum certè quàm maximè enituit. Hunc enim cum acri uulnere in oculo percussum cernerent, eumq; præ immenso dolore, licet illum summa animi fortitudine suppresserit, ita impeditum, ut

ut quod paulò antè tam strenuè ac egregiè præstiterat, ulterius exequi nequiret, sic fortis ducis, militisque partes obibant, ut nihil ab eis desiderari posset. At ipse Barbadicus uesperis (nec sine omnium bonorum gemitu ac mærore) interiit. Priusquam è uiuis decederet, percunctatus dicitur, utra pars uicisset, cumq; nostros audiret, superiores fuisse, ac Selymianâ classem partim captâ, partim depressam, atq; incensam, illū immortales diuinę bonitati gratias egisse, moxq; lætissimum ex hac uita in cœlestē emigrasse. At singularis eius uirtus, constans in patriam fides, ueracq; in Deum pietas, & reliquæ innumeræ cum animi, tum corporis dotes, quę illum omnibus quam gratissimum reddebant, hęc perpetuò exstabant, omnisq; posteritatis memoria celebrabuntur. Nihil enim cum antea priuatim, & in publicis negocijs, tum præcipuè in hoc bello unquam ab eo prætermissum est, in quo prudentissimi senatoris, ac optimi ducis munus merito exigi posset. Dicitur est, Aluarum Baccianum sinistro agmini undiq; oppresso, maturè eum subsidio aduenisse. Hic ergo plurimum sanè opis in ea re præstitit, plurimumq; laudis meretur, ob militarem disciplinam, & fidem, qua in his, quæ ad suū

Mors Barbadi.

Virtus Barbadi nunquam interitura.

De Aluaro Bacciano.

officiū pertinēbant, usus est, idq; haud parū erat ponderis, nec mediocri hominē iudicio requirēbat. Cæterū, ut pleraque alia omittā, q̄ non minū fortiter, q̄ sedulo ac fideliter gessit, hoc sanē, quod ab eo factum est, dum acies dimicaret, neutiquā silentio inuoluendum. Cū enim quandam turcicā prætoriam uideret ad regiam puppim contendere, ut eam intraderet, p̄tinū in euntē irruit, factōq; prælio, expugnauit, licet haud sine aliqua suorum clade, sibiq; scutum, quod læua gerebat, armis, telisq; (uti ferebatur) impetrabile, triplici ictu minoris tormenti percussum est, eiq; strenuē pugnantis, mox præsidio aduenit altera perbellē instructa, in eaque fuerant Cæsar Aualus, Petrus Padilius, Petrus Velaschus, & plurimi equites Neapolitani, qui & in ea nauī, & in reliquis, quæ Aluarum sequebantur, admirabili constantia, & uirtute dimicarunt. Martinus Padilius in sua prætoria, qua Dux de Infantismo, & pleriq; generosi, ac illustres uiri ex Ibera natione aduehebantur, multa præclare, ac militariter gessisse dicitur. Nec etiam Ioannes Cardonus, Siculæ classis præfectus, hīc à me silentio prætereundus uidetur. Hic etenim cū classē

*Iberis seu Iulianis
in dicitur in p̄m
Iberis*

*De Ioanne
Cardono,*

classsem (uti supra narratum est) cum octo
 triremibus præiret, ut hostium consilia
 specularetur, idque in tota navigatione
 summa cum diligentia præstitisset, forte
 accidit, ut in quandam stationem cum
 quatuor triremibus exploratum iret, hisq;
 maturè adesset eo tempore, quo bellum
 in acie inchoabatur, & ad locum sibi debi-
 tum perueniens, illum ualdè apertum
 adinuenit, adeo, ut quindecim hostilia na-
 uigia præcedere cogeretur. Cæterum,
 cum animaduerneret, quantum detri-
 menti ea res allatura esset, magno dolo, ac
 celeritate illis, pugnando, aditum præclu-
 dit, nec ullus ingredi potuit, donec regia
 cepit Aurianis suppetias ferre, cuius qui-
 dem ope, ac etiam deinde reliquarum sub-
 sidio, hæc præfata nauigia minimo nego-
 tio capta sunt. Erant in eius triremi re-
 gulus Auila, & multi equites Siculi, Hen-
 ricus Cardonus, Ioannes Oforius, & Die-
 gus Henrichez, qui ex suis cohortibus
 habebat super his quatuor triremibus,
 circiter quingentos Hispanos, ex quorum
 numero uix sanè quinquaginta illæsi re-
 manserunt, nec etiam ullus ex ministris, a-
 ljsiue, qui aliquod munus gerebant.

Postquam hæc à me fit mentio de præ-
 stantibus uiris, & de his potissimum

*Sancti don Juan
Austriaci nunti*

*De Ioanne
Austrio.*

qui huic nauali pugne cum Imperio præfuerunt, mihi aliquid in primis dicendum esset de Ioanne Austrio, & Sebastiano Venerio. Cæterum, ut ille de Carhagine aiebat, præstat silere, quàm pauca loqui, sic equidem censeo, mihi magis eximias utriusq; uirtutes hinc prætereundas, quàm pauca de his in præsentia enarrare. Id tamen de priori quàm breuissimè dictum sit, eū uidelicet, nihil prorsus omisisse, quod ad strenui bellatoris, & magnanimi ducis officium spectaret, seq; omnino dignum exhibuisse, qui patrem haberet Carolum V, & fratrem Hispaniarum Regem. Plurima quidem hæctenus ediderat ingenij sui specimina, plena uirtutis, atq; animi heroici, & præsertim in Bætico certamine, in quo sanè incredibilem sibi gloriam comparauit. Verum in hoc postremo bello, quod nuper in mari gestum est, & cui, eiusdē Regis, ac sociorum nomine, præfuit, seipsum quodammodo superare uisus est, dū plenus robore, ac militari spiritu, se omnibus conspicuum atque admirabilem reddidit. Quid iam dicam de altero? Non ne & ipse, licet grandæuus ætate, ac senio confectus, (quippe qui iam sextum & septuagesimū annum attingerat) totus niueis armis undiquaq; conspicuus, clypeoq; ac ense, hostilem

*De Sebastiano
Venurio.*

stitem impetum fortissimè reprimens, omni ex parte suspiciendum se omnibus intuentibus exhibebat? Hic sanè, hoc in prælio nunquam suo numeri defuit, dum aciem disponit, dum singula prospicit, suosq; hortatur, & rogat, ut meminerint, se contra perpetuos atq; acerbissimos Christiani nominis hostes, pro fide, patria, parentibus, & pro liberis pugnare, mirumq; dictu est, quanto perè sua graui oratione, suaq; illa uenerabili canicie militum animos ad dimicandum inflammârat. Quid ego nunc commemorem M. Antonium Columnam, uerè columnam, & decus Romanæ nobilitatis? Huius ductu & auspicio (uti supra commemoratum est) foedus tam salutare, Venetijs in initum, atq; conclusum. Hic ex Principum consensu fuit arbititer, ac iudex controuersiarum, quæ haud rarò inter milites oriri consueuerunt. In nauali autem conflictu eius quoq; uirtus præclarissima enituit, & propterea huic in urbem redeunti Senatus, populusq; Romanus, grati animi ergò, utq; reliqui hoc exemplo ad illustrium uirorum uestigia imitanda incitarentur, triumphum instar, ueterum (ut minora maioribus conferantur) decerni, ac fieri uoluit. Ne autem hæc minutim singula recenseam, super portam

De M. Antonio Columna.

diui Sebastiani, per quam in urbē ingres-
sus est, hi uersus apponebantur. Exul-
tans in Domino, clarissimum ciuem suum
uictorem amplectitur Roma. In ipso in-
gressu ante ianuam. Marco Antonio Co-
lumnæ, pontificiæ classis præfecto, de A-
postolica sede, sociorumq; salute, ac popu-
li Romani dignitate optimè merito, S. P.
Q. R. Super eandem portam erant insi-
gnia Pontificis, populi Romani, & M. An-
tonij Columnæ. Super Constantini arcu
a dextro latere huiusmodi uerba inscribe-
bantur: Primus Romanorum Imperator
Constantinus crucis uexillo usus, contra
acerrimos Christiani nominis hostes, præ-
lijs foelicissimè certauit. In medio arcu: Co-
gita aditum iam abs te fieri ad Constanti-
ni urbem (iuuante Deo) recuperandam.
A sinistra parte, Primus Romanorū Pon-
tifex Pius V. cum Rege Catholico, ac Re-
publica uenera, societate inita, eodem sal-
uatoris signo sultus, uictoriam contra ma-
ximam Turcarum classem consecutus est
lætissimam. Super arcu Titij Vespasiani
hoc etiam inspiciebatur: Lætare Hierusa-
lem, quam Titus Vespasianus captiuam
duxit, Pius Quintus liberare contendit.

Ut uerò ad institutum redeam, quid
modò

modò dicā de Auria? Nōne is ob egregias *De Ioanne*
 uirtutes, & rei bellicæ gloriā iure ab om- *Andrea.*
 nibus commendari debet? Et quid un- *Auria,*
 quā ab eo, cū antea, tum præcipuè
 in hac re nauali prætermissum est, in quo
 quidem non strenui militis, atquì optimi
 ducis partes impleuerit?

Quid iam de Sfortia sanctæ Floræ, ac *De aliorum*
 eius fratre Paulo, utroq; armigero, & sum- *laudibus, què*
 mis dotibus ornato? Prior sanè, dum alios *huic bello in-*
 interficit, alios uulnerat, ipse quoque gra- *terfuerunt, &*
 ue uulnus accepit, à quo postea reualuit. *strenuè dimi-*
 Huius Italas cohortes maiori ex parte Ve- *carunt.*
 netis accommodarat, quò ipsi de illorum
 fide, ac pugnandi studio quā certissimi
 redderentur? Alia uerò pars meruerat
 duce regulo à Sarno, cuius etiam uirtus
 in hoc bello egregia, & singularis emi-
 cuit. Quid nomen Ascanium Cor-
 nium, uirum in arte militari educatum, &
 in ea longè clarissimum? Quid Gabrie-
 lem Cerbellonum? Quid Marcum Qui-
 rinum, Canalem, Bracadenos, Dodos,
 Cornelios, aliosquē Veneti nominis
 patritios? Quid tandem innumeros alios
 non modò ex Ausonia, & Ibera natione,
 uerū etiam ex Teutonica, ex qua quidē
 plurimi nobiles cohortium centuriones,

ac strenui milites in hoc bellum profecti sunt, & in eo, haud sanè uulgaria eximiae uirtutis monumenta posteris reliquerunt.

Cuperem equidem in horum qui supersunt, & qui gloriose in hoc praelio ceciderunt, laudibus expatiari, sed quoniam id à meo instituto alienum uidetur, de his in praesentia satis dictum sit.

Re nauali quam foelicissimè gesta, classium ductores manibus in caelum expansis, & genibus flexis, diuinæ clementiae ac bonitati, unde tam illustrem uictoriam peruenisse agnoscebant & fatebantur, immensas gratias egere: hisque peractis, Austria ad eos proceres, qui erant in regia, oratione conuersa, hæc (inquit) naualis uictoria tam inclyta, & stuporis plena, digna erat Carolo V. ut inter reliquas, quas ille, dum uixit, mari, terraque, insignes ac memorabiles diuersis temporibus habuit, connume-

Venerius post uictoriã adiuu-
uit Ioan. Austriã, & alter
alteri gratulatus est.
Mutua gratulatio inter duces, ac milites,
rari potuisset. Venerius interim Austriam adiuu-
amauerit, & mutua gratulatione alter alterum
ti dissidij, quo eorum animi subalienati esse
uidebantur, memoria ex utroque oblitterata. Trierarchi, & centuriones, læta inter se
agere, hos atque illos amplecti, fidemque ac uireutes collaudare. Milites uero inuicem se appellat, acta edocent atque audiunt, sua quisque

simil. ca. p. l. c. h. y.
in A. d. u. l. h. u. r. s.
n. u. 1577. 7. o. r. n. t. s.

quisq; fortia facta ad coelum fert, mirisq; ab rem bene
 modis gestit, nec integram noctem aliud gestata.
 ferè actum est. Proxima luce classiũ præ 7 orat 1571
 secti suos in concione seorsim laudarunt,
 & monuere, ut hanc uictoriam isa insignè,
 & admirabilem, Deo, eiusq; gratuita bo- Christiani
 nitati acceptam ferrent, eiq; pro tali, tan- Principes hæc
 taq; beneficentia se in perpetuum gratos uictoria Deo
 exhiberent. Quòd autem ad illos attinet, attribuit.
 qui egregiè pugnando ceciderant, non es-
 se, ut agrè ferrent, aut eorum obitum de-
 plorarent. Cum his enim præclare actum
 esse, nec ullibi potuisse honestius, & glori-
 osius animam efflare, uitamq; p̄fundere,
 quàm in eo certamine, in quo de penati-
 bus, de libertate, ac fide agebatur. His itaq;
 potius gratulari debere, qui ex hac misera
 & ærumnosa uita, in coelestem, omniq; fe-
 licitatis genere cumulatisimam emigra-
 rint, & pro causa tam pia, tam decora, tam
 deniq; in primis necessaria, interierint, si is
 ullo modo interitus appellandus, qui ad
 ueram, & perennem uitam homines per-
 ducit. Nec dubium esse, quin hoc pacto
 decedentibus, in cœlo sit firmus, ac defini-
 tus locus, ubi beati æuo sempiterno fru-
 antur. Hæc illi, & plura alia in hanc sen-
 tentiam. Deinde uulneratos omni cura,
 & studio refici iubent, moxq; interfecto-
 rum,

*Disputat in rithmo
m. c. l. v.*

*Qui nã præ-
cipui ex no-
stris interfe-
ti, aut vulne-
rati.*

*Io. Austrius
vulneratus
sagitta.*

rum, & sauciorum numerum recensent, quorũ capti, vel interempti ex aduersa parte, cuiusue conditionis forent, quot denique captiuos in libertatem uindicarint. Ex his autem, qui acriter, ac strenuè dimicantes, in acie occubuerunt, hi sunt præcipui, uidelicet, Ioannes Cardonus, & Bernardinus Cardonus, uterque Hispanus, exquẽ Illustri familia. Virginius, & Horatius Vrsini, ambo ex ueteri Romanorum prosapia oriundi. Ex Veneta nobilitate, Benedictus Superantius, Catarinus Maripetrus, Vincentius Quirinus, Hieronymus Contarenus, Marinus Contarenus, Ioannes Lauretanus, Andreas Barbadicus, Franciscus Bonus, Marcus Antonius Landus, Antonius Pasqualigus, & plerique alij ex Patrio genere. Præterea, Ioannes Baptista, Benedictus Cyprius, Iacobus Metius Chersonesius, Antonius Eudæmonicus, Cydon, Iacobus Trifsinus Vicentinus, Hieronymus Bysantius Aseruiensis, Andreas Calergus, & Malatesta Ariminensis, qui erat cum Andrea Barbadico. Ex uulneratis, fuerunt, Austrius Princeps, quem ferijt sagitta, sed leui uulnere. Paulus Iordanus alia quoque

que sagitta percussus, regulus à Sancta
 Floræ glandula tormentaria, Troilus Sa-
 uellus eadem, Marcus Moltnus, præfe-
 ctus Melitenfis. Item, Thomas Me-
 dicæus, Martellus, Renerius, Biffolus,
 Martelinus, Guicciardinus, Spina, Maz-
 zingus, Iulius Naldinus, Gianotius Ma-
 gnalis, Ioannes Maria Puccius, Torna-
 bonus, Figliaciùs, Federicus Martellus,
 & Berardus, omnes generosi, ac equites
 Florentini.

In uniuersum autem desi-
 derati sunt circiter octo millia uirorum,
 & totidem ferè uulnerati. Hostium au-
 tem numerus uix certus omninò resciri
 potest, cum plurimi eorum submersi
 sint, fama tamen est, interfectos ad quin-
 decim millia, captos ad quinque mil-
 lia, & innumeros uulneribus affectos.

Ex celebrioribus autem, qui hac in
 pugna fortiter præliantes interierunt,
 hi ex præcipuis habentur. Haly Bassa,
 totius classis Imperator, Amatus Bey,
 qui prætorianis imperabat, Assamus
 Bey, filius Aridei cum filio, Meheme-
 tus Bey, præfectus Metilenæ, Giderus
 Bey, præfectus Chij, Capfanus Bey,
 præses Rhodius, Prouis Agâ præses Le-
 ptitanus, Mustapha Scelubi, primarius
 Questor, Affis Caiga præses Gallipolis,
 Tramon.

octo milia christia-
 uum occisa.
 hostium perit
 5000.

Quot ex na-
 stris interem-
 pti, aut uul-
 nerati, et quot
 etiam ex ad-
 uersa parti.

Tramontana regię nauis gubernator, Caracostus, & plærıq; alij, quorum nomina hıc enumerare, nimis longum foret. Ex captiuis, præter alios fuerunt, Malemetus Bey, & Sainus Bey, uterq; nauarchi filius, Malemetus Bey præfectus Euboz, & Sirochus Bey, qui fuit captus unà cum uxore, sæmina (ut aiunt) longè uenustissima. Ex his autem, qui fuga seruati sunt, fuere in primis Partaus, Occhial, Muratus Ray cum filio, & Genouestus Aly. Caraperis uerò celebris archipirata, profectus erat in Cyprium, cum uiginti nauibus rostratis, ex ducentis ac triginta tribus, quę Byzantio soluerant, ideoq; huic præliõ interesse nequiuerat. De Occhiali quidẽ, & Partau, quem terrestribus copijs præfectum fuisse commemorauimus, fama inuaria spargebatur. De priori utiq; constabat, illum (ut antea dictum est) cum aliquot nauigijs fuga sibi consuluisse. At interim, & de horum numero, & quõnam fuisset, incertum erat, cum alij aliõ profectũ dicerent. Sed tandem compertum est, illum rectà petiisse Naupactum, & ipsum quoq; Partaum eõdem contendisse. Nauigia uerò, fuisse ad uiginti quinque triremes, & decem liburnicas. Ex hostili classe triremes centum sexaginta & una, in nostro.

*liburna & triremis
bixennis & unius*

*Captiua et depreſſa
depreſſa in hoc loco
et liburna 65*

Turcarũ nauigia capta,

nostrorum potestatem uenerunt, depres- *uel depressa*
 sã, ac perforatã quadraginta, ex liburni- *quot numero*
 cis, & alterius generis nauigijs, captã nu- *extiterẽ.*
 mero sexaginta feruntur. Regia uero, quã *Regia trire-*
 cum reliquis captã est, dicitur fuisse mira *mis qualis fuis*
 quadam forma, & pulchritudine, adẽd ut *erit.*
 uix ullum nauigium in uniuerso Oceano,
 (si Cleopatrium excipias) huic specie, ac
 opulentiã iure comparari possit. Huius
 puppis, ut mihi relatum est ab his, qui eã
 uiderunt, ex utraq; parte triplo maior est,
 quã aliarum, totaq; constat ex nigra iu-
 glandine instar hebeni, uarijsq; lineis lon-
 gẽ pulcherrimis, & uario colore segmen-
 tata, cum omnigena seriẽ historiarum. In-
 sunt etiam nonnullã figurã incisã, ac in-
 sculptẽ in auro, tam solerti manu elabora-
 tã, ut uix in orbe ullum domicilium ele-
 gantius, magisque superbum excogitari
 possit. Pars interior, & cubiculum, ditis-
 simis aulãis ex aureo filo contextis, & ua-
 riarum gemmarum nitore undiq; fulge-
 bant, & in his paruulã quẽdam imagines,
 ac simulacra effingebantur admirabili ar-
 tificio. Adhãc, ibi plurimã uestes, ac prã-
 tiola indumenta reperta sunt, quã ipsius
 nauarchi fuerant, acu, bracteisq; argenteis
 depicta, eaq; tam specioso ac diuiti opere,
 ut eius Imperator Selymus uix omnino si-
 bi ma-

bi magis regia, magisq; opulenta induere
 posset. Cæterum (ut iam ad Venetos re-
 deam) hi cum uniuersa urbe in maximis
 curis, animisq; angoribus continuè uersa-
 bantur, cum ob plurimas, atq; horribiles
 strages, quas Byzantini subinde in Adria-
 co, & Rizonico sinu, alijsq; locis finitimis
 edebant, tum etiam quia multò his graui-
 ora uerebantur. Quum uerò audirent, classi-
 sium duces Messanam appulisse, atq; ibi è
 communi consensu, firmâq; animi delibe-
 ratione constituisse, inimicam classem in-
 uadere, atq; omnes eo consilio inde profe-
 ctos esse, animos uiresq; iam tandem colligere
 incœperant. Quamuis autem scirent,
 hostem secundis rebus elatum, se, nauigio-
 rum numero, militum robore, fortuna de-
 nicq; ipsa, quæ plurimum in bello ualere di-
 citur, & quâ ipsi paulò antè suis conatibus
 haud parum fauentem inuenerant, nostris
 multò superiores arbitrari, speim tamen o-
 ptimam cōcipiebant, nostros, si eo quo fe-
 rebatur, & debebant, ordine procederent,
 fidèq; ac uirtute instructi essent, cum ibi de
 summa Christianæ Reipub. ageretur, fore,
 ut, Deo adiuuante, breui de suis rebus, iu-
 cundissima perciperent. Hunc interea o-
 mnis nobilitas, ciues, plebsq; uniuersa pro
 læto ac scælici successu die noctuq; preca-
 bantur,

bantur, atque orabant, ut scelerum pœnæ
 oblitus, pro sua inexhausta pietate fœdus
 inter Principes inîtum, proueheret, ho-
 rumq; incepta fortunaret. Dum igitur o-
 mnes his cogitationibus, ac precibus ani-
 mum intendunt, plurimiq; de belli exitu
 ualdè solliciti, subinde inter spem, ac me-
 tum, agitabantur, nemoq; esset quisquam
 omnium, qui non in illius uictoriæ casu,
 suarum omnium fortunarum euentû con-
 sistere existimaret, ecce de improviso un-
 deuigesima die Octobris sub meridianum
 tēpus, dieq; ueneris, Vnsreus Iustinianus,
 quem classis præfectus biduû a nauali cõ-
 suctu ad urbem cum literis miserat, qui-
 bus tam fœlix optatumq; nuncium affer-
 ret, Adriacum portum ingressus, continud
 unum ex maioribus tormentis displodi
 iussit, moxq; recta ad diui Marci prætoriû
 festinans, cum propius iam adesset, quatu-
 or signa turcica, secum delata, quæ omnia
 erant ex rubro, atq; albo colore, unumq; ex
 his mira pulchritudine, statim in fundum
 aquæ sæpius immergi, ac erigi p̄cepit. Qui
 tum in area prætorij, proximisq; locis ad-
 erant, subito accurrerunt, uisuri, quid nã esset,
 & conspecta triremi hostilibus spolijs &
 manubrijs onusta, uisisq; remigib. turcico
 habitu

*Vnsreus Iu-
 stinianus mit-
 titur Venetias.*

habitu indutis, ac exclamantibus, VICTORIA, & aduersam classem profugatam indicantibus, omnes exultim gestientes, hæc, illæ, bacchantium more excurrant, & læti nuntij uocem ingeminabant, sic, ut breuissimo spatio huius rei fama per omnem urbem uagaretur. At Iulianus interim dum descensionem facit, ut Principem adiret, ac mandata exponeret, tantus hominum concursus è uestigio factus est, ut uulgi humeris sublatus, in atrij palatium deferretur. Ut ad Principis conspectum uenit, statim genibus flexis, en (inquit) Serenissime Princeps, nunc diuina benignitate huiusmodi nuntium afferro, quale uix unquam nostra, uel Patrum memoria, hucusque auditum est, moxque nauarchi literas reuerenter exhibuit. His coram Principe ac Senatu clara uoce perlectis, maxima & incredibili lætitia omnium animi perfusi, & alter alteri mutuo gratulatus est, ac deinde paruula mora interposita, singuli Templum adire, ibique publicis hymnis, ac precationibus gratiæ, ab omnibus diuinæ bonitati persolutæ, ac deinde ad omnia puluinaria supplicationes habitæ. Interea, quicumque in urbe tum aderant Principum, ac Regum oratores, quam

*Ventis inges
latia pro-
pter uictoriã
naualem.*

quàm primùm eò gratulationis causa pro- *Principum lē*
 fecti sunt, simulq; interim omnia campani *goti gratulan*
 æris sonitu, & bellicorum tormentorum *tur Venetis.*
 fragore intonabant, & quàm creberrimè
 ignes hinc, inde fieri, facesq; in summis tur
 ribus accendi, ac vexilla per celebriores ur
 bis uicos, & plateas protrahi. De his autè,
 qui erant in carcere, Senatus, paulò post
 nuntium allatum de uictoria, decreuit, ut
 quicumq; in uinculis detinebantur ob cau
 sas criminales, pœnamq; capitis incurre
 bant, quiq; ibi aliquo præmio antea pro
 posito pro eorum apprehensione, captiui
 asseruabantur, in pristinam libertatem uin
 dicarètur. Item, qui furtum perpetrassent,
 quod quidem haud excederet summã ui
 ginti quinque aureorum, quiq; non essent a
 pti ad remigandum in triremibus, idem
 prorsus beneficium perciperent. Qui uerò
 ad eas idonei, aptiq; censerètur, dimidium
 adeò præscripti temporis inseruirèt, & qui
 iam præfixi temporis medietatem absol
 uissent, priori libertate donarètur, quibus
 dâ atrocioribus casibus exceptis. Pro his
 autem, qui ære alieno tenerentur, ad sum
 mam uiginti quinque aureorum, ipsamet
 Respublica creditori satisfaciendum cu
 raret. At pro his, quorum summa esset ma
 ior, Auditores (id officij, ac magistratus no
 men

men est apud Venetos) operam darēt, uti res mutuo componeretur. Ceterum innumerum ex his haudquaquam senatus decretum expectarunt, quin potius primo die, quo nuntium ad urbem allatum est, amicorum ope, atque auxilio, carceris foribus perfractis, inde quamprimum exierunt, & seipsum in libertatem asseruerunt. Biduum postea (qui fuit dies dominicus) Princeps, ac Senatus cum praefatis oratoribus eandem aedem ingressi sunt, ibique in maxima nobilium uulgique frequentia Diegus Hufmanus de sylua, legatus Hispani, missam de spiritu sancto (ut uocant) solenni caeremonia peregit. Dum ea celebratur, mirus uocum, & organorum concensus per interualla exauditus est, plurimisque instrumenta omnigenis numeris, hisque suauissimis, pulsata, quibus astantium animi ad diuinas laudes & gratiarum actionem alacrius incitarentur. Interea publice supplicationes a toto clero per forum habitae sunt, quibus etiam Dux ipse, una cum proceribus, peractis sacris, interfuit. Paucis post diebus, iterum in templo conuenerunt, ibique iusta magnifice persoluta sunt in memoriam eorum, qui occubuerant in nauali praelio, missaeque pro eorum manibus celebratae, in quorum quidem perennem gloriam & singularis uictoriae monumentum, lo. Baptista

Rafarius uir iuxta eruditus ac eloquēs, lu-
 culentā & elegantē orationē habuit, quæ
 quidē postea typis excusa est. Per idē tēp̄,
 & publicē, & priuatim, per urbē plurima
 lætitiæ signa passim edebātur, idēq; factū
 est in omni ditioe, quæ Veneto subijcitur,
 & quæ oppida erāt augustiora, suos etiam
 oratores miserūt, ut senatui gratularentur,
 eiq; in posterū omnia præcipua offerrent.
 Ipsi etiā Italiæ Principes, nuntio accepto,
 p̄ suos legatos huic plurimū gratulati sunt:
 siquidē Allobrog, Princeps ad eū legauit,
 Regnanū Co. Ferrariēsis, Alphonsū Aestē-
 sem, Aethruscus, Angelū Guicciardinum,
 Parmensis, quēdā ex familia Torella, idēq;
 factum est à Mantuano, Urbinati, & Meli-
 tensibus, quos sanē omnes benignē, ac li-
 beraliter senatus excepit, multisq; signis
 declarauit, id genus officij longē sibi gra-
 tissimum extitisse. Id autem obseruatu di-
 gnum est, in tanta omnium ordinum læti-
 tia, & si plurimi suos cognatos atq; affines
 in eo conflictu amiserant, neminem fuis-
 se, qui lugubri ueste indutus, uel minie
 mum doloris ac mœstitiæ signum præ se
 tulerit, ad eod publicum beneficium priua-
 ti incōmodi memoriā ex omniū pectorib:
 deleuerat. Quoniam aut Venerius Senatū
 rogarat, ut mitteret nouos trierarchos, &

nobiles iuniores, qui eorum loco præficerentur, quos præliantes in naumachia Mars interemerat, ex prioribus legati sunt quindecim, & in locum Augustini Barbadici demortui suffectus est Iacobus Surantius eques, & uir singulari prudentia, eiq; ex Senatus decreto amplum stipendium pro sumptibus, atq; annuali redditu, annueratum est, & in reliquos simul beneficentia exhibita, hiq; omnes paulò post illuc deucti sunt in triremi Iustiniana, quæ iam erat in redditu, missumq; munus ad eos, qui e-

Vnfreus Iustianus creatus eques à Veneto senatu.

rant in classe; At Vnfreum Senatus grati animi ergo, & ob singularem uirtutem, ac fidem in patriam, equestri ordine insigniuit, & torque aureo donatum, ad classem remisit.

Nuntium de uictoria perlatum Româ.

Romanus Pontifex hoc lætissimum de uictoria nuntium Romæ accepit XII. Cal. Nouembris, primaq; noctis uigilia, per suum Legatum apud Venetos degentem, & proximo diluculo per uenerum oratorem, cui Senatus certum hominem destinârat, qui rem, sicuti gesta fuerat, indicaret: Ut primùm in sibi ea res innotuit, in maximam lætitiâ prorupit, Deumq; tantumuneris authorem agnoscens, illius nomensummis laudibus extulit, & postera luce, ubi hoc idem sibi ab oratore ueneto confir-

confirmatum est, protinùs unà cum Cardi-
 nalibus, qui tum in urbe aderant, & Hispa-
 no, Lusitano, ac Veneto legatis, ædem di-
 ui Petri adiuit, ibiq; supplicationes habite
 sunt, & sacra de more celebrata, uixq; inde *Principum le-
 gati & Carda-
 nales gratu-
 lantur Romæ
 Pont.*
 ad cubiculum redierat, cum ad eum aliorū
 principum oratores, omnesq; præsules, a-
 liq; alterius ordinis, certatim uenerunt,
 & quisq; illi tam optatum nunciū gratu-
 labatur. Dum hæc fierent, plurima bellica
 tormenta ex arce Adriana euacuata sunt,
 multusq; campani æris fragor exauditus,
 atq; ignes noctu per omnes uicos accensi.
 Cum autem à Veneto magis minutim de
 rebus gestis cognosceret, atq; audiret, ui-
 ctoriam fuisse cruentam, exq; nostris plu-
 rimos, etiam ex celebrioribus, in pugna oc-
 cubuisse, illicò superfederi iussit à maiori-
 bus impensis, quas deinde in eorum, qui
 decesserant, memoriam, fieri mandauit.

Vt uero ad Austrium reuertar, is, ubi pri-
 mum classis Turcica deuiçta est, uarias le-
 gationes instituit, misitq; Ferdinandum
 Mendotiū, ad Cæsarē, Lopem Figaroam,
 ad Hispanum, Petrum Sapatam, ad Vene-
 tum, Co. Pliegum, ad Pontificem, & singu-
 li eorum (primo excepto) turcicum uexil-
 lum ex præcipuis deferebant, donandum
 his, ad quos legabantur. Quod autem Pō-
 Rr 3   tifici

*Turcarū dux
à quo inter-
fectus.*

rifici traditum est, fuerat Selymianæ clas-
sis præfecti, & propterea hoc illi præcipue
datū est, quoniam is antea, ut primū in Si-
ciliam appulerat, quoddam ei eximia spe-
cie (sicuti antea dictum est) per internun-
tium donarat. Huius quidem manubriū
habuerat quidam Græcus ex Macedonia,
quem Turcarum ducem interfecisse cōsta-
bat, & ob id ab Imperatore Austrio crea-
tus eques, & donatus est annuali stipēdio,
quod erat trecentorum aureorū, & cistula,
quæ ad demortuū pertinuerat, in qua quæ
supra nummorū aureūm 6000. fuisse di-
citur. Is autem, cum Venetias, ubi diu an-
tea commoratus erat cum uxore, ac sena-
tui veneto suam operam in naualibus im-
penderat, reuersus esset, aurificem adiuit,
eicq; capulum uendidit. Cum uero id à se-
nato resciretur, illico missus est, qui uendi-
tum ab aurifice redimeret, & pro quauis
uncia coronatum persolui iussit, ut inter
reliqua trophæa, & spolia referretur. Por-
rò is totus constare dicitur ex argento au-
rato, esseque mira crassitie, ac Byzantinis
literis undiquaque insignitum. Ex una
parte hæc uerba insculpta esse audiui. Fi-
delibus diuinum auspiciū, & ornamen-
tum. In dignis conatibus Deus fauet Ma-
humero.

humeto. Ex altera, Deus non habet alium Deum, & Mahumetus Dei nuncius. Cum præfatis oratoribus profecti sunt etiam, Romegas, & Prosper Columna, missi à Marco Antonio Columna. Huius legationis causa fuit, ut his Principibus eorum nomine gratularentur, eisquæ rem, sicuti acciderat, enarrarent. Omnes autem aduerti sunt in triremi Ioannis Contareni, quæ V. Idus Octobris à classe recesserat: sed aduersa nauigatione usi, primò Hydram appulere, ibiquæ descensionem fecerunt, indequæ pars Romam, aliq̃ Adriam uersus petière. Interim Senatus uenetus misit ad Pontificem, Paulum Teupulum, & ad Principem Austriam, Leonardum Contarenum, ambos equites, ac eximijis dotibus ornatos, qui præter munus gratulatorium, cum utrisque agerent de his, quæ ineunte æstate à se fieri oporteret. In eum autem, qui Antiuari præerat, quiquæ illud oppidum natura, & opere munitum, & in quo neque commeatus, neque miles deerat, hosti, etiam priusquam (uti supra demonstratum est) castra admoueret, tradendum suauit, grauissimè succensuit, ac edicto sanxit, ut quicumq; uiuum apprehenderet, præmij loco mille aureos haberet,

& quingentos, qui eius caput ab humeris præcisum, in urbem deferret, eumq; insignibus nobilitatis exutum, omnibus fortunis priuauit. Consimili etiã pena in Emiliū Vrinensem, eiusdem consilij socium, & participem, animaduertit. Nec paruo itidē supplicio dignum censuit præfectum Corcyræ Melænæ, qui socordia, uel metu aufugiēs, oppidum pueris, ac mulieribus tuendum reliquerat. Cæterum, etsi ei horū locorū iactura grauis quidem erat, & per molesta, nihil tamen præ Cypriã uidebatur. Hæc sola illius animum premebat, hæc diu, multumq; tristem, atq; anxium detinuit, hac deniq; factū est, ut rei navalis uictoria, illustris sanè, inclyta, & gloriosa, minus grata, minusq; iucunda uideretur. Sed natura sic comparatum est, ut in humanis rebus nihil sit ab omni parte beatum. Et profectò nullum gaudium tam solidum est, nullaq; scelicitas tam cumulata, & suis undiq; numeris absoluta, ut nihil in se admixtum habeat, quod minus iuuet, usque adeò uerissimum est, quod dici solet, gaudij luctum comitem esse, ac eum perpetuò sicuti corpus umbra, sequi solere. Possent equidem plurima exempla, cum uetera, tum recentia commemorare, quæ hoc apertissimè testantur. Sed minime his opus est in
tam

*Cypri iactura
Venecis longè
grauissima.*

tam conspicua, & quæ in hominum uita
 subinde cernitur. Fateor hæc uictoriam (ut
 dictum est) præclaram, & admirabilem, iu-
 retq; cum his conferri posse, quas olim uel
 Græci, uel Romani contra hostes in re na-
 uali celebriores adepti sunt. Rarum enim
 quiddam fuit (nec citra singularem Dei
 prouidentiam euenit) ut eorum classis fe-
 re uniuersa, uel capta sit, aut depressa, uel
 incensa. Ingēs utiq; diuini numinis bene-
 ficium, ut tot bello illukeres uiri, tot egregij
 duces, tot deniq; naucleri, proretæ, ac remi-
 ges, in rebus maritimis lōgo usu exercita-
 ti, & qui nostros grauissimis damnis per-
 sepe affecerant, nunc rādēm (paucissimis
 exceptis) aut capti, aut interempti sint.
 Quid nunc omnigenam prædam, tot bel-
 lica tormenta cuiusuis generis, quibus no-
 stra classis, plurimæq; arces, atque oppida
 commodius emunientur, deniq; tot capti-
 uos in libertatem uindicatos, commemo-
 rem? Hæc sanè (ut dictum est) maxima o-
 mninè sunt, ac huiusmodi, ut ob ea nimi-
 rum Christiana Respublica meritò sibi gra-
 tulari possit, & coelesti bonitati plurimas,
 atq; immortales gratias agere debeat. Ve-
 rum enim uerò, si memoria quis repetat,
 quā multi egregia uirtute, ac generis pro-
 pia insignes uiri ab initio huius belli ad

hoc usque tempus uariè occubuerint, si quis omninò secum euoluat stupra, incendia, rapinas, cædes, liberosq; à parentū complexu, matrisq; ubere diuulsos, uirgines indignis modis uiolatas, innumeros mortales utriusq; sexus miserè in seruitiū abductos: Adhæc, si uniuersum Cypri Regnum tam florens, tam opulentum, tamq; rebus omnibus abundans, nunc amissum consideret: Si denique in ipsamet uictoria mentis aciem paulisper defigat, quàm uelidelicet dira, & cruenta extiterit, proculdubio fatebitur, accepta incommoda huiusmodi esse, ut uix plurimarum classium æque instructarum uictoria, hæc tam grauiæ & multiplicia damna refarciri posse uideatur. Cæterū hæc, tametsi omnes, qui Christo nomina dederunt, haud parum commouere debent, nihilominus tamē ad Venetum præcipue spectant, in quem primò Turca suas uires conuerterat. Interim est maximum lenimen præteritarum ærumnarum tam singularis uictoriæ memoria, maiorq; olim speranda, si pia nostrorum Principum consilia, diuina ope, atq; auxilio prouehantur. At Byzantinis, tam opulentæ classis factura longè acerbissima extitit, eiusq; recordatio non nisi pergrauis & luctuosissima esse potest. Ipse quidē Tur-

Turcarū Imperator tum temporis Adria-
 nopoli agebat, quum octauo dierum spa-
 tio ab accepta clade, ad eum nuntius cita-
 to cursu aduenit, qui suam classem à nostris
 deuictam, ac expugnatam indicaret. Ut
 primū hoc audiuit, grauissimè (uti par est)
 indoluisse fertur, eoque die neminem in col-
 loquium admisisse. Vbi uero is rumor in-
 crebuit, lateque uagatus est, protinùs omnia
 metu, lachrymis, atque ululatu repleri, dum
 alij parētes, alij liberos amissos desent, hec
 uirū, hi amicos, reliqui affines, atque propin-
 quos, denique pars dolere p̄ maiestate impe-
 rij, pars insolita rerū bellicarū, timere liber-
 tati, sicque omniū animos aut pauor, aut me-
 mor incesserat. Et si aut oēs, generatim, &
 cuiuscunque ordinis forent, hoc tanto infor-
 tunio quam maximè tristabantur, id tamē
 Selymum in primis uehementissimè an-
 gebat, & cruciabat, nec ita illum ornatissi-
 mæ, ac pulcherrimæ classis iactura preme-
 bat, quam cum animo secum uoluebat, se
 amisisse tot egregios duces, ac trierarchos,
 tot bello insignes uiros, tot ex prætorianis
 militibus, tot denique ex illorum nume-
 ro, quæ rebus maritimis à puero assueti, nulli
 mortalium in ea facultate cedebat. Verū, ex
 his omnibus rebus, nihil magis menti suæ
 insidebat, quæ cogitatio labis & ignominie,
 quam

Quid præci-
piat Selymum
cruciabat.

quàm sibi, totiq; domui Orthomânice per-
petuò inuistam putabat. Memoria se cum
repetebat omnigenas, & gloriosissimas ui-
ctorias, quas sui maiores diuersis tempori-
bus, terra, mariq; contra hostes habuerât.
In mentem ueniebant præclarissima gesta
Solymani parentis, atq; auui Selymi, cuius
quidem uti nomen referebat, sic etiam in-
clyta ipsius facinora, nō modò æquare, sed
omniñò (si Dii concederent) superare mo-
dis omnibus anniti deberet. Postremò ita
secum cogitabat. En si modò tres adeò ex-
occiduis Regulis, qui Christi nomine glo-
riantur, fœdere inter se inito, & uiribus ad-
iunctis, me omni classe orbarunt, quid tan-
dem fiet, si Cæsar, Gallus, Germania, & re-
liqui eodem religionis uinculo annexi, fœ-
dus, ac societatem inter se cōtrahant, meq;
omnes unanimi consensu partim terrestri
exercitu, partim instructissima, & poten-
tissima classe inuadant? Christiani princi-
pes, dum concordibus animis inter se dege-
bant, amplissima olim ditione potiti sunt,
adeò, ut eorum nomē, & potestas per uni-
uersum terrarum orbem extenderetur. At
ubi dissidia, & contentiones, illorum ani-
mos inuasere, breuī plures in partes distra-
cti sunt, & à priori conditione deciderunt.
Nec sanè mirum, cum antea Græcorum, &
Ro-

hic unquam
regnum uocet
di fructu
fructu vobis

Romanorum imperia, quæ quidem præ
 cæteris omnibus floruerant, idem omni-
 nò experta sint. Horum autem dissensione
 factum est, ut meum imperium hæcenus
 tam feliciter coaluerit, & tam longè lateq;
 propagatum sit. At, quid in posterum fiet,
 si tandem resipiscant, pristinaq; uirtutis
 haud immemores, mutua beneuolentia &
 amicitia iungantur, quò iterum Selymas,
 ubi octoginta & octo annis regnârant, u-
 nâ cum Syria, reliquisq; finitimis Prouin-
 cijs, quas olim amiserunt, recuperent, quin
 etiam ipsummet Byzantium, sedem ac do-
 micilium Græcorum Imperatorum, nunc
 autem Othomanæ domus, denuò (quod
 superi auertant) in suam potestatem ac di-
 tionem redigant. Adhæc, quid si accidat, ut
 etiam Persarum Rex ingenio fido, ueterib;
 in me odio permotus, eisdem socium, & co-
 adiutorem se præbeat, mihiq; dirum, atq;
 atrox bellū alia ex parte sit moturus? Nec
 enim dubium, quin homines in humanis
 rebus Fortunam, ut plurimū sequantur, &
 quò illa inclinârît, eòdem etiam ipsorum
 consilia, & uoluntates dessectant. Ipsa qui-
 dem Græcia, quam Progenitores mei cum
 uirtute, animiq; magnitudine, tum rerum
 gestarum gloria, maximorum Regum ne-
 mini prorsus secundi, sibi quondâ, ut plæ-
 racq;

racq; alia, uictoricibus armis subegerunt, ut
 primùm sese occasio præbuerit recuperan-
 dæ libertatis, eam repētē totis animis am-
 plectetur, ut seruitutis iugum collo excu-
 tiant, & à mea tyrannide (sic enim ipsi meū
 lene, ac plenum æquitatis imperium, præ
 nostri nominis odio appellant) liberetur.
 Cæterum absit, ut in his cogitationibus
 mihi tantummodò inhærendum sit, quin
 potius mentem ab his omnibus abducēs,
 multo meliora mihi auguror. Nec enim
 crediderim, Deum, & Mahometum, ita mi-
 hi, meisq; succensuisse, ut curam abijciant
 illius imperij, quod eorum auspicijs tam
 augustum, ac prædiues undiquaq; cōspici-
 tur. Illatę clades diuinitis (fareor) eueniūt,
 & sunt pænæ scelerum, quæ hęc à mortali-
 bus perpetrantur. Scio, in meis regnis per
 plurima esse, quibus equidē utriusq; nu-
 minis iram iustē in me cōcitauī, & ipsemet
 multa indigna egi, multaq; contra diuinū
 ius, & Alcoranum, qui multo maiori stu-
 dio à me colī, & obseruari oportuit. At in-
 terea non est, ut illorum pietati diffidam,
 atq; arbitret, hos ita mihi esse inferos, ut
 perpetuò irasci uelint. Quid ē Num solus
 ex hac familia Imperator, aduersæ Fortu-
 nę ictus experior? Minimè gentium. Fuit ex
 meis atauis, qui Regno exutus, miserabilis,
 & ea

& calamitoso exitu uitā terminauit. Fūerunt etiam, quibus in re nauali fors parūm prospera, & secūda extiterit. Scilicet haud semper hīc datum est, ut omnia ex animi sententia succedant, utq; belli alea incerta, sic quoq; magnanimū, & fortem uirū decet in rebus aduersis æquabilitatem tueri, scq; ad omnes humanos casus constantem, atq; inuictum exhibere, nec tam de præteritis rebus, de quibus nulla hīc amplius consultatio haberi potest, at potius de futuris cogitandum. Igitur posthāc summa ope niti debeo, ut incommodi accepti oblitus, ea mediter, procurem, efficiam, quibus illatam contumeliā ulciscar, nec mihi ea somniem, quæ nunquā euentura confido. Tu modo rerum omnium conditor Deus, tanti imperij largitor, & ppagator, unā cum sanctissimo uate, ac seruatore Mahometo, tuo fauore ad sis, meisq; conatibus aspira. Hæc Selymus, & plura alia

Mah. d. cogitatione

huiuscemodi, secū tacitus cogitare, ac loq; & in Fortunam huius acerbissimi casus maxima ex parte culpam rejicere. Hanc impediuisse aiebat, quod minus sui ante piliū inchoatū, hostiles uires, atq; consilia melius cognoscerent. Ceterū, quod uetus, qui suis in itidō tam prosperē afflārat, repētē immutatus, aduersaretur, hoc potius diuinæ

diuinæ indignationi ascribebat, ut etiam illatam cladem, quam omninò coelitus immissam aiebat, ob diuinam ultionem in se, suosq; subditos, propter leges uiolatas, & quia minimè à uino, cæterisq; rebus prohibitis abstinuisset. Nauarchum quidem, qui iussa fecerat, quiq; acie instructa, & ad bellum parata, sic strenuè ac intrepidè contra hostem dimicàrat, itemq;, qui pari uirtute se gesserant, summis laudū encomijs extollere. Verùm, quòd ipse ita mandàrit, inde inprimis factum esse, quia foedus, de quo agebatur, ualdè serò conclusum audierat, ideoq; putabat, socias uires illo anni tempore haud potuisse tam faciliè, ac marurè coniungi, & præterea nostros nunquã tantas uires habituros, ut cum sua classe, quam longè potentiozem iudicàrat, ullo modo conflagere ausuros. Proxima luce purpuratis, ac proceribus conuocatis, exposuit quãto dolori sibi fuerit classis amissio, & præcipuè tot illustrium uirorum interitus, moxq; addidit, humanitùs ferèda esse, quæ humanitùs accidunt, sibiq; magis quid in posterum fieri deberet, meditandum, quàm ad ea, quæ nullo modo recuperari queant, animi cogitationem figendam. Cum illis quidem, qui suis iussis obtemperantes, pro patria, fide, ac impe-

Selymus alloquitur imperij proceres, & ad noui belli rationem animum adijcit.

tam fortiter in pugna occubuerunt, præclare actum esse, ac eorū manes ob egregia facinora, quæ fecerūt, sedes beatorū ingresos, iam amplissimū laboris, ac uirtutis præmiū consecutos: Tantū remanere, ut debita illis iusta de more fierent, eorumque nomina perenni laude celebrarentur. Interim fuorum animos tāta calamitate haud mediocriter consternatos, grauibus & compositis uerbis, ac uultu mœrorem suppressente, plurimū erigere, & confirmare, summāque cōstantiā, & callida simulatione multas causas adducere, quibus angore, metuque deposito, ad ultionem duntaxat, quæ breui futura esset, animos intenderēt. His peractis, uenetum oratorem, atque alios eiusdem ditionis homines, quique Philippico, uel pōtificio Imperio subijcerentur, quāprimū custodiæ demandari iussit, moxque funeribus magnificè absolutis, & p concione laudatis, quorum res gestæ insignes narrabantur, singuli se ad ea, quæ sibi Selymus imperasset, celeri studio, atque obsequio parabant. Is nondum Adrianopoli discesserat: sed tamen, qui armamentis præerat, ex eius edicto, iussuque, noctes ac dies summa celeritate noua nauigia fieri, quæque iam constructa fuerant, opportunis rebus armari, ueteraque instaurari, ac refici procurabat.

*Selymus nouā
classē in-
strui iubet.*

rabat. Præterea omnibus prouinciæarum præfectis quàm faueriffimè iniunctum est, ut singuli eorum, initio Veris unam, atque alteram triremem instruerent. Id autem fiebat eo consilio, ut Selymus perbreui opulentissimam classem haberet, qua non solum arces, & loca maritima tueri, sed etiã acceptam calamitatem ulcisci posset, idq; partim nauali prælio, partim terrestribus copijs omninò se facturum sperabat. Cæterùm, ut ad nostros Principes iam sese referat oratio, hi à nauali pugna, inter se agitabant, quid potissimùm agi oporteret, exq; communi cõsilio decretum est, ut rogarentur aliqui ex præcipuis captiuis, ex quibus, quonam in statu essent arces Nauæ pacti, Neritis, & reliqua loca his finitima, cognosceretur. Quamuis autem respõderent, hæc firmo, ualidoq; præsidio cõmuniri, tamẽ illuc eiusdẽ rei gratia missus est Gabriel Sorbolonus, qui singillatim uniuersa obseruaret. Interim cõstitutũ est, fieri nõ posse, ut aliqua oppugnatio susciperetur, nisi prius classe nouis epibatis, nouoq; præsidio instaurata, idq; quò minus cõmodè tũ ageretur, anni tempus obstare, cum hyems appeteret, ideoq; tandem Austrius, & Columna, diligenti cõsultatione adhibita, stauerunt sese cum classibus Mellanam recipere,

pere, ac eò tandem VI. Non. Octob. inco- *pi nauas nauas*
 lumes peruenerunt. Dum uerò nostri per
 finum Naupacticum, & loca proxima nau-
 uigarent, in toto itinere iuxta continen-
 tem quacunq;ue oculorum acies extendi
 poterat, nihil ferme aliud cernebatur, præ-
 ter occisorum cadauera, quæ undarum flu-
 tibus huc, illuc, iactabantur, totumque
 Oceanum cruore infectum, adeo, ut iam
 rubrum intersectorum cæde, ac sanie un-
 diquaque conspiceretur. At Venerius, ubi
 classem refecisset, illicò triginta naues ro-
 stratas cum sex millibus uirorum, qui par-
 tim ex Italia, partim ex Pirotica natione
 constabant, misit ad oppugnandam arcem,
 sitam in Epiro, quam incolæ Margaritam
 uocant, eisq; Paulum Vrsinum præfecit.
 Hanc nostri, ubi aliquandiu sex maiori-
 bus tormentis undiq; adorti essent, atque
 acri obsidione instarent, Pridie Idus No- *12/9 nauas*
 uembris compositione acceperunt. Dum
 bellum utrinq; ferueret, Byzantini, oppi-
 dum Epiri maritimum (uulgò Suppotū)
 occuparunt. Hi postremo, ubi à nauali præ-
 lio, aliquot ex nostris cohortibus, ad se uor-
 sum pergere animaduertent, statim inde
 recesserunt, & cum adhuc essent in itine-
 re, quosdam epirotas, qui eos insequen-
 bantur,

bantur, interfecere, moxq; plurima loca ferro, & igne uastarunt. Dum hæc in Epiro gererentur, Creticæ biremes, duce Canali, cœperunt in Peloponneso nonnulla nauigia turcica, quæ Tamassu soluerant, & Byzantium uersus adnauigabāt, erantq; onusta plurimis exuuijs, & captiuis, quos secū in seruitutem abducebant. Interea Veneti, cū hostile odium, atq; potentiam probe noscerēt, nihil apud se remissum, aut quietum pati: sed cū summa cura, & studio satagere, ut proximo Vere iterum ingentem classem, omni præsidio communitam, habituri essent. Quoniam autem in superiori prælio experti erant, quātum cladis, absq; ullo suorū detrimento (cū in conflictu res dictu mira, & fermè incredibilis) unus tantum in eis interfectus dicatur, hosti sex ille grandiores naues, quarū superius facta est mētio, intulissēt, omni ratione procurabāt, ut maior earum numerus instrueretur. Preterea, cū haud parua esset suspitio, ne terrestri bello à Turca inuaderentur, in eam simul cogitationem incubebant, ut (si ita res ferret) iustum exercitum conscriberēt, quò à se omnem uim, atque iniuriam propulsarent. Hispanus autem, & Pontifex haud minori diligentia, quæ suarum erant partium, cogitare, modisq; omnibus effici-

cere,

cere, ne inchoato foederi deessent. Suprà commemoratum est, inter Austrum, & Venerium, nonnulla dissidia exorta, quibus haud parùm inter se alienati esse uidebantur. Et si uerò post rem foeliciter administratam, omnis simultas utrinque sublata est, atque alter alteri conciliatus, nihilominus tamen, ut in posterum uel minima occasio præcideretur, quò minus amico animo inter se forent, Venerus (id etiam Austro summis uotis exposcente) suæ classis præfecto, etiam alterum substituit, uidelicet Iacobum Foscarinum, uirum singulari uirtute, atque prudentia, eaq; lege iussit esse uoluit, ut nihil ageret, inconsulto Venerio, ad què semper totius rei summa deferretur.

Dum ita res geruntur, anni tempus iam sese aperire inceperat, ideoque socij Principes noua inter se consilia inire, quidquæ factò opus esset, maturè prospicere, ut iterum opulenta classis adornaretur. Et si uerò Pius V. sub cuius auspicio tam salutare foedus peractum est, sub finem Aprilis naturæ concesserat, nouus tamen Pontifex, qui est Gregorius huius nominis XIII. ut primùm in eius locum successit (hoc autem fuit VII. Idus Maij) ne suo muneri deesset, idem foedus confirmatum esse uoluit,

Mors pij V.

Gregorius

XIII. nouus

Pontifex

creatur.

uoluit, seque statim iisdem conditionibus obstrinxit. quibus, eius prædecessor se initio coram Patribus obstrinxerat. Igitur ex communi consilio, & uiribus, omnia belli præsidia parabantur, & quisque ex foederatis principibus ea seorsim agere, quæ sui muneris esse iudicabat.

Paucis post diebus, Veneti suam classem Corcyræ instruxerunt, ibique socios præstolabantur, nec sciri adhuc poterat, quid nam ea æstate agendum foret, cum nondum omnes unà conuenissent. Interim Sara Martinengus cum quibusdam ueneticis cohortibus, quibus præerat. Castrum nouum obsedit, iamque suburbia occuparat: Sed, cum audiret, præfectum Epiri, qui erat unus ex purpuratis, cum magna manu oppidanis præsidio aduenire, iamque propemodum adesse, ne undique hostili acie opprimeretur, statim ab inchoata oppugnatione recessit. Quid autem postea in mari, terrae gestum sit, quoniam id mihi non ita exploratum est, ab huiusmodi enarratione supersedeo.

Audiui sanè à nonnullis, & quorundam etiam super iisdem rebus literas inspexi, Mense Augusti habitum, utrinque nauale

Castrum nouum obsidio ne liberetur.

uale prælium, in quo iterū Selyma clasis, quam Turcarum Imperator denuò exornari iusserat, à nostris deuicta sit, eisque hanc uictoriam summoperè cruentam extitisse, adeò ut maior pars illorum, qui fuerunt in ea militia, desideretur. Cæterum, quia post meū ex Britannia discessum, qui fuit pridie Idus Augusti, Lutetiam uersus, meas priuatas rationes in eo statu Fortuna esse uoluit, ut earum rerum, quæ indies gerebantur, omni ferè notitia priuarer, idque ob longum iter ad eas gentes susceptum, cum quibus nulla mihi antea necessitudo intercedebat, malui hæc omnia silentio præterire, quam aliquid incerti asserre. Dicitur est in fine secundi libri, de expugnatione Famagustana, & quomodo nostri contra fidem datam trucidati sint, quamque atrociter Mustapha in Bracadenum sæuerit. Hanc diram immanitatem omnibus purpuratis, & proceribus, ac etiam ipsimet Selymo uehementer displicuisse audio, quin etiam ob id, ut primum Constantinopolim reuersus est, ab eo grauiter obiurgatum, & quanquam is plures causas adduceret, quibus hoc iure à se factum assererat, nullam tamen earum admissam, & plerique illum ab o-

mni, sui Principis beneuolentia excidisse
 commemorant. Quin etiam referunt, plu-
 rimos, eorum cenere, Deum hac perfidia,
 & crudelitate ita commotum esse, ut eius
 rei gratia, paulò post uniuersam classem a-
 miserint. Hæc, an uera sint, haud sanè af-
 firmare auisim: sed tamen id prorsus uerissi-
 mile uidetur, cum constet, atrocía scelera,
 persæpè insignibus, atque atrocibus pœ-
 nis à Deo puniri. De Solymano quidem,
 certum est, illū fidei semel præstitæ, quam
 obseruantissimum extitisse, id quod ma-
 ximè patet in Rhodiana uictoria, & in his
 locis Pannoniæ, quæ illi se aliqua pactio-
 ne dediderunt. An uerò Selymus, hanc
 egregiam laudem, qua ipsius Pater tanto-
 perè ab omnibus commendatus est, qua-
 que sola, Mortales Dijs immortalibus æ-
 quantur, uel natura, uel consuetudine sibi
 imitandam proposuerit, non ita comper-
 tum habeo. At certò scio, eam à multis O-
 thomanæ familiæ Imperatoribus, & plu-
 rimis quoque Turcarum dynastis, ac cen-
 turionibus, diligentissimè obseruatam,
 eaque re illos plurimum nominis, & glo-
 riæ apud posteros meruisse. Apud Roma-
 nos autem, quanto perè olim cum publi-
 cè, tum priuatim exculta sit, innumera ex-
 empla ubique testantur. Nam qui, armis
 positis,

positis, ad Imperatorum fidem confugio-
bant (quamuis murum aries percussisset)
statim in gratiam recipiebantur, quin etiā,
ipsam militiam, sacramentum appellabāt,
& iuramentum, uel hosti exhibitū, si quis
dolo, ac fraude uiolasset, hunc seuerissimē
plectendam censebant, & super his rebus
legem publico edicto sancitam, & promul-
gatam fuisse, uetustissimi annales indicāt.
Quid ergo de Mustapha perfido, & imma-
nissimo tyranno, dicendum est? Profecto
non mihi si linguæ centum sint, orāq; cen-
tum, & ferrea uox essent, huius impietatē,
ac scūitiam exprimere, nēdum dignis uo-
cibus execrari possem, & ppter ea solum-
modo dixerim, hunc, ab hominis natura
prorsus degenerasse, ac plusquā bellui-
num sensum induisse. Nam de Leone præ-
clarissimum illud Elogium extat, quo uiri
sapientes huius celsitudinem, atq; clemen-
tiam, his duobus uersibus expressere.

Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni.

Pugna suum finem, quum iacet hostis, habet.

Atqui de hoc horribili Monstro, eiusq; si-
milibus, illud Homericum uerissimē dici
potest.

ὅν ἀρα σοί γε πατήρ ἤν' ἰππότα Πυλεὺς,

ὅδ' ἔτις μάτηρ. γλαύκη δὲ ὀέτι κτε βάλασσα,

Πάτραϊ' ἠλίσσεται, ὅτι τοινὸν ὄδ' ἠμ' ἀπίνκτ.

Si 5

Quod

Quòd uerò ad me attinet, priusquam
 huic operi extremam (ut dicitur) manum
 imponam, id tantum adijcere uolui, me,
 uidelicet, Anglicanę nobilitati plurimum
 debere, ob multa studij, & humanitatis of-
 ficia, quę mihi uarijs temporibus præsti-
 tit, atq; in primis Francisco Rossello, Co-
 miti Bedfordienfi, & Gulielmo Cecilio,
 D. Burlayeo, ac supremo Britannici Re-
 gni Thesaurario, qui ambo, ELIZABE-
 THÆ Anglię Reginę à priuatis consi-
 lijs adhibentur, obq; singularem in rebus
 gerendis prudēciam, fidem, integritatem,
 & reliquas uirtutes, iure ab omnibus com-
 mendantur. Cæterum, Francisco Vual-
 singamo, eiusdem Reginę Oratori apud
 Galliarum Regem, nunc me tantum de-
 bere fateor, quantum quisquam mortu-
 lium alteri debere potest. Nisi enim hu-
 jus patrocino, ac tutela præseruatus essem,
 dum Sequana, & Liger, cum Rhodano,
 atque Arari contendunt, quis eorum pri-
 or puniceis cornibus in Oceanum influat,
 iam pridem illorum manes adijssim, qui,
 ut suum nomen æternitati consecrarent,
 in Cyprio, aut Pannonico bello, uel iuxta
 Corinthiacum sinum, fortissimè dimicā-
 tes, interierunt. Quocirca, si est hominis
 ingenui profiteri, per quos didicerimus,
 quanto

quanto magis eos, à quibus uitæ benefici-
um tribuitur? Id sanè ab eo factum est, par-
tim naturæ suæ bonitate, partim etiam,
quia norat, me, huic Serenissimæ Reginae
addictissimum esse, meq; per multos iam
annos ipsius regia beneficentia sustentari.
Proinde, quicquid auræ uitalis in me est,
id totum (Deo excepto, in quo uiuimus,
mouemur, & sumus) illius Regiæ Maie-
stati, ac eius Oratori acceptum fero. De
ipsa quidem, eiusq; singulari pietate, inge-
nio, eruditione, linguarum peritia, reli-
quisq; præstantissimis, cum animi, tum
corporis dotibus, nunc uerba facere, sicuti
à meo instituto hinc alienum foret, sic etiam
superuacaneum existimo, cum uel toti
Europæ cognitum sit, quam non modò
prudenter: at etiam scèliciter, Angliæ, His-
paniæq; Regna, quibus eam Deus in ter-
ris præesse uoluit, hucusq; administrarit,
quamq; seipsam singulis diebus, in hoc sa-
pientissimo regimine, quodam modò su-
perare uideatur. De altero, in præsentia id
solum dixerim, eum his omnibus uirtuti-
bus ornatum esse, quæ piū hominem, ue-
req; nobile deceant, nilq; prorsus hinc lau-
dabile inueniri, quod in eo, ture
ab aliquo desiderari possit.

FINIS.

ERRATA SIC EMEN-
DABIS LECTOR.

Prior numerus folium, poste-
rior uersum indicat.

Folio 22. uers. 7. perlustrari, fateor. 26. 5. tantos
sumptus. 58. ad marg. Cornius. 82. 28. obtempe-
rem. 120. ad marg. insula. 122. 1. hoste. 139.
18. Corcyreus. 141. 8. redditus. 155. 28. quantaq.
163. 15. potionibus. ibid. 21. exterriti. 183. 6. fieret.
ibid. 29. ferendum. 185. 2. concidisset. 194. 13. Pe-
rusinus. 205. 7. obsidione. 206. 16. tanto. 215. 4.
maturabat: 219. 12. dissensione. 222. 26. Impera-
tor. 223. 12. acurrerunt. 225. 14. ferè. ibid. 24. la-
tere. 230. 25. Agà. 232. 25. accenderentur. Fol.
post 232. 233. 237. 5. Austrio. 241. 13. singularis.
244. 25. etate.

